ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୋ

ସଳାଯତନୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଳାଯତନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ଚକ୍ଖୁଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୋତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଘାନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସୋତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଘାନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, କାଯସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି , ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅଜ୍ଝତ୍ତଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୨। ''ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୋତଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ଘାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖା… କାଯୋ ଦୁକ୍ଖୋ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩। ''ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୋତଂ ଅନତ୍ତା…ପେ… ଘାନଂ ଅନତ୍ତା… ଜିୱ୍ହା ଅନତ୍ତା… କାଯୋ ଅନତ୍ତା… ମନୋ ଅନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ବାହିରାନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୪। ''ରୂପା , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି , ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଦ୍ଦେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଗନ୍ଧେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରସେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି।

ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ବାହିରଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫। ''ରୂପା , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖା। ୟଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ୟଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖା। ୟଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା। ୟଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ବାହିରାନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୬। ''ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା। ୟଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା। ୟଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନିଚ୍ଚାତୀତାନାଗତସୁତ୍ତଂ

୭। ''ଚକ୍ଖୁଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ଚକ୍ଖୁଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ସୋତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ… ଘାନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୟ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତାୟ ଜିୱ୍ହାୟ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ଜିୱ୍ହଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୟ ଜିୱ୍ହାୟ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। କାୟୋ ଅନିଚ୍ଚୋ… ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ଅତୀତାନାଗତୋ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ମନସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ମନଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମନସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅଜ୍ଝତ୍ତଦୁକ୍ଖାତୀତାନାଗତସୁତ୍ତଂ

୮। ''ଚକ୍ଖୁଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ଚକ୍ଖୁଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ସୋତଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ଘାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୟ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତାୟ ଜିୱ୍ହାୟ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ଜିୱ୍ହଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୟ ଜିୱ୍ହାୟ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। କାୟୋ ଦୁକ୍ଖୋ… ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ ଅତୀତାନାଗତୋ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ମନସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ମନଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମନସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନତ୍ତାତୀତାନାଗତସୁତ୍ତଂ

୯। ''ଚକ୍ଖୁଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ଚକ୍ଖୁଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ସୋତଂ ଅନତ୍ତା… ପେ… ଘାନଂ ଅନତ୍ତା…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୟ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତାୟ ଜିୱ୍ହାୟ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ଜିୱ୍ହଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୟ ଜିୱ୍ହାୟ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। କାୟୋ ଅନତ୍ତା…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତୋ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ମନସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ମନଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମନସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ବାହିରାନିଚ୍ଚାତୀତାନାଗତସୁତ୍ତଂ

୧୦। ‘‘ରୂପା , ଭିକ୍ଖବେ, ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତେସୁ ରୂପେସୁ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତେ ରୂପେ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ରୂପାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତେ ଧମ୍ମେ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ବାହିରଦୁକ୍ଖାତୀତାନାଗତସୁତ୍ତଂ

୧୧। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖବେ, ଦୁକ୍ଖା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତେସୁ ରୂପେସୁ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତେ ରୂପେ ନାଭିନନ୍ଦତି ; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ରୂପାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି…ପେ। …। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ବାହିରାନତ୍ତାତୀତାନାଗତସୁତ୍ତଂ

୧୨। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତେସୁ ରୂପେସୁ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତେ ରୂପେ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ରୂପାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖବେ , ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତେ ଧମ୍ମେ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା ଚ, ତଯୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତବାହିରା;

ଯଦନିଚ୍ଚେନ ତଯୋ ୱୁତ୍ତା, ତେ ତେ ଅଜ୍ଝତ୍ତବାହିରାତି।

୨। ଯମକୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମପୁବ୍ବେସମ୍ବୋଧସୁତ୍ତଂ

୧୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ମେ, ଭିକ୍ଖବେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘କୋ ନୁ ଖୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ସୋତସ୍ସ…ପେ… କୋ ଘାନସ୍ସ… କୋ ଜିୱ୍ହାଯ… କୋ କାଯସ୍ସ… କୋ ମନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏତଦହୋସି – ‘ଯଂ ଖୋ ଚକ୍ଖୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ଚକ୍ଖୁଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅଯଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯଂ ସୋତଂ…ପେ… ଯଂ ଘାନଂ…ପେ… ଯଂ ଜିୱ୍ହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ଜିୱ୍ହାଯ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ [ଯା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଯଂ ଜିୱ୍ହାଯ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ଜିୱ୍ହାଯ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ଜିୱ୍ହାଯ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯଂ କାଯଂ…ପେ… ଯଂ ମନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ମନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ [ଯୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ଦୁକ୍ଖୋ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ଅଯଂ ମନସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ମନସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ମନସ୍ସ ନିସ୍ସରଣ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଯାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ

ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେଵ ତାଵାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦେଵକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେଵମନୁସ୍ସାଯ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି [ସଵ୍ଵତ୍ଥାପି ଏଵମେଵ ଇତିସଦ୍ଦେନ ସହ ଦିସ୍ସତି] ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଯତୋ ଚ ଖ୍ଵାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଏଵଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ଆଦୀନଵତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦେଵକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେଵମନୁସ୍ସାଯ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – 'ଅକୁପ୍ପା ମେ ଵିମୁତ୍ତି [ଚେତୋଵିମୁତ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।) ଏଵମୁପରିପି], ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭଵୋ'''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯପୁବ୍ବେସମ୍ବୋଧସୁତ୍ତଂ

୧୪। ''ପୁବ୍ବେଵ ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେଵ ସତୋ ଏତଦହୋସି – 'କୋ ନୁ ଖୋ ରୂପାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନଵୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ସଦ୍ଦାନଂ…ପେ… କୋ ଗନ୍ଧାନଂ… କୋ ରସାନଂ… କୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… କୋ ଧମ୍ମାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନଵୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତଦହୋସି – 'ଯଂ ଖୋ ରୂପେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ରୂପାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଵିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଯଂ ରୂପାନଂ ଆଦୀନଵୋ। ଯୋ ରୂପେସୁ ଛନ୍ଦରାଗଵିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ରୂପାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯଂ ସଦ୍ଦେ… ଗନ୍ଧେ… ରସେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ… ଯଂ ଧମ୍ମେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଵିପରିଣାମଧମ୍ମା , ଅଯଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆଦୀନଵୋ। ଯୋ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦରାଗଵିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିସ୍ସରଣ'''ନ୍ତି।

''ଯାଵକୀଵଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ବାହିରାନଂ ଆଯତନାନଂ ଏଵଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ଆଦୀନଵତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେଵ ତାଵାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦେଵକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେଵମନୁସ୍ସାଯ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଯତୋ ଚ ଖ୍ଵାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ବାହିରାନଂ ଆଯତନାନଂ ଏଵଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ଆଦୀନଵତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦେଵକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେଵମନୁସ୍ସାଯ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – 'ଅକୁପ୍ପା ମେ ଵିମୁତ୍ତି, ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭଵୋ'''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମଅସ୍ସାଦପରିଯେସନସୁତ୍ତଂ

୧୫। ''ଚକ୍ଖୁସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ଚକ୍ଖୁସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ , ଆଦୀନଵପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆଦୀନଵୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆଦୀନଵୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ଚକ୍ଖୁସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିସ୍ସରଣପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ , ପଞ୍ଞାଯ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ। ସୋତସ୍ସାହଂ , ଭିକ୍ଖଵେ… ଘାନସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ… ଜିଵ୍ହାଯାହଂ ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ଜିଵ୍ହାଯ ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ଜିଵ୍ହାଯ ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ଜିଵ୍ହାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆଦୀନଵପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ଜିଵ୍ହାଯ ଆଦୀନଵୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ଜିଵ୍ହାଯ ଆଦୀନଵୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ଜିଵ୍ହାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିସ୍ସରଣପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯଂ ଜିଵ୍ହାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ଜିଵ୍ହାଯ ନିସ୍ସରଣଂ, ପଞ୍ଞାଯ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ। ମନସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ମନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ମନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ମନସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ , ଆଦୀନଵପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ମନସ୍ସ ଆଦୀନଵୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ମନସ୍ସ ଆଦୀନଵୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ମନସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିସ୍ସରଣପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯଂ ମନସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାଵତା ମନସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ, ପଞ୍ଞାଯ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ।

''ଯାଵକୀଵଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ଆଦୀନଵତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ…ପେ… ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – 'ଅକୁପ୍ପା ମେ ଵିମୁତ୍ତି, ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭଵୋ'''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯଅସ୍ସାଦପରିଯେସନସୁତ୍ତଂ

୧୬। ‘‘ରୂପାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ରୂପାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ରୂପାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ରୂପାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆଦୀନୱପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ରୂପାନଂ ଆଦୀନୱୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ରୂପାନଂ ଆଦୀନୱୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ରୂପାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ନିସ୍ସରଣପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯଂ ରୂପାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ରୂପାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ, ପଞ୍ଞାଯ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ। ସଦ୍ଦାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ… ଗନ୍ଧାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ… ରସାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ… ଧମ୍ମାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ଧମ୍ମାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ଧମ୍ମାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆଦୀନୱପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ଆଦୀନୱୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ଧମ୍ମାନଂ ଆଦୀନୱୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ଧମ୍ମାନାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ନିସ୍ସରଣପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯଂ ଧମ୍ମାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ଧମ୍ମାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ, ପଞ୍ଞାଯ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ।

‘‘ଯାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ବାହିରାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ…ପେ… ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – ‘ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି, ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମନୋଚେଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୧୭। ‘‘ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ମା ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ମା ନିସ୍ସରନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସୋତସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ… ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଘାନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ… ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଜିୱ୍ହାଯ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ଜିୱ୍ହାଯ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ଜିୱ୍ହାଯ ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଜିୱ୍ହାଯ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଜିୱ୍ହାଯ ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ଜିୱ୍ହାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ଜିୱ୍ହାଯ ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଜିୱ୍ହାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଜିୱ୍ହାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ଜିୱ୍ହାଯ ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ଜିୱ୍ହାଯ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଜିୱ୍ହାଯ ନିସ୍ସରନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, କାଯସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ… ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ମନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ମନସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ମନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ମନସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ମନସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ମନସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ । ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ମନସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ମନସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ମନସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ମନସ୍ମା ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ମନସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ମନସ୍ମା ନିସ୍ସରନ୍ତି।

‘‘ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ସତ୍ତା ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ନେୱ ତାୱ, ଭିକ୍ଖବେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ନିସ୍ସଟା ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିଯାଦୀକତେନ [ୱିପରିଯାଦିକତେନ (ସୀ। ପୀ।), ୱିପରିଯାଦିକତେନ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଚେତସା ୱିହରିଂସୁ। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ସତ୍ତା ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ , ଅଥ, ଭିକ୍ଖବେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ନିସ୍ସଟା ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯନୋଚେଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୧୮। ‘‘ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ରୂପାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପେସୁ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ରୂପାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପେସୁ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ରୂପାନଂ ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ରୂପାନଂ ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ରୂପାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପେହି ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ରୂପାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପେହି ନିସ୍ସରନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସଦ୍ଦାନଂ… ଗନ୍ଧାନଂ… ରସାନଂ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ଧମ୍ମାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ଧମ୍ମେସୁ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଧମ୍ମେସୁ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଧମ୍ମାନଂ ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ଧମ୍ମେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତ୍ଥି

ଧମ୍ମାନଂ ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଧମ୍ମେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନୟିଦଂ ସତ୍ତା ଧମ୍ମେହି ନିସ୍ସରେୟ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ଧମ୍ମେହି ନିସ୍ସରନ୍ତି।

''ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ବାହିରାନଂ ଆୟତନାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ , ନେୱ ତାୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ନିସ୍ସଟା ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିୟାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରିଂସୁ। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ବାହିରାନଂ ଆୟତନାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ଅଥ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ନିସ୍ସଟା ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିୟାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମାଭିନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୯। ''ଯୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ଯୋ ସୋତଂ… ପେ… ଯୋ ଘାନଂ…ପେ… ଯୋ ଜିୱ୍ହଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ଯୋ କାୟଂ…ପେ… ଯୋ ମନଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା''ତି ୱଦାମି।

''ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ଯୋ ସୋତଂ… ପେ… ଯୋ ଘାନଂ…ପେ… ଯୋ ଜିୱ୍ହଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ଯୋ କାୟଂ…ପେ… ଯୋ ମନଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା''ତି ୱଦାମି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିୟାଭିନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୦। ''ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପେ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ଯୋ ସଦ୍ଦେ… ପେ… ଗନ୍ଧେ… ରସେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ… ଧମ୍ମେ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା''ତି ୱଦାମି।

''ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପେ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି । ଯୋ ସଦ୍ଦେ… ପେ… ଗନ୍ଧେ… ରସେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ… ଧମ୍ମେ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା''ତି ୱଦାମି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୨୧। ''ଯୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ସୋତସ୍ସ…ପେ… ଯୋ ଘାନସ୍ସ… ଯୋ ଜିୱ୍ହାୟ… ଯୋ କାୟସ୍ସ… ଯୋ ମନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ।

''ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଯୋ ସୋତସ୍ସ… ଯୋ ଘାନସ୍ସ… ଯୋ ଜିୱ୍ହାୟ… ଯୋ କାୟସ୍ସ… ଯୋ ମନସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିୟଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୨୨। ''ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ସଦ୍ଦାନଂ…ପେ… ଯୋ ଗନ୍ଧାନଂ… ଯୋ ରସାନଂ… ଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ,

ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ।

‘‘ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପାନଂ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଯୋ ସଦ୍ଦାନଂ…ପେ… ଯୋ ଗନ୍ଧାନଂ… ଯୋ ରସାନଂ… ଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ଯମକୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସମ୍ବୋଧେନ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ଅସ୍ସାଦେନ ଅପରେ ଦୁୱେ;

ନୋ ଚେତେନ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ଅଭିନନ୍ଦେନ ଅପରେ ଦୁୱେ;

ଉପ୍ପାଦେନ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୩। ସବ୍ବୱଗ୍ଗୋ

୧। ସବ୍ବସୁତ୍ତଂ

୨୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସବ୍ବଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚେୱ ରୂପା ଚ, ସୋତଞ୍ଚ [ସୋତଞ୍ଚେୱ (?) ଏୱମିତରଯୁଗଲେସୁପି] ସଦ୍ଦା ଚ, ଘାନଞ୍ଚ ଗନ୍ଧା ଚ, ଜିୱ୍ହା ଚ ରସା ଚ, କାଯୋ ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚ, ମନୋ ଚ ଧମ୍ମା ଚ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହମେତଂ ସବ୍ବଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅଞ୍ଞଂ ସବ୍ବଂ ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ’ତି, ତସ୍ସ ୱାଚାୱତ୍ଥୁକମେୱସ୍ସ [ୱାଚାୱତ୍ଥୁରେୱସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।), ୱାଚାୱତ୍ଥୁଦେୱସ୍ସ (ସ୍ୟା। କଂ।)]; ପୁଟ୍ଠୋ ଚ ନ ସମ୍ପାଯେଯ୍ଯ, ଉତ୍ତରିଞ୍ଚ ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯଥା ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିସଯସ୍ମି’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ପହାନସୁତ୍ତଂ

୨୪। ‘‘ସବ୍ବପ୍ପହାନାଯ [ସବ୍ବଂ ପହାନାଯ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବପ୍ପହାନାଯ ଧମ୍ମୋ? ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପହାତବ୍ବଂ, ରୂପା ପହାତବ୍ବା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ପହାତବ୍ବଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ପହାତବ୍ବୋ , ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ପହାତବ୍ବଂ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ପହାତବ୍ବଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ଘାନସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ପହାତବ୍ବଂ। ଜିୱ୍ହା ପହାତବ୍ବା, ରସା ପହାତବ୍ବା, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ପହାତବ୍ବଂ, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ପହାତବ୍ବଂ। କାଯୋ ପହାତବ୍ବୋ… ମନୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଧମ୍ମା ପହାତବ୍ବା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ପହାତବ୍ବଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ପହାତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବପ୍ପହାନାଯ ଧମ୍ମୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଭିଞ୍ଞାପରିଞ୍ଞାପହାନସୁତ୍ତଂ

୨୫। ‘‘ସବ୍ବଂ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାନାଯ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାନାଯ ଧମ୍ମୋ? ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବଂ, ରୂପା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବା , ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବା, ରସା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବା, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବଂ, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଭିଞ୍ଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବଂ। କାଯୋ ଅଭିଞ୍ଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବୋ… ମନୋ ଅଭିଞ୍ଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବୋ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବା, ମନୋୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଞ୍ଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅଭିଞ୍ଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଭିଞ୍ଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଅଭିଞ୍ଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞ୍ଞା ପହାନାଯ ଧମ୍ମୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଠମଅପରିଜାନନସୁତ୍ତଂ

୨୬। ‘‘ସବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ? ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ରୂପେ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ରସେ…ପେ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଂ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କାଯଂ…ପେ… ମନଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଧମ୍ମେ…ପେ… ମନୋୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ।

‘‘ସବ୍ବଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କିଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ? ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ରୂପେ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ରସେ…ପେ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଂ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କାଯଂ…ପେ… ମନଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଧମ୍ମେ…ପେ… ମନୋୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯଅପରିଜାନନସୁତ୍ତଂ

୨୭। ‘‘ସବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ? ଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଚକ୍ଖୁ, ଯେ ଚ ରୂପା, ଯଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ, ଯେ ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା…ପେ… ଯା ଚ ଜିୱ୍ହା, ଯେ ଚ ରସା, ଯଞ୍ଚ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ, ଯେ ଚ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା; ଯୋ ଚ କାଯୋ, ଯେ ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା, ଯଞ୍ଚ କାଯୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ, ଯେ ଚ କାଯୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା; ଯୋ ଚ ମନୋ, ଯେ ଚ ଧମ୍ମା, ଯଞ୍ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ, ଯେ ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା – ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ।

‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ? ଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ, ଯେ ଚ ରୂପା, ଯଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ, ଯେ ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା…ପେ… ଯା ଚ ଜିୱ୍ହା, ଯେ ଚ ରସା, ଯଞ୍ଚ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ, ଯେ ଚ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା; ଯୋ ଚ କାଯୋ, ଯେ ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା, ଯଞ୍ଚ କାଯୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ, ଯେ ଚ କାଯୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା; ଯୋ ଚ ମନୋ, ଯେ ଚ ଧମ୍ମା, ଯଞ୍ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣଂ, ଯେ ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା – ଇଦଂ ଖୋ,

ଭିକ୍ଖଵେ, ସବ୍ବଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜୟଂ ପଜହଂ ଭବ୍ଯୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଆଦିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ଗଯାଯଂ ୱିହରତି ଗଯାସୀସେ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସେନ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆଦିତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସବ୍ବଂ ଆଦିତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁ [ଚକ୍ଖୁଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)], ଭିକ୍ଖଵେ, ଆଦିତ୍ତଂ, ରୂପା ଆଦିତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଦିତ୍ତଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଆଦିତ୍ତୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଆଦିତ୍ତଂ। କେନ ଆଦିତ୍ତଂ? ‘ରାଗଗ୍ଗିନା, ଦୋସଗ୍ଗିନା, ମୋହଗ୍ଗିନା ଆଦିତ୍ତଂ, ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି ଆଦିତ୍ତ’ନ୍ତି ୱଦାମି…ପେ… ଜିଵ୍ହା ଆଦିତ୍ତା, ରସା ଆଦିତ୍ତା, ଜିଵ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଦିତ୍ତଂ, ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ଆଦିତ୍ତୋ । ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଆଦିତ୍ତଂ। କେନ ଆଦିତ୍ତଂ? ‘ରାଗଗ୍ଗିନା, ଦୋସଗ୍ଗିନା, ମୋହଗ୍ଗିନା ଆଦିତ୍ତଂ, ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି ଆଦିତ୍ତ’ନ୍ତି ୱଦାମି…ପେ… ମନୋ ଆଦିତ୍ତୋ, ଧମ୍ମା ଆଦିତ୍ତା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଦିତ୍ତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଆଦିତ୍ତୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଆଦିତ୍ତଂ। କେନ ଆଦିତ୍ତଂ? ‘ରାଗଗ୍ଗିନା, ଦୋସଗ୍ଗିନା, ମୋହଗ୍ଗିନା ଆଦିତ୍ତଂ, ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି ଆଦିତ୍ତ’ନ୍ତି ୱଦାମି। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁତଵା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି …ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁଂ। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେଯ୍ଯାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସସ୍ସ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୂତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅଦ୍ଧଭୂତସୁତ୍ତଂ

୨୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଦ୍ଧଭୂତଂ [ଅନ୍ଧଭୂତଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ।)]। କିଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ସବ୍ବଂ ଅଦ୍ଧଭୂତଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଦ୍ଧଭୂତଂ, ରୂପା ଅଦ୍ଧଭୂତା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଦ୍ଧଭୂତଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅଦ୍ଧଭୂତୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧଭୂତଂ। କେନ ଅଦ୍ଧଭୂତଂ? ‘ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି ଅଦ୍ଧଭୂତ’ନ୍ତି ୱଦାମି…ପେ… ଜିଵ୍ହା ଅଦ୍ଧଭୂତା, ରସା ଅଦ୍ଧଭୂତା, ଜିଵ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଦ୍ଧଭୂତଂ, ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅଦ୍ଧଭୂତୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧଭୂତଂ। କେନ ଅଦ୍ଧଭୂତଂ? ‘ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି ଅଦ୍ଧଭୂତ’ନ୍ତି ୱଦାମି। କାଯୋ ଅଦ୍ଧଭୂତୋ…ପେ… ମନୋ ଅଦ୍ଧଭୂତୋ, ଧମ୍ମା ଅଦ୍ଧଭୂତା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଦ୍ଧଭୂତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅଦ୍ଧଭୂତୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧଭୂତଂ। କେନ ଅଦ୍ଧଭୂତଂ? ‘ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି ଅଦ୍ଧଭୂତ’ନ୍ତି ୱଦାମି। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁତଵା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି , ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି, ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ‘ୱିମୁତ୍ତ’ମିତି ଞାଣଂ ହୋତି, ‘ଖୀଣା ଜାତି ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସମୁଗ୍ଘାତସାରୁପ୍ପସୁତ୍ତଂ

୩୦। ‘‘ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସାରୁପ୍ପଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀତି। କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସାରୁପ୍ପା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ରୂପେ ନ ମଞ୍ଞତି, ରୂପେସୁ ନ ମଞ୍ଞତି, ରୂପତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ରୂପା ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି , ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାଯ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହା ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ରସେ ନ ମଞ୍ଞତି, ରସେସୁ ନ ମଞ୍ଞତି, ରସତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ରସା ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି…ପେ… ମନଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଧମ୍ମେ ନ ମଞ୍ଞତି, ଧମ୍ମେସୁ ନ ମଞ୍ଞତି, ଧମ୍ମତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଧମ୍ମା ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି । ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ସବ୍ବଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ସବ୍ବସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ସବ୍ବତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ସବ୍ବଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ସୋ ଏୱଂ ଅମଞ୍ଞମାନୋ ନ ଚ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତି। ଅନୁପାଦିଯଂ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ପରିନିବ୍ବାଯତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସାରୁପ୍ପା ପଟିପଦା''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯସୁତ୍ତଂ

୩୧। ''ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ରୂପେ ନ ମଞ୍ଞତି…ପେ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଯଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଞ୍ଞତି, ଯସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି, ଯତୋ ମଞ୍ଞତି, ଯଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା। ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ ଭୱସତ୍ତୋ ଲୋକୋ ଭୱମେୱାଭିନନ୍ଦତି…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାଯ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହା ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ରସେ ନ ମଞ୍ଞତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଂ ନ ମଞ୍ଞତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଯଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଞ୍ଞତି, ଯସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି, ଯତୋ ମଞ୍ଞତି, ଯଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା। ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ ଭୱସତ୍ତୋ ଲୋକୋ ଭୱମେୱାଭିନନ୍ଦତି…ପେ… ମନଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନତୋ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଧମ୍ମେ ନ ମଞ୍ଞତି…ପେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ନ ମଞ୍ଞତି। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ଯଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଞ୍ଞତି, ଯସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି, ଯତୋ ମଞ୍ଞତି, ଯଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା। ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ ଭୱସତ୍ତୋ ଲୋକୋ ଭୱମେୱାଭିନନ୍ଦତି। ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନଂ ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞତି, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞତି। ସୋ ଏୱଂ ଅମଞ୍ଞମାନୋ ନ ଚ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତି। ଅନୁପାଦିଯଂ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ପରିନିବ୍ବାଯତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତି । ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯସୁତ୍ତଂ

୩୨। ''ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା?

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ , ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ରୂପା…ପେ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚା ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ରସା… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ଧମ୍ମା… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱାତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରସେସୁପି…

ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ଵିରଜ୍ଜତି; ଵିରାଗା ଵିମୁଚ୍ଚତି; ଵିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ଵିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି । ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସବ୍ବମଞ୍ଞିତସମୁଗ୍ଘାତସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା’’ତି। ଦସମଂ।

ସବ୍ବଵଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସବ୍ବଞ୍ଚ ଦ୍ଵେପି ପହାନା, ପରିଜାନାପରେ ଦୁଵେ;

ଆଦିତ୍ତଂ ଅଦ୍ଧଭୂତଞ୍ଚ, ସାରୁପ୍ପା ଦ୍ଵେ ଚ ସପ୍ପାଯା;

ଵଗ୍ଗୋ ତେନ ପଵୁଚ୍ଚତୀତି।

୪। ଜାତିଧମ୍ମଵଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଜାତିଧମ୍ମାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୩୩। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ…ପେ… ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାତିଧମ୍ମଂ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସବ୍ବଂ ଜାତିଧମ୍ମଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାତିଧମ୍ମଂ। ରୂପା… ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଜାତିଧମ୍ମୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଜାତିଧମ୍ମଂ…ପେ… ଜିଵ୍ହା… ରସା… ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଜାତିଧମ୍ମଂ। କାଯୋ…ପେ॥ ମନୋ ଜାତିଧମ୍ମୋ, ଧମ୍ମା ଜାତିଧମ୍ମା, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଜାତିଧମ୍ମଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଜାତିଧମ୍ମୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଜାତିଧମ୍ମଂ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁତଵା ଅରିଯସାଵକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି… ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣେପି… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୩୪। ‘‘ସବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଜରାଧମ୍ମଂ…ପେ… ସଂଖିତ୍ତଂ। ଦୁତିଯଂ।

୩୫। ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମଂ…ପେ…। ତତିଯଂ।

୩୬। ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମରଣଧମ୍ମଂ…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୩୭। ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋକଧମ୍ମଂ…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୩୮। ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂକିଲେସିକଧମ୍ମଂ…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୩୯। ‘‘ସବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଖଯଧମ୍ମଂ…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୪୦। ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵଯଧମ୍ମଂ…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୪୧। ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ…ପେ…। ନଵମଂ।

୪୨। ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରୋଧଧମ୍ମଂ…ପେ…। ଦସମଂ।

ଜାତିଧମ୍ମଵଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣଂ, ସୋକୋ ଚ ସଂକିଲେସିକଂ;

ଖଯଵଯସମୁଦଯଂ, ନିରୋଧଧମ୍ମେନ ତେ ଦସାତି।

୫। ସଦ୍ଦଅନିଚ୍ଚଵଗ୍ଗୋ

୧-୯। ଅନିଚ୍ଚାଦିସୁତ୍ତନଵକଂ

୪୩। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ…ପେ… ‘‘ସଦ୍ଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦ୍ଦଂ ଅନିଚ୍ଚଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଜିଵ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା, ରସା ଅନିଚ୍ଚା, ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ। କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁତଵା ଅରିଯସାଵକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ଵିରଜ୍ଜତି; ଵିରାଗା ଵିମୁଚ୍ଚତି; ଵିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ଵିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୪୪। ‘‘ସଦ୍ଦଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ…। ଦୁତିଯଂ।

୪୫। ‘‘ସଦ୍ଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନତ୍ତା…ପେ…। ତତିଯଂ।

୪୬। ‘‘ସଦ୍ଦଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ…ପେ… । ଚତୁତ୍ଥଂ।

୪୭। ‘‘ସଦ୍ଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୪୮। ‘‘ସଦ୍ଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପହାତବ୍ବଂ…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୪୯। ‘‘ସଦ୍ଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ…ପେ… । ସତ୍ତମଂ।

୫୦। ‘‘ସଦ୍ଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭିଞ୍ଞାପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୫୧। ‘‘ସଦ୍ଦଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପଦ୍ଦୁତଂ…ପେ…। ନଵମଂ।

୧୦। ଉପସ୍ସଟ୍ଠସୁତ୍ତଂ

୫୨। ‘‘ସଦ୍ଦଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ [ଉପସଟ୍ଠଂ (କ।)]। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦ୍ଦଂ ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ, ରୂପା ଉପସ୍ସଟ୍ଠା, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଉପସ୍ସଟ୍ଠୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ… ପେ… ଜିଵ୍ହା ଉପସ୍ସଟ୍ଠା, ରସା ଉପସ୍ସଟ୍ଠା, ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ, ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ଉପସ୍ସଟ୍ଠୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ। କାଯୋ ଉପସ୍ସଟ୍ଠୋ… ମନୋ ଉପସ୍ସଟ୍ଠୋ, ଧମ୍ମା ଉପସ୍ସଟ୍ଠା, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଉପସ୍ସଟ୍ଠୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ,

ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି । 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ସବ୍ବଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା, ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ;

ପହାତବ୍ବଂ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ, ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ [ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ଅଭିଞ୍ଞାତଂ ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ (ପୀ। କ।)];

ଉପଦ୍ଦୁତଂ ଉପସ୍ସଟ୍ଠଂ, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ସଳାଯତନୱଗ୍ଗେ ପଠମପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗଂ ଯମକଂ, ସବ୍ବଂ ୱଗ୍ଗଂ ଜାତିଧମ୍ମଂ;

ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗେନ ପଞ୍ଞାସଂ, ପଞ୍ଚମୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୬। ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅୱିଜ୍ଜାପହାନସୁତ୍ତଂ

୫୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ରୂପେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହଂ… କାଯଂ… ମନଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଧମ୍ମେ … ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ସଂଯୋଜନପହାନସୁତ୍ତଂ

୫୪। ''କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ, ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତୀ''ତି? ''ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତି। ରୂପେ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତି। ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହଂ… କାଯଂ… ମନଂ… ଧମ୍ମେ…

ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସଂଯୋଜନସମୁଗ୍ଘାତସୁତ୍ତଂ

୫୫। ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ରୂପେ ଅନତ୍ତତୋ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହଂ… କାଯଂ… ମନଂ… ଧମ୍ମେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ସଂଯୋଜନା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଆସୱପହାନସୁତ୍ତଂ

୫୬। ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱା ପହୀଯନ୍ତୀ’’ତି…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଆସୱସମୁଗ୍ଘାତସୁତ୍ତଂ

୫୭। ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି…ପେ… । ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅନୁସଯପହାନସୁତ୍ତଂ

୫୮। ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ…ପେ… ଅନୁସଯା ପହୀଯନ୍ତୀ’’ତି…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତସୁତ୍ତଂ

୫୯। ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ…ପେ… ଅନୁସଯା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅନୁସଯା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି…ପେ… ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହଂ… କାଯଂ… ମନଂ… ଧମ୍ମେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅନୁସଯା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଅନୁସଯା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସବ୍ବୁପାଦାନପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୬୦। ‘‘ସବ୍ବୁପାଦାନପରିଞ୍ଞାଯ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବୁପାଦାନପରିଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୋକ୍ଖା [ୱିମୋକ୍ଖଂ (କ।), ୱିମୋକ୍ଖ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ‘ପରିଞ୍ଞାତଂ ମେ ଉପାଦାନ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି… ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ… କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି , ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୋକ୍ଖା ‘ପରିଞ୍ଞାତଂ ମେ ଉପାଦାନ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବୁପାଦାନପରିଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମସବ୍ବୁପାଦାନପରିଯାଦାନସୁତ୍ତଂ

୬୧। ‘‘ସଙ୍ଗୁପାଦାନପରିୟାଦାନାୟ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଗୁପାଦାନପରିୟାଦାନାୟ ଧମ୍ମୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ୱେଦନା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୋକ୍ଖା ‘ପରିୟାଦିନ୍ନଂ [ସବ୍ବତ୍ଥପି ଏୱମେୱ ଦିସ୍ସତି ଦନ୍ତଜ-ନକାରେନେୱ] ମେ ଉପାଦାନ’ନ୍ତି ପଜାନାତି…ପେ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ୱେଦନା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୋକ୍ଖା ‘ପରିୟାଦିନ୍ନଂ ମେ ଉପାଦାନ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଗୁପାଦାନପରିୟାଦାନାୟ ଧମ୍ମୋ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିୟସଙ୍ଗୁପାଦାନପରିୟାଦାନସୁତ୍ତଂ

୬୨। ‘‘ସଙ୍ଗୁପାଦାନପରିୟାଦାନାୟ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ । କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଗୁପାଦାନପରିୟାଦାନାୟ ଧମ୍ମୋ’’?

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ରୂପା…ପେ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ୟମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହା… କାୟୋ… ମନୋ… ଧମ୍ମା… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ… ୟମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରସେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବୁପାଦାନପରିଯାଦାନାଯ ଧମ୍ମୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅୱିଜ୍ଜା ସଂଯୋଜନା ଦ୍ୱେ, ଆସୱେନ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା;

ଅନୁସଯା ଅପରେ ଦ୍ୱେ, ପରିଞ୍ଞା ଦ୍ୱେ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ;

ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୭। ମିଗଜାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମମିଗଜାଲସୁତ୍ତଂ

୬୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମିଗଜାଲୋ ଯେନ ଭଗୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମିଗଜାଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଏକୱିହାରୀ, ଏକୱିହାରୀ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏକୱିହାରୀ ହୋତି, କିତ୍ତାୱତା ଚ ପନ ସଦୁତିଯୱିହାରୀ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ସନ୍ତି ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ [ନନ୍ଦି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ନନ୍ଦିଯା ସତି ସାରାଗୋ ହୋତି; ସାରାଗେ ସତି ସଂଯୋଗୋ ହୋତି। ନନ୍ଦିସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦୁତିଯୱିହାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସନ୍ତି…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ। ନନ୍ଦିଯା ସତି ସାରାଗୋ ହୋତି; ସାରାଗେ ସତି ସଂଯୋଗୋ ହୋତି। ନନ୍ଦିସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦୁତିଯୱିହାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂୱିହାରୀ ଚ, ମିଗଜାଲ, ଭିକ୍ଖୁ କିଞ୍ଚାପି ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନି ପନ୍ତାନି ସେନାସନାନି ପଟିସେୱତି ଅପ୍ପସଦ୍ଦାନି ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସାନି ୱିଜନୱାତାନି ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେଯ୍ୟକାନି [ମନୁସ୍ସରାହସେଯ୍ୟକାନି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପାନି; ଅଥ ଖୋ ସଦୁତିଯୱିହାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଣ୍ହା ହିସ୍ସ ଦୁତିଯା, ସାସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନା। ତସ୍ମା ସଦୁତିଯୱିହାରୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ନନ୍ଦୀ ନିରୁଜ୍ଝତି। ନନ୍ଦିଯା ଅସତି ସାରାଗୋ ନ ହୋତି; ସାରାଗେ ଅସତି ସଂଯୋଗୋ ନ ହୋତି। ନନ୍ଦିସଂଯୋଜନୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଭିକ୍ଖୁ ଏକୱିହାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି…ପେ… ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା

ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ନନ୍ଦୀ ନିରୁଜ୍ଝତି। ନନ୍ଦିଯା ଅସତି ସାରାଗୋ ନ ହୋତି; ସାରାଗେ ଅସତି ସଂଯୋଗୋ ନ ହୋତି। ନନ୍ଦିସଂଯୋଜନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଭିକ୍ଖୁ ଏକୱିହାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂୱିହାରୀ ଚ, ମିଗଜାଲ, ଭିକ୍ଖୁ କିଞ୍ଚାପି ଗାମନ୍ତେ ୱିହରତି ଆକିଣ୍ଣୋ ଭିକ୍ଖୂହି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଉପାସକେହି ଉପାସିକାହି ରାଜୂହି ରାଜମହାମତ୍ତେହି ତିତ୍ଥିଯେହି ତିତ୍ଥିଯସାୱକେହି । ଅଥ ଖୋ ଏକୱିହାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଣ୍ହା ହିସ୍ସ ଦୁତିଯା, ସାସ୍ସ ପହୀନା। ତସ୍ମା ଏକୱିହାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯମିଗଜାଲସୁତ୍ତଂ

୬୪। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମିଗଜାଲୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି...ପେ... ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମିଗଜାଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସନ୍ତି ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ। ନନ୍ଦିସମୁଦଯା ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ, ମିଗଜାଲାତି ୱଦାମି...ପେ... ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା...ପେ... ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ । ନନ୍ଦିସମୁଦଯା ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ, ମିଗଜାଲାତି ୱଦାମି।

''ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ନନ୍ଦୀ ନିରୁଜ୍ଝତି। ନନ୍ଦିନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ, ମିଗଜାଲାତି ୱଦାମି...ପେ... ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା...ପେ... ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ମିଗଜାଲ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ନନ୍ଦୀ ନିରୁଜ୍ଝତି। ନନ୍ଦିନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ, ମିଗଜାଲାତି ୱଦାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମିଗଜାଲୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମିଗଜାଲୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା ମିଗଜାଲୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମସମିଦ୍ଧିମାରପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୬୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ଯେନ ଭଗୱା...ପେ... ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ମାରୋ, ମାରୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମାରୋ ୱା ଅସ୍ସ ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା''ତି?

''ଯତ୍ଥ ଖୋ, ସମିଦ୍ଧି, ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁ, ଅତ୍ଥି ରୂପା, ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ , ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା। ଅତ୍ଥି ସୋତଂ, ଅତ୍ଥି ସଦ୍ଦା, ଅତ୍ଥି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅତ୍ଥି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା। ଅତ୍ଥି ଘାନଂ, ଅତ୍ଥି ଗନ୍ଧା, ଅତ୍ଥି ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅତ୍ଥି ଘାନୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା। ଅତ୍ଥି ଜିୱ୍ହା, ଅତ୍ଥି ରସା, ଅତ୍ଥି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅତ୍ଥି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା। ଅତ୍ଥି କାଯୋ, ଅତ୍ଥି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା, ଅତ୍ଥି କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅତ୍ଥି କାଯୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା। ଅତ୍ଥି ମନୋ, ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅତ୍ଥି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା।

''ଯତ୍ଥ ଚ ଖୋ, ସମିଦ୍ଧି, ନତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁ, ନତ୍ଥି ରୂପା, ନତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା। ନତ୍ଥି ସୋତଂ...ପେ... ନତ୍ଥି ଘାନଂ...ପେ... ନତ୍ଥି ଜିୱ୍ହା, ନତ୍ଥି ରସା, ନତ୍ଥି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନତ୍ଥି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ

ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା। ନତ୍ଥି କାଯୋ…ପେ…। ନତ୍ଥି ମନୋ, ନତ୍ଥି ଧମ୍ମା, ନତ୍ଥି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନତ୍ଥି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ମାରୋ ୱା ମାରପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସମିଦ୍ଧିସତ୍ତପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୬୬। ‘‘‘ସତ୍ତୋ , ସତ୍ତୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତୋ ୱା ଅସ୍ସ ସତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା’’ତି…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମିଦ୍ଧିଦୁକ୍ଖପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୬୭। ‘‘‘ଦୁକ୍ଖଂ , ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅସ୍ସ ଦୁକ୍ଖପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା’’ତି…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମିଦ୍ଧିଲୋକପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୬୮। ‘‘‘ଲୋକୋ, ଲୋକୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଲୋକୋ ୱା ଅସ୍ସ ଲୋକପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା’’ତି? ଯତ୍ଥ ଖୋ, ସମିଦ୍ଧି, ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁ, ଅତ୍ଥି ରୂପା, ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଲୋକୋ ୱା ଲୋକପଞ୍ଞତ୍ତି ୱାତି…ପେ… ଅତ୍ଥି ଜିୱ୍ହା… ପେ… ଅତ୍ଥି ମନୋ, ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅତ୍ଥି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଲୋକୋ ୱା ଲୋକପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା।

‘‘ଯତ୍ଥ ଚ ଖୋ, ସମିଦ୍ଧି, ନତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁ, ନତ୍ଥି ରୂପା, ନତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନତ୍ଥି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଲୋକୋ ୱା ଲୋକପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା…ପେ… ନତ୍ଥି ଜିୱ୍ହା…ପେ… ନତ୍ଥି ମନୋ, ନତ୍ଥି ଧମ୍ମା, ନତ୍ଥି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନତ୍ଥି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଲୋକୋ ୱା ଲୋକପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଉପସେନଆସୀୱିସସୁତ୍ତଂ

୬୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଉପସେନୋ ରାଜଗହେ ୱିହରନ୍ତି ସୀତୱନେ ସପ୍ପସୋଣ୍ଡିକପବ୍ଭାରେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମତୋ ଉପସେନସ୍ସ କାଯେ ଆସୀୱିସୋ ପତିତୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉପସେନୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏଥ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଇମଂ କାଯଂ ମଞ୍ଚକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ନୀହରଥ। ପୁରାଯଂ କାଯୋ ଇଧେୱ ୱିକିରତି; ସେୟ୍ୟଥାପି ଭୁସମୁଟ୍ଠୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉପସେନଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ନ ଖୋ ପନ ମଯଂ ପସ୍ସାମ ଆଯସ୍ମତୋ ଉପସେନସ୍ସ କାଯସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ୱା ୱିପରିଣାମଂ। ଅଥ ଚ ପନାଯସ୍ମା ଉପସେନୋ ଏୱମାହ – ‘ଏଥ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଇମଂ କାଯଂ ମଞ୍ଚକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ନୀହରଥ। ପୁରାଯଂ କାଯୋ ଇଧେୱ ୱିକିରତି; ସେୟ୍ୟଥାପି ଭୁସମୁଟ୍ଠୀ’’’ତି। ‘‘ଯସ୍ସ ନୂନ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଏୱମସ୍ସ – ‘ଅହଂ ଚକ୍ଖୂତି ୱା ମମ ଚକ୍ଖୂତି ୱା…ପେ… ଅହଂ ଜିୱ୍ହାତି ୱା ମମ ଜିୱ୍ହାତି ୱା… ଅହଂ ମନୋତି ୱା ମମ ମନୋତି ୱା’। ତସ୍ସ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସିଯା କାଯସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ୱା ୱିପରିଣାମୋ। ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ଚକ୍ଖୂତି ୱା ମମ ଚକ୍ଖୂତି ୱା…ପେ… ଅହଂ ଜିୱ୍ହାତି ୱା ମମ ଜିୱ୍ହାତି ୱା…ପେ… ଅହଂ ମନୋତି ୱା ମମ ମନୋତି ୱା’। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂ କାଯସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ୱା ୱିପରିଣାମୋ’’ତି!

‘‘ତଥା ହି ପନାଯସ୍ମତୋ ଉପସେନସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯୋ ସୁସମୂହତୋ। ତସ୍ମା ଆଯସ୍ମତୋ ଉପସେନସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ଚକ୍ଖୂତି ୱା ମମ ଚକ୍ଖୂତି ୱା…ପେ… ଅହଂ ଜିୱ୍ହାତି ୱା ମମ ଜିୱ୍ହାତି ୱା…ପେ… ଅହଂ ମନୋତି ୱା ମମ ମନୋତି ୱା’’’ତି। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ଉପସେନସ୍ସ କାଯଂ ମଞ୍ଚକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ନୀହରିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଉପସେନସ୍ସ କାଯୋ ତତ୍ଥେୱ ୱିକିରି; ସେୟ୍ୟଥାପି ଭୁସମୁଟ୍ଠୀତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଉପୱାଣସନ୍ଦିଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୭୦। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉପୱାଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉପୱାଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି, ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ

ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି?

‘‘ଇଧ ପନ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ହୋତି ରୂପରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ। ସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପେସୁ ରାଗଂ ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଯଂ ତଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ହୋତି ରୂପରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ। ସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପେସୁ ରାଗଂ ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ଉପୱାଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା ରସପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ହୋତି ରସରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ। ସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରସେସୁ ରାଗଂ ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରସେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଯଂ ତଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା ରସପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ହୋତି ରସରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ। ସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରସେସୁ ରାଗଂ ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରସେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ଉପୱାଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ। ସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ରାଗଂ ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଯଂ ତଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ। ସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ରାଗଂ ‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ଉପୱାଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି…ପେ…।

‘‘ଇଧ ପନ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ହୋତି, ନୋ ଚ ରୂପରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ। ଅସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପେସୁ ରାଗଂ ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଯଂ ତଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପପ୍ପଟିସଂୱେଦୀହି ଖୋ ହୋତି, ନୋ ଚ ରୂପରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ। ଅସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପେସୁ ରାଗଂ ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ଉପୱାଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି, ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା ରସପ୍ପଟିସଂୱେଦୀହି ଖୋ ହୋତି, ନୋ ଚ ରସରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ। ଅସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରସେସୁ ରାଗଂ ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରସେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂୱେଦୀହି ଖୋ ହୋତି, ନୋ ଚ ଧମ୍ମରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ। ଅସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ରାଗଂ ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଯଂ ତଂ, ଉପୱାଣ, ଭିକ୍ଖୁ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂୱେଦୀହି ଖୋ ହୋତି, ନୋ ଚ ଧମ୍ମରାଗପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ। ଅସନ୍ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ରାଗଂ ‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ରାଗୋ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ଉପୱାଣ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଧମ୍ମୋ ହୋତି, ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମଛଫସ୍ସାୟତନସୁତ୍ତଂ

୭୧। ‘‘ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାୟତନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅୱୁସିତଂ ତେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, ଆରକା ସୋ ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନୟା’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏତ୍ଥାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅନସ୍ସସଂ [ଅନସ୍ସସିଂ (ସୀ।), ଅନସ୍ସାସଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅନସ୍ସାସିଂ (ପୀ।)]। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାୟତନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଭିକ୍ଖୁ, ଚକ୍ଖୁଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି , ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚକ୍ଖୁ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ସୁଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତି।

ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ…ପେ… ଜିଵ୍ହଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜିଵ୍ହା ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ…ପେ… ମନଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ମନୋ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଛଫସ୍ସାଯତନସୁତ୍ତଂ

୭୨। ‘‘ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅୱୁସିତଂ ତେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଆରକା ସୋ ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏତ୍ଥାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅନସ୍ସସଂ ପନସ୍ସସଂ। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଭିକ୍ଖୁ, ଚକ୍ଖୁଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି , ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି?

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚକ୍ଖୁ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଏୱଂ ତେ ଏତଂ ପଠମଂ ଫସ୍ସାଯତନଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଆଯତିଂ ଅପୁନବ୍ଭୱାଯ…ପେ…।

‘‘ଜିଵ୍ହଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି?

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ , ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜିଵ୍ହା ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଏୱଂ ତେ ଏତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଫସ୍ସାଯତନଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଆଯତିଂ ଅପୁନବ୍ଭୱାଯ…ପେ…।

‘‘ମନଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି?

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ମନୋ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଏୱଂ ତେ ଏତଂ ଛଟ୍ଠଂ ଫସ୍ସାଯତନଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଆଯତିଂ ଅପୁନବ୍ଭୱାଯା’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ତତିଯଛଫସ୍ସାଯତନସୁତ୍ତଂ

୭୩। ‘‘ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅୱୁସିତଂ ତେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଆରକା ସୋ ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏତ୍ଥାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅନସ୍ସସଂ ପନସ୍ସସଂ। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଭିକ୍ଖୁ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହା… କାଯୋ… ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସୋତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଘାନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, କାଯସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ମିଗଜାଲୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମିଗଜାଲେନ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ଚତ୍ତାରୋ ଚ ସମିଦ୍ଧିନା;

ଉପସେନୋ ଉପୱାଣୋ, ଛଫସ୍ସାଯତନିକା ତଯୋତି।

୮। ଗିଲାନୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୭୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅମୁକସ୍ମିଂ, ଭନ୍ତେ, ୱିହାରେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନୱୋ ଅପ୍ପଞ୍ଞାତୋ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଯେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ନଵଵାଦଞ୍ଚ ସୁଦ୍ଧା ଗିଲାନଵାଦଞ୍ଚ, ‘‘ଅପ୍ପଞ୍ଞାତୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଇତି ଵିଦିତ୍ଵା ଯେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦୂରତୋଵ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ଵାନ ମଞ୍ଚକେ ସମଧୋସି [ସମଞ୍ଚୋସି (ସୀ।), ସମତେସି (ସ୍ୟା। କଂ।), ସମଞ୍ଚୋପି (ପୀ।)]। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅଲଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମା ତ୍ଵଂ ମଞ୍ଚକେ ସମଧୋସି। ସନ୍ତିମାନି ଆସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ତତ୍ଥାହଂ ନିସୀଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ନିସୀଦି ଭଗଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗଵା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି?

‘‘ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ, ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି।

‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନ କିଞ୍ଚି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ନ କୋଚି ଵିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି?

‘‘ତଗ୍ଘ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅନପ୍ପକଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଅନପ୍ପକୋ ଵିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି।

‘‘କଚ୍ଚି ପନ ତଂ [ତ୍ଵଂ (ସୀ।), ତେ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଭିକ୍ଖୁ, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପଵଦତୀ’’ତି?

‘‘ନ ଖୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପଵଦତୀ’’ତି [ନୋ ହେତଂ ଭନ୍ତେ (ପୀ। କ।)]।

‘‘ନୋ ଚେ କିର ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପଵଦତି, ଅଥ କିଞ୍ଚ [ଅଥ କିସ୍ମିଞ୍ଚ (ସୀ।), ଅଥ ଭିକ୍ଖୁ କିସ୍ମିଞ୍ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ତେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କୋ ଚ ଵିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି?

‘‘ନ ଖ୍ଵାହଂ , ଭନ୍ତେ, ସୀଲଵିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଭଗଵତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି ।

‘‘ନୋ ଚେ କିର ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଵିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ମଯା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାସି, ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ଚରହି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି?

‘‘ରାଗଵିରାଗତ୍ଥଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରାଗଵିରାଗତ୍ଥଂ ମଯା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାସି। ରାଗଵିରାଗତ୍ଥୋ ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ଭିକ୍ଖୁ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ…ପେ… ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିଵ୍ହା… କାଯୋ… ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ଵା ଅନିଚ୍ଚୋ ଵା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ତଂ ସୁଖଂ ଵା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏଵଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁତଵା ଅରିଯସାଵକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସୋତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ଵିରଜ୍ଜତି; ଵିରାଗା ଵିମୁଚ୍ଚତି; ଵିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ଵିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେଯ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି – ''ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ''ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୭୫। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅମୁକସ୍ମିଂ, ଭନ୍ତେ, ୱିହାରେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନୱୋ ଅପ୍ପଞ୍ଞାତୋ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଯେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ନୱୱାଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ଗିଲାନୱାଦଞ୍ଚ, ''ଅପ୍ପଞ୍ଞାତୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଯେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ମଞ୍ଚକେ ସମଧୋସି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଲଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମା ତ୍ୱଂ ମଞ୍ଚକେ ସମଧୋସି। ସନ୍ତିମାନି ଆସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ତତ୍ଥାହଂ ନିସୀଦିସ୍ସାମୀ''ତି। ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କଚ୍ଚି ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ''ତି?

''ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ…ପେ… ନ ଖୋ ମଂ [ମେ (ସବ୍ବତ୍ଥ)], ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପୱଦତୀ''ତି।

''ନୋ ଚେ କିର ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପୱଦତି, ଅଥ କିଞ୍ଚ ତେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କୋ ଚ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ''ତି?

''ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ''ତି।

''ନୋ ଚେ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ମଯା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାସି, ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ଚରହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାସୀ''ତି?

''ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ''ତି।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥଂ ମଯା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାସି। ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥୋ ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଭିକ୍ଖୁ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ…ପେ… ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହା… କାଯୋ… ମନୋ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି?

''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି?

''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ମନସ୍ମିମ୍ପି… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେପି… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଯମ୍ପିଦଂ

ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେଯ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚୀତି [ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି (ସବ୍ବତ୍ଥ)]। ଦୁତିଯଂ।

୩। ରାଧଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୭୬। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ , ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ଯଂ ଖୋ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ? ଚକ୍ଖୁ ଅନିଚ୍ଚଂ , ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ। ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ… ପେ… ଜିୱ୍ହା… କାଯୋ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ। ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମା… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ। ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ ଖୋ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ରାଧଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୭୭। ''ଯଂ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଂ? ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଂ। ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ରୂପା… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସ…ପେ… ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ। ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ… ଧମ୍ମା… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ। ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ରାଧଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୭୮। ''ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତା ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, ରାଧ, ଅନତ୍ତା? ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତା। ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ରୂପା… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତା… ଧମ୍ମା… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତା। ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତା ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମଅୱିଜ୍ଜାପହାନସୁତ୍ତଂ

୭୯। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସ ପହାନା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସ ପହାନା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି।

''କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସ ପହାନା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ଅୱିଜ୍ଜା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସ ପହାନା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି।

''କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ରୂପେ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ…

ଯମ୍ପିଦଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ମନଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଧମ୍ମେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯଅୱିଜ୍ଜାପହାନସୁତ୍ତଂ

୮୦। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସ ପହାନା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସ ପହାନା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି।

''କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସ ପହାନା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ଅୱିଜ୍ଜା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସ ପହାନା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି।

''କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୁତଂ ହୋତି – 'ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ନାଲଂ ଅଭିନିୱେସାଯା'ତି। ଏୱଞ୍ଚେତଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୁତଂ ହୋତି – 'ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ନାଲଂ ଅଭିନିୱେସାଯା'ତି। ସୋ ସବ୍ବଂ ଧମ୍ମଂ ଅଭିଜାନାତି, ସବ୍ବଂ ଧମ୍ମଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସବ୍ବଂ ଧମ୍ମଂ ପରିଜାନାତି, ସବ୍ବଂ ଧମ୍ମଂ ପରିଞ୍ଞାଯ ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନି ଅଞ୍ଞତୋ ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁଂ ଅଞ୍ଞତୋ ପସ୍ସତି , ରୂପେ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଞ୍ଞତୋ ପସ୍ସତି…ପେ… ମନଂ ଅଞ୍ଞତୋ ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଞ୍ଞତୋ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୮୧। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଇଧ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଅମ୍ହେ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି – 'କିମତ୍ଥିଯଂ, ଆୱୁସୋ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ'ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରୋମ – 'ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପରିଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ'ତି। କଚ୍ଚି ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନା ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ହୋମ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖାମ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋମ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି?

''ତଗ୍ଘ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନା ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚେୱ ମେ ହୋଥ, ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖଥ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋଥ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଞ୍ଞତ୍ଥଂ ମଯି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି। ସଚେ ପନ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'କତମଂ ପନ ତଂ, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ, ଯସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯ ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ'ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – 'ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ, ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି। ରୂପା…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ। ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ। ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି। ଇଦଂ ଖୋ ତଂ, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ, ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥା''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଲୋକପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୮୨। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

"'ଲୋକୋ, ଲୋକୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି? "'ଲୁଜ୍ଜତୀ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ ଲୁଜ୍ଜତି? ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଲୁଜ୍ଜତି। ରୂପା ଲୁଜ୍ଜନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଲୁଜ୍ଜତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଲୁଜ୍ଜତି , ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଲୁଜ୍ଜତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଲୁଜ୍ଜତି…ପେ… ମନୋ ଲୁଜ୍ଜତି, ଧମ୍ମା ଲୁଜ୍ଜନ୍ତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଲୁଜ୍ଜତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଲୁଜ୍ଜତି, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଲୁଜ୍ଜତି। ଲୁଜ୍ଜତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଫଗ୍ଗୁନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୮୩। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଫଗ୍ଗୁନୋ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଫଗ୍ଗୁନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

"ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ଚକ୍ଖୁ, ଯେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ ଛିନ୍ନୱଟୁମେ ପରିଯାଦିନ୍ନୱଟ୍ଟେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୱୀତିୱତ୍ତେ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ଯ…ପେ… ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସା ଜିୱ୍ହା, ଯାଯ ଜିୱ୍ହାଯ ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ ଛିନ୍ନୱଟୁମେ ପରିଯାଦିନ୍ନୱଟ୍ଟେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୱୀତିୱତ୍ତେ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ଯ…ପେ… ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ମନୋ, ଯେନ ମନେନ ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ ଛିନ୍ନୱଟୁମେ ପରିଯାଦିନ୍ନୱଟ୍ଟେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୱୀତିୱତ୍ତେ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ଯା"ତି?

"ନତ୍ଥି ଖୋ ତଂ, ଫଗ୍ଗୁନ, ଚକ୍ଖୁ, ଯେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ ଛିନ୍ନୱଟୁମେ ପରିଯାଦିନ୍ନୱଟ୍ଟେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୱୀତିୱତ୍ତେ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ଯ …ପେ… ନତ୍ଥି ଖୋ ସା , ଫଗ୍ଗୁନ, ଜିୱ୍ହା, ଯାଯ ଜିୱ୍ହାଯ ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ ଛିନ୍ନୱଟୁମେ ପରିଯାଦିନ୍ନୱଟ୍ଟେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୱୀତିୱତ୍ତେ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ଯ…ପେ… ନତ୍ଥି ଖୋ ସୋ, ଫଗ୍ଗୁନ, ମନୋ, ଯେନ ମନେନ ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ ଛିନ୍ନୱଟୁମେ ପରିଯାଦିନ୍ନୱଟ୍ଟେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୱୀତିୱତ୍ତେ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ଯା"ତି। ଦସମଂ।

ଗିଲାନୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଗିଲାନେନ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ରାଧେନ ଅପରେ ତଯୋ;

ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଚ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୁ ଲୋକୋ ଚ ଫଗ୍ଗୁନୋତି।

୯। ଛନ୍ନୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଲୋକଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୮୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

"'ଲୋକୋ, ଲୋକୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି? "ଯଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଲୋକୋ। କିଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, ପଲୋକଧମ୍ମଂ? ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ରୂପା ପଲୋକଧମ୍ମା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ପଲୋକଧମ୍ମୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା…ପେ… ତମ୍ପି ପଲୋକଧମ୍ମଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ପଲୋକଧମ୍ମା, ରସା ପଲୋକଧମ୍ମା, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ପଲୋକଧମ୍ମୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା…ପେ… ତମ୍ପି ପଲୋକଧମ୍ମଂ…ପେ… ମନୋ ପଲୋକଧମ୍ମୋ, ଧମ୍ମା ପଲୋକଧମ୍ମା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ପଲୋକଧମ୍ମୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ପଲୋକଧମ୍ମଂ। ଯଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ

ଲୋକୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ସୁଞ୍ଞତଲୋକସୁତ୍ତଂ

୮୫। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ…ପେ… ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ, ସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି? ‘‘ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା ତସ୍ମା ସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା? ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା। ରୂପା ସୁଞ୍ଞା ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ସୁଞ୍ଞୋ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା…ପେ… ୟମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା, ତସ୍ମା ସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ସଂଖିତ୍ତଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୮୬। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ୟମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆନନ୍ଦ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ , ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ୟମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଆନନ୍ଦ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଛନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୮୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଛନ୍ନୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ୱିହରନ୍ତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଯେନ ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାଚୁନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାଚୁନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଆଯାମାୱୁସୋ ଚୁନ୍ଦ, ଯେନାଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ ଗିଲାନପୁଚ୍ଛକା’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦିଂସୁ। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି?

‘‘ନ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ, ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ତିଣ୍ହେନ ସିଖରେନ [ଖଗ୍ଗେନ (କ।)] ମୁଦ୍ଧନି [ମୁଦ୍ଧାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଭିମତ୍ଥେଯ୍ୟ [ଅଭିମନ୍ଥେଯ୍ୟ (ସୀ।)]; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଧିମତ୍ତା ୱାତା ମୁଦ୍ଧନି [ମୁଦ୍ଧାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଊହନନ୍ତି [ଉପହନନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।), ଉହନନ୍ତି (କ।)]। ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ…ପେ… ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି , ଆୱୁସୋ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ଦଳ୍ହେନ ୱରତ୍ତକ୍ଖଣ୍ଡେନ ସୀସେ ସୀସୱେଠଂ ଦଦେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଧିମତ୍ତା ସୀସେ ସୀସୱେଦନା। ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀଯଂ , ନ ଯାପନୀଯଂ…ପେ… ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ କୁଚ୍ଛିଂ ପରିକନ୍ତେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ଅଧିମତ୍ତା ୱାତା କୁଚ୍ଛିଂ ପରିକନ୍ତନ୍ତି। ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ…ପେ… ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ଦ୍ୱେ ବଲୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ଦୁବ୍ବଲତରଂ ପୁରିସଂ ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରକାସୁଯା ସନ୍ତାପେଯ୍ୟୁଂ ସମ୍ପରିତାପେଯ୍ୟୁଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଧିମତ୍ତୋ କାଯସ୍ମିଂ ଡାହୋ। ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ, ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସତ୍ଥଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଆହରିସ୍ସାମି, ନାୱକଙ୍ଖାମି [ନାପି କଙ୍ଖାମି (କ।)] ଜୀୱିତ’’ନ୍ତି।

‘‘ମା ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ସତ୍ଥଂ ଆହରେସି। ଯାପେତାଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ, ଯାପେନ୍ତଂ ମଯଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଇଚ୍ଛାମ। ସଚେ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ନତ୍ଥି ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି, ଅହଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ପରିଯେସିସ୍ସାମି। ସଚେ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ନତ୍ଥି ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ଅହଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ପରିଯେସିସ୍ସାମି। ସଚେ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ନତ୍ଥି ପତିରୂପା ଉପଟ୍ଠାକା, ଅହଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି। ମା ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ସତ୍ଥଂ ଆହରେସି। ଯାପେତାଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ, ଯାପେନ୍ତଂ ମଯଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଇଚ୍ଛାମା’’ତି।

‘‘ନ ମେ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ନତ୍ଥି ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି; ଅତ୍ଥି ମେ ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି। ନପି ମେ ନତ୍ଥି ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି; ଅତ୍ଥି ମେ ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି। ନପି ମେ ନତ୍ଥି ପତିରୂପା ଉପଟ୍ଠାକା; ଅତ୍ଥି ମେ ପତିରୂପା ଉପଟ୍ଠାକା। ଅପି ଚ ମେ, ଆଵୁସୋ, ସତ୍ଥା ପରିଚିଣ୍ଣୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ମନାପେନେଵ, ନୋ ଅମନାପେନ। ଏତଞ୍ହି, ଆଵୁସୋ, ସାଵକସ୍ସ ପତିରୂପଂ ଯଂ ସତ୍ଥାରଂ ପରିଚରେଯ୍ଯ ମନାପେନେଵ, ନୋ ଅମନାପେନ। ‘ଅନୁପଵଜ୍ଜଂ [ତଂ ଅନୁପଵଜ୍ଜଂ (ବହୂସୁ)] ଛନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥଂ ଆହରିସ୍ସତୀ’ତି – ଏଵମେତଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଧାରେହୀ’’ତି।

‘‘ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯାମ ମଯଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ କଞ୍ଚିଦେଵ [କିଞ୍ଚିଦେଵ (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଦେସଂ, ସଚେ ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଓକାସଂ କରୋତି ପଞ୍ହସ୍ସ ଵେଯ୍ଯାକରଣାଯା’’ତି। ‘‘ପୁଚ୍ଛାଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁତ୍ଵା ଵେଦିସ୍ସାମା’’ତି।

‘‘ଚକ୍ଖୁଂ, ଆଵୁସୋ ଛନ୍ନ, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସି…ପେ… ଜିଵ୍ହଂ, ଆଵୁସୋ ଛନ୍ନ, ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସି…ପେ… ମନଂ, ଆଵୁସୋ ଛନ୍ନ, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି?

‘‘ଚକ୍ଖୁଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସାମି…ପେ… ଜିଵ୍ହଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସାମି…ପେ… ମନଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସାମୀ’’ତି।

‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ, ଆଵୁସୋ ଛନ୍ନ, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣେ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କିଂ ଦିସ୍ଵା କିଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଚକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସି… ଜିଵ୍ହାଯ, ଆଵୁସୋ ଛନ୍ନ, ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣେ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କିଂ ଦିସ୍ଵା କିଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଜିଵ୍ହଂ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସି… ମନସ୍ମିଂ, ଆଵୁସୋ ଛନ୍ନ, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣେ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କିଂ ଦିସ୍ଵା କିଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ମନଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି?

‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ , ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣେ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନିରୋଧଂ ଦିସ୍ଵା ନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଚକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସାମି…ପେ… ଜିଵ୍ହାଯ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣେ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନିରୋଧଂ ଦିସ୍ଵା ନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଜିଵ୍ହଂ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସାମି…ପେ… ମନସ୍ମିଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣେ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନିରୋଧଂ ଦିସ୍ଵା ନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ମନଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଆଵୁସୋ ଛନ୍ନ, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସାସନଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ – ‘ନିସ୍ସିତସ୍ସ ଚଲିତଂ, ଅନିସ୍ସିତସ୍ସ ଚଲିତଂ ନତ୍ଥି। ଚଲିତେ ଅସତି ପସ୍ସଦ୍ଧି ହୋତି। ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ସତି ନତି ନ ହୋତି। ନତିଯା ଅସତି ଆଗତିଗତି ନ ହୋତି। ଆଗତିଗତିଯା ଅସତି ଚୁତୂପପାତୋ ନ ହୋତି। ଚୁତୂପପାତେ ଅସତି ନେଵିଧ ନ ହୁରଂ ନ ଉଭଯମନ୍ତରେନ। ଏସେଵନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଇମିନା ଓଵାଦେନ ଓଵଦିତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେସୁ ତେସୁ ଆଯସ୍ମନ୍ତେସୁ ସତ୍ଥଂ ଆହରେସି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଆୟସ୍ମତା, ଭନ୍ତେ, ଛନ୍ନେନ ସତ୍ଥଂ ଆହରିତଂ। ତସ୍ସ କା ଗତି କୋ ଅଭିସମ୍ପରାୟୋ''ତି? ''ନନୁ ତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଛନ୍ନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସମ୍ମୁଖାୟେଵ ଅନୁପଵଜ୍ଜତା ବ୍ୟାକତା''ତି ? ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଵିଜ୍ଜନଂ [ପୁବ୍ବଵିଚିରଂ (ସୀ।), ପୁବ୍ବଵିଜ୍ଝନଂ (ପୀ।), ପୁବ୍ବଜିରଂ (ମ। ନି। ୩।୩୯୪)] ନାମ ଵଜ୍ଜିଗାମୋ। ତତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ମିତ୍ତକୁଲାନି ସୁହଜ୍ଜକୁଲାନି ଉପଵଜ୍ଜକୁଲାନୀ''ତି। ''ହୋନ୍ତି ହେତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଛନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମିତ୍ତକୁଲାନି ସୁହଜ୍ଜକୁଲାନି ଉପଵଜ୍ଜକୁଲାନି। ନ ଖୋ ପନାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ , ଏତ୍ତାଵତା ସଉପଵଜ୍ଜୋତି ଵଦାମି। ଯୋ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଞ୍ଚ କାୟଂ ନିକ୍ଖିପତି, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ କାୟଂ ଉପାଦିୟତି, ତମହଂ ସଉପଵଜ୍ଜୋତି ଵଦାମି। ତଂ ଛନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନତ୍ଥି। 'ଅନୁପଵଜ୍ଜଂ ଛନ୍ନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସତ୍ଥଂ ଆହରିତ'ନ୍ତି – ଏଵମେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଧାରେହୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପୁଣ୍ଣସୁତ୍ତଂ

୮୮। ଅଥ [ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ (?) ମ। ନି। ୩।୩୯୫ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସନ୍ତି ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିଵଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିଵଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ। 'ନନ୍ଦିସମୁଦୟା ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ, ପୁଣ୍ଣା'ତି ଵଦାମି…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିଵଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିଵଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ। 'ନନ୍ଦିସମୁଦୟା ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ, ପୁଣ୍ଣା'ତି ଵଦାମି।

''ସନ୍ତି ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିଵଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିଵଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ନିରୁଜ୍ଝତି ନନ୍ଦୀ। 'ନନ୍ଦିନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ, ପୁଣ୍ଣା'ତି ଵଦାମି…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିଵଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିଵଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ନିରୁଜ୍ଝତି ନନ୍ଦୀ। 'ନନ୍ଦିନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ, ପୁଣ୍ଣା'ତି ଵଦାମି।

''ଇମିନା ତ୍ୱଂ [ଇମିନା ଚ ତ୍ୱଂ], ପୁଣ୍ଣ, ମୟା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓଵାଦେନ ଓଵଦିତୋ କତମସ୍ମିଂ [କତରସ୍ମିଂ (ମ। ନି। ୩।୩୯୫)] ଜନପଦେ ଵିହରିସ୍ସସୀ''ତି? ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତୋ ନାମ ଜନପଦୋ, ତତ୍ଥାହଂ ଵିହରିସ୍ସାମୀ''ତି।

''ଚଣ୍ଡା ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା; ଫରୁସା ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା। ସଚେ ତଂ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତି ପରିଭାସିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି?

''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତି ପରିଭାସିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ମେ ଏଵଂ ଭଵିସ୍ସତି – 'ଭଦ୍ଦକା ଵତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ଵତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ [ମଂ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ନୟିମେ ପାଣିନା ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ'ତି। ଏଵମେତ୍ଥ [ଏଵମେତ୍ଥ (?)], ଭଗଵା, ଭଵିସ୍ସତି; ଏଵମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି।

''ସଚେ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ପାଣିନା ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି?

''ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ପାଣିନା ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ମେ ଏଵଂ ଭଵିସ୍ସତି – 'ଭଦ୍ଦକା ଵତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ଵତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ [ଏଵମେତ୍ଥ (?)] ନୟିମେ ଲେଡ୍ଡୁନା ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ'ତି। ଏଵମେତ୍ଥ, ଭଗଵା, ଭଵିସ୍ସତି; ଏଵମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି।

''ସଚେ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଲେଡ୍ଡୁନା ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି?

‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଲେଡ୍ଡୁନା ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ ନୟିମେ ଦଣ୍ଡେନ ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ’ତି । ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଦଣ୍ଡେନ ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି?

‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଦଣ୍ଡେନ ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ ନୟିମେ ସତ୍ଥେନ ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ’ତି। ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ସତ୍ଥେନ ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି?

‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ସତ୍ଥେନ ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମଂ ନୟିମେ ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତୀ’ତି। ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ତଂ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି?

‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ର ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ସନ୍ତି ଖୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାୱକା କାୟେନ ଚ ଜୀୱିତେନ ଚ ଅଟ୍ଟୀୟମାନା ହରାୟମାନା ଜିଗୁଚ୍ଛମାନା ସତ୍ଥହାରକଂ ପରିୟେସନ୍ତି, ତଂ ମେ ଇଦଂ ଅପରିୟିଟ୍ଠଞ୍ଞେୱ ସତ୍ଥହାରକଂ ଲଦ୍ଧ’ନ୍ତି। ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ପୁଣ୍ଣ! ସକ୍ଖିସ୍ସସି ଖୋ ତ୍ୱଂ, ପୁଣ୍ଣ, ଇମିନା ଦମୂପସମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସୁନାପରନ୍ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ୱତ୍ଥୁଂ। ଯସ୍ସ ଦାନି ତ୍ୱଂ, ପୁଣ୍ଣ, କାଲଂ ମଞ୍ଞସୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଯେନ ସୁନାପରନ୍ତୋ ଜନପଦୋ ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି। ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ସୁନାପରନ୍ତୋ ଜନପଦୋ ତଦୱସରି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ସୁନାପରନ୍ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ତେନେୱନ୍ତରୱସ୍ସେନ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଉପାସକସତାନି ପଟିୱେଦେସି [ପଟିପାଦେସି (ସୀ। ପୀ।), ପଟିଦେସେସି (ସ୍ୟା। କଂ।)]। ତେନେୱନ୍ତରୱସ୍ସେନ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଉପାସିକାସତାନି ପଟିୱେଦେସି। ତେନେୱନ୍ତରୱସ୍ସେନ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ସଚ୍ଛାକାସି। ତେନେୱନ୍ତରୱସ୍ସେନ ପରିନିବ୍ବାୟି।

ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତୋ, ସୋ କାଲଙ୍କତୋ। ତସ୍ସ କା ଗତି କୋ ଅଭିସମ୍ପରାୟୋ’’ତି?

‘‘ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଣ୍ଣୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ [କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି (ସଦ୍ଧତ୍ଥ)], ପଚ୍ଚପାଦି [ସଚ୍ଚୱାଦୀ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଧମ୍ମସ୍ସାନୁଧମ୍ମଂ, ନ ଚ ମଂ ଧମ୍ମାଧିକରଣଂ ୱିହେସେସି [ୱିହେଠେସି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଣ୍ଣୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ବାହିୟସୁତ୍ତଂ

୮୯। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ବାହିୟୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ବାହିୟୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ବାହିୟ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି?

''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି?

''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି?

''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି?

''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ବାହିଯ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ବାହିଯୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ବାହିଯୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। ''ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ , ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା''ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା ବାହିଯୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମଏଜାସୁତ୍ତଂ

୯୦। ''ଏଜା , ଭିକ୍ଖୱେ, ରୋଗୋ, ଏଜା ଗଣ୍ଡୋ, ଏଜା ସଲ୍ଲଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅନେଜୋ ୱିହରତି ୱୀତସଲ୍ଲୋ। ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେଯ୍ଯ 'ଅନେଜୋ ୱିହରେଯ୍ଯଂ [ୱିହରେଯ୍ଯ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ୱୀତସଲ୍ଲୋ'ତି, ଚକ୍ଖୁଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁତୋ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ; ରୂପେ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ରୂପେସୁ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ରୂପତୋ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ରୂପା ମେତି ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ; ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣତୋ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ; ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସତୋ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ।

''ସୋତଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ…ପେ… ଘାନଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଜିୱ୍ହାଯ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଜିୱ୍ହାତୋ ନ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ଜିୱ୍ହା ମେତି

ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ; ରସେ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ…ପେ… ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ…ପେ… ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ।

"କାଯଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ…ପେ… ମନଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ମନସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ମନତୋ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ମନୋ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ; ଧମ୍ମେ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ…ପେ… ମନୋ ଵିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ; ସଵ୍ବଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ସଵ୍ବସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ସଵ୍ବତୋ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ସଵ୍ବଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ।

"ସୋ ଏଵଂ ଅମଞ୍ଞମାନୋ ନ କିଞ୍ଚିପି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତି। ଅନୁପାଦିଯଂ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେଵ ପରିନିବ୍ବାଯତି । 'ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ"ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଏଜାସୁତ୍ତଂ

୯୧। "ଏଜା , ଭିକ୍ଖଵେ, ରୋଗୋ, ଏଜା ଗଣ୍ଡୋ, ଏଜା ସଲ୍ଲଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଥାଗତୋ ଅନେଜୋ ଵିହରତି ଵୀତସଲ୍ଲୋ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ 'ଅନେଜୋ ଵିହରେୟ୍ୟଂ ଵୀତସଲ୍ଲୋ'ତି, ଚକ୍ଖୁଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଚକ୍ଖୁତୋ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଚକ୍ଖୁ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ; ରୂପେ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ… ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ। ଯଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଞ୍ଞତି, ଯସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି, ଯତୋ ମଞ୍ଞତି, ଯଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା। ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ ଭଵସତ୍ତୋ ଲୋକୋ ଭଵମେଵ ଅଭିନନ୍ଦତି…ପେ…।

"ଜିଵ୍ହଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଜିଵ୍ହାଯ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଜିଵ୍ହାତୋ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଜିଵ୍ହା ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ; ରସେ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ… ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ। ଯଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଞ୍ଞତି, ଯସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି, ଯତୋ ମଞ୍ଞତି, ଯଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା। ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ ଭଵସତ୍ତୋ ଲୋକୋ ଭଵମେଵ ଅଭିନନ୍ଦତି…ପେ…।

"ମନଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ମନସ୍ମିଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ମନତୋ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ମନୋ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ… ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ। ଯଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଞ୍ଞତି, ଯସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି , ଯତୋ ମଞ୍ଞତି, ଯଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା। ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ ଭଵସତ୍ତୋ ଲୋକୋ ଭଵମେଵ ଅଭିନନ୍ଦତି।

"ଯାଵତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନା ତମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତତୋପି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ତଂ ମେତି ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ। ସୋ ଏଵଂ ଅମଞ୍ଞମାନୋ ନ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତି। ଅନୁପାଦିଯଂ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେଵ ପରିନିବ୍ବାଯତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ"ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମଦ୍ଵଯସୁତ୍ତଂ

୯୨। "ଦ୍ଵଯଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦ୍ଵଯଂ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚେଵ ରୂପା ଚ, ସୋତଞ୍ଚେଵ ସଦ୍ଦା ଚ, ଘାନଞ୍ଚେଵ ଗନ୍ଧା ଚ, ଜିଵ୍ହା ଚେଵ ରସା ଚ, କାଯୋ ଚେଵ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚ , ମନୋ ଚେଵ ଧମ୍ମା ଚ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦ୍ଵଯଂ।

"ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟ – 'ଅହମେତଂ ଦ୍ଵଯଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଦ୍ଵଯଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ'ତି, ତସ୍ସ ଵାଚାଵତ୍ଥୁକମେଵସ୍ସ। ପୁଟ୍ଠୋ ଚ ନ ସମ୍ପାଯେୟ୍ୟ। ଉତ୍ତରିଞ୍ଚ ଵିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯଥା ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିସଯସ୍ମି"ନ୍ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଦ୍ଵଯସୁତ୍ତଂ

୯୩। ‘‘ଦ୍ୱଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମ୍ଭୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମ୍ଭୋତି? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଚକ୍ଖୁ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି। ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ। ଇତ୍ଥେତଂ ଦ୍ୱଯଂ ଚଲଞ୍ଚେୱ ବ୍ଯଥଞ୍ଚ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ହେତୁ ସୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ କୁତୋ ନିଚ୍ଚଂ ଭୱିସ୍ସତି! ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଗତି ସନ୍ନିପାତୋ ସମୱାଯୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ହେତୁ ସୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ କୁତୋ ନିଚ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଫୁଟ୍ଠୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦେତି, ଫୁଟ୍ଠୋ ଚେତେତି, ଫୁଟ୍ଠୋ ସଞ୍ଜାନାତି। ଇତ୍ଥେତେପି ଧମ୍ମା ଚଲା ଚେୱ ବ୍ଯଥା ଚ ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ। ସୋତଂ…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ [ୱିପରିଣାମିନୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୀ (?)]। ରସା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ। ଇତ୍ଥେତଂ ଦ୍ୱଯଂ ଚଲଞ୍ଚେୱ ବ୍ଯଥଞ୍ଚ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି। ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ , ସୋପି ହେତୁ ସୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ, କୁତୋ ନିଚ୍ଚଂ ଭୱିସ୍ସତି! ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଗତି ସନ୍ନିପାତୋ ସମୱାଯୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ହେତୁ ସୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ, କୁତୋ ନିଚ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଫୁଟ୍ଠୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦେତି, ଫୁଟ୍ଠୋ ଚେତେତି, ଫୁଟ୍ଠୋ ସଞ୍ଜାନାତି। ଇତ୍ଥେତେପି ଧମ୍ମା ଚଲା ଚେୱ ବ୍ଯଥା ଚ ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ। କାଯଂ…ପେ…।

‘‘ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ। ଇତ୍ଥେତଂ ଦ୍ୱଯଂ ଚଲଞ୍ଚେୱ ବ୍ଯଥଞ୍ଚ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ହେତୁ ସୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, କୁତୋ ନିଚ୍ଚଂ ଭୱିସ୍ସତି! ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଗତି ସନ୍ନିପାତୋ ସମୱାଯୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ହେତୁ ସୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ, କୁତୋ ନିଚ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଫୁଟ୍ଠୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦେତି, ଫୁଟ୍ଠୋ ଚେତେତି, ଫୁଟ୍ଠୋ ସଞ୍ଜାନାତି। ଇତ୍ଥେତେପି ଧମ୍ମା ଚଲା ଚେୱ ବ୍ଯଥା ଚ ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମ୍ଭୋତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଛନ୍ନୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପଲୋକସୁଞ୍ଞା ସଂଖିତ୍ତଂ, ଛନ୍ନୋ ପୁଣ୍ଣୋ ଚ ବାହିଯୋ;

ଏଜେନ ଚ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ଦ୍ୱଯେହି ଅପରେ ଦୁୱେତି।

୧୦। ସଳାଯତନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଦନ୍ତଅଗୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୯୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଛଯିମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନା ଅଦନ୍ତା ଅଗୁତ୍ତା ଅରକ୍ଖିତା ଅସଂୱୁତା ଦୁକ୍ଖାଧିୱାହା ହୋନ୍ତି। କତମେ ଛ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନଂ ଅଦନ୍ତଂ ଅଗୁତ୍ତଂ ଅରକ୍ଖିତଂ ଅସଂୱୁତଂ ଦୁକ୍ଖାଧିୱାହଂ ହୋତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନଂ ଅଦନ୍ତଂ ଅଗୁତ୍ତଂ ଅରକ୍ଖିତଂ ଅସଂୱୁତଂ ଦୁକ୍ଖାଧିୱାହଂ ହୋତି…ପେ… ମନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନଂ ଅଦନ୍ତଂ ଅଗୁତ୍ତଂ ଅରକ୍ଖିତଂ ଅସଂୱୁତଂ ଦୁକ୍ଖାଧିୱାହଂ ହୋତି। ଇମେ ଖୋ,

ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ଫସ୍ସାଯତନା ଅଦନ୍ତା ଅଗୁତ୍ତା ଅରକ୍ଖିତା ଅସଂୱୁତା ଦୁକ୍ଖାଧିୱାହା ହୋନ୍ତି’’।

‘‘ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନା ସୁଦନ୍ତା ସୁଗୁତ୍ତା ସୁରକ୍ଖିତା ସୁସଂୱୁତା ସୁଖାଧିୱାହା ହୋନ୍ତି। କତମେ ଛ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନଂ ସୁଦନ୍ତଂ ସୁଗୁତ୍ତଂ ସୁରକ୍ଖିତଂ ସୁସଂୱୁତଂ ସୁଖାଧିୱାହଂ ହୋତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନଂ ସୁଦନ୍ତଂ ସୁଗୁତ୍ତଂ ସୁରକ୍ଖିତଂ ସୁସଂୱୁତଂ ସୁଖାଧିୱାହଂ ହୋତି…ପେ… ମନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସାଯତନଂ ସୁଦନ୍ତଂ ସୁଗୁତ୍ତଂ ସୁରକ୍ଖିତଂ ସୁସଂୱୁତଂ ସୁଖାଧିୱାହଂ ହୋତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ଫସ୍ସାଯତନା ସୁଦନ୍ତା ସୁଗୁତ୍ତା ସୁରକ୍ଖିତା ସୁସଂୱୁତା ସୁଖାଧିୱାହା ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା…ପେ… ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ସଳେୱ [ଛଳେୱ (କ।)] ଫସ୍ସାଯତନାନି ଭିକ୍ଖୱୋ,

ଅସଂୱୁତୋ ଯତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛତି;

ତେସଞ୍ଚ ଯେ ସଂୱରଣଂ ଅୱେଦିସୁଂ,

ସଦ୍ଧାଦୁତିଯା ୱିହରନ୍ତାନୱସ୍ସୁତା।

‘‘ଦିସ୍ୱାନ ରୂପାନି ମନୋରମାନି,

ଅଥୋପି ଦିସ୍ୱାନ ଅମନୋରମାନି;

ମନୋରମେ ରାଗପଥଂ ୱିନୋଦଯେ,

ନ ଚାପ୍ପିଯଂ ମେତି ମନଂ ପଦୋସଯେ।

‘‘ସଦ୍ଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ଦୁଭଯଂ ପିଯାପ୍ପିଯଂ,

ପିଯମ୍ହି ସଦ୍ଦେ ନ ସମୁଚ୍ଛିତୋ ସିଯା;

ଅଥୋପ୍ପିଯେ ଦୋସଗତଂ ୱିନୋଦଯେ,

ନ ଚାପ୍ପିଯଂ ମେତି ମନଂ ପଦୋସଯେ।

‘‘ଗନ୍ଧଞ୍ଚ ଘତ୍ୱା ସୁରଭିଂ ମନୋରମଂ,

ଅଥୋପି ଘତ୍ୱା ଅସୁଚିଂ ଅକନ୍ତିଯଂ;

ଅକନ୍ତିଯସ୍ମିଂ ପଟିଘଂ ୱିନୋଦଯେ,

ଛନ୍ଦାନୁନୀତୋ ନ ଚ କନ୍ତିଯେ ସିଯା।

‘‘ରସଞ୍ଚ ଭୋତ୍ୱାନ ଅସାଦିତଞ୍ଚ ସାଦୁଂ,

ଅଥୋପି ଭୋତ୍ୱାନ ଅସାଦୁମେକଦା;

ସାଦୁଂ ରସଂ ନାଜ୍ଝୋସାଯ ଭୁଞ୍ଜେ,

ୱିରୋଧମାସାଦୁସୁ ନୋପଦଂସଯେ।

‘‘ଫସ୍ସେନ ଫୁଟ୍ଠୋ ନ ସୁଖେନ ମଜ୍ଜେ [ମଜ୍ଝେ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)],

ଦୁକ୍ଖେନ ଫୁଟ୍ଠୋପି ନ ସମ୍ପଵେଧେ;

ଫସ୍ସଦ୍ୱଯଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖେ ଉପେକ୍ଖେ,

ଅନାନୁରୁଦ୍ଧୋ ଅଵିରୁଦ୍ଧ କେନଚି।

‘‘ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞା ଇତରୀତରା ନରା,

ପପଞ୍ଚଯନ୍ତା ଉପଯନ୍ତି ସଞ୍ଞିନୋ;

ମନୋମଯଂ ଗେହସିତଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ,

ପନୁଜ୍ଜ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ ଇରୀଯତି।

‘‘ଏଵଂ ମନୋ ଛସ୍ସୁ ଯଦା ସୁଭାଵିତୋ,

ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଵିକମ୍ପତେ କ୍ଵଚି;

ତେ ରାଗଦୋସେ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଭିକ୍ଖଵୋ,

ଭଵତ୍ଥ [ଭଵଥ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଜାତିମରଣସ୍ସ ପାରଗା’’ତି। ପଠମଂ;

୨। ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୯୫। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ [ମାଲୁଙ୍କ୍ୟପୁତ୍ତୋ (ସୀ।)] ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ଵା ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ଏତ୍ଥ ଦାନି, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, କିଂ ଦହରେ ଭିକ୍ଖୂ ଵକ୍ଖାମ! ଯତ୍ର ହି ନାମ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜିଣ୍ଣୋ ଵୁଦ୍ଧୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅଦ୍ଧଗତୋ ଵଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ସଂଖିତ୍ତେନ ଓଵାଦଂ ଯାଚସୀ’’ତି।

‘‘କିଞ୍ଚାପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଜିଣ୍ଣୋ ଵୁଦ୍ଧୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅଦ୍ଧଗତୋ ଵଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ଦେସେତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ , ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ, ଦେସେତୁ ସୁଗତୋ ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ, ଅପ୍ପେଵ ନାମାହଂ ଭଗଵତୋ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେଯ୍ୟଂ। ଅପ୍ପେଵ ନାମାହଂ ଭଗଵତୋ ଭାସିତସ୍ସ ଦାଯାଦୋ ଅସ୍ସ’’ନ୍ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ଯେ ତେ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଅଦିଟ୍ଠା ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ନ ଚ ପସ୍ସସି, ନ ଚ ତେ ହୋତି ପସ୍ସେଯ୍ୟନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ଵା ରାଗୋ ଵା ପେମଂ ଵା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯେ ତେ ସୋତଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ସଦ୍ଦା ଅସ୍ସୁତା ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବା, ନ ଚ ସୁଣାସି, ନ ଚ ତେ ହୋତି ସୁଣେଯ୍ୟନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ଵା ରାଗୋ ଵା ପେମଂ ଵା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯେ ତେ ଘାନଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଗନ୍ଧା ଅଘାଯିତା ଅଘାଯିତପୁବ୍ବା, ନ ଚ ଘାଯସି, ନ ଚ ତେ ହୋତି ଘାଯେଯ୍ୟନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ଵା ରାଗୋ ଵା ପେମଂ ଵା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯେ ତେ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା ଅସାୟିତା ଅସାୟିତପୁବ୍ବା, ନ ଚ ସାୟସି, ନ ଚ ତେ ହୋତି ସାୟେୟ୍ୟନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯେ ତେ କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠା ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ନ ଚ ଫୁସସି, ନ ଚ ତେ ହୋତି ଫୁସେୟ୍ୟନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯେ ତେ ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଅୱିଞ୍ଞାତା ଅୱିଞ୍ଞାତପୁବ୍ବା, ନ ଚ ୱିଜାନାସି, ନ ଚ ତେ ହୋତି ୱିଜାନେୟ୍ୟନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସୁତେ ସୁତମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ମୁତେ ମୁତମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାତେ ୱିଞ୍ଞାତମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଯତୋ ଖୋ ତେ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସୁତେ ସୁତମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି , ମୁତେ ମୁତମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାତେ ୱିଞ୍ଞାତମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି; ତତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନ ତେନ। ଯତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନ ତେନ; ତତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ , ନ ତତ୍ଥ। ଯତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନ ତତ୍ଥ; ତତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନେୱିଧ, ନ ହୁରଂ, ନ ଉଭୟମନ୍ତରେନ। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି –

‘‘ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିୟଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ [ଅଜ୍ଝୋସାୟ (ସୀ।)] ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ରୂପସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱଂ ଆଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିୟଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ସଦ୍ଦସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱଂ ଆଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଗନ୍ଧଂ ଘତ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିୟଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ଗନ୍ଧସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱଂ ଆଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ରସଂ ଭୋତ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ରସସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱଂ ଆଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଫସ୍ସଂ ଫୁସ୍ସ ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ଫସ୍ସସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱଂ ଆଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ଧମ୍ମସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱଂ ଆଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ରୂପେସୁ, ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ପସ୍ସତୋ ରୂପଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ସଦ୍ଦେସୁ, ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ସୁଣତୋ ସଦ୍ଦଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

''ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ଗନ୍ଧେସୁ, ଗନ୍ଧଂ ଘତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

''ଯଥାସ୍ସ ଘାଯତୋ ଗନ୍ଧଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

''ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ରସେସୁ, ରସଂ ଭୋତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

''ଯଥାସ୍ସ ସାଯତୋ ରସଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

''ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ଫସ୍ସେସୁ, ଫସ୍ସଂ ଫୁସ୍ସ ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

''ଯଥାସ୍ସ ଫୁସତୋ ଫସ୍ସଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।

''ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ଧମ୍ମେସୁ, ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

''ଯଥାସ୍ସ ଜାନତୋ ଧମ୍ମଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

''ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ''ତି। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି –

‘‘ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ରୂପସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱଂ ଆଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତି।…ପେ…।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ଧମ୍ମେସୁ, ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ୱିଜାନତୋ ଧମ୍ମଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ଖୋ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’’ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପରିହାନଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୯୬। ‘‘ପରିହାନଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅପରିହାନଧମ୍ମଞ୍ଚ ଛ ଚ ଅଭିଭାଯତନାନି। ତଂ ସୁଣାଥ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିହାନଧମ୍ମୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ସରସଙ୍କପ୍ପା [ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସରସଙ୍କପ୍ପା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।) ଉପରି ଆସୀୱିସୱଗ୍ଗେ ସତ୍ତମସୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ଆକୁସଲା ସରସଙ୍କପ୍ପା’’ ତ୍ୱେୱ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦିସ୍ସତି] ସଂଯୋଜନିଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିୱାସେତି ନପ୍ପଜହତି ନ ୱିନୋଦେତି ନ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି [ବ୍ୟନ୍ତିକରୋତି (ପୀ।) ବ୍ୟନ୍ତିଂ କରୋତି (କ।)] ନ ଅନଭାୱଂ ଗମେତି, ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – ‘ପରିହାଯାମି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି’। ପରିହାନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି…ପେ… ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିୱାସେତି ନପ୍ପଜହତି ନ ୱିନୋଦେତି ନ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ନ ଅନଭାୱଂ ଗମେତି, ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – ‘ପରିହାଯାମି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି’। ପରିହାନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିହାନଧମ୍ମୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପରିହାନଧମ୍ମୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି, ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – ‘ନ ପରିହାଯାମି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି’। ଅପରିହାନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି…ପେ…।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି…ପେ… ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି, ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – 'ନ ପରିହାଯାମି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି'। ଅପରିହାନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପରିହାନଧମ୍ମୋ ହୋତି।

''କତମାନି ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ଅଭିଭାଯତନାନି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – 'ଅଭିଭୂତମେତଂ ଆଯତନଂ'। ଅଭିଭାଯତନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି…ପେ… ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – 'ଅଭିଭୂତମେତଂ ଆଯତନଂ'। ଅଭିଭାଯତନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି। ଇମାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ଅଭିଭାଯତନାନୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପମାଦୱିହାରୀସୁତ୍ତଂ

୯୭। ''ପମାଦୱିହାରିଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତି? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ବ୍ୟାସିଞ୍ଚତି [ବ୍ୟାସିଚ୍ଚତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ତସ୍ସ ବ୍ୟାସିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ନ ହୋତି। ପାମୋଜ୍ଜେ ଅସତି ପୀତି ନ ହୋତି। ପୀତିଯା ଅସତି ପସ୍ସଦ୍ଧି ନ ହୋତି। ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ଅସତି ଦୁକ୍ଖଂ ହୋତି। ଦୁକ୍ଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି। ଅସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମା ନ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଧମ୍ମାନଂ ଅପାତୁଭାୱା ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ… ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ବ୍ୟାସିଞ୍ଚତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରସେସୁ, ତସ୍ସ ବ୍ୟାସିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ…ପେ… ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ… ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ବ୍ୟାସିଞ୍ଚତି ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ତସ୍ସ ବ୍ୟାସିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ନ ହୋତି। ପାମୋଜ୍ଜେ ଅସତି ପୀତି ନ ହୋତି । ପୀତିଯା ଅସତି ପସ୍ସଦ୍ଧି ନ ହୋତି। ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ଅସତି ଦୁକ୍ଖଂ ହୋତି। ଦୁକ୍ଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି। ଅସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମା ନ ପାତୁଭୱନ୍ତି । ଧମ୍ମାନଂ ଅପାତୁଭାୱା ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତି? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସଂୱୁତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ବ୍ୟାସିଞ୍ଚତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ, ତସ୍ସ ଅବ୍ୟାସିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱିହରତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଧମ୍ମାନଂ ପାତୁଭାୱା ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ… ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସଂୱୁତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ବ୍ୟାସିଞ୍ଚତି…ପେ… ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସଂୱୁତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ବ୍ୟାସିଞ୍ଚତି, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ତସ୍ସ ଅବ୍ୟାସିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱିହରତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଧମ୍ମାନଂ ପାତୁଭାୱା ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସଂୱରସୁତ୍ତଂ

୯୮। ''ସଂୱରଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ଅସଂୱରଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଂୱରୋ ହୋତି? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି, ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – 'ପରିହାଯାମି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି'। ପରିହାନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି, ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – 'ପରିହାଯାମି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି'। ପରିହାନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଂୱରୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂୱରୋ ହୋତି? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି, ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା – 'ନ ପରିହାଯାମି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି'। ଅପରିହାନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି …ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି, ୱେଦିତବ୍ବମେତଂ ଭିକ୍ଖୁନା – 'ନ ପରିହାଯାମି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି'। ଅପରିହାନଞ୍ହେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂୱରୋ ହୋତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମାଧିସୁତ୍ତଂ

୯୯। ‘‘ସମାଧිଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ। ସମାହିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। କିଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି? ‘ଚକ୍ଖୁ ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ‘ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ‘ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ‘ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ‘ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘ମନୋ ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଧମ୍ମା… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ… ‘ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସମାଧිଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ। ସମାହିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଟିସଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୧୦୦। ‘‘ପଟିସଲ୍ଲାନେ [ପଟିସଲ୍ଲାନଂ (ସୀ। ପୀ। କ।), ପଟିସଲ୍ଲୀନା (ସ୍ୟା। କଂ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗମାପଜ୍ଜଥ। ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। କିଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି? ‘ଚକ୍ଖୁ ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ‘ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ‘ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ‘ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ‘ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ପଟିସଲ୍ଲାନେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗମାପଜ୍ଜଥ। ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଠମନତୁମ୍ହାକଂସୁତ୍ତଂ

୧୦୧। ‘‘ଯଂ [ଯମ୍ପି (ପୀ। କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ । ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି । ରୂପା ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନୋ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ସୋତଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ସଦ୍ଦା ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ସୋତସମ୍ଫସ୍ସୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଯମ୍ପିଦଂ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଘାନଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଗନ୍ଧା ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଘାନସମ୍ଫସ୍ସୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଘାନସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି।

ଜିୱ୍ହା ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ସା ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ରସା ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି …ପେ…।

ମନୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନୋ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଧମ୍ମା ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନୋ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା

ତସ୍ମିଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଜେତୱନେ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ତଂ ଜନୋ ହରେଯ୍ୟ ୱା ଡହେଯ୍ୟ ୱା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱା କରେଯ୍ୟ, ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱମସ୍ସ – 'ଅମ୍ହେ ଜନୋ ହରତି ୱା ଡହତି ୱା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱା କରୋତୀ''ତି?

''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''?

''ନ ହି ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତା ୱା ଅତ୍ତନିଯଂ ୱା''ତି।

''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ରୂପା ନ ତୁମ୍ହାକଂ... ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ... ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ...ପେ... ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯନତୁମ୍ହାକଂସୁତ୍ତଂ

୧୦୨। ''ଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ରୂପା ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନୋ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି...ପେ... ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନ ତୁମ୍ହାକଂ। ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଉଦକସୁତ୍ତଂ

୧୦୩। ''ଉଦକୋ [ଉଦ୍ଦକୋ (ସୀ। ପୀ।)] ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାମପୁତ୍ତୋ ଏୱଂ ୱାଚଂ ଭାସତି – 'ଇଦଂ ଜାତୁ ୱେଦଗୂ, ଇଦଂ ଜାତୁ ସବ୍ବଜୀ [ସବ୍ବଜି (ପୀ।)], ଇଦଂ ଜାତୁ ଅପଲିଖତଂ ଗଣ୍ଡମୂଲଂ ପଲିଖଣି'ନ୍ତି। ତଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକୋ ରାମପୁତ୍ତୋ ଅୱେଦଗୂଯେୱ ସମାନୋ 'ୱେଦଗୂସ୍ମୀ'ତି ଭାସତି, ଅସବ୍ବଜୀଯେୱ ସମାନୋ 'ସବ୍ବଜୀସ୍ମୀ'ତି ଭାସତି, ଅପଲିଖତଂଯେୱ ଗଣ୍ଡମୂଲଂ ପଲିଖତଂ ମେ 'ଗଣ୍ଡମୂଲ'ନ୍ତି ଭାସତି। ଇଧ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – 'ଇଦଂ ଜାତୁ ୱେଦଗୂ, ଇଦଂ ଜାତୁ ସବ୍ବଜୀ, ଇଦଂ ଜାତୁ ଅପଲିଖତଂ ଗଣ୍ଡମୂଲଂ ପଲିଖଣି''ନ୍ତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦଗୂ ହୋତି? ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱେଦଗୂ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବଜୀ ହୋତି? ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି; ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବଜୀ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପଲିଖତଂ ଗଣ୍ଡମୂଲଂ ପଲିଖତଂ ହୋତି? ଗଣ୍ଡୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ସେତଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱସ୍ସ ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମସ୍ସ । ଗଣ୍ଡମୂଲନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଣ୍ହାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ପହୀନା ହୋତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା; ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପଲିଖତଂ ଗଣ୍ଡମୂଲଂ ପଲିଖତଂ ହୋତି।

''ଉଦକୋ ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାମପୁତ୍ତୋ ଏୱଂ ୱାଚଂ ଭାସତି – 'ଇଦଂ ଜାତୁ ୱେଦଗୂ, ଇଦଂ ଜାତୁ ସବ୍ବଜୀ, ଇଦଂ ଜାତୁ ଅପଲିଖତଂ ଗଣ୍ଡମୂଲଂ ପଲିଖଣି'ନ୍ତି। ତଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକୋ ରାମପୁତ୍ତୋ ଅୱେଦଗୂଯେୱ ସମାନୋ 'ୱେଦଗୂସ୍ମୀ'ତି ଭାସତି, ଅସବ୍ବଜୀଯେୱ ସମାନୋ

‘ସଜ୍ଜୀସ୍ମୀ’ତି ଭାସତି; ଅପଲିଖତଂଯେଓ ଗଣ୍ଡମୂଲଂ ‘ପଲିଖତଂ ମେ ଗଣ୍ଡମୂଲ’ନ୍ତି ଭାସତି। ଇଧ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଇଦଂ ଜାତୁ ୱେଦଗୂ, ଇଦଂ ଜାତୁ ସଜ୍ଜୀ, ଇଦଂ ଜାତୁ ଅପଲିଖତଂ ଗଣ୍ଡମୂଲଂ ପଲିଖଣି’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ସଳାୟତନୱଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ସଂଗୟ୍ହ ପରିହାନଂ, ପମାଦୱିହାରୀ ଚ ସଂୱରୋ;

ସମାଧି ପଟିସଲ୍ଲାନଂ, ଦ୍ୱେ ନତୁମ୍ହାକେନ ଉଦ୍ଦକୋତି।

ସଳାୟତନୱଗ୍ଗେ ଦୁତିୟପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅୱିଜ୍ଜା ମିଗଜାଲଞ୍ଚ, ଗିଲାନଂ ଛନ୍ନଂ ଚତୁତ୍ଥକଂ;

ସଳାୟତନୱଗ୍ଗେନ ପଞ୍ଞାସଂ, ଦୁତିୟୋ ପଣ୍ଣାସକୋ ଅୟନ୍ତି।

ପଠମସତକଂ।

୧୧। ଯୋଗକ୍ଖେମିୱଗ୍ଗୋ

୧। ଯୋଗକ୍ଖେମିସୁତ୍ତଂ

୧୦୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋଗକ୍ଖେମିପରିୟାୟଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମପରିୟାୟଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗକ୍ଖେମିପରିୟାୟୋ ଧମ୍ମପରିୟାୟୋ? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତେ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତେସଞ୍ଚ ପହାନାୟ ଅକ୍ଖାସି ଯୋଗଂ, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ‘ଯୋଗକ୍ଖେମୀ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତେ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତେସଞ୍ଚ ପହାନାୟ ଅକ୍ଖାସି ଯୋଗଂ, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ‘ଯୋଗକ୍ଖେମୀ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗକ୍ଖେମିପରିୟାୟୋ ଧମ୍ମପରିୟାୟୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଉପାଦାୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୫। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି କିଂ ଉପାଦାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି?

‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…।

‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି ଚକ୍ଖୁଂ ଉପାଦାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ମନସ୍ମିଂ ସତି ମନଂ ଉପାଦାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସୁତ୍ତଂ

୧୦୬। ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ । ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା

ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭଵନିରୋଧୋ ; ଭଵନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ''ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଲୋକସମୁଦୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୭। ''ଲୋକସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲୋକସ୍ସ ସମୁଦୟୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଵେଦନା; ଵେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚୟା ଭଵୋ; ଭଵପଚ୍ଚୟା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା ସମ୍ଭଵନ୍ତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲୋକସ୍ସ ସମୁଦୟୋ … ପେ… ଜିଵ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଵେଦନା; ଵେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚୟା ଭଵୋ ; ଭଵପଚ୍ଚୟା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା ସମ୍ଭଵନ୍ତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲୋକସ୍ସ ସମୁଦୟୋ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଵେଦନା; ଵେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାୟେଵ ତଣ୍ହାୟ ଅସେସଵିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭଵନିରୋଧୋ ; ଭଵନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ…ପେ… ଜିଵ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଵେଦନା; ଵେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାୟେଵ ତଣ୍ହାୟ ଅସେସଵିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା…ପେ… ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମିସୁତ୍ତଂ

୧୦୮। ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି କିଂ ଉପାଦାୟ କିଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତି, ସଦିସୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତି, ହୀନୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତୀ''ତି?

''ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା।

''ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି ଚକ୍ଖୁଂ ଉପାଦାୟ ଚକ୍ଖୁଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତି, ସଦିସୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତି, ହୀନୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତି…ପେ… ଜିଵ୍ହାୟ ସତି…ପେ… ମନସ୍ମିଂ ସତି ମନଂ ଉପାଦାୟ ମନଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତି, ସଦିସୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତି, ହୀନୋହମସ୍ମୀତି ଵା ହୋତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ତଂ ସୁଖଂ ଵା''ତି?

''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି ଵା ଅସ୍ସ, ସଦିସୋହମସ୍ମୀତି ଵା ଅସ୍ସ, ହୀନୋହମସ୍ମୀତି ଵା ଅସ୍ସା''ତି?

''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ଜିଵ୍ହା… କାୟୋ ନିଚ୍ଚୋ ଵା ଅନିଚ୍ଚୋ ଵା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ''…ପେ…।

‘‘ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି ୱା ଅସ୍ସ, ସଦିସୋହମସ୍ମୀତି ୱା ଅସ୍ସ, ହୀନୋହମସ୍ମୀତି ୱା ଅସ୍ସା’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସଂଯୋଜନିଯସୁତ୍ତଂ

୧୦୯। ‘‘ସଂଯୋଜନିଯେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି ସଂଯୋଜନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା, କତମଞ୍ଚ ସଂଯୋଜନଂ? ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯୋ ଧମ୍ମୋ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ସଂଯୋଜନିଯୋ ଧମ୍ମୋ…ପେ… ମନୋ ସଂଯୋଜନିଯୋ ଧମ୍ମୋ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା, ଇଦଂ ସଂଯୋଜନ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଉପାଦାନିଯସୁତ୍ତଂ

୧୧୦। ‘‘ଉପାଦାନିଯେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି ଉପାଦାନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା, କତମଞ୍ଚ ଉପାଦାନଂ ? ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନିଯୋ ଧମ୍ମୋ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଉପାଦାନିଯୋ ଧମ୍ମୋ…ପେ… ମନୋ ଉପାଦାନିଯୋ ଧମ୍ମୋ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ଉପାଦାନଂ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା, ଇଦଂ ଉପାଦାନ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନପରିଜାନନସୁତ୍ତଂ

୧୧୧। ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ସୋତଂ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହଂ… କାଯଂ… ମନଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ… କାଯଂ… ମନଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବାହିରାଯତନପରିଜାନନସୁତ୍ତଂ

୧୧୨। ‘‘ରୂପେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ସଦ୍ଦେ… ଗନ୍ଧେ… ରସେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ… ଧମ୍ମେ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜଯଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ରୂପେ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ସଦ୍ଦେ… ଗନ୍ଧେ… ରସେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ… ଧମ୍ମେ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜଯଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଉପସ୍ସୁତିସୁତ୍ତଂ

୧୧୩। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ନାତିକେ [ଞାତିକେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ୱିହରତି ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ରହୋଗତୋ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ ଇମଂ

ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଅଭାସି – ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା; ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ; ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି’’।

‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ; ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ; ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି…ପେ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ ; ଉପାଦାନନିରୋଧା…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଉପସ୍ସୁତି [ଉପସ୍ସୁତିଂ (ସୀ। କ।)] ଠିତୋ ହୋତି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସ୍ସୁତି ଠିତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅସ୍ସୋସି ନୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ। ପରିଯାପୁଣାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ। ଧାରେହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ। ଅତ୍ଥସଂହିତୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ଯୋଗକ୍ଖେମିୱଗ୍ଗୋ ଏକାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଯୋଗକ୍ଖେମି ଉପାଦାଯ, ଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକୋ ଚ ସେଯ୍ୟୋ ଚ;

ସଂଯୋଜନଂ ଉପାଦାନଂ, ଦ୍ୱେ ପରିଜାନଂ ଉପସ୍ସୁତୀତି।

୧୨। ଲୋକକାମଗୁଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମମାରପାସସୁତ୍ତଂ

୧୧୪। ‘‘ସନ୍ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ [ୱସଗତୋ (ସୀ। ଅଟ୍ଠ। ସ୍ଯା। ଅଟ୍ଠ।)], ପଟିମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସୋ। ବଦ୍ଧୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ ପାପିମତୋ…ପେ…।

‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ପଟିମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସୋ। ବଦ୍ଧୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ…ପେ…।

‘‘ସନ୍ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ପଟିମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସୋ। ବଦ୍ଧୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ ପାପିମତୋ।

‘‘ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁ ନାୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ନ ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ଉମ୍ମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସେନ। ମୁତ୍ତୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ନ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ…ପେ…।

‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନାୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ନ ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ଉମ୍ମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସେନ। ମୁତ୍ତୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ନ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ…ପେ…।

‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନାୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ନ ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ଉମ୍ମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସେନ। ମୁତ୍ତୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ନ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିୟମାରପାସସୁତ୍ତଂ

୧୧୫। ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ବଦ୍ଧୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ, ଆୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ପଟିମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସେନ। ବଦ୍ଧୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ…ପେ…।

‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ବଦ୍ଧୋ ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଆୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ପଟିମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସେନ। ବଦ୍ଧୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ…ପେ…।

‘‘ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁ ମୁତ୍ତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେହି ରୂପେହି, ନାୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ନ ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ଉମ୍ମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସେନ। ମୁତ୍ତୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ନ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ…ପେ…।

‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମୁତ୍ତୋ ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେହି ଧମ୍ମେହି, ନାୱାସଗତୋ ମାରସ୍ସ, ନ ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ, ଉମ୍ମୁକ୍କସ୍ସ ମାରପାସେନ। ମୁତ୍ତୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନେନ ନ ଯଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଲୋକନ୍ତଗମନସୁତ୍ତଂ

୧୧୬। ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେୟ୍ୟଂ, ଦଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ [ଦିଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ପତ୍ତେୟ୍ୟନ୍ତି ୱଦାମି। ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମୀ’’ତି। ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ଭଗୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସି। ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେୟ୍ୟଂ, ଦଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ, ପତ୍ତେୟ୍ୟନ୍ତି ୱଦାମି। ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମୀ’ତି। କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେୟ୍ୟା’’ତି?

ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅୟଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ , ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମୟଂ ଯେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

''ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – 'ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେୟ୍ୟଂ, ଦଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ, ପତ୍ତେୟ୍ୟନ୍ତି ୱଦାମି। ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମୀ'ତି। ତେସଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – 'ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେୟ୍ୟଂ, ଦଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ, ପତ୍ତେୟ୍ୟନ୍ତି ୱଦାମି। ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମୀତି। କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେୟ୍ୟା'ତି ? ତେସଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – 'ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ୟଂନୂନ ମୟଂ ଯେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା'ତି। ୱିଭଜତାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ''ତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ପୁରିସୋ ସାରତ୍ଥିକୋ ସାରଗୱେସୀ ସାରପରିୟେସନଂ ଚରମାନୋ ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ, ମୂଲଂ ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ, ଖନ୍ଧଂ ସାଖାପଲାସେ ସାରଂ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ; ଏୱଂ ସମ୍ପଦମିଦଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ସତ୍ଥରି ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେ ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅତିସିତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞଥ [ମଞ୍ଞେଥ (ପୀ। କ।)]। ସୋ ହାୱୁସୋ, ଭଗୱା ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତି – ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ, ଞାଣଭୂତୋ, ଧମ୍ମଭୂତୋ, ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ, ୱତ୍ତା, ପୱତ୍ତା, ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା, ଅମତସ୍ସ ଦାତା, ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ, ତଥାଗତୋ। ସୋ ଚେୱ ପନେତସ୍ସ କାଲୋ ଅହୋସି ୟଂ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ । ୟଥା ୱୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ ତଥା ୱୋ ଧାରେୟ୍ୟାଥା''ତି।

''ଅଦ୍ଧାୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଭଗୱା ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତି – ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ, ଞାଣଭୂତୋ, ଧମ୍ମଭୂତୋ, ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ, ୱତ୍ତା, ପୱତ୍ତା, ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା, ଅମତସ୍ସ ଦାତା, ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ, ତଥାଗତୋ। ସୋ ଚେୱ ପନେତସ୍ସ କାଲୋ ଅହୋସି ୟଂ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମ । ୟଥା ନୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ ତଥା ନଂ ଧାରେୟ୍ୟାମ। ଅପି ଚାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ୱିଭଜତାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଗରୁଂ କରିତ୍ୱା''ତି।

''ତେନହାୱୁସୋ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଏତଦୱୋଚ –

''ୟଂ ଖୋ ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – 'ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେୟ୍ୟଂ, ଦଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ, ପତ୍ତେୟ୍ୟନ୍ତି ୱଦାମି। ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମୀ'ତି, ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ଯେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସଞ୍ଞୀ ହୋତି ଲୋକମାନୀ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଲୋକୋ। କେନ ଚାୱୁସୋ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସଞ୍ଞୀ ହୋତି ଲୋକମାନୀ? ଚକ୍ଖୁନା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସଞ୍ଞୀ ହୋତି ଲୋକମାନୀ। ସୋତେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ… ଘାନେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ… ଜିୱ୍ହାୟ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସଞ୍ଞୀ ହୋତି ଲୋକମାନୀ । କାୟେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ… ମନେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସଞ୍ଞୀ ହୋତି ଲୋକମାନୀ। ଯେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସଞ୍ଞୀ ହୋତି ଲୋକମାନୀ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଲୋକୋ। ୟଂ ଖୋ ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – 'ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେୟ୍ୟଂ , ଦଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ, ପତ୍ତେୟ୍ୟନ୍ତି ୱଦାମି। ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମୀ'ତି, ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ଆକଙ୍ଖମାନା ଚ ପନ ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ। ୟଥା ୱୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରୋତି ତଥା ନଂ ଧାରେୟ୍ୟାଥା''ତି।

''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ

ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

''ଯଂ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – 'ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେଯ୍ୟଂ, ଦଟ୍ଠେଯ୍ୟଂ, ପତ୍ତେଯ୍ୟନ୍ତି ୱଦାମି। ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯଂ ୱଦାମୀ'ତି। ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – 'ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେଯ୍ୟଂ, ଦଟ୍ଠେଯ୍ୟଂ, ପତ୍ତେଯ୍ୟନ୍ତି ୱଦାମି। ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯଂ ୱଦାମୀ'ତି। କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେଯ୍ୟାତି? ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – 'ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାମା'ତି। ଅଥ ଖୋ ମଯଂ , ଭନ୍ତେ, ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମିମ୍ହ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିମ୍ହା ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ଇମେହି ଆକାରେହି ଇମେହି ପଦେହି ଇମେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଅତ୍ଥୋ ୱିଭତ୍ତୋ''ତି।

''ପଣ୍ଡିତୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ; ମହାପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ! ମଂ ଚେପି ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ, ଅହମ୍ପି ତଂ ଏୱମେୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ ଯଥା ତଂ ଆନନ୍ଦେନ ବ୍ୟାକତଂ। ଏସୋ ଚେୱେତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, ଏୱଞ୍ଚ ନଂ ଧାରେଯ୍ୟାଥା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। କାମଗୁଣସୁତ୍ତଂ

୧୧୭। ''ପୁବ୍ବେୱ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – 'ଯେମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଚେତସୋ ସମ୍ଫୁଟ୍ଠପୁବ୍ବା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା, ତତ୍ର ମେ ଚିତ୍ତଂ ବହୁଲଂ ଗଚ୍ଛମାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱା ଅପ୍ପଂ ୱା ଅନାଗତେସୁ'। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – 'ଯେମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଚେତସୋ ସମ୍ଫୁଟ୍ଠପୁବ୍ବା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା, ତତ୍ର ମେ ଅତ୍ତରୂପେନ ଅପ୍ପମାଦୋ ସତି ଚେତସୋ ଆରକ୍ଖୋ କରଣୀଯୋ'। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ଯେ ତେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଚେତସୋ ସମ୍ଫୁଟ୍ଠପୁବ୍ବା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା, ତତ୍ର ୱୋ ଚିତ୍ତଂ ବହୁଲଂ ଗଚ୍ଛମାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱା ଅପ୍ପଂ ୱା ଅନାଗତେସୁ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ଯେ ତେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଚେତସୋ ସମ୍ଫୁଟ୍ଠପୁବ୍ବା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା, ତତ୍ର ୱୋ ଅତ୍ତରୂପେହି ଅପ୍ପମାଦୋ ସତି ଚେତସୋ ଆରକ୍ଖୋ କରଣୀଯୋ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ଯତ୍ଥ ଜିୱ୍ହା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରସସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ଯତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ''ତି। ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ଭଗୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସି।

ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – ''ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – 'ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ଯତ୍ଥ ଜିୱ୍ହା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରସସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ଯତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆଯତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ'ତି। କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେଯ୍ୟା''ତି?

ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ''ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାମା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ । ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ ୟତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ଜିୱ୍ହା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି , ରସସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ’ତି। ତେସଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – ‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ ୟତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ଜିୱ୍ହା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରସସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ’ତି। କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେୟ୍ୟାତି? ତେସଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – ‘ଅୟଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ୟଂନୂନ ମୟଂ ୟେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା’ତି। ୱିଭଜତାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ’’ତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ପୁରିସୋ ସାରତ୍ଥିକୋ ସାରଗୱେସୀ ସାରପରିୟେସନଂ ଚରମାନୋ ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ…ପେ… ୱିଭଜତାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଗରୁଂ କରିତ୍ୱାତି।

‘‘ତେନହାୱୁସୋ , ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ୟଂ ଖୋ ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ ୟତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ’ତି। ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ସଳାୟତନନିରୋଧଂ ନୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ – ‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ, ୟତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ’ତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ ୟତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ’ତି। ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ଆକଙ୍ଖମାନା ଚ ପନ ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂୟେୱ ଉପସଙ୍କମଥ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ। ୟଥା ୱୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରୋତି ତଥା ନଂ ଧାରେୟ୍ୟାଥା’’ତି।

‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ୟଂ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ ୟତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ଜିୱ୍ହା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରସସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ’ତି, ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – ‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ , ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ ୟତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ରୂପସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ…ପେ… ୟତ୍ଥ ମନୋ ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି, ସେ ଆୟତନେ ୱେଦିତବ୍ବେ’ତି। ‘କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେୟ୍ୟା’ତି? ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – ‘ଅୟଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ୟଂନୂନ ମୟଂ ୟେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ

ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା'ତି। ଅଥ ଖୋ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଯେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମିମ୍ହ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିମ୍ହା ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ଇମେହି ଆକାରେହି, ଇମେହି ପଦେହି, ଇମେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଅତ୍ଥୋ ୱିଭତ୍ତୋ''ତି।

''ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ; ମହାପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ! ମଂ ଚେପି ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ, ଅହମ୍ପି ତଂ ଏୱମେୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ଯଥା ତଂ ଆନନ୍ଦେନ ବ୍ୟାକତଂ। ଏସୋ ଚେୱେତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଞ୍ଚ ନଂ ଧାରେୟ୍ୟାଥା''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସକ୍କପଞ୍ହସୁତ୍ତଂ

୧୧୮। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ , ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତି? କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତୀ''ତି?

''ସନ୍ତି ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ତଦୁପାଦାନଂ। ସଉପାଦାନୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟତି…ପେ…।

''ସନ୍ତି ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ତଦୁପାଦାନଂ। ସଉପାଦାନୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତି।

''ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ନ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, ନ ତଦୁପାଦାନଂ। ଅନୁପାଦାନୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାୟତି…ପେ… ।

''ସନ୍ତି ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ନ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ନ ତଦୁପାଦାନଂ। ଅନୁପାଦାନୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଞ୍ଚସିଖସୁତ୍ତଂ

୧୧୯। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଚସିଖୋ ଗନ୍ଧବ୍ବଦେୱପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ପଞ୍ଚସିଖୋ ଗନ୍ଧବ୍ବଦେୱପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତି? କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତୀ''ତି? ''ସନ୍ତି ଖୋ, ପଞ୍ଚସିଖ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ପଞ୍ଚସିଖ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ତଦୁପାଦାନଂ। ସଉପାଦାନୋ, ପଞ୍ଚସିଖ , ଭିକ୍ଖୁ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ଅୟଂ ଖୋ, ପଞ୍ଚସିଖ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତି''।

''ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ପଞ୍ଚସିଖ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ପଞ୍ଚସିଖ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା

ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ନ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, ନ ତଦୁପାଦାନଂ। ଅନୁପାଦାନୋ, ପଞ୍ଚସିଖ, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ପଞ୍ଚସିଖ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସାରିପୁତ୍ତସଦ୍ଧିୱିହାରିକସୁତ୍ତଂ

୧୨୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ , ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତୋ''ତି।

''ଏୱମେତଂ, ଆୱୁସୋ, ହୋତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରସ୍ସ, ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁନୋ, ଜାଗରିଯଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ। 'ସୋ ୱତାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁ ଜାଗରିଯଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତୋ ଯାୱଜୀୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ତାନେସ୍ସତୀ'ତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। 'ସୋ ୱତାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁ, ଜାଗରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ଯାୱଜୀୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ତାନେସ୍ସତୀ'ତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି।

''କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁ ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେତି – 'ନେୱ ଦୱାଯ, ନ ମଦାଯ, ନ ମଣ୍ଡନାଯ, ନ ୱିଭୂସନାଯ, ଯାୱଦେୱ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା ଯାପନାଯ, ୱିହିଂସୂପରତିଯା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯାନୁଗ୍ଗହାଯ। ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି, ନୱଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତି , ଅନୱଜ୍ଜତା ଚ ଫାସୁୱିହାରୋ ଚା'ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଜାଗରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଦିୱସଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ରତ୍ତିଯା ପଠମଂ ଯାମଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି । ରତ୍ତିଯା ମଜ୍ଝିମଂ ଯାମଂ ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାଯ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଉଟ୍ଠାନସଞ୍ଞଂ ମନସି କରିତ୍ୱା। ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଛିମଂ ଯାମଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଜାଗରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ହୋତି। ତସ୍ମାତିହାୱୁସୋ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରା ଭୱିସ୍ସାମ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁନୋ, ଜାଗରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତା'ତି। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତଂ

୧୨୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱତୋ ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ''ପରିପକ୍କା ଖୋ ରାହୁଲସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନିଯା ଧମ୍ମା; ଯଂନୂନାହଂ ରାହୁଲଂ ଉତ୍ତରିଂ ଆସୱାନଂ ଖଯେ ୱିନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଗଣ୍ହାହି, ରାହୁଲ, ନିସୀଦନଂ। ଯେନ ଅନ୍ଧୱନଂ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ ଦିୱାୱିହାରାଯା''ତି । ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ନିସୀଦନଂ ଆଦାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅନେକାନି ଦେୱତାସହସ୍ସାନି ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁବନ୍ଧାନି ହୋନ୍ତି – ''ଅଜ୍ଜ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ଉତ୍ତରିଂ ଆସୱାନଂ

ଖଯେ ୱିନେସ୍ସତୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅନ୍ଧୱନଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ରାହୁଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ( ) [(ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି) ଏୱମିତରେସୁପି (ମ। ନି। ୩।୪୧୬-୪୧୭)]

‘‘ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ, ସଞ୍ଞାଗତଂ, ସଙ୍ଖାରଗତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ, ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି , ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ, ସଞ୍ଞାଗତଂ, ସଙ୍ଖାରଗତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ, ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱାତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଧମ୍ମା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ…।

‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ, ସଞ୍ଞାଗତଂ, ସଙ୍ଖାରଗତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ, ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରସେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ…।

‘‘ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେଯ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ଆଯସ୍ମତୋ ରାହୁଲସ୍ସ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି। ଅନେକାନଞ୍ଚ ଦେୱତାସହସ୍ସାନଂ ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି – ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସଂଯୋଜନିଯଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୨୨। ‘‘ସଂଯୋଜନିଯେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି ସଂଯୋଜନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା, କତମଞ୍ଚ ସଂଯୋଜନଂ? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଉପାଦାନିଯଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୨୩। ‘‘ଉପାଦାନିଯେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି ଉପାଦାନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା, କତମଞ୍ଚ ଉପାଦାନଂ? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ଉପାଦାନଂ…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ଉପାଦାନ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଲୋକକାମଗୁଣୱଗ୍ଗୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମାରପାସେନ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ଲୋକକାମଗୁଣେନ ଚ;

ସକ୍କୋ ପଞ୍ଚସିଖୋ ଚେୱ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ଚ ରାହୁଲୋ;

ସଂଯୋଜନଂ ଉପାଦାନଂ, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୧୩। ଗହପତିୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱେସାଲୀସୁତ୍ତଂ

୧୨୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ଅଥ ଖୋ ଉଗ୍ଗୋ ଗହପତି ୱେସାଲିକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଉଗ୍ଗୋ ଗହପତି ୱେସାଲିକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି? କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀ''ତି?

''ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ତଦୁପାଦାନଂ। ସଉପାଦାନୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ନୋ ପରିନିବ୍ବାଯତି…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ତଦୁପାଦାନଂ। ସଉପାଦାନୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ନୋ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗହପତି, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି।

''ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ଗହପତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା, ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ନ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, ନ ତଦୁପାଦାନଂ। ଅନୁପାଦାନୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାଯତି…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ। ନ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, ନ ତଦୁପାଦାନଂ। ଅନୁପାଦାନୋ , ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗହପତି, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ୱଜ୍ଜୀସୁତ୍ତଂ

୧୨୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱଜ୍ଜୀସୁ ୱିହରତି ହତ୍ଥିଗାମେ। ଅଥ ଖୋ ଉଗ୍ଗୋ ଗହପତି ହତ୍ଥିଗାମକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଉଗ୍ଗୋ ଗହପତି ହତ୍ଥିଗାମକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି? କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀ''ତି? (ଯଥା ପୁରିମସୁତ୍ତନ୍ତଂ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)। ଅଯଂ ଖୋ, ଗହପତି, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ନାଳନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୨୬। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ନାଳନ୍ଦାଯଂ ୱିହରତି ପାୱାରିକମ୍ବୱନେ। ଅଥ ଖୋ, ଉପାଲି ଗହପତି, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ, ଉପାଲି ଗହପତି, ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି? କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀ''ତି? (ଯଥା ପୁରିମସୁତ୍ତନ୍ତଂ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)। ଅଯଂ ଖୋ, ଗହପତି, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀତି। ତତିଯଂ।

୪। ଭାରଦ୍ୱାଜସୁତ୍ତଂ

୧୨୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜୋ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ରାଜା ଉଦେନୋ ଯେନାଯସ୍ମା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ

ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ରାଜା ଉଦେନୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜଂ ଏତଦବୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନିମେ ଦହରା ଭିକ୍ଖୂ ସୁସୂ [ସୁସୁ (ସୀ। କ।)] କାଳକେସା ଭଦ୍ରେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତା ପଠମେନ ୱୟସା ଅନିକୀଳିତାୱିନୋ କାମେସୁ ୟାୱଜୀୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି, ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଆପାଦେନ୍ତୀ''ତି? ''ୱୁତ୍ତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ – 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁମତ୍ତୀସୁ ମାତୁଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେଥ, ଭଗିନିମତ୍ତୀସୁ ଭଗିନିଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେଥ, ଧୀତୁମତ୍ତୀସୁ ଧୀତୁଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେଥା'ତି। ଅୟଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନିମେ ଦହରା ଭିକ୍ଖୂ ସୁସୂ କାଳକେସା ଭଦ୍ରେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତା ପଠମେନ ୱୟସା ଅନିକୀଳିତାୱିନୋ କାମେସୁ ୟାୱଜୀୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି, ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଆପାଦେନ୍ତୀ''ତି।

''ଲୋଲଂ [ଲୋଳଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଖୋ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଚିତ୍ତଂ। ଅପ୍ପେକଦା ମାତୁମତ୍ତୀସୁପି ଲୋଭଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଭଗିନିମତ୍ତୀସୁପି ଲୋଭଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଧୀତୁମତ୍ତୀସୁପି ଲୋଭଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଅଞ୍ଞୋ ଚ ହେତୁ, ଅଞ୍ଞୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନିମେ ଦହରା ଭିକ୍ଖୂ ସୁସୂ କାଳକେସା…ପେ… ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଆପାଦେନ୍ତୀ''ତି?

''ୱୁତ୍ତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ – 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମମେୱ କାୟଂ ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା ତଚପରିୟନ୍ତଂ ପୂରଂ ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଥ – ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ କେସା ଲୋମା ନଖା ଦନ୍ତା ତଚୋ ମଂସଂ ନ୍ହାରୁ [ନହାରୁ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଟ୍ଠି ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ [ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜା (ସୀ।)] ୱକ୍କଂ ହଦୟଂ ୟକନଂ କିଲୋମକଂ ପିହକଂ ପପ୍ଫାସଂ ଅନ୍ତଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ଉଦରିୟଂ କରୀସଂ ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହଂ ପୁବ୍ବୋ ଲୋହିତଂ ସେଦୋ ମେଦୋ ଅସ୍ସୁ ୱସା ଖେଳୋ ସିଙ୍ଘାଣିକା ଲସିକା ମୁତ୍ତ'ନ୍ତି। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନିମେ ଦହରା ଭିକ୍ଖୂ ସୁସୂ କାଳକେସା…ପେ… ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଆପାଦେନ୍ତୀ''ତି। ''ଯେ ତେ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭାୱିତକାୟା ଭାୱିତସୀଲା ଭାୱିତଚିତ୍ତା ଭାୱିତପଞ୍ଞା, ତେସଂ ତଂ ସୁକରଂ ହୋତି। ଯେ ଚ ଖୋ ତେ , ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଅଭାୱିତକାୟା ଅଭାୱିତସୀଲା ଅଭାୱିତଚିତ୍ତା ଅଭାୱିତପଞ୍ଞା, ତେସଂ ତଂ ଦୁକ୍କରଂ ହୋତି। ଅପ୍ପେକଦା, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଅସୁଭତୋ ମନସି କରିସ୍ସାମୀତି [ମନସି କରିସ୍ସାମାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସୁଭତୋୱ [ସୁଭତୋ ୱା (ସୀ।), ସୁଭତୋ ଚ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆଗଚ୍ଛତି। ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ , ଅଞ୍ଞୋ ଚ ଖୋ ହେତୁ ଅଞ୍ଞୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନିମେ ଦହରା ଭିକ୍ଖୂ ସୁସୂ କାଳକେସା…ପେ… ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଆପାଦେନ୍ତୀ''ତି?

''ୱୁତ୍ତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ – 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରା ୱିହରଥ। ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ମା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ, ମାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହିନୋ। ୟତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାୟ ପଟିପଜ୍ଜଥ। ରକ୍ଖଥ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜଥ। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା… କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ମା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ, ମାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହିନୋ। ୟତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାୟ ପଟିପଜ୍ଜଥ । ରକ୍ଖଥ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ମନିନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜଥା'ତି। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ହେତୁ ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନିମେ ଦହରା ଭିକ୍ଖୂ ସୁସୂ କାଳକେସା ଭଦ୍ରେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତା ପଠମେନ ୱୟସା ଅନିକୀଳିତାୱିନୋ କାମେସୁ ୟାୱଜୀୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି, ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଆପାଦେନ୍ତୀ''ତି।

''ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ; ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ! ୟାୱ ସୁଭାସିତଂ ଚିଦଂ [ୟାୱ ସୁଭାସିତମିଦଂ (ସୀ।)], ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ। ଏସୋୱ ଖୋ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ହେତୁ, ଏସ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନିମେ ଦହରା ଭିକ୍ଖୂ ସୁସୂ କାଳକେସା ଭଦ୍ରେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତା ପଠମେନ ୱୟସା ଅନିକୀଳିତାୱିନୋ କାମେସୁ ୟାୱଜୀୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି, ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଆପାଦେନ୍ତୀତି। ଅହମ୍ପି ଖୋ, ଭୋ [ଅହମ୍ପି ଭୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଭାରଦ୍ୱାଜ, ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ ଅରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନ, ଅରକ୍ଖିତାୟ ୱାଚାୟ, ଅରକ୍ଖିତେନ ଚିତ୍ତେନ, ଅନୁପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟା, ଅସଂୱୁତେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି ଅନ୍ତେପୁରଂ ପୱିସାମି, ଅତିୱିୟ ମଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଲୋଭଧମ୍ମା ପରିସହନ୍ତି। ୟସ୍ମିଞ୍ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ସମୟେ ରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନ, ରକ୍ଖିତାୟ ୱାଚାୟ, ରକ୍ଖିତେନ ଚିତ୍ତେନ, ଉପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟା , ସଂୱୁତେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି ଅନ୍ତେପୁରଂ ପୱିସାମି, ନ ମଂ ତଥା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଲୋଭଧମ୍ମା ପରିସହନ୍ତି। ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ; ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ! ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ [ନିକୁଜ୍ଜିତଂ (ପୀ।)] ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ , ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେୟ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେୟ୍ୟ, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି; ଏୱମେୱଂ ଭୋତା ଭାରଦ୍ୱାଜେନ ଅନେକପରିୟାୟେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ, ଭୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଧମ୍ମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ

ଗତ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସୋଣସୁତ୍ତଂ

୧୨୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁଵନେ କଲନ୍ଦକନିଵାପେ। ଅଥ ଖୋ ସୋଣୋ ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋଣୋ ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି? କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀ’’ତି? (ଯଥା ପୁରିମସୁତ୍ତନ୍ତଂ, ଏଵଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)। ଅଯଂ ଖୋ, ସୋଣ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଘୋସିତସୁତ୍ତଂ

୧୨୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଘୋସିତୋ ଗହପତି ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଘୋସିତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘‘ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଧାତୁନାନତ୍ତ’ନ୍ତି , ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାଵତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗଵତା’’ତି? ‘‘ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପା ଚ ମନାପା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସୁଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପା ଚ ଅମନାପା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପା ଚ ମନାପା ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା…ପେ… ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ଜିଵ୍ହାଧାତୁ, ରସା ଚ ମନାପା, ଜିଵ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସୁଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ଜିଵ୍ହାଧାତୁ, ରସା ଚ ଅମନାପା, ଜିଵ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ଜିଵ୍ହାଧାତୁ, ରସା ଚ ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯା, ଜିଵ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା…ପେ… ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ମନୋଧାତୁ, ଧମ୍ମା ଚ ମନାପା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସୁଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ମନୋଧାତୁ, ଧମ୍ମା ଚ ଅମନାପା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଗହପତି, ମନୋଧାତୁ, ଧମ୍ମା ଚ ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ଏତ୍ତାଵତା ଖୋ, ଗହପତି, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗଵତା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ହାଲିଦ୍ଦିକାନିସୁତ୍ତଂ

୧୩୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଅଵନ୍ତୀସୁ ୱିହରତି କୁରରଘରେ [କୁଲଘରେ (ସ୍ୟା। କ।)] ପପାତେ [ପଵତ୍ତେ (ସୀ। ପୀ।), ସମ୍ପଵତ୍ତେ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।) ଏତ୍ଥେଵ ଅଟ୍ଠମପିଟ୍ଠେପି] ପବ୍ବତେ। ଅଥ ଖୋ ହାଲିଦ୍ଦିକାନି [ହାଲିଦ୍ଦକାନି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଗହପତି ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ହାଲିଦ୍ଦିକାନି ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ୱୁତ୍ତମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା – ‘ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ; ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାନାନତ୍ତ’ନ୍ତି। କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ; ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଇଧ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ‘ମନାପଂ ଇତ୍ଥେତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ସୁଖୱେଦନିଯଞ୍ଚ [ସୁଖୱେଦନିଯଂ, ସୁଖୱେଦନିଯଂ (ସୀ। ପୀ।), ସୁଖୱେଦନିଯଞ୍ଚ, ସୁଖୱେଦନିଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।) ଏଵଂ ‘‘ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଞ୍ଚ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଞ୍ଚା’’ତି ପଦେସୁପି। ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକା ଓଲୋକେତବ୍ବା]। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା। ଚକ୍ଖୁନା ଖୋ ପନେଵ [ପନେଵଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ‘ଅମନାପଂ ଇତ୍ଥେତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଞ୍ଚ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ଚକ୍ଖୁନା ଖୋ ପନେଵ ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ‘ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନିଯଂ [ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯଂ (କ।)] ଇତ୍ଥେତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଞ୍ଚ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା…ପେ… ଜିଵ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା…ପେ… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ‘ମନାପଂ ଇତ୍ଥେତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ସୁଖୱେଦନିଯଞ୍ଚ । ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା। ମନସା ଖୋ ପନେଵ ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ‘ଅମନାପଂ ଇତ୍ଥେତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଞ୍ଚ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି

ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ମନସା ଖୋ ପନେୱ ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ 'ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନିୟଂ ଇଦନ୍ତି'ନ୍ତି ପଜାନାତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିୟଞ୍ଚ। ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ; ଫସ୍ସନାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାନାନତ୍ତ''ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନକୁଲପିତୁସୁତ୍ତଂ

୧୩୧। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ଭଗ୍ଗେସୁ ୱିହରତି ସୁସୁମାରଗିରେ ଭେସକଳାୱନେ ମିଗଦାୟେ। ଅଥ ଖୋ ନକୁଲପିତା ଗହପତି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି...ପେ... ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ନକୁଲପିତା ଗହପତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତି? କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତୀ''ତି? ''ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ତଦୁପାଦାନଂ। ସଉପାଦାନୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟତି...ପେ... ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା...ପେ... ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା । ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ତଦୁପାଦାନଂ। ସଉପାଦାନୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟତି । ଅୟଂ ଖୋ, ଗହପତି, ହେତୁ ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନୋ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତି''।

''ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ଗହପତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ନ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, ନ ତଦୁପାଦାନଂ। ଅନୁପାଦାନୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାୟତି...ପେ... ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା...ପେ... ସନ୍ତି ଖୋ, ଗହପତି, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ନାଭିନନ୍ଦତୋ ନାଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ନ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ନ ତଦୁପାଦାନଂ। ଅନୁପାଦାନୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଗହପତି, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଲୋହିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୩୨। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଅୱନ୍ତୀସୁ ୱିହରତି ମକ୍କରକତେ [ମକ୍କରକଟେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାୟଂ। ଅଥ ଖୋ ଲୋହିଚ୍ଚସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସମ୍ବହୁଲା ଅନ୍ତେୱାସିକା କଟ୍ଠହାରକା ମାଣୱକା ଯେନାୟସ୍ମତୋ ମହାକଚ୍ଚାନସ୍ସ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିତୋ ପରିତୋ କୁଟିକାୟ ଅନୁଚଙ୍କମନ୍ତି ଅନୁୱିଚରନ୍ତି ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦା ମହାସଦ୍ଦା କାନିଚି କାନିଚି ସେଲେୟ୍ୟକାନି କରୋନ୍ତି [ସେଲିସ୍ସକାନି କରୋନ୍ତା (ସୀ।)] – ''ଇମେ ପନ ମୁଣ୍ଡକା ସମଣକା ଇବ୍ଭା କଣ୍ହା [କିଣ୍ହା (ସୀ। ପୀ।)] ବନ୍ଧୁପାଦାପଚ୍ଚା, ଇମେସଂ ଭରତକାନଂ ସକ୍କତା ଗରୁକତା ମାନିତା ପୂଜିତା ଅପଚିତା''ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ୱିହାରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତେ ମାଣୱକେ ଏତଦୱୋଚ – ''ମା ମାଣୱକା ସଦ୍ଦମକତ୍ଥ; ଧମ୍ମଂ ୱୋ ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ତେ ମାଣୱକା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେ ମାଣୱକେ ଗାଥାହି ଅଜ୍ଝଭାସି –

''ସୀଲୁତ୍ତମା ପୁବ୍ବତରା ଅହେସୁଂ,

ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଯେ ପୁରାଣଂ ସରନ୍ତି;

ଗୁତ୍ତାନି ଦ୍ୱାରାନି ସୁରକ୍ଖିତାନି,

ଅହେସୁଂ ତେସଂ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ କୋଧଂ।

''ଧମ୍ମେ ଚ ଝାନେ ଚ ରତା ଅହେସୁଂ,

ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଯେ ପୁରାଣଂ ସରନ୍ତି;

ଇମେ ଚ ୱୋକ୍କମ୍ମ ଜପାମସେତି,

ଗୋତ୍ତେନ ମତ୍ତା ୱିସମଂ ଚରନ୍ତି।

''କୋଧାଭିଭୂତା ପୁଥୁଅତ୍ତଦଣ୍ଡା [କୋଧାଭିଭୂତାସୁପୁଥୁତ୍ତଦଣ୍ଡା (ସ୍ଯା। କଂ। କା)],

ୱିରଜ୍ଜମାନା ସତଣ୍ହାତଣ୍ହେସୁ;

ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରସ୍ସ ଭୱନ୍ତି ମୋଘା,

ସୁପିନେୱ ଲଦ୍ଧଂ ପୁରିସସ୍ସ ୱିତ୍ତଂ।

''ଅନାସକା ଥଣ୍ଡିଲସାଯିକା ଚ;

ପାତୋ ସିନାନଞ୍ଚ ତଯୋ ଚ ୱେଦା।

''ଖରାଜିନଂ ଜଟାପଙ୍କୋ, ମନ୍ତା ସୀଲବ୍ବତଂ ତପୋ;

କୁହନା ୱଙ୍କଦଣ୍ଡା ଚ, ଉଦକାଚମନାନି ଚ।

''ୱଣ୍ଣା ଏତେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ, କତା କିଞ୍ଚିକ୍ଖଭାୱନା;

ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ସୁସମାହିତଂ, ୱିପ୍ପସନ୍ନମନାୱିଲଂ;

ଅଖିଲଂ ସବ୍ବଭୂତେସୁ, ସୋ ମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମପତ୍ତିଯା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ମାଣୱକା କୁପିତା ଅନତ୍ତମନା ଯେନ ଲୋହିଚ୍ଚୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଲୋହିଚ୍ଚଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଯଗ୍ଘେ! ଭୱଂ ଜାନେଯ୍ଯ, ସମଣୋ ମହାକଚ୍ଚାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମନ୍ତେ [ମନ୍ତଂ (କା)] ଏକଂସେନ ଅପୱଦତି, ପଟିକ୍କୋସତୀ''ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଲୋହିଚ୍ଚୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କୁପିତୋ ଅହୋସି ଅନତ୍ତମନୋ। ଅଥ ଖୋ ଲୋହିଚ୍ଚସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ନ ଖୋ ପନ ମେତଂ ପତିରୂପଂ ଯୋହଂ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ମାଣୱକାନଂଯେୱ ସୁତ୍ୱା ସମଣଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଅକ୍କୋସେଯ୍ଯଂ [ଅକ୍କୋସେଯ୍ଯଂ ୱିରୁଜ୍ଝେଯ୍ଯଂ (ସ୍ଯା। କଂ। କା)] ପରିଭାସେଯ୍ଯଂ। ଯଂନୂନାହଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଲୋହିଚ୍ଚୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତେହି ମାଣୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାକଚ୍ଚାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଲୋହିଚ୍ଚୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଆଗମଂସୁ ନୁ ଖ୍ୱିଧ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ଅମ୍ହାକଂ ସମ୍ବହୁଲା ଅନ୍ତେୱାସିକା କଟ୍ଠହାରକା ମାଣୱକା''ତି? ''ଆଗମଂସୁ ଖ୍ୱିଧ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସମ୍ବହୁଲା ଅନ୍ତେୱାସିକା କଟ୍ଠହାରକା ମାଣୱକା''ତି। ''ଅହୁ ପନ ଭୋତୋ କଚ୍ଚାନସ୍ସ ତେହି ମାଣୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ କୋଚିଦେୱ କଥାସଲ୍ଲାପୋ''ତି? ''ଅହୁ ଖୋ ମେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତେହି ମାଣୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ କୋଚିଦେୱ କଥାସଲ୍ଲାପୋ''ତି । ''ଯଥା କଥଂ ପନ ଭୋତୋ କଚ୍ଚାନସ୍ସ ତେହି ମାଣୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି କଥାସଲ୍ଲାପୋ''ତି? ''ଏୱଂ ଖୋ ମେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତେହି ମାଣୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି କଥାସଲ୍ଲାପୋ –

''ସୀଲୁତ୍ତମା ପୁବ୍ବତରା ଅହେସୁଂ,

ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଯେ ପୁରାଣଂ ସରନ୍ତି;...ପେ...;

ଅଖିଲଂ ସବ୍ବଭୂତେସୁ,

ସୋ ମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମପତ୍ତିୟା’’ତି।

‘‘ଏୱଂ ଖୋ ମେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତେହି ମାଣୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି କଥାସଲ୍ଲାପୋ’’ତି।

‘‘‘ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ’ତି [ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋତି (କ॰)] ଭୱଂ କଚ୍ଚାନୋ ଆହ। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପିୟରୂପେ ରୂପେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିୟରୂପେ ରୂପେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତି [ଅନୁପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟା (ସ୍ୟା॰ କଂ॰ ପୀ॰ କ॰) ଉପରି ଆସୀୱିସୱଗ୍ଗେ ଅୱସ୍ସୁତସୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ଅନୁପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତୀ’’ତ୍ୱେୱ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦିସ୍ସତି] ଚ ୱିହରତି, ପରିତ୍ତଚେତସୋ ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା… କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ପିୟରୂପେ ଧମ୍ମେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିୟରୂପେ ଚ ଧମ୍ମେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି, ପରିତ୍ତଚେତସୋ ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ; ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ! ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ ଭୋତା କଚ୍ଚାନେନ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋୱ ସମାନୋ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋତି ଅକ୍ଖାତୋ।

‘‘‘ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ’ତି ଭୱଂ କଚ୍ଚାନୋ ଆହ। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପିୟରୂପେ ରୂପେ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିୟରୂପେ ରୂପେ ନ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଉପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି, ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା… କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ପିୟରୂପେ ଧମ୍ମେ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିୟରୂପେ ଧମ୍ମେ ନ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଉପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି, ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ; ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ! ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ ଭୋତା କଚ୍ଚାନେନ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋୱ ସମାନୋ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋତି ଅକ୍ଖାତୋ। ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ; ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ! ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେୟ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେୟ୍ୟ, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି; ଏୱମେୱଂ ଭୋତା କଚ୍ଚାନେନ ଅନେକପରିୟାୟେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଧମ୍ମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ କଚ୍ଚାନୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତଂ। ଯଥା ଚ ଭୱଂ କଚ୍ଚାନୋ ମକ୍କରକଟେ ଉପାସକକୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି; ଏୱମେୱ ଲୋହିଚ୍ଚକୁଲଂ ଉପସଙ୍କମତୁ। ତତ୍ଥ ଯେ ମାଣୱକା ୱା ମାଣୱିକା ୱା ଭୱନ୍ତଂ କଚ୍ଚାନଂ ଅଭିୱାଦେସ୍ସନ୍ତି ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠିସ୍ସନ୍ତି ଆସନଂ ୱା ଉଦକଂ ୱା ଦସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ୱେରହଚ୍ଚାନିସୁତ୍ତଂ

୧୩୩। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ କାମଣ୍ଡାୟଂ ୱିହରତି ତୋଦେୟ୍ୟସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅମ୍ବୱନେ। ଅଥ ଖୋ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ଅନ୍ତେୱାସୀ ମାଣୱକୋ ଯେନାୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତା ଉଦାୟିନା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ତଂ ମାଣୱକଂ ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ମାଣୱକୋ ଆୟସ୍ମତା ଉଦାୟିନା ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ଦସ୍ସିତୋ ସମାଦପିତୋ ସମୁତ୍ତେଜିତୋ ସମ୍ପହଂସିତୋ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଯେନ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଯଗ୍ଘେ, ଭୋତି, ଜାନେୟ୍ୟାସି [ଭୋତି ଜାନେୟ୍ୟ (ସୀ॰ ପୀ॰ କ॰), ଭୋତୀ ଜାନେୟ୍ୟ (ସ୍ୟା॰ କଂ॰)]! ସମଣୋ ଉଦାୟୀ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ , ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେତୀ’’ତି।

‘‘ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ମାଣୱକ, ମମ ୱଚନେନ ସମଣଂ ଉଦାୟିଂ ନିମନ୍ତେହି ସ୍ୱାତନାୟ ଭତ୍ତେନା’’ତି । ‘‘ଏୱଂ ଭୋତୀ’’ତି ଖୋ ସୋ ମାଣୱକୋ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାୟିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଧିୱାସେତୁ କିର, ଭୱଂ, ଉଦାୟି, ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟଭରିୟାୟ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ସ୍ୱାତନାୟ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ତସ୍ସା ରତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚୟେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଯେନ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତାୟ

ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେସି ସମ୍ପୱାରେସି। ଅଥ ଖୋ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିଂ ପାଦୁକା ଆରୋହିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୀସଂ ଓଗୁଣ୍ଠିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଭଣ, ସମଣ, ଧମ୍ମ''ନ୍ତି। ''ଭୱିସ୍ସତି, ଭଗିନି, ସମଯୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମି [ପକ୍କାମି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]।

ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ସୋ ମାଣୱକୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଉଦାଯିନା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ତଂ ମାଣୱକଂ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ସୋ ମାଣୱକୋ ଆଯସ୍ମତା ଉଦାଯିନା ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସିତୋ ସମାଦପିତୋ ସମୁତ୍ତେଜିତୋ ସମ୍ପହଂସିତୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଯେନ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଯଗ୍ଘେ, ଭୋତି, ଜାନେଯ୍ୟାସି! ସମଣୋ ଉଦାଯୀ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ , ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀ''ତି।

''ଏୱମେୱଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ମାଣୱକ, ସମଣସ୍ସ ଉଦାଯିସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସସି। ସମଣୋ ପନୁଦାଯୀ 'ଭଣ, ସମଣ, ଧମ୍ମ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ 'ଭୱିସ୍ସତି, ଭଗିନି, ସମଯୋ'ତି ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କନ୍ତୋ''ତି। ''ତଥା ହି ପନ ତ୍ୱଂ, ଭୋତି, ପାଦୁକା ଆରୋହିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୀସଂ ଓଗୁଣ୍ଠିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – 'ଭଣ, ସମଣ, ଧମ୍ମ'ନ୍ତି। ଧମ୍ମଗରୁନୋ ହି ତେ ଭୱନ୍ତୋ ଧମ୍ମଗାରୱା''ତି। ''ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ମାଣୱକ, ମମ ୱଚନେନ ସମଣଂ ଉଦାଯିଂ ନିମନ୍ତେହି ସ୍ୱାତନାଯ ଭତ୍ତେନା''ତି। ''ଏୱଂ, ଭୋତୀ''ତି ଖୋ ସୋ ମାଣୱକୋ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଧିୱାସେତୁ କିର ଭୱଂ ଉଦାଯୀ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯଭରିଯାଯ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ସ୍ୱାତନାଯ ଭତ୍ତ''ନ୍ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେସି ସମ୍ପୱାରେସି। ଅଥ ଖୋ ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିଂ ପାଦୁକା ଓରୋହିତ୍ୱା ନୀଚେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୀସଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସତି ଅରହନ୍ତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ଅରହନ୍ତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀ''ତି?

''ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଖୋ, ଭଗିନି, ସତି ଅରହନ୍ତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଅସତି ଅରହନ୍ତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ସତି ଅରହନ୍ତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ଜିୱ୍ହାଯ ଅସତି ଅରହନ୍ତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି…ପେ…। ମନସ୍ମିଂ ସତି ଅରହନ୍ତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ମନସ୍ମିଂ ଅସତି ଅରହନ୍ତୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀ''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ୱେରହଚ୍ଚାନିଗୋତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ; ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ! ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ , ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେଯ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ୟ, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି; ଏୱମେୱଂ ଅଯ୍ୟେନ ଉଦାଯିନା ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ, ଅଯ୍ୟ ଉଦାଯି, ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଧମ୍ମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସିକଂ ମଂ ଅଯ୍ୟୋ ଉଦାଯୀ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଗହପତିୱଗ୍ଗୋ ତେରସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱେସାଲୀ ୱଜ୍ଜି ନାଳନ୍ଦା, ଭାରଦ୍ୱାଜ ସୋଣୋ ଚ ଘୋସିତୋ;

ହାଲିଦ୍ଦିକୋ ନକୁଲପିତା, ଲୋହିଚ୍ଚୋ ୱେରହଚ୍ଚାନୀତି।

୧୪। ଦେୱଦହୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦେୱଦହସୁତ୍ତଂ

୧୩୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି ଦେୱଦହଂ ନାମ ସକ୍କାନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବେସଂଯେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ଅପ୍ପମାଦେନ କରଣୀଯନ୍ତି ୱଦାମି, ନ ଚ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବେସଂଯେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ନାପ୍ପମାଦେନ କରଣୀଯନ୍ତି ୱଦାମି। ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନା ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତା, ତେସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ନାପ୍ପମାଦେନ କରଣୀଯନ୍ତି ୱଦାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କତଂ ତେସଂ ଅପ୍ପମାଦେନ, ଅଭବ୍ବା ତେ ପମଜ୍ଜିତୁଂ। ଯେ ଚ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସେକ୍ଖା [ସେଖା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଅପ୍ପତ୍ତମାନସା ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନା ୱିହରନ୍ତି, ତେସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ଅପ୍ପମାଦେନ କରଣୀଯନ୍ତି ୱଦାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ମନୋରମାପି, ଅମନୋରମାପି। ତ୍ୟାସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ଅପରିଯାଦାନା ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା [ଅପମ୍ମୁଟ୍ଠା (ସୀ।), ଅପ୍ପମୁଟ୍ଠା (ସ୍ୟା। କଂ।)], ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ। ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମାଦଫଲଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ଅପ୍ପମାଦେନ କରଣୀଯନ୍ତି ୱଦାମି…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା ମନୋରମାପି ଅମନୋରମାପି। ତ୍ୟାସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ଅପରିଯାଦାନା ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାଯୋ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ। ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମାଦଫଲଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଛସୁ [ଛସ୍ସୁ (ସୀ।)] ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ଅପ୍ପମାଦେନ କରଣୀଯନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଖଣସୁତ୍ତଂ

୧୩୫। ‘‘ଲାଭା ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ୱୋ ପଟିଲଦ୍ଧୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସାଯ। ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛଫସ୍ସାଯତନିକା ନାମ ନିରଯା। ତତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି ଅନିଟ୍ଠରୂପଂଯେୱ ପସ୍ସତି, ନୋ ଇଟ୍ଠରୂପଂ; ଅକନ୍ତରୂପଂଯେୱ ପସ୍ସତି, ନୋ କନ୍ତରୂପଂ; ଅମନାପରୂପଂଯେୱ ପସ୍ସତି, ନୋ ମନାପରୂପଂ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯତି…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯତି…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସତି…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି ଅନିଟ୍ଠରୂପଂଯେୱ ୱିଜାନାତି, ନୋ ଇଟ୍ଠରୂପଂ; ଅକନ୍ତରୂପଂଯେୱ ୱିଜାନାତି, ନୋ କନ୍ତରୂପଂ; ଅମନାପରୂପଂଯେୱ ୱିଜାନାତି, ନୋ ମନାପରୂପଂ। ଲାଭା ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ୱୋ ପଟିଲଦ୍ଧୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସାଯ। ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛଫସ୍ସାଯତନିକା ନାମ ସଗ୍ଗା। ତତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି ଇଟ୍ଠରୂପଂଯେୱ ପସ୍ସତି, ନୋ ଅନିଟ୍ଠରୂପଂ; କନ୍ତରୂପଂଯେୱ ପସ୍ସତି, ନୋ ଅକନ୍ତରୂପଂ; ମନାପରୂପଂଯେୱ ପସ୍ସତି, ନୋ ଅମନାପରୂପଂ…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯତି…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି ଇଟ୍ଠରୂପଂଯେୱ ୱିଜାନାତି, ନୋ ଅନିଟ୍ଠରୂପଂ; କନ୍ତରୂପଂଯେୱ ୱିଜାନାତି, ନୋ ଅକନ୍ତରୂପଂ; ମନାପରୂପଂଯେୱ ୱିଜାନାତି, ନୋ ଅମନାପରୂପଂ। ଲାଭା ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ୱୋ ପଟିଲଦ୍ଧୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସାଯା’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମରୂପାରାମସୁତ୍ତଂ

୧୩୬। ‘‘ରୂପାରାମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ରୂପରତା ରୂପସମ୍ମୁଦିତା। ରୂପୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ୱିହରନ୍ତି। ସଦ୍ଦାରାମା, ଭିକ୍ଖୱେ , ଦେୱମନୁସ୍ସା ସଦ୍ଦରତା ସଦ୍ଦସମ୍ମୁଦିତା। ସଦ୍ଦୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ୱିହରନ୍ତି। ଗନ୍ଧାରାମା… ରସାରାମା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରାମା… ଧମ୍ମାରାମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ଧମ୍ମରତା ଧମ୍ମସମ୍ମୁଦିତା। ଧମ୍ମୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ୱିହରନ୍ତି। ତଥାଗତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ରୂପାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଂ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ନ ରୂପାରାମୋ ନ ରୂପରତୋ ନ ରୂପସମ୍ମୁଦିତୋ। ରୂପୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ସୁଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ୱିହରତି। ସଦ୍ଦାନଂ… ଗନ୍ଧାନଂ… ରସାନଂ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ନ ଧମ୍ମାରାମୋ, ନ ଧମ୍ମରତୋ, ନ ଧମ୍ମସମ୍ମୁଦିତୋ। ଧମ୍ମୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ସୁଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ୱିହରତି’’। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ରୂପା ସଦ୍ଦା ରସା ଗନ୍ଧା, ଫସ୍ସା ଧମ୍ମା ଚ କେୱଲା;

ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ଚ, ଯାୱତତ୍ଥୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ଏତେ ୱୋ ସୁଖସମ୍ମତା;

ଯତ୍ଥ ଚେତେ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖସମ୍ମତଂ।

‘‘ସୁଖଂ [ସୁଖନ୍ତି (ସୀ।)] ଦିଟ୍ଠମରିଯେଭି, ସକ୍କାଯସ୍ସ ନିରୋଧନଂ;

ପଚ୍ଚନୀକମିଦଂ ହୋତି, ସବ୍ବଲୋକେନ ପସ୍ସତଂ।

‘‘ଯଂ ପରେ ସୁଖତୋ ଆହୁ, ତଦରିଯା ଆହୁ ଦୁକ୍ଖତୋ;

ଯଂ ପରେ ଦୁକ୍ଖତୋ ଆହୁ, ତଦରିଯା ସୁଖତୋ ୱିଦୂ।

‘‘ପସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦୁରାଜାନଂ, ସମ୍ମୂଳ୍ହେତ୍ଥ ଅୱିଦ୍ଦସୁ;

ନିୱୁତାନଂ ତମୋ ହୋତି, ଅନ୍ଧକାରୋ ଅପସ୍ସତଂ।

‘‘ସତଞ୍ଚ ୱିୱଟଂ ହୋତି, ଆଲୋକୋ ପସ୍ସତାମି;

ସନ୍ତିକେ ନ ୱିଜାନନ୍ତି, ମଗ୍ଗା [ମଗା (ସୀ।)] ଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦା।

‘‘ଭୱରାଗପରେତେଭି , ଭୱରାଗାନୁସାରୀଭି [ଭୱସୋତାନୁସାରିଭି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଭୱସୋତାନୁସାରିହି (ସୀ।)];

ମାରଧେଯ୍ୟାନୁପନ୍ନେହି, ନାଯଂ ଧମ୍ମୋ ସୁସମ୍ବୁଧୋ।

‘‘କୋ ନୁ ଅଞ୍ଞତ୍ର ମରିଯେଭି, ପଦଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୁମରହତି;

ଯଂ ପଦଂ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ, ପରିନିବ୍ବନ୍ତି ଅନାସୱା’’ତି। ତତିଯଂ;

୪। ଦୁତିଯରୂପାରାମସୁତ୍ତଂ

୧୩୭। ‘‘ରୂପାରାମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ରୂପରତା ରୂପସମ୍ମୁଦିତା। ରୂପୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ୱିହରନ୍ତି। ସଦ୍ଦାରାମା… ଗନ୍ଧାରାମା… ରସାରାମା … ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରାମା… ଧମ୍ମାରାମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ଧମ୍ମରତା ଧମ୍ମସମ୍ମୁଦିତା। ଧମ୍ମୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ୱିହରନ୍ତି। ତଥାଗତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ରୂପାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ନ ରୂପାରାମୋ ନ ରୂପରତୋ ନ ରୂପସମ୍ମୁଦିତୋ। ରୂପୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ସୁଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ୱିହରତି। ସଦ୍ଦାନଂ… ଗନ୍ଧାନଂ… ରସାନଂ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ନ ଧମ୍ମାରାମୋ ନ ଧମ୍ମରତୋ ନ ଧମ୍ମସମ୍ମୁଦିତୋ। ଧମ୍ମୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧା ସୁଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ୱିହରତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମନତୁମ୍ହାକଂସୁତ୍ତଂ

୧୩୮। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ; ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ନ ତୁମ୍ହାକଂ ; ତଂ ପଜହଥ। ସା ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ; ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନୋ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଜେତୱନେ

ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ତଂ ଜନୋ ହରେୟ୍ୟ ୱା ଡହେୟ୍ୟ ୱା ଯଥାପଚ୍ଚୟଂ ୱା କରେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱମସ୍ସ – ‘ଅମ୍ହେ ଜନୋ ହରତି ୱା ଡହତି ୱା ଯଥାପଚ୍ଚୟଂ ୱା କରୋତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ନ ହି ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତା ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ ନ ତୁମ୍ହାକଂ; ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ନ ତୁମ୍ହାକଂ; ତଂ ପଜହଥ। ସା ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ ; ତଂ ପଜହଥ। ସୋ ୱୋ ପହୀନୋ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯନତୁମ୍ହାକଂସୁତ୍ତଂ

୧୩୯। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି । କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ? ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ; ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ନ ତୁମ୍ହାକଂ; ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଜେତୱନେ…ପେ… ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପା ନ ତୁମ୍ହାକଂ; ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନିଚ୍ଚହେତୁସୁତ୍ତଂ

୧୪୦। ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ କୁତୋ ନିଚ୍ଚଂ ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଜିୱ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ। ଯୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ମନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋ କୁତୋ ନିଚ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅଜ୍ଝତ୍ତଦୁକ୍ଖହେତୁସୁତ୍ତଂ

୧୪୧। ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଦୁକ୍ଖୋ। ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ କୁତୋ ସୁଖଂ ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଜିୱ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଦୁକ୍ଖୋ। ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହା କୁତୋ ସୁଖା ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ମନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଦୁକ୍ଖୋ। ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୂତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋ କୁତୋ ସୁଖୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନତ୍ତହେତୁସୁତ୍ତଂ

୧୪୨। ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନତ୍ତା। ଅନତ୍ତସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ କୁତୋ ଅତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନତ୍ତା। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଜିୱ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନତ୍ତା। ଅନତ୍ତସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହା କୁତୋ ଅତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତା। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ମନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ , ସୋପି ଅନତ୍ତା। ଅନତ୍ତସମ୍ଭୂତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋ କୁତୋ ଅତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ବାହିରାନିଚ୍ଚହେତୁସୁତ୍ତଂ

୧୪୩। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ରୂପାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି! ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ବାହିରଦୁକ୍ଖହେତୁସୁତ୍ତଂ

୧୪୪। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ରୂପାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଦୁକ୍ଖୋ। ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୂପା କୁତୋ ସୁଖା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି! ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଦୁକ୍ଖୋ। ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା କୁତୋ ସୁଖା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି! ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ବାହିରାନତ୍ତହେତୁସୁତ୍ତଂ

୧୪୫। ‘‘ରୂପା , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନତ୍ତା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ରୂପାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନତ୍ତା। ଅନତ୍ତସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୂପା କୁତୋ ଅତ୍ତା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି! ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନତ୍ତା। ଅନତ୍ତସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା କୁତୋ ଅତ୍ତା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି! ଏଵଂ ପସ୍ସଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁତଵା ଅରିଯସାଵକୋ ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଦ୍ଦେସୁପି… ଗନ୍ଧେସୁପି… ରସେସୁପି… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁପି… ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ଵିରଜ୍ଜତି; ଵିରାଗା ଵିମୁଚ୍ଚତି; ଵିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ଵିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଦ୍ଵାଦସମଂ।

ଦେଵଦହଵଗ୍ଗୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦେଵଦହୋ ଖଣୋ ରୂପା, ଦ୍ଵେ ନତୁମ୍ହାକମେଵ ଚ;

ହେତୁନାପି ତଯୋ ଵୁତ୍ତା, ଦୁଵେ ଅଜ୍ଝତ୍ତବାହିରାତି।

୧୫। ନଵପୁରାଣଵଗ୍ଗୋ

୧। କମ୍ମନିରୋଧସୁତ୍ତଂ

୧୪୬। ‘‘ନଵପୁରାଣାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, କମ୍ମାନି ଦେସେସ୍ସାମି କମ୍ମନିରୋଧଂ କମ୍ମନିରୋଧଗାମିନିଞ୍ଚ ପଟିପଦଂ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀତି। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରାଣକମ୍ମଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରାଣକମ୍ମଂ ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ଅଭିସଞ୍ଚେତଯିତଂ ଵେଦନିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ଜିଵ୍ହା ପୁରାଣକମ୍ମା ଅଭିସଙ୍ଖତା ଅଭିସଞ୍ଚେତଯିତା ଵେଦନିଯା ଦଟ୍ଠବ୍ବା…ପେ… ମନୋ ପୁରାଣକମ୍ମୋ ଅଭିସଙ୍ଖତୋ ଅଭିସଞ୍ଚେତଯିତୋ ଵେଦନିଯୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରାଣକମ୍ମଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନଵକମ୍ମଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କମ୍ମଂ କରୋତି କାଯେନ ଵାଚାଯ ମନସା, ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ନଵକମ୍ମଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, କମ୍ମନିରୋଧୋ? ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, କାଯକମ୍ମଵଚୀକମ୍ମମନୋକମ୍ମସ୍ସ ନିରୋଧା ଵିମୁତ୍ତିଂ ଫୁସତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, କମ୍ମନିରୋଧୋ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, କମ୍ମନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାଵାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ, ସମ୍ମାଵାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, କମ୍ମନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସିତଂ ମଯା ପୁରାଣକମ୍ମଂ, ଦେସିତଂ ନଵକମ୍ମଂ, ଦେସିତୋ କମ୍ମନିରୋଧୋ, ଦେସିତା କମ୍ମନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାଵକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, କତଂ ଵୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି। ଝାଯଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମା ପମାଦତ୍ଥ; ମା ପଚ୍ଛାଵିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁଵତ୍ଥ। ଅଯଂ ଵୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅନିଚ୍ଚନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯସୁତ୍ତଂ

୧୪୭। ‘‘ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ…ପେ… କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି, ରୂପା ଅନିଚ୍ଚାତି ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ପସ୍ସତି। ଯମ୍ପିଦଂ

ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚାତି ପସ୍ସତି, ରସା ଅନିଚ୍ଚାତି ପସ୍ସତି, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ପସ୍ସତି , ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚାତି ପସ୍ସତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ପସ୍ସତି, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି। ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁକ୍ଖନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯସୁତ୍ତଂ

୧୪୮। ''ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ…ପେ… କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପସ୍ସତି, ରୂପା ଦୁକ୍ଖାତି ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖୋତି ପସ୍ସତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖାତି ପସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋତି ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖାତି ପସ୍ସତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପସ୍ସତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖୋତି ପସ୍ସତି, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପସ୍ସତି। ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅନତ୍ତନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯସୁତ୍ତଂ

୧୪୯। ''ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ…ପେ… କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି, ରୂପା ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତାତି ପସ୍ସତି। ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯପଟିପଦାସୁତ୍ତଂ

୧୫୦। ''ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ…ପେ… କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା? ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି?

''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି?

''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି?

''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''…ପେ…।

''ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି । ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି …ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା’’ତି । ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅନ୍ତେୱାସିକସୁତ୍ତଂ

୧୫୧। ‘‘ଅନନ୍ତେୱାସିକମିଦଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି ଅନାଚରିଯକଂ। ସନ୍ତେୱାସିକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସାଚରିଯକୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଫାସୁ [ଫାସୁଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିହରତି। ଅନନ୍ତେୱାସିକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନାଚରିଯକୋ ସୁଖଂ ଫାସୁ ୱିହରତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ସନ୍ତେୱାସିକୋ ସାଚରିଯକୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଫାସୁ ୱିହରତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତ୍ୟାସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି, ଅନ୍ତସ୍ସ ୱସନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ସନ୍ତେୱାସିକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେ ନଂ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ସମୁଦାଚରନ୍ତି ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ସାଚରିଯକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତ୍ୟାସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି, ଅନ୍ତସ୍ସ ୱସନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ସନ୍ତେୱାସିକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେ ନଂ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ସମୁଦାଚରନ୍ତି ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ସାଚରିଯକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତ୍ୟାସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି, ଅନ୍ତସ୍ସ ୱସନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ସନ୍ତେୱାସିକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେ ନଂ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ସମୁଦାଚରନ୍ତି ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ସାଚରିଯକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ତେୱାସିକୋ ସାଚରିଯକୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଫାସୁ ୱିହରତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନନ୍ତେୱାସିକୋ ଅନାଚରିଯକୋ ସୁଖଂ ଫାସୁ ୱିହରତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତ୍ୟାସ୍ସ ନ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି, ନାସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି । ତସ୍ମା ଅନନ୍ତେୱାସିକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେ ନଂ ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ଅନାଚରିଯକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତ୍ୟାସ୍ସ ନ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି, ନାସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ଅନନ୍ତେୱାସିକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେ ନଂ ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ଅନାଚରିଯକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା। ତ୍ୟାସ୍ସ ନ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି, ନାସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ୱସନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ଅନନ୍ତେୱାସିକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେ ନଂ ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି। ତସ୍ମା ଅନାଚରିଯକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନନ୍ତେୱାସିକୋ ଅନାଚରିଯକୋ ସୁଖଂ ଫାସୁ ୱିହରତି। ଅନନ୍ତେୱାସିକମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି । ଅନାଚରିଯକଂ ସନ୍ତେୱାସିକୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସାଚରିଯକୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଫାସୁ ୱିହରତି। ଅନନ୍ତେୱାସିକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନାଚରିଯକୋ ସୁଖଂ ଫାସୁ ୱିହରତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କିମତ୍ଥିୟବ୍ରହ୍ମଚରିୟସୁତ୍ତଂ

୧୫୨। ‘‘ସଚେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ‘କିମତ୍ଥିୟଂ, ଆୱୁସୋ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – ‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି। ସଚେ ପନ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ‘କତମଂ ପନାୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ, ୟସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ –

‘‘ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି। ରୂପା ଦୁକ୍ଖା ; ତେସଂ ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖୋ; ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି। ୟମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ; ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖା… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ; ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି…ପେ… ୟମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ; ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ , ଦୁକ୍ଖଂ; ୟସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅତ୍ଥିନୁଖୋପରିୟାୟସୁତ୍ତଂ

୧୫୩। ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିୟାୟୋ ୟଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି [ପଜାନାତୀତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)]? ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା, ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂୟେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିୟାୟୋ ୟଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିୟାୟୋ, ୟଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାୟ…ପେ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାମୀ’ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି ; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି। ୟଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି। ଅପି ନୁମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧାୟ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ରୁଚିୟା ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଅନୁସ୍ସୱେନ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ୱା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ , ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ନନୁମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିୟାୟୋ ୟଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ…ପେ… ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି । ୟଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି; ଅପି ନୁମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧାୟ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ରୁଚିୟା ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଅନୁସ୍ସୱେନ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ୱା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ନନୁମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିୟାୟୋ ୟଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି [ପଜାନାତୀତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] …ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି। ଯଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି; ଅସନ୍ତଂ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହଂ, ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହୋତି ପଜାନାତି; ଅପି ନୁମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧାଯ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ରୁଚିଯା ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଅନୁସ୍ସୱେନ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ ୱା ୱେଦିତବ୍ବା, ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ୱା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ନନୁମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାଯ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିଯା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୫୪। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି…ପେ… ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଧମ୍ମକଥିକପୁଚ୍ଛସୁତ୍ତଂ

୧୫୫। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଧମ୍ମକଥିକୋ , ଧମ୍ମକଥିକୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମକଥିକୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂୱଚନାଯ। ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂୱଚନାଯ। ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂୱଚନାଯ…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂୱଚନାଯ…ପେ… ମନସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂୱଚନାଯ। ମନସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂୱଚନାଯ। ମନସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂୱଚନାଯା’’ତି। ଦସମଂ।

ନୱପୁରାଣୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କମ୍ମଂ ଚତ୍ତାରି ସପ୍ପାଯା, ଅନନ୍ତେୱାସି କିମତ୍ଥିଯା;

ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ପରିଯାଯୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯକଥିକେନ ଚାତି।

ସଳାଯତନୱଗ୍ଗେ ତତିଯପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ଯୋଗକ୍ଖେମି ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଗହପତି ଦେଓଦହେନ ଚ;

ନୱପୁରାଣେନ ପଣ୍ଡାସୋ, ତତିୟୋ ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୧୬। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଜ୍ଝତ୍ତନନ୍ଦିକ୍ଖୟସୁତ୍ତଂ

୧୫୬। ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂଯେୱ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି, ସାସ୍ସ [ସାୟଂ (ପୀ। କା)] ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି । ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି…ପେ… ଅନିଚ୍ଚଂଯେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜିୱ୍ହଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି, ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା…ପେ… ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି…ପେ… ଅନିଚ୍ଚଂଯେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମନଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି, ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ବାହିରନନ୍ଦିକ୍ଖୟସୁତ୍ତଂ

୧୫୭। ‘‘ଅନିଚ୍ଚେଯେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପେ ଅନିଚ୍ଚାତି ପସ୍ସତି, ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ । ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନିଚ୍ଚେଯେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଦେ… ଗନ୍ଧେ… ରସେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ… ଧମ୍ମେ ଅନିଚ୍ଚାତି ପସ୍ସତି, ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅଜ୍ଝତ୍ତଅନିଚ୍ଚନନ୍ଦିକ୍ଖୟସୁତ୍ତଂ

୧୫୮। ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ; ଚକ୍ଖାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୟୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ, ଚକ୍ଖାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋତଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ… ଘାନଂ… ଜିୱ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ; ଜିୱ୍ହାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ଜିୱ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୟୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ, ଜିୱ୍ହାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ଜିୱ୍ହାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କାୟଂ… ମନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ; ମନାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ମନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୟୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ , ମନାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ବାହିରଅନିଚ୍ଚନନ୍ଦିକ୍ଖୟସୁତ୍ତଂ

୧୫୯। ‘‘ରୂପେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ; ରୂପାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ରୂପେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୟୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ, ରୂପାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଦ୍ଦେ… ଗନ୍ଧେ… ରସେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ… ଧମ୍ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ; ଧମ୍ମାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ଧମ୍ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୟୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ, ଧମ୍ମାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ଧମ୍ମେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖୟା ରାଗକ୍ଖୟୋ; ରାଗକ୍ଖୟା ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ । ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖୟା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଜୀୱକମ୍ବୱନସମାଧିସୁତ୍ତଂ

୧୬୦। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଜୀୱକମ୍ବୱନେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି…ପେ… ‘‘ସମାଧିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ। ସମାହିତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁନୋ ୟଥାଭୂତଂ ଓକ୍କାୟତି। କିଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ଓକ୍କାୟତି? ଚକ୍ଖୁଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ଓକ୍କାୟତି, ରୂପା

ଅନିଚ୍ଚାତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚାତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚାତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି। ସମାଧିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ। ସମାହିତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଜୀୱକମ୍ବୱନପଟିସଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୧୬୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଜୀୱକମ୍ବୱନେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି…ପେ… ''ପଟିସଲ୍ଲାନେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗମାପଜ୍ଜଥ। ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି। କିଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି? ଚକ୍ଖୁଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ରୂପା ଅନିଚ୍ଚାତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି, ଧମ୍ମା… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତି। ପଟିସଲ୍ଲାନେ ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗମାପଜ୍ଜଥ। ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯଥାଭୂତଂ ଓକ୍ଖାଯତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କୋଟ୍ଠିକଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୬୨। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା କୋଟ୍ଠିକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ଯଂ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଅନିଚ୍ଚଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, କୋଟ୍ଠିକ, ଅନିଚ୍ଚଂ? ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ରସା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଅନିଚ୍ଚଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। କୋଟ୍ଠିକଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୬୩। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ…ପେ… ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ୱିହରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ଯଂ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଦୁକ୍ଖଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, କୋଟ୍ଠିକ, ଦୁକ୍ଖଂ? ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ରୂପା ଦୁକ୍ଖା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ । ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଦୁକ୍ଖଂ ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କୋଟ୍ଠିକଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୬୪। ଏକମନ୍ତଂ…ପେ… ୱିହରେୟ୍ୟନ୍ତି। ‘‘ଯୋ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଅନତ୍ତା ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, କୋଟ୍ଠିକ, ଅନତ୍ତା? ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ରୂପା ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ …ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯୋ ଖୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଅନତ୍ତା, ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପହାନସୁତ୍ତଂ

୧୬୫। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତୀ’’ତି?

‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ରୂପେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିପହାନସୁତ୍ତଂ

୧୬୬। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତୀ’’ତି? ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଦୁକ୍ଖତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ରୂପେ ଦୁକ୍ଖତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି…ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିପହାନସୁତ୍ତଂ

୧୬୭। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ , ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତୀ’’ତି? ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ରୂପେ ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି…ପେ… ମନଂ ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତି। ଧମ୍ମେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦୟିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନତ୍ତତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ପହୀୟତୀ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୱଗ୍ଗୋ ସୋଳସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନନ୍ଦିକ୍ଖୟେନ ଚତ୍ତାରୋ, ଜୀୱକମ୍ବୱନେ ଦୁୱେ;

କୋଟ୍ଠିକେନ ତଯୋ ୱୁତ୍ତା, ମିଚ୍ଛା ସଙ୍କାଯ ଅଭ୍ତନୋତି।

୧୭। ସଟ୍ଠିପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଜ୍ଝତ୍ତଅନିଚ୍ଚଛନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୬୮। ''ଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ? ଚକ୍ଖୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି।

୨। ଅଜ୍ଝତ୍ତଅନିଚ୍ଚରାଗସୁତ୍ତଂ

୧୬୯। ''ଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି।

୩। ଅଜ୍ଝତ୍ତଅନିଚ୍ଚଛନ୍ଦରାଗସୁତ୍ତଂ

୧୭୦। ''ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି।

୪-୬। ଦୁକ୍ଖଛନ୍ଦାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୭୧-୧୭୩। ''ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖା…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି।

୭-୯। ଅନତ୍ତଛନ୍ଦାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୭୪-୧୭୬। ''ଯୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି।

୧୦-୧୨। ବାହିରାନିଚ୍ଚଛନ୍ଦାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୭୭-୧୭୯। ''ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ? ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ସଦ୍ଦା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଗନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ରସା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ,

ଅନିଚ୍ଚଂ ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି।

୧୩-୧୫। ବାହିରଦୁକ୍ଖଛନ୍ଦାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୮୦-୧୮୨। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ? ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି।

୧୬-୧୮। ବାହିରାନତ୍ତଛନ୍ଦାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୮୩-୧୮୫। ‘‘ଯୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା? ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି।

୧୯। ଅଜ୍ଝତ୍ତାତୀତାନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୮୬। ‘‘ଚକ୍ଖୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଅତୀତଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତା…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ଅତୀତୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ମନସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୨୦। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନାଗତାନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୮୭। ‘‘ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଅନାଗତଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ଅନାଗତା…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ଅନାଗତୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୨୧। ଅଜ୍ଝତ୍ତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୮୮। ‘‘ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୨୨-୨୪। ଅଜ୍ଝତ୍ତାତୀତାଦିଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୮୯-୧୯୧। ‘‘ଚକ୍ଖୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅତୀତଂ ଅନାଗତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ ଅତୀତୋ ଅନାଗତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ , ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୨୫-୨୭। ଅଜ୍ଝତ୍ତାତୀତାଦିଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୯୨-୧୯୪। ‘‘ଚକ୍ଖୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା ଅତୀତଂ ଅନାଗତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନତ୍ତା…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତା ଅତୀତୋ ଅନାଗତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ । ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୨୮-୩୦। ବାହିରାତୀତାଦିଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୯୫-୧୯୭। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତା ଅନାଗତା

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୩୧-୩୩। ବାହିରାତୀତାଦିଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୯୮-୨୦୦। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୩୪-୩୬। ବାହିରାତୀତାଦିଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୦୧-୨୦୩। ‘‘ରୂପା , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୩୭। ଅଜ୍ଝତ୍ତାତୀତଯଦନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୦୪। ‘‘ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଅତୀତଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ଅତୀତୋ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି , ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୩୮। ଅଜ୍ଝତ୍ତାନାଗତଯଦନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୦୫। ‘‘ଚକ୍ଖୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଅନାଗତଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ଅନାଗତା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ଅନାଗତୋ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା । ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୩୯। ଅଜ୍ଝତ୍ତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଯଦନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୦୬। ‘‘ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୪୦-୪୨। ଅଜ୍ଝତ୍ତାତୀତାଦିଯଂଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୨୦୭-୨୦୯। ‘‘ଚକ୍ଖୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅତୀତଂ ଅନାଗତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ଦୁକ୍ଖା…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ ଅତୀତୋ ଅନାଗତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୪୩-୪୫। ଅଜ୍ଝତ୍ତାତୀତାଦିଯଦନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୧୦-୨୧୨। ‘‘ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନତ୍ତା ଅତୀତଂ ଅନାଗତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ଜିଵ୍ହା ଅନତ୍ତା…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତା ଅତୀତୋ ଅନାଗତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୪୬-୪୮। ବାହିରାତୀତାଦିଯଦନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୧୩-୨୧୫। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୪୯-୫୧। ବାହିରାତୀତାଦିଯଂଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୨୧୬-୨୧୮। ‘‘ରୂପା , ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା । ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୫୨-୫୪। ବାହିରାତୀତାଦିଯଦନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୧୯-୨୨୧। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନତ୍ତା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା ଅତୀତା ଅନାଗତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଯଦନତ୍ତା, ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୫୫। ଅଜ୍ଝତ୍ତାଯତନଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୨୨। ‘‘ଚକ୍ଖୁ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଜିଵ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା…ପେ… ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୫୬। ଅଜ୍ଝତ୍ତାଯତନଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୨୨୩। ‘‘ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ଜିଵ୍ହା ଦୁକ୍ଖା…ପେ… ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୫୭। ଅଜ୍ଝତ୍ତାଯତନଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୨୪। ‘‘ଚକ୍ଖୁ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନତ୍ତା…ପେ… ଜିଵ୍ହା ଅନତ୍ତା…ପେ… ମନୋ ଅନତ୍ତା। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୫୮। ବାହିରାଯତନଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୨୫। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚା। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୫୯। ବାହିରାଯତନଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୨୨୬। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖା। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖା। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

୬୦। ବାହିରାଯତନଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୨୭। ‘‘ରୂପା , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନତ୍ତା। ସଦ୍ଦା… ଗନ୍ଧା… ରସା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା। ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

ସଟ୍ଠିପେଯ୍ୟାଲଵଗ୍ଗୋ ସତ୍ତରସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛନ୍ଦେନଟ୍ଠାରସ ହୋନ୍ତି, ଅତୀତେନ ଚ ଦ୍ୱେ ନଵ;

ଯଦନିଚ୍ଚାଟ୍ଠାରସ ଵୁତ୍ତା, ତଯୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତବାହିରା;

ପେଯ୍ୟାଲୋ ସଟ୍ଠିକୋ ଵୁତ୍ତୋ, ବୁଦ୍ଧେନାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନାତି।

ସୁତ୍ତନ୍ତାନି ସଟ୍ଠି।

୧୮। ସମୁଦ୍ଦଵଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମସମୁଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୨୮। ‘‘‘ସମୁଦ୍ଦୋ , ସମୁଦ୍ଦୋ’ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି। ନେସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସ୍ସ ଵିନଯେ ସମୁଦ୍ଦୋ। ମହା ଏସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉଦକରାସି ମହାଉଦକଣ୍ଣଵୋ। ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସସ୍ସ ସମୁଦ୍ଦୋ; ତସ୍ସ ରୂପମଯୋ ଵେଗୋ। ଯୋ ତଂ ରୂପମଯଂ ଵେଗଂ ସହତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତରି ଚକ୍ଖୁସମୁଦ୍ଦଂ ସଊମିଂ ସାଵଟ୍ଟଂ ସଗାହଂ ସରକ୍ଖସଂ; ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ…ପେ… ଜିଵ୍ହା, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସସ୍ସ ସମୁଦ୍ଦୋ; ତସ୍ସ ରସମଯୋ ଵେଗୋ। ଯୋ ତଂ ରସମଯଂ ଵେଗଂ ସହତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତରି ଜିଵ୍ହାସମୁଦ୍ଦଂ ସଊମିଂ ସାଵଟ୍ଟଂ ସଗାହଂ ସରକ୍ଖସଂ; ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ…ପେ… ମନୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସସ୍ସ ସମୁଦ୍ଦୋ; ତସ୍ସ ଧମ୍ମମଯୋ ଵେଗୋ। ଯୋ ତଂ ଧମ୍ମମଯଂ ଵେଗଂ ସହତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତରି ମନୋସମୁଦ୍ଦଂ ସଊମିଂ ସାଵଟ୍ଟଂ ସଗାହଂ ସରକ୍ଖସଂ; ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି। ଇଦମଵୋଚ…ପେ… ସତ୍ଥା –

‘‘ଯୋ ଇମଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ସଗାହଂ ସରକ୍ଖସଂ,

ସଊମିଂ ସାଵଟ୍ଟଂ ସଭଯଂ ଦୁତ୍ତରଂ ଅଚ୍ଚତରି;

ସ ଵେଦଗୂ ଵୁସିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋ,

ଲୋକନ୍ତଗୂ ପାରଗତୋତି ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ପଠମଂ;

୨। ଦୁତିଯସମୁଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୨୯। ‘‘ସମୁଦ୍ଦୋ, ସମୁଦ୍ଦୋ’ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଭାସତି । ନେସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସ୍ସ ଵିନଯେ ସମୁଦ୍ଦୋ। ମହା ଏସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ,

ଉଦକରାସି ମହାଉଦକଣ୍ଣୱୋ। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ସମୁଦ୍ଦୋ। ଏତ୍ଥାୟଂ ସଦେୱକୋ ଲୋକୋ ସମାରକୋ ସବ୍ରହ୍ମକୋ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପଜା ସଦେୱମନୁସ୍ସା ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ସମୁନ୍ନା ତନ୍ତାକୁଲକଜାତା କୁଲଗଣ୍ଠିକଜାତା [ଗୁଠଆଗୁଣ୍ଠିକଜାତା (ସୀ।), କୁଲଗୁଣ୍ଡିକଜାତା (ସ୍ୟା। କଂ।), ଗୁଣଗୁଣିକଜାତା (ପୀ।), କୁଲାଗୁଣ୍ଡିକଜାତା (କ।)] ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜଭୂତା, ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ସଂସାରଂ ନାତିୱତ୍ତତି…ପେ…।

''ସନ୍ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ସମୁଦ୍ଦୋ। ଏତ୍ଥାୟଂ ସଦେୱକୋ ଲୋକୋ ସମାରକୋ ସବ୍ରହ୍ମକୋ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପଜା ସଦେୱମନୁସ୍ସା ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ସମୁନ୍ନା ତନ୍ତାକୁଲକଜାତା କୁଲଗଣ୍ଠିକଜାତା ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜଭୂତା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ସଂସାରଂ ନାତିୱତ୍ତତୀ''ତି।

''ୟସ୍ସ ରାଗୋ ଚ ଦୋସୋ ଚ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିରାଜିତା;

ସୋ ଇମଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ସଗାହଂ ସରକ୍ଖସଂ, ସଊମିଭୟଂ ଦୁତ୍ତରଂ ଅଚ୍ଚତରି।

''ସଙ୍ଗାତିଗୋ ମଚ୍ଚୁଜହୋ ନିରୂପଧି, ପହାସି ଦୁକ୍ଖଂ ଅପୁନବ୍ଭୱାୟ;

ଅତ୍ଥଙ୍ଗତୋ ସୋ ନ ପୁନେତି [ନ ପମାଣମେତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଅମୋହୟୀ, ମଚ୍ଚୁରାଜନ୍ତି ବ୍ରୂମୀ''ତି। ଦୁତିୟଂ;

୩। ବାଳିସିକୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୩୦। ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଳିସିକୋ ଆମିସଗତବଳିସଂ ଗମ୍ଭୀରେ ଉଦକରହଦେ ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ। ତମେନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଆମିସଚକ୍ଖୁ ମଚ୍ଛୋ ଗିଲେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଚ୍ଛୋ ଗିଲିତବଳିସୋ ବାଳିସିକସ୍ସ ଅନୟଂ ଆପନ୍ନୋ ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋ ୟଥାକାମକରଣୀୟୋ ବାଳିସିକସ୍ସ।

ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛୟିମେ ବଳିସା ଲୋକସ୍ମିଂ ଅନୟାୟ ସତ୍ତାନଂ ୱଧାୟ [ବ୍ୟାବାଧାୟ (ସୀ। ପୀ।)] ପାଣିନଂ। କତମେ ଛ? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଗିଲିତବଳିସୋ, ମାରସ୍ସ ଅନୟଂ ଆପନ୍ନୋ ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋ ୟଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ…ପେ… ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା…ପେ…।

ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଗିଲିତବଳିସୋ ମାରସ୍ସ ଅନୟଂ ଆପନ୍ନୋ ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋ ୟଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ।

''ସନ୍ତି ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ଗିଲିତବଳିସୋ ମାରସ୍ସ ଅଭେଦି ବଳିସଂ ପରିଭେଦି ବଳିସଂ ନ ଅନୟଂ ଆପନ୍ନୋ ନ ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋ ନ ୟଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ…ପେ…।

''ସନ୍ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା…ପେ…। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ଗିଲିତବଳିସୋ ମାରସ୍ସ ଅଭେଦି ବଳିସଂ ପରିଭେଦି ବଳିସଂ ନ ଅନୟଂ ଆପନ୍ନୋ ନ ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋ ନ ୟଥାକାମକରଣୀୟୋ ପାପିମତୋ''ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଖୀରରୁକ୍ଖୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୩୧। ''ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟା ୱା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ୟୋ ରାଗୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ୟୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ୟୋ ମୋହୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ୟୋ ରାଗୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ୟୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ୟୋ ମୋହୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ ତସ୍ସ ପରିତ୍ତା ଚେପି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ପରିୟାଦିୟନ୍ତେୱସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅଧିମତ୍ତାନଂ! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ୟୋ, ଭିକ୍ଖୱେ,

ରାଗୋ, ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ…ପେ…।

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଵା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଵା ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରସେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅତ୍ଥି…ପେ…।

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଵା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଵା ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ପରିତ୍ତା ଚେପି ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ପରିଯାଦିଯନ୍ତେଵସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ; କୋ ପନ ଵାଦୋ ଅଧିମତ୍ତାନଂ! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗୋ, ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ।

''ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଖୀରରୁକ୍ଖୋ ଅସ୍ସତ୍ଥୋ ଵା ନିଗ୍ରୋଧୋ ଵା ପିଲକ୍ଖୋ ଵା ଉଦୁମ୍ବରୋ ଵା ଦହରୋ ତରୁଣୋ କୋମାରକୋ। ତମେନଂ ପୁରିସୋ ତିଣ୍ହାଯ କୁଠାରିଯା ଯତୋ ଯତୋ ଆଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ [ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ। ସୀ। ଅଟ୍ଠ।), ଅଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ (କତ୍ଥଚି)] ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଖୀର''ନ୍ତି? ''ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''? ''ଯଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଖୀରଂ ତଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି।

''ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଵା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଵା ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ପରିତ୍ତା ଚେପି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ପରିଯାଦିଯନ୍ତେଵସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ; କୋ ପନ ଵାଦୋ ଅଧିମତ୍ତାନଂ! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅତ୍ଥି , ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ…ପେ…।

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଵା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଵା ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରସେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅତ୍ଥି…ପେ…।

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଵା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଵା ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ପରିତ୍ତା ଚେପି ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ପରିଯାଦିଯନ୍ତେଵସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ; କୋ ପନ ଵାଦୋ ଅଧିମତ୍ତାନଂ! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ।

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଵା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଵା ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତା ଚେପି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ନେଵସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯନ୍ତି; କୋ ପନ ଵାଦୋ ପରିତ୍ତାନଂ! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ପହୀନୋ…ପେ…।

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଵା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଵା ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରସେସୁ…ପେ… ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତା ଚେପି ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ନେଵସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯନ୍ତି; କୋ ପନ ଵାଦୋ ପରିତ୍ତାନଂ! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ପହୀନୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଖୀରରୁକ୍ଖୋ ଅସ୍ସତ୍ଥୋ ଵା ନିଗ୍ରୋଧୋ ଵା ପିଲକ୍ଖୋ ଵା ଉଦୁମ୍ବରୋ ଵା ସୁକ୍ଖୋ କୋଲାପୋ ତେରୋଵସ୍ସିକୋ। ତମେନଂ ପୁରିସୋ ତିଣ୍ହାଯ କୁଠାରିଯା ଯତୋ ଯତୋ ଆଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଖୀର''ନ୍ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''? ''ଯଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଖୀରଂ ତଂ ନତ୍ଥୀ''ତି।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତା ଚେପି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ନେୱସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯନ୍ତି; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପରିତ୍ତାନଂ! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ପହୀନୋ…ପେ…।

‘‘ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରସେସୁ…ପେ…।

‘‘ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତା ଚେପି ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନେୱସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯନ୍ତି; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପରିତ୍ତାନଂ! ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗୋ ସୋ ନତ୍ଥି , ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ରାଗୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ଦୋସୋ ସୋ ପହୀନୋ, ଯୋ ମୋହୋ ସୋ ପହୀନୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୨୩୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ରସା ଜିୱ୍ହାଯ ସଂଯୋଜନଂ …ପେ… ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନ’’ନ୍ତି?

‘‘ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରସା ଜିୱ୍ହାଯ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଆୱୁସୋ, କାଳୋ ଚ ବଲୀବଦ୍ଦୋ [ବଲିୱଦ୍ଦୋ (ସୀ। ପୀ।), ବଲିବଦ୍ଦୋ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଓଦାତୋ ଚ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଏକେନ ଦାମେନ ୱା ଯୋତ୍ତେନ ୱା ସଂଯୁତ୍ତା ଅସ୍ସୁ। ଯୋ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘କାଳୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଓଦାତସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ, ଓଦାତୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ କାଳସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନ’ନ୍ତି, ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’। ‘‘ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, କାଳୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଓଦାତସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଓଦାତୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ କାଳସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯେନ ଚ ଖୋ ତେ ଏକେନ ଦାମେନ ୱା ଯୋତ୍ତେନ ୱା ସଂଯୁତ୍ତା ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ।

‘‘ଚକ୍ଖୁ ୱା, ଆୱୁସୋ, ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ରୂପା ୱା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ, ନଯିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ପଞ୍ଞାଯେଥ [ପଞ୍ଞାଯତି (କ।)] ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହା, ଆୱୁସୋ, ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ରସା ୱା ଜିୱ୍ହାଯ ସଂଯୋଜନଂ, ନଯିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ପଞ୍ଞାଯେଥ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରସା ଜିୱ୍ହାଯ ସଂଯୋଜନଂ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ…ପେ…।

‘‘ମନୋ ୱା, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ଧମ୍ମା ୱା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ, ନଯିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ପଞ୍ଞାଯେଥ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ।

‘‘ଇମିନାପେତଂ , ଆୱୁସୋ, ପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ନ ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ।

‘‘ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ଚକ୍ଖୁ। ପସ୍ସତି ଭଗୱା ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ। ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥି। ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭଗୱା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ସୋତଂ। ସୁଣାତି ଭଗୱା ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ। ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥି। ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭଗୱା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ଘାନଂ। ଘାଯତି ଭଗୱା ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ। ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥି। ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭଗୱା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ଜିୱ୍ହା। ସାଯତି ଭଗୱା ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ। ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥି। ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭଗୱା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ କାଯୋ। ଫୁସତି ଭଗୱା କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥି। ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭଗୱା। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ମନୋ। ୱିଜାନାତି ଭଗୱା ମନସା ଧମ୍ମଂ। ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥି। ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭଗୱା।

‘‘ଇମିନା ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ନ ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ। ନ ସୋତଂ… ନ ଘାନଂ… ନ ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରସା ଜିୱ୍ହାଯ ସଂଯୋଜନଂ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ। ନ କାଯୋ… ନ ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। କାମଭୂସୁତ୍ତଂ

୨୩୩। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମା ଚ କାମଭୂ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା କାମଭୂ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା କାମଭୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ରସା ଜିୱ୍ହାଯ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନ’’ନ୍ତି?

‘‘ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କାମଭୂ [କାମଭୁ (ସୀ।) ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ୬୫-ଗେ ୱାତି ସୁତ୍ତଂ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରସା ଜିୱ୍ହାଯ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଆୱୁସୋ, କାଳୋ ଚ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଓଦାତୋ ଚ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଏକେନ ଦାମେନ ୱା ଯୋତ୍ତେନ ୱା ସଂଯୁତ୍ତା ଅସ୍ସୁ। ଯୋ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘କାଳୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଓଦାତସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ, ଓଦାତୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ କାଳସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନ’ନ୍ତି, ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’। ‘‘ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, କାଳୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଓଦାତସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ, ନପି ଓଦାତୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ କାଳସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ। ଯେନ ଚ ଖୋ ତେ ଏକେନ ଦାମେନ ୱା ଯୋତ୍ତେନ ୱା ସଂଯୁତ୍ତା, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ , ଆୱୁସୋ, ନ ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ…ପେ… ନ ଜିୱ୍ହା…ପେ… ନ ମନୋ…

ପେ… ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଉଦାୟୀସୁତ୍ତଂ

୨୩୪। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମା ଚ ଉଦାୟୀ କୋସମ୍ବିୟଂ ୱିହରନ୍ତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଯଥେୱ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅୟଂ କାୟୋ ଭଗୱତା ଅନେକପରିୟାୟେନ ଅକ୍ଖାତୋ ୱିୱଟୋ ପକାସିତୋ – ‘ଇତିପାୟଂ କାୟୋ ଅନତ୍ତା’ତି, ସକ୍କା ଏୱମେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପିଦଂ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ଦେସେତୁଂ ପଞ୍ଞପେତୁଂ ପଟ୍ଠପେତୁଂ ୱିୱରିତୁଂ ୱିଭଜିତୁଂ ଉତ୍ତାନୀକାତୁଂ – ‘ଇତିପିଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ଯଥେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଉଦାୟୀ, ଅୟଂ କାୟୋ ଭଗୱତା ଅନେକପରିୟାୟେନ ଅକ୍ଖାତୋ ୱିୱଟୋ ପକାସିତୋ – ‘ଇତିପାୟଂ କାୟୋ ଅନତ୍ତା’ତି, ସକ୍କା ଏୱମେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପିଦଂ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ଦେସେତୁଂ ପଞ୍ଞପେତୁଂ ପଟ୍ଠପେତୁଂ ୱିୱରିତୁଂ ୱିଭଜିତୁଂ ଉତ୍ତାନୀକାତୁଂ – ‘ଇତିପିଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା’’’ତି।

‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି । ‘‘ଯୋ ଚାୱୁସୋ, ହେତୁ, ଯୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ସୋ ଚ ହେତୁ, ସୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ। ଅପି ନୁ ଖୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’। ‘‘ଇମିନାପି ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ପରିୟାୟେନ ଭଗୱତା ଅକ୍ଖାତଂ ୱିୱଟଂ ପକାସିତଂ – ‘ଇତିପିଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା’’’ତି…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହଞ୍ଚାୱୁସୋ, ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଯୋ ଚାୱୁସୋ, ହେତୁ ଯୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ସୋ ଚ ହେତୁ, ସୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’। ‘‘ଇମିନାପି ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ପରିୟାୟେନ ଭଗୱତା ଅକ୍ଖାତଂ ୱିୱଟଂ ପକାସିତଂ – ‘ଇତିପିଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା’’’ତି…ପେ…।

‘‘ମନଞ୍ଚାୱୁସୋ, ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଯୋ ଚାୱୁସୋ, ହେତୁ, ଯୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ସୋ ଚ ହେତୁ, ସୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଞ୍ଞାୟେଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’। ‘‘ଇମିନାପି ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ପରିୟାୟେନ ଭଗୱତା ଅକ୍ଖାତଂ ୱିୱଟଂ ପକାସିତଂ – ‘ଇତିପିଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା’’’ତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ପୁରିସୋ ସାରତ୍ଥିକୋ ସାରଗୱେସୀ ସାରପରିୟେସନଂ ଚରମାନୋ ତିଣ୍ହଂ କୁଠାରିଂ ଆଦାୟ ୱନଂ ପୱିସେୟ୍ୟ। ସୋ ତତ୍ଥ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ମହନ୍ତଂ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଉଜୁଂ ନୱଂ ଅକୁକ୍କୁକଜାତଂ [ଅକୁକ୍କୁଟକଜାତଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅକୁକ୍କଜଟଜାତଂ (କ।)]। ତମେନଂ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ ; ମୂଲେ ଛେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ; ଅଗ୍ଗେ ଛେତ୍ୱା ପତ୍ତୱଟ୍ଟିଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜେୟ୍ୟ [ୱିନିବ୍ଭୁଜେୟ୍ୟ (ପୀ।), ୱିନିବ୍ବୁଜେୟ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ।)]। ସୋ ତତ୍ଥ ଫେଗ୍ଗୁମ୍ପି ନାଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, କୁତୋ ସାରଂ! ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଛସୁ ଫସ୍ସାୟତନେସୁ ନେୱତ୍ତାନଂ ନ ଅତ୍ତନିୟଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ସୋ ଏୱଂ ଅସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ [ଏୱଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ନ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିୟତି। ଅନୁପାଦିୟଂ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଆଦିତ୍ତପରିୟାୟସୁତ୍ତଂ

୨୩୫। ‘‘ଆଦିତ୍ତପରିୟାୟଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମପରିୟାୟଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦିତ୍ତପରିୟାୟୋ, ଧମ୍ମପରିୟାୟୋ? ୱରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତ୍ତାୟ ଅୟୋସଲାକାୟ ଆଦିତ୍ତାୟ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାୟ ସଜୋତିଭୂତାୟ [ସଞ୍ଜୋତିଭୂତାୟ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ। ନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଥିତଂ [ନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଧିତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।) ମ। ନି।

୩।୩୧୬-୩୧୭] ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା ତସ୍ମିଞ୍ଚେ ସମଯେ କାଲଂ କରେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ – ନିରଯଂ ୱା, ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା। ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି।

‘‘ୱରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ହେନ ଅଯୋସଙ୍କୁନା ଆଦିତ୍ତେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେନ ସଜୋତିଭୂତେନ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ସଦ୍ଦେସୁ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ। ନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ , ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା ତସ୍ମିଞ୍ଚେ ସମଯେ କାଲଙ୍କରେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ – ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା। ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି ।

‘‘ୱରଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ହେନ ନଖଚ୍ଛେଦନେନ ଆଦିତ୍ତେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେନ ସଜୋତିଭୂତେନ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଘାନୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଗନ୍ଧେସୁ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ। ନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା ତସ୍ମିଞ୍ଚେ ସମଯେ କାଲଂ କରେୟ୍ୟ। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ – ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା। ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି।

‘‘ୱରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ହେନ ଖୁରେନ ଆଦିତ୍ତେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେନ ସଜୋତିଭୂତେନ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରସେସୁ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ। ନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା ତସ୍ମିଞ୍ଚେ ସମଯେ କାଲଂ କରେୟ୍ୟ। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ – ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା। ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି।

‘‘ୱରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ହାଯ ସତ୍ତିଯା ଆଦିତ୍ତାଯ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାଯ ସଜୋତିଭୂତାଯ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ, ନ ତ୍ୱେୱ କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ। ନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସାଦଗଥିତଂ ୱା ତସ୍ମିଞ୍ଚେ ସମଯେ କାଲଂ କରେୟ୍ୟ। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ – ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା। ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି।

‘‘ୱରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋତ୍ତଂ। ସୋତ୍ତଂ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଞ୍ଝଂ ଜୀୱିତାନଂ ୱଦାମି, ଅଫଲଂ ଜୀୱିତାନଂ ୱଦାମି, ମୋମୂହଂ ଜୀୱିତାନଂ ୱଦାମି, ନ ତ୍ୱେୱ ତଥାରୂପେ ୱିତକ୍କେ ୱିତକ୍କେୟ୍ୟ ଯଥାରୂପାନଂ ୱିତକ୍କାନଂ ୱସଂ ଗତୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ। ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ୱଞ୍ଝଂ ଜୀୱିତାନଂ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମି।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ତତ୍ତାଯ ଅଯୋସଲାକାଯ ଆଦିତ୍ତାଯ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାଯ ସଜୋତିଭୂତାଯ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ। ହନ୍ଦାହଂ ଇଦମେୱ ମନସି କରୋମି – ଇତି ଚକ୍ଖୁ ଅନିଚ୍ଚଂ, ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ’’’ [ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି (?)]।

‘‘ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ତିଣ୍ହେନ ଅଯୋସଙ୍କୁନା ଆଦିତ୍ତେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେନ ସଜୋତିଭୂତେନ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ। ହନ୍ଦାହଂ ଇଦମେୱ ମନସି କରୋମି – ଇତି ସୋତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ସଦ୍ଦା ଅନିଚ୍ଚା, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ସୋତସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ।

‘‘ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ତିଣ୍ହେନ ନଖଚ୍ଛେଦନେନ ଆଦିତ୍ତେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେନ ସଜୋତିଭୂତେନ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ। ହନ୍ଦାହଂ ଇଦମେୱ ମନସି କରୋମି – ଇତି ଘାନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଗନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚା, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଘାନସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଘାନସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ…ପେ… ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ।

‘‘ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ତିଣ୍ହେନ ଖୁରେନ ଆଦିତ୍ତେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେନ ସଜୋତିଭୂତେନ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ। ହନ୍ଦାହଂ ଇଦମେୱ ମନସି କରୋମି – ଇତି ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା, ରସା ଅନିଚ୍ଚା, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ।

‘‘ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ତିଣ୍ହାଯ ସତ୍ତିଯା ଆଦିତ୍ତାଯ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାଯ ସଜୋତିଭୂତାଯ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ଫଲିମଟ୍ଠଂ। ହନ୍ଦାହଂ ଇଦମେୱ ମନସି କରୋମି – ଇତି

କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଅନିଚ୍ଚା , କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଯମ୍ପିଦଂ କାଯସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ…ପେ… ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ।

''ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ସୋତଂ। ହନ୍ଦାହଂ ଇଦମେୱ ମନସି କରୋମି – ଇତି ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ''।

''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ପେ… ଯମ୍ପିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯୋ, ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମହତ୍ଥପାଦୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୩୬। ''ହତ୍ଥେସୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି ଆଦାନନିକ୍ଖେପନଂ ପଞ୍ଞାଯତି; ପାଦେସୁ ସତି ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମୋ ପଞ୍ଞାଯତି; ପବ୍ବେସୁ ସତି ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ପଞ୍ଞାଯତି; କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ସତି ଜିଘଚ୍ଛା ପିପାସା ପଞ୍ଞାଯତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ସତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ସତି ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ମନସ୍ମିଂ ସତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ…।

''ହତ୍ଥେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସତି ଆଦାନନିକ୍ଖେପନଂ ନ ପଞ୍ଞାଯତି; ପାଦେସୁ ଅସତି ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି; ପବ୍ବେସୁ ଅସତି ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ନ ପଞ୍ଞାଯତି; କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜିଘଚ୍ଛା ପିପାସା ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଅସତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ଅସତି ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ମନସ୍ମିଂ ଅସତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯହତ୍ଥପାଦୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୩୭। ''ହତ୍ଥେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି ଆଦାନନିକ୍ଖେପନଂ ହୋତି; ପାଦେସୁ ସତି ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମୋ ହୋତି; ପବ୍ବେସୁ ସତି ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ହୋତି; କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ସତି ଜିଘଚ୍ଛା ପିପାସା ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ସତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ସତି…ପେ… ମନସ୍ମିଂ ସତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ…।

''ହତ୍ଥେସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସତି ଆଦାନନିକ୍ଖେପନଂ ନ ହୋତି; ପାଦେସୁ ଅସତି ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମୋ ନ ହୋତି; ପବ୍ବେସୁ ଅସତି ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ନ ହୋତି; କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଅସତି ଜିଘଚ୍ଛା ପିପାସା ନ ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଅସତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ… ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ଅସତି ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ମନସ୍ମିଂ ଅସତି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ସମୁଦ୍ଦୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠରସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ସମୁଦ୍ଦା ବାଳିସିକୋ, ଖୀରରୁକ୍ଖେନ କୋଟ୍ଠିକୋ;

କାମଭୂ ଉଦାଯୀ ଚେୱ, ଆଦିତ୍ତେନ ଚ ଅଟ୍ଠମଂ;

ହତ୍ଥପାଦୂପମା ଦ୍ୱେତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୧୯। ଆସୀୱିସୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆସୀଵିସୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୩୮। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀଵିସା ଉଗ୍ଗତେଜା ଘୋରଵିସା। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଜୀଵିତୁକାମୋ ଅମରିତୁକାମୋ ସୁଖକାମୋ ଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିକୂଲୋ। ତମେନଂ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଇମେ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀଵିସା ଉଗ୍ଗତେଜା ଘୋରଵିସା କାଲେନ କାଲଂ ଵୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବା, କାଲେନ କାଲଂ ନ୍ହାପେତବ୍ବା, କାଲେନ କାଲଂ ଭୋଜେତବ୍ବା, କାଲେନ କାଲଂ ସଂଵେସେତବ୍ବା [ପଵେସେତବ୍ବା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)]। ଯଦା ଚ ଖୋ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀଵିସାନଂ ଉଗ୍ଗତେଜାନଂ ଘୋରଵିସାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଵା ଅଞ୍ଞତରୋ ଵା କୁପ୍ପିସ୍ସତି, ତତୋ ତ୍ଵଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛସି, ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କରଣୀୟଂ ତଂ କରୋହୀ’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସୋ ଭୀତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀଵିସାନଂ ଉଗ୍ଗତେଜାନଂ ଘୋରଵିସାନଂ ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପଲାୟେଥ। ତମେନଂ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଇମେ ଖୋ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପଞ୍ଚ ଵଧକା ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧା, ଯତ୍ଥେଵ ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମ ତତ୍ଥେଵ ଜୀଵିତା ଵୋରୋପେସ୍ସାମାତି। ଯଂ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କରଣୀୟଂ ତଂ କରୋହୀ’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସୋ ଭୀତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀଵିସାନଂ ଉଗ୍ଗତେଜାନଂ ଘୋରଵିସାନଂ, ଭୀତୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵଧକାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପଲାୟେଥ। ତମେନଂ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଅୟଂ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଛଟ୍ଠୋ ଅନ୍ତରଚରୋ ଵଧକୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ଯତ୍ଥେଵ ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମି ତତ୍ଥେଵ ସିରୋ ପାତେସ୍ସାମୀତି। ଯଂ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କରଣୀୟଂ ତଂ କରୋହୀ’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସୋ ଭୀତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀଵିସାନଂ ଉଗ୍ଗତେଜାନଂ ଘୋରଵିସାନଂ, ଭୀତୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵଧକାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ, ଭୀତୋ ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଅନ୍ତରଚରସ୍ସ ଵଧକସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକସ୍ସ ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପଲାୟେଥ। ସୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ସୁଞ୍ଞଂ ଗାମଂ। ଯଞ୍ଞଦେଵ ଘରଂ ପଵିସେୟ୍ୟ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେଵ ପଵିସେୟ୍ୟ ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେଵ ପଵିସେୟ୍ୟ ସୁଞ୍ଞକଞ୍ଞେଵ ପଵିସେୟ୍ୟ। ଯଞ୍ଞଦେଵ ଭାଜନଂ ପରିମସେୟ୍ୟ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେଵ ପରିମସେୟ୍ୟ ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେଵ ପରିମସେୟ୍ୟ ସୁଞ୍ଞକଞ୍ଞେଵ ପରିମସେୟ୍ୟ। ତମେନଂ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଇଦାନି, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଇମଂ ସୁଞ୍ଞଂ ଗାମଂ ଚୋରା ଗାମଘାତକା ପଵିସନ୍ତି [ଵଧିସ୍ସନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)]। ଯଂ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କରଣୀୟଂ ତଂ କରୋହୀ’’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସୋ ଭୀତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀଵିସାନଂ ଉଗ୍ଗତେଜାନଂ ଘୋରଵିସାନଂ, ଭୀତୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵଧକାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ, ଭୀତୋ ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଅନ୍ତରଚରସ୍ସ ଵଧକସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକସ୍ସ, ଭୀତୋ ଚୋରାନଂ ଗାମଘାତକାନଂ ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପଲାୟେଥ। ସୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ମହନ୍ତଂ ଉଦକଣ୍ଣଵଂ ଓରିମଂ ତୀରଂ ସାସଙ୍କଂ ସପ୍ପଟିଭୟଂ, ପାରିମଂ ତୀରଂ ଖେମଂ ଅପ୍ପଟିଭୟଂ। ନ ଚସ୍ସ ନାଵା ସନ୍ତାରଣୀ ଉତ୍ତରସେତୁ ଵା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାୟ। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଏଵମସ୍ସ – ‘ଅୟଂ ଖୋ ମହାଉଦକଣ୍ଣଵୋ ଓରିମଂ ତୀରଂ ସାସଙ୍କଂ ସପ୍ପଟିଭୟଂ, ପାରିମଂ ତୀରଂ ଖେମଂ ଅପ୍ପଟିଭୟଂ, ନତ୍ଥି ଚ [ନ ଚସ୍ସ (ସୀ। କ।), ନତ୍ଥସ୍ସ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ନାଵା ସନ୍ତାରଣୀ ଉତ୍ତରସେତୁ ଵା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାୟ। ଯଂନୂନାହଂ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ସଂକଡ୍ଢିତ୍ଵା କୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ତଂ କୁଲ୍ଲଂ ନିସ୍ସାୟ ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ଵାୟମମାନୋ ସୋତ୍ଥିନା ପାରଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସୋ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ସଂକଡ୍ଢିତ୍ଵା କୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ତଂ କୁଲ୍ଲଂ ନିସ୍ସାୟ ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ଵାୟମମାନୋ ସୋତ୍ଥିନା ପାରଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ [ପାରଗତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

‘‘ଉପମା ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାପନାୟ। ଅୟଞ୍ଚେତ୍ଥ [ଅୟଂ ଚେଵେତ୍ଥ (ସୀ।)] ଅତ୍ଥୋ – ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀଵିସା ଉଗ୍ଗତେଜା ଘୋରଵିସାତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନେତଂ ମହାଭୂତାନଂ ଅଧିଵଚନଂ – ପଥଵୀଧାତୁୟା, ଆପୋଧାତୁୟା, ତେଜୋଧାତୁୟା, ଵାୟୋଧାତୁୟା।

‘‘ପଞ୍ଚ ଵଧକା ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅଧିଵଚନଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ, ଵେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ, ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ।

‘‘ଛଟ୍ଠୋ ଅନ୍ତରଚରୋ ଵଧକୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ।

‘‘ସୁଞ୍ଞୋ ଗାମୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ନେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆୟତନାନଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଚକ୍ଖୁତୋ ଚେପି ନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାଵୀ ଉପପରିକ୍ଖତି ରିତ୍ତକଞ୍ଞେଵ ଖାୟତି, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେଵ ଖାୟତି, ସୁଞ୍ଞକଞ୍ଞେଵ ଖାୟତି…ପେ… ଜିଵ୍ହାତୋ ଚେପି ନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ମନତୋ

ଚେପି ନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ଉପପରିକ୍ଖତି ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାୟତି, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାୟତି, ସୁଞ୍ଞକଞ୍ଞେୱ ଖାୟତି।

''ଚୋରା ଗାମଘାତକାତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛନ୍ନେତଂ ବାହିରାନଂ ଆୟତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହଞ୍ଞତି ମନାପାମନାପେସୁ ରୂପେସୁ; ସୋତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଘାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଜିଵ୍ହା, ଭିକ୍ଖୱେ, ହଞ୍ଞତି ମନାପାମନାପେସୁ ରସେସୁ; କାୟୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ମନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହଞ୍ଞତି ମନାପାମନାପେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

''ମହା ଉଦକଣ୍ଣୱୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନେତଂ ଓଘାନଂ ଅଧିୱଚନଂ – କାମୋଘସ୍ସ, ଭୱୋଘସ୍ସ, ଦିଟ୍ଠୋଘସ୍ସ, ଅୱିଜ୍ଜୋଘସ୍ସ।

''ଓରିମଂ ତୀରଂ ସାସଙ୍କଂ ସପ୍ପଟିଭୟନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାୟସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

''ପାରିମଂ ତୀରଂ ଖେମଂ ଅପ୍ପଟିଭୟନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

''କୁଲ୍ଲନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସ୍ସେତଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

''ତସ୍ସ ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ୱାୟାମୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

''ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତୋ ଏତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ରଥୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୩୯। ''ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖସୋମନସ୍ସବହୁଲୋ ୱିହରତି, ୟୋନି ଚସ୍ସ ଆରଦ୍ଧା ହୋତି ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ। କତମେହି ତୀହି? ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ, ଜାଗରିୟଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି, ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ; ୟତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେୟ୍ୟୁଂ। ତସ୍ସ ସଂୱରାୟ ପଟିପଜ୍ଜତି; ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ୱା… ଜିଵ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା… କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ; ୟତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାୟ ପଟିପଜ୍ଜତି; ରକ୍ଖତି ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ମନିନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଭୂମିୟଂ ଚାତୁମହାପଥେ ଆଜଞ୍ଞରଥୋ ୟୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ ଠିତୋ ଓଧସ୍ତପତୋଦୋ [ଓଧତପତୋଦୋ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଓଧସତପତୋଦୋ (ପୀ।)]। ତମେନଂ ଦକ୍ଖୋ ୟୋଗ୍ଗାଚରିୟୋ ଅସ୍ସଦମ୍ମସାରଥି ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ୱାମେନ ହତ୍ଥେନ ରସ୍ମିୟୋ ଗହେତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ପତୋଦଂ ଗହେତ୍ୱା, ୟେନିଚ୍ଛକଂ ୟଦିଚ୍ଛକଂ ସାରେୟ୍ୟପି ପଚ୍ଚାସାରେୟ୍ୟପି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଆରକ୍ଖାୟ ସିକ୍ଖତି , ସଂୟମାୟ ସିକ୍ଖତି, ଦମାୟ ସିକ୍ଖତି, ଉପସମାୟ ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଟିସଙ୍ଖା ୟୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେତି – 'ନେୱ ଦୱାୟ, ନ ମଦାୟ, ନ ମଣ୍ଡନାୟ, ନ ୱିଭୂସନାୟ, ୟାୱଦେୱ ଇମସ୍ସ କାୟସ୍ସ ଠିତିୟା, ୟାପନାୟ, ୱିହିଂସୂପରତିୟା, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି, ନୱଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ୟାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତି, ଅନୱଜ୍ଜତା ଚ ଫାସୁୱିହାରୋ ଚା'ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ୱଣଂ ଆଲିମ୍ପେୟ୍ୟ ୟାୱଦେୱ ରୋହନତ୍ଥାୟ [ରୋପନତ୍ଥାୟ (ସୀ। ପୀ।), ସେୱନତ୍ଥାୟ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଗୋପନତ୍ଥାୟ (କ।)], ସେୟ୍ୟଥା ୱା ପନ ଅକ୍ଖଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜେୟ୍ୟ ୟାୱଦେୱ ଭାରସ୍ସ ନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାୟ; ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଟିସଙ୍ଖା ୟୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେତି – 'ନେୱ ଦୱାୟ, ନ ମଦାୟ, ନ ମଣ୍ଡନାୟ, ନ ୱିଭୂସନାୟ, ୟାୱଦେୱ ଇମସ୍ସ କାୟସ୍ସ ଠିତିୟା, ୟାପନାୟ, ୱିହିଂସୂପରତିୟା, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି, ନୱଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ୟାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତି, ଅନୱଜ୍ଜତା ଚ ଫାସୁୱିହାରୋ ଚା'ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାଗରିୟଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦିୱସଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାୟ ଆୱରଣୀୟେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ

ପରିସୋଧେତି। ରତ୍ତିଯା ପଠମଂ ଯାମଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ରତ୍ତିଯା ମଜ୍ଝିମଂ ଯାମଂ ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାଯ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଉଟ୍ଠାନସଞ୍ଞଂ ମନସି କରିତ୍ୱା। ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଛିମଂ ଯାମଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାଗରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖସୋମନସ୍ସବହୁଲୋ ୱିହରତି, ଯୋନି ଚସ୍ସ ଆରଦ୍ଧା ହୋତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। କୁମ୍ମୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୪୦। ''ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁମ୍ମୋ କଚ୍ଛପୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ଅନୁନଦୀତୀରେ ଗୋଚରପସୁତୋ ଅହୋସି। ସିଙ୍ଗାଲୋପି [ସିଗାଲୋପି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଯନ୍ହସମଯଂ ଅନୁନଦୀତୀରେ ଗୋଚରପସୁତୋ ଅହୋସି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁମ୍ମୋ କଚ୍ଛପୋ ସିଙ୍ଗାଲଂ ଦୂରତୋୱ ଗୋଚରପସୁତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ସୋଣ୍ଡିପଞ୍ଚମାନି ଅଙ୍ଗାନି ସକେ କପାଲେ ସମୋଦହିତ୍ୱା ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ସଙ୍କସାଯତି। ସିଙ୍ଗାଲୋପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଦସ କୁମ୍ମଂ କଚ୍ଛପଂ ଦୂରତୋୱ ଗୋଚରପସୁତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଯେନ କୁମ୍ମୋ କଚ୍ଛପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କୁମ୍ମଂ କଚ୍ଛପଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ଅହୋସି – 'ଯଦାଯଂ କୁମ୍ମୋ କଚ୍ଛପୋ ସୋଣ୍ଡିପଞ୍ଚମାନଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଅଙ୍ଗଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେସ୍ସତି, ତତ୍ଥେୱ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦ୍ଦାଲିତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସାମୀ'ତି। ଯଦା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁମ୍ମୋ କଚ୍ଛପୋ ସୋଣ୍ଡିପଞ୍ଚମାନଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଅଙ୍ଗଂ ନ ଅଭିନିନ୍ନାମି, ଅଥ ସିଙ୍ଗାଲୋ କୁମ୍ମମ୍ହା ନିବ୍ବିଜ୍ଜ ପକ୍କାମି, ଓତାରଂ ଅଲଭମାନୋ।

''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେପି ମାରୋ ପାପିମା ସତତଂ ସମିତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ – 'ଅପ୍ପେୱ ନାମାହଂ ଇମେସଂ ଚକ୍ଖୁତୋ ୱା ଓତାରଂ ଲଭେଯ୍ୟଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାତୋ ୱା ଓତାରଂ ଲଭେଯ୍ୟଂ…ପେ… ମନତୋ ୱା ଓତାରଂ ଲଭେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରା ୱିହରଥ। ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ମା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ, ମା ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହିନୋ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜଥ, ରକ୍ଖଥ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜଥ। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ମା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ, ମା ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହିନୋ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜଥ, ରକ୍ଖଥ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜଥ। ଯତୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରା ୱିହରିସ୍ସଥ, ଅଥ ତୁମ୍ହେହିପି ମାରୋ ପାପିମା ନିବ୍ବିଜ୍ଜ ପକ୍କମିସ୍ସତି, ଓତାରଂ ଅଲଭମାନୋ – କୁମ୍ମମ୍ହାୱ ସିଙ୍ଗାଲୋ''ତି।

''କୁମ୍ମୋ ଅଙ୍ଗାନି ସକେ କପାଲେ,

ସମୋଦହଂ ଭିକ୍ଖୁ ମନୋୱିତକ୍କେ;

ଅନିସ୍ସିତୋ ଅଞ୍ଞମହେଠଯାନୋ,

ପରିନିବ୍ବୁତୋ ନୂପୱଦେଯ୍ୟ କଞ୍ଚୀ''ତି। ତତିଯଂ;

୪। ପଠମଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୪୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ମହନ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ସୋତେନ ୱୁଯ୍ହମାନଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମୁଂ ମହନ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ସୋତେନ ୱୁଯ୍ହମାନ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ସଚେ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ଓରିମଂ ତୀରଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ନ ପାରିମଂ ତୀରଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ନ ମଜ୍ଝେ ସଂସୀଦିସ୍ସତି, ନ ଥଲେ ଉସ୍ସୀଦିସ୍ସତି, ନ ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଆୱଟ୍ଟଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଅନ୍ତୋପୂତି ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି ସମୁଦ୍ଦପୋଣୋ ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ସୋତୋ ସମୁଦ୍ଦପୋଣୋ ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରୋ।

''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଚେ ତୁମ୍ହେପି ନ ଓରିମଂ ତୀରଂ ଉପଗଚ୍ଛଥ, ନ ପାରିମଂ ତୀରଂ ଉପଗଚ୍ଛଥ; ନ ମଜ୍ଝେ ସଂସୀଦିସ୍ସଥ, ନ ଥଲେ

ଉସ୍ସୀଦିସ୍ସଥ, ନ ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଆୱଟ୍ଟଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଅନ୍ତୋପୂତୀ ଭୱିସ୍ସଥ; ଏୱଂ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବାନନିନ୍ନା ଭୱିସ୍ସଥ ନିବ୍ବାନପୋଣା ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନିବ୍ବାନନିନ୍ନା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ନିବ୍ବାନପୋଣା ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରା''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଓରିମଂ ତୀରଂ, କିଂ ପାରିମଂ ତୀରଂ, କୋ ମଜ୍ଝେ ସଂସାଦୋ [ସଂସୀଦୋ (କ।), ସଂସୀଦିତୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)], କୋ ଥଲେ ଉସ୍ସାଦୋ, କୋ ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ, କୋ ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ, କୋ ଆୱଟ୍ଟଗ୍ଗାହୋ, କୋ ଅନ୍ତୋପୂତିଭାୱୋ''ତି?

'''ଓରିମଂ ତୀର'ନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଛନ୍ନେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆୟତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ। 'ପାରିମଂ ତୀର'ନ୍ତି ଖୋ , ଭିକ୍ଖୁ, ଛନ୍ନେତଂ ବାହିରାନଂ ଆୟତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ। 'ମଜ୍ଝେ ସଂସାଦୋ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। 'ଥଲେ ଉସ୍ସାଦୋ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସ୍ମିମାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଗିହୀହି ସଂସଟ୍ଠୋ [ଗିହିସଂସଟ୍ଠୋ (କ।)] ୱିହରତି, ସହନନ୍ଦୀ ସହସୋକୀ, ସୁଖିତେସୁ ସୁଖିତୋ, ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ଦୁକ୍ଖିତୋ, ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କିଚ୍ଚକରଣୀୟେସୁ ଅତ୍ତନା ତେସୁ ୟୋଗଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱନିକାୟଂ ପଣିଧାୟ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରତି – 'ଇମିନାହଂ ସୀଲେନ ୱା ୱତେନ ୱା ତପେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ ୱା ଦେୱୋ ୱା ଭୱିସ୍ସାମି ଦେୱଞ୍ଞତରୋ ୱା'ତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ। 'ଆୱଟ୍ଟଗ୍ଗାହୋ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ କାମଗୁଣାନଂ ଅଧିୱଚନଂ।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନ୍ତୋପୂତିଭାୱୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି ପାପଧମ୍ମୋ ଅସୁଚିସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତୋ ଅସ୍ସମଣୋ ସମଣପଟିଞ୍ଞୋ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତୋପୂତି ଅୱସ୍ସୁତୋ କସମ୍ବୁଜାତୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, 'ଅନ୍ତୋପୂତିଭାୱୋ'''ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ନନ୍ଦୋ ଗୋପାଲକୋ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଠିତୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ନନ୍ଦୋ ଗୋପାଲକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନ ଓରିମଂ ତୀରଂ ଉପଗଚ୍ଛାମି, ନ ପାରିମଂ ତୀରଂ ଉପଗଚ୍ଛାମି, ନ ମଜ୍ଝେ ସଂସୀଦିସ୍ସାମି, ନ ଥଲେ ଉସ୍ସୀଦିସ୍ସାମି, ନ ମଂ ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଆୱଟ୍ଟଗ୍ଗାହୋ ଗହେସ୍ସତି, ନ ଅନ୍ତୋପୂତି ଭୱିସ୍ସାମି। ଲଭେୟ୍ୟାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଲଭେୟ୍ୟଂ ଉପସମ୍ପଦ''ନ୍ତି। ''ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ନନ୍ଦ, ସାମିକାନଂ ଗାୱୋ ନିୟ୍ୟାତେହୀ''ତି [ନୀୟ୍ୟାଦେହୀତି (ସୀ।), ନିୟ୍ୟାଦେହୀତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ''ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ଗାୱୋ ୱଚ୍ଛଗିଦ୍ଧିନିୟୋ''ତି। ''ନିୟ୍ୟାତେହେୱ ତ୍ୱଂ, ନନ୍ଦ, ସାମିକାନଂ ଗାୱୋ''ତି। ଅଥ ଖୋ ନନ୍ଦୋ ଗୋପାଲକୋ ସାମିକାନଂ ଗାୱୋ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନିୟ୍ୟାତିତା [ନିୟ୍ୟାତା (ସ୍ୟା। କଂ। କ। ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)], ଭନ୍ତେ, ସାମିକାନଂ ଗାୱୋ। ଲଭେୟ୍ୟାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଲଭେୟ୍ୟଂ ଉପସମ୍ପଦ''ନ୍ତି। ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ନନ୍ଦୋ ଗୋପାଲକୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦଂ। ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପନାୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିୟଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୪୨। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା କିମିଲାୟଂ [କିମ୍ବିଲାୟଂ (ସୀ। ପୀ।), କିମ୍ମିଲାୟଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ୱିହରତି ଗଙ୍ଗାୟ ନଦିୟା ତୀରେ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ମହନ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ଗଙ୍ଗାୟ ନଦିୟା ସୋତେନ ୱୁୟ୍ହମାନଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମୁଂ ମହନ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ଗଙ୍ଗାୟ ନଦିୟା ସୋତେନ ୱୁୟ୍ହମାନ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ ଭନ୍ତେ''…ପେ… ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା କିମିଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଓରିମଂ ତୀରଂ…ପେ… କତମୋ ଚ, କିମିଲ, ଅନ୍ତୋପୂତିଭାୱୋ। ଇଧ, କିମିଲ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ ହୋତି ୟଥାରୂପାୟ ଆପତ୍ତିୟା ନ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, କିମିଲ, ଅନ୍ତୋପୂତିଭାୱୋତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅୱସ୍ସୁତପରିୟାୟସୁତ୍ତଂ

୨୪୩। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ କାପିଲୱତ୍ଥୱାନଂ ସକ୍ୟାନଂ ନୱଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ [ସନ୍ଧାଗାରଂ (କ।)] ଅଚିରକାରିତଂ ହୋତି ଅନଜ୍ଝାୱୁଟ୍ଠଂ [ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା କେନଚି ୱା ମନୁସ୍ସଭୂତେନ। ଅଥ ଖୋ କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍ୟା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍ୟା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, କାପିଲୱତ୍ଥୱାନଂ ସକ୍ୟାନଂ ନୱଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ଅଚିରକାରିତଂ [ଅଚିରକାରିତଂ ହୋତି (କ।)] ଅନଜ୍ଝାୱୁଟ୍ଠଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା କେନଚି ୱା ମନୁସ୍ସଭୂତେନ । ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ପଠମଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୁ। ଭଗୱତା ପଠମଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଛା କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍ୟା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ତଦସ୍ସ କାପିଲୱତ୍ଥୱାନଂ ସକ୍ୟାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟା''ତି। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍ୟା ଭଗୱତୋ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଯେନ ନୱଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସବ୍ବସନ୍ଥରିଂ [ସବ୍ବସନ୍ଥରିଂ ସନ୍ଥତଂ (କ।)] ସନ୍ଥାଗାରଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଉଦକମଣିକଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତେଲପ୍ପଦୀପଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ସବ୍ବସନ୍ଥରିସନ୍ଥତଂ [ସବ୍ବସନ୍ଥରିଂ ସନ୍ଥତଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)], ଭନ୍ତେ, ସନ୍ଥାଗାରଂ, ଆସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ଉଦକମଣିକୋ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ, ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଆରୋପିତୋ। ଯସ୍ସ ଦାନି , ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା କାଲଂ ମଞ୍ଞତୀ''ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଯେନ ନୱଂ ସନ୍ଥାଗାରଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ସନ୍ଥାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମଂ ଥମ୍ଭଂ ନିସ୍ସାୟ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖୋ ନିସୀଦି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ଖୋ ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ସନ୍ଥାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଂ ଭିତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖୋ ନିସୀଦି ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା। କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍ୟା ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ସନ୍ଥାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପୁରତ୍ଥିମଂ ଭିତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ପଚ୍ଛିମାଭିମୁଖା ନିସୀଦିଂସୁ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା କାପିଲୱତ୍ଥୱେ ସକ୍କେ ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସମାଦପେତ୍ୱା ସମୁତ୍ତେଜେତ୍ୱା ସମ୍ପହଂସେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି – ''ଅଭିକ୍କନ୍ତା ଖୋ, ଗୋତମା, ରତ୍ତି। ଯସ୍ସ ଦାନି କାଲଂ ମଞ୍ଞଥା''ତି । ''ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍ୟା ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେସୁ କାପିଲୱତ୍ଥୱେସୁ ସକ୍କେସୁ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ ଖୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ। ପଟିଭାତୁ ତଂ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମୀ କଥା। ପିଟ୍ଠି ମେ ଆଗିଲାୟତି; ତମହଂ ଆୟମିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସୀହସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେସି , ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାୟ, ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଉଟ୍ଠାନସଞ୍ଞଂ ମନସି କରିତ୍ୱା। ତତ୍ର ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆୱୁସୋ ଭିକ୍ଖୱେ''ତି। ''ଆୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅୱସ୍ସୁତପରିୟାୟଞ୍ଚ ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ଦେସେସ୍ସାମି, ଅନୱସ୍ସୁତପରିୟାୟଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

''କଥଂ, ଆୱୁସୋ, ଅୱସ୍ସୁତୋ ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପିୟରୂପେ ରୂପେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିୟରୂପେ ରୂପେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତି ୱିହରତି ପରିତ୍ତଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି …ପେ… ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ପିୟରୂପେ ଧମ୍ମେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିୟରୂପେ ଧମ୍ମେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ପରିତ୍ତଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଅୱସ୍ସୁତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ…ପେ… ଅୱସ୍ସୁତୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରସେସୁ…ପେ… ଅୱସ୍ସୁତୋ ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଏୱଂୱିହାରିଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି ଲଭତେୱ ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି, ଲଭତେୱ [ଲଭେଥ (କ।)] ମାରୋ ଓତାରଂ , ଲଭତି [ଲଭେଥ (କ।)] ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ…ପେ… ମନତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି, ଲଭତେୱ ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ନଳାଗାରଂ ୱା ତିଣାଗାରଂ ୱା ସୁକ୍ଖଂ କୋଲାପଂ ତେରୋୱସ୍ସିକଂ। ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଚେପି ନଂ ଦିସାୟ ପୁରିସୋ ଆଦିତ୍ତାୟ ତିଣୁକ୍କାୟ ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟ, ଲଭେଥେୱ [ଲଭେଥ (କ।)] ଅଗ୍ଗି ଓତାରଂ, ଲଭେଥ ଅଗ୍ଗି ଆରମ୍ମଣଂ; ପଚ୍ଛିମାୟ ଚେପି ନଂ ଦିସାୟ ପୁରିସୋ ଆଦିତ୍ତାୟ ତିଣୁକ୍କାୟ ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟ…ପେ… ଉତ୍ତରାୟ ଚେପି ନଂ ଦିସାୟ…ପେ… ଦକ୍ଖିଣାୟ ଚେପି ନଂ ଦିସାୟ…ପେ… ହେଟ୍ଠିମତୋ ଚେପି ନଂ… ପେ… ଉପରିମତୋ ଚେପି ନଂ… ଯତୋ କୁତୋଚି ଚେପି ନଂ ପୁରିସୋ ଆଦିତ୍ତାୟ ତିଣୁକ୍କାୟ ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟ, ଲଭେଥେୱ ଅଗ୍ଗି ଓତାରଂ ଲଭେଥ ଅଗ୍ଗି ଆରମ୍ମଣଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂୱିହାରିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି, ଲଭତେୱ ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି…ପେ… ମନତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି, ଲଭତେୱ ମାରୋ

ଓତାରଂ, ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। ଏୱଂୱିହାରିଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁଂ ରୂପା ଅଧିଭଂସୁ, ନ ଭିକ୍ଖୁ ରୂପେ ଅଧିଭୋସି; ସଦ୍ଦା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ, ନ ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଦେ ଅଧିଭୋସି; ଗନ୍ଧା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ, ନ ଭିକ୍ଖୁ ଗନ୍ଧେ ଅଧିଭୋସି; ରସା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ, ନ ଭିକ୍ଖୁ ରସେ ଅଧିଭୋସି; ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ, ନ ଭିକ୍ଖୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଅଧିଭୋସି ; ଧମ୍ମା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ, ନ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମେ ଅଧିଭୋସି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପାଧିଭୂତୋ, ସଦ୍ଦାଧିଭୂତୋ, ଗନ୍ଧାଧିଭୂତୋ, ରସାଧିଭୂତୋ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଧିଭୂତୋ, ଧମ୍ମାଧିଭୂତୋ, ଅଧିଭୂତୋ, ଅନଧିଭୂ, [ଅନଧିଭୂତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଅଧିଭଂସୁ ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସଂକିଲେସିକା ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ସଦରା ଦୁକ୍ଖୱିପାକା ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣିଯା। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱସ୍ସୁତୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଅନୱସ୍ସୁତୋ ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପିଯରୂପେ ରୂପେ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଯରୂପେ ରୂପେ ନ ବ୍ଯାପଜ୍ଜତି, ଉପଟ୍ଠିତକାଯସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ , ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ପିଯରୂପେ ଧମ୍ମେ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଯରୂପେ ଧମ୍ମେ ନ ବ୍ଯାପଜ୍ଜତି, ଉପଟ୍ଠିତକାଯସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୱସ୍ସୁତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ…ପେ… ଅନୱସ୍ସୁତୋ ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଏୱଂୱିହାରିଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି, ନେୱ ଲଭତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହାତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି…ପେ… ମନତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି, ନେୱ ଲଭତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, କୂଟାଗାରଂ ୱା ସାଲା ୱା ବହଲମତ୍ତିକା ଅଦ୍ଦାୱଲେପନା। ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଚେପି ନଂ ଦିସାଯ ପୁରିସୋ ଆଦିତ୍ତାଯ ତିଣୁକ୍କାଯ ଉପସଙ୍କମେଯ୍ୟ, ନେୱ ଲଭେଥ ଅଗ୍ଗି ଓତାରଂ, ନ ଲଭେଥ ଅଗ୍ଗି ଆରମ୍ମଣଂ…ପେ… ପଚ୍ଛିମାଯ ଚେପି ନଂ… ଉତ୍ତରାଯ ଚେପି ନଂ… ଦକ୍ଖିଣାଯ ଚେପି ନଂ… ହେଟ୍ଠିମତୋ ଚେପି ନଂ… ଉପରିମତୋ ଚେପି ନଂ… ଯତୋ କୁତୋଚି ଚେପି ନଂ ପୁରିସୋ ଆଦିତ୍ତାଯ ତିଣୁକ୍କାଯ ଉପସଙ୍କମେଯ୍ୟ, ନେୱ ଲଭେଥ ଅଗ୍ଗି ଓତାରଂ, ନ ଲଭେଥ ଅଗ୍ଗି ଆରମ୍ମଣଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂୱିହାରିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି, ନେୱ ଲଭତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ…ପେ… ମନତୋ ଚେପି ନଂ ମାରୋ ଉପସଙ୍କମତି, ନେୱ ଲଭତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। ଏୱଂୱିହାରୀ ଚାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପେ ଅଧିଭୋସି, ନ ରୂପା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ; ସଦ୍ଦେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିଭୋସି, ନ ସଦ୍ଦା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ; ଗନ୍ଧେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିଭୋସି, ନ ଗନ୍ଧା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ; ରସେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିଭୋସି, ନ ରସା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ; ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିଭୋସି, ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ; ଧମ୍ମେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିଭୋସି, ନ ଧମ୍ମା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଧିଭଂସୁ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପାଧିଭୂ, ସଦ୍ଦାଧିଭୂ, ଗନ୍ଧାଧିଭୂ, ରସାଧିଭୂ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଧିଭୂ, ଧମ୍ମାଧିଭୂ, ଅଧିଭୂ, ଅନଧିଭୂତୋ [ଅନଧିଭୂତୋ କେହିଚି କିଲେସେହି (କ।)], ଅଧିଭୋସି ତେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ସଂକିଲେସିକେ ପୋନୋବ୍ଭୱିକେ ସଦରେ ଦୁକ୍ଖୱିପାକେ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣିଯେ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନୱସ୍ସୁତୋ ହୋତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅୱସ୍ସୁତପରିଯାଯଞ୍ଚ ଅନୱସ୍ସୁତପରିଯାଯଞ୍ଚ ଅଭାସୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ। ସମନୁଞ୍ଞୋ ସତ୍ଥା ଅହୋସି। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୨୪୪। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବେସଂଯେୱ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତଥା ଖୋ ପନସ୍ସ କାମା ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି, ଯଥାସ୍ସ କାମେ ପସ୍ସତୋ, ଯୋ କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ କାମସ୍ନେହୋ କାମମୁଚ୍ଛା କାମପରିଳାହୋ, ସୋ ନାନୁସେତି। ତଥା ଖୋ ପନସ୍ସ ଚାରୋ ଚ ୱିହାରୋ ଚ ଅନୁବୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଯଥା ଚରନ୍ତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନାନୁସେନ୍ତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବେସଂଯେୱ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି? 'ଇତି ରୂପଂ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ; ଇତି ୱେଦନା… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ

ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’ତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଖେସଂଯେୱ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ କାମା ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି? ଯଥାସ୍ସ କାମେ ପସ୍ସତୋ, ଯୋ କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ କାମସ୍ନେହୋ କାମମୁଚ୍ଛା କାମପରିଳାହୋ, ସୋ ନାନୁସେତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗାରକାସୁ ସାଧିକପୋରିସା ପୁଣ୍ଣା ଅଙ୍ଗାରାନଂ ୱୀତଚ୍ଚିକାନଂ ୱୀତଧୂମାନଂ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଜୀୱିତୁକାମୋ ଅମରିତୁକାମୋ ସୁଖକାମୋ ଦୁକ୍ଖପଟିକ୍କୂଲୋ। ତମେନଂ ଦ୍ୱେ ବଲୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା, ତଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଉପକଡ୍ଢେୟ୍ୟୁଂ। ସୋ ଇତିଚୀତିଚେୱ କାଯଂ ସନ୍ନାମେୟ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଞାତ [ଞାଣଂ (କ।)] ଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ [ପୁରିସସ୍ସ ହୋତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ପୁରିସସ୍ସ ହେତୁ ହୋତି (କ।) ମ। ନି। ୨।୪୫] ଇମଂ ଚାହଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ପପତିସ୍ସାମି, ତତୋନିଦାନଂ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛିସ୍ସାମି ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମା କାମା ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି, ଯଥାସ୍ସ କାମେ ପସ୍ସତୋ, ଯୋ କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ କାମସ୍ନେହୋ କାମମୁଚ୍ଛା କାମପରିଳାହୋ, ସୋ ନାନୁସେତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚାରୋ ଚ ୱିହାରୋ ଚ ଅନୁବୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଯଥା ଚରନ୍ତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନାନୁସ୍ସୱନ୍ତି [ନାନୁସେନ୍ତି (କ।)]? ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ବହୁକଣ୍ଟକଂ ଦାଯଂ ପୱିସେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ପୁରତୋପି କଣ୍ଟକୋ, ପଚ୍ଛତୋପି କଣ୍ଟକୋ, ଉତ୍ତରତୋପି କଣ୍ଟକୋ, ଦକ୍ଖିଣତୋପି କଣ୍ଟକୋ, ହେଟ୍ଠତୋପି କଣ୍ଟକୋ, ଉପରିତୋପି କଣ୍ଟକୋ। ସୋ ସତୋୱ ଅଭିକ୍କମେୟ୍ୟ, ସତୋୱ ପଟିକ୍କମେୟ୍ୟ – ‘ମା ମଂ କଣ୍ଟକୋ’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ କଣ୍ଟକୋ’’ତି। ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା [କଣ୍ଡକୋ। ତଂ କଣ୍ଡକୋତି ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା (ସୀ।)] ସଂୱରୋ ଚ ଅସଂୱରୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଂୱରୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପିଯରୂପେ ରୂପେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଯରୂପେ ରୂପେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାଯସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ପରିତ୍ତଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ପିଯରୂପେ ଧମ୍ମେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଯରୂପେ ଧମ୍ମେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାଯସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ପରିତ୍ତଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଂୱରୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂୱରୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପିଯରୂପେ ରୂପେ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଯରୂପେ ରୂପେ ନ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଉପଟ୍ଠିତକାଯସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି…ପେ… ଜିୱ୍ହା ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ପିଯରୂପେ ଧମ୍ମେ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଯରୂପେ ଧମ୍ମେ ନ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଉପଟ୍ଠିତକାଯସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂୱରୋ ହୋତି।

‘‘ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ଚରତୋ ଏୱଂ ୱିହରତୋ କଦାଚି କରହଚି ସତିସମ୍ମୋସା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ପାପକା ଅକୁସଲା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା, ଦନ୍ଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତୁପ୍ପାଦୋ। ଅଥ ଖୋ ନଂ ଖିପ୍ପମେୱ ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଦିୱସସଂସନ୍ତତ୍ତେ [ଦିୱସସନ୍ତତ୍ତେ (ସୀ।)] ଅଯୋକଟାହେ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ନିପାତେୟ୍ୟ। ଦନ୍ଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକଫୁସିତାନଂ ନିପାତୋ, ଅଥ ଖୋ ନଂ ଖିପ୍ପମେୱ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ଚରତୋ, ଏୱଂ ୱିହରତୋ କଦାଚି କରହଚି ସତିସମ୍ମୋସା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ସରସଙ୍କପ୍ପା ସଂଯୋଜନିଯା, ଦନ୍ଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତୁପ୍ପାଦୋ। ଅଥ ଖୋ ନଂ ଖିପ୍ପମେୱ ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚାରୋ ଚ ୱିହାରୋ ଚ ଅନୁବୁଦ୍ଧୋ ହୋତି; ଯଥା ଚରନ୍ତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନାନୁସ୍ସୱନ୍ତି। ତଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱଂ ଚରନ୍ତଂ ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତଂ ରାଜାନୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା, ଭୋଗେହି ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଏହି [ଏୱଂ (ସୀ।)], ଭୋ ପୁରିସ, କିଂ ତେ ଇମେ କାସାୱା ଅନୁଦହନ୍ତି, କିଂ ମୁଣ୍ଡୋ କପାଲମନୁଚରସି, ଏହି ହୀନାଯାୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭୋଗେ ଚ ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ, ପୁଞ୍ଞାନି ଚ କରୋହୀ’ତି। ସୋ ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ଚରନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା। ଅଥ ମହାଜନକାଯୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲ-ପିଟକଂ ଆଦାଯ – ‘ମଯଂ ଇମଂ ଗଙ୍ଗଂ ନଦିଂ ପଚ୍ଛାନିନ୍ନଂ କରିସ୍ସାମ ପଚ୍ଛାପୋଣଂ ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାର’ନ୍ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ ମହାଜନକାଯୋ ଗଙ୍ଗଂ

ନଦିଂ ପଚ୍ଛାନିନ୍ନଂ କରେୟ୍ୟ ପଚ୍ଛାପୋଣଂ ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାରଂ''ନ୍ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''? ''ଗଙ୍ଗା, ଭନ୍ତେ, ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ସା ନ ସୁକରା ପଚ୍ଛାନିନ୍ନା କାତୁଂ ପଚ୍ଛାପୋଣା ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାରା। ଯାଓଦେଓ ଚ ପନ ସୋ ମହାଜନକାଯୋ କିଲମଥସ୍ସ ୱିଘାତସ୍ସ ଭାଗୀ ଅସ୍ସା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱଂ ଚରନ୍ତଂ ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତଂ ରାଜାନୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା ଭୋଗେହି ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେୟ୍ୟୁଂ – 'ଏହି, ଭୋ ପୁରିସ, କିଂ ତେ ଇମେ କାସାୱା ଅନୁଦହନ୍ତି, କିଂ ମୁଣ୍ଡୋ କପାଲମନୁଚରସି, ଏହି ହୀନାଯାୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭୋଗେ ଚ ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ, ପୁଞ୍ଞାନି ଚ କରୋହୀ'ତି। ସୋ ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ଚରନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯଞ୍ହି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱିୱେକନିନ୍ନଂ ୱିୱେକପୋଣଂ ୱିୱେକପବ୍ଭାରଂ, ତଥା [କଞ୍ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। କା)] ହୀନାଯାୱତ୍ତିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। କିଂସୁକୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୪୫। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି? ''ଯତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ [ପଞ୍ହାୱେୟ୍ୟାକରଣେନ (ସ୍ୟା। କଂ। କା)], ଯେନଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି? ''ଯତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ, ଯେନଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି? ''ଯତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ, ଯେନଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି? ''ଯତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ , ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତା, ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଯେନଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚଂ – କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ'ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭନ୍ତେ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ମଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ଯତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ'ତି। ଅଥ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ , ଯେନଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚଂ – 'କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ'ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭନ୍ତେ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ମଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ଯତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ… ପେ… ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ'ତି। ଅଥ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂ ( ) [(ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚଂ) (କା)]। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି?

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସସ୍ସ କିଂସୁକୋ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ଅସ୍ସ। ସୋ ଯେନଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ କିଂସୁକସ୍ସ ଦସ୍ସାୱୀ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟ। ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ପୁରିସଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'କୀଦିସୋ, ଭୋ ପୁରିସ, କିଂସୁକୋ'ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'କାଳକୋ ଖୋ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କିଂସୁକୋ – ସେୟ୍ୟଥାପି ଝାମଖାଣୂ'ତି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଯେନ ତାଦିସୋୱସ୍ସ କିଂସୁକୋ ଯଥାପି [ଯଥା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।) ଦୁତିଯୱାରାଦୀସୁ ପନ ''ଯଥାପି''ଚ୍ଚେୱ ଦିସ୍ସତି] ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ। ଅଥ ଖୋ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ, ଯେନଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ କିଂସୁକସ୍ସ ଦସ୍ସାୱୀ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ପୁରିସଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'କୀଦିସୋ , ଭୋ ପୁରିସ, କିଂସୁକୋ'ତି? ସୋ ଏୱଂ

ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଲୋହିତକୋ ଖୋ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କିଂସୁକୋ – ସେୟ୍ୟଥାପି ମଂସପେସୀ’ତି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଯେନ ତାଦିସୋୱସ୍ସ କିଂସୁକୋ ଯଥାପି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ପୁରିସୋ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ, ଯେନଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ କିଂସୁକସ୍ସ ଦସ୍ସାୱୀ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟ ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ପୁରିସଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘କୀଦିସୋ, ଭୋ ପୁରିସ, କିଂସୁକୋ’ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଓଚୀରକଜାତୋ [ଓଜୀରକଜାତୋ (ସୀ।), ଓଦୀରକଜାତୋ (ପୀ।)] ଖୋ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କିଂସୁକୋ ଆଦିନ୍ନସିପାଟିକୋ – ସେୟ୍ୟଥାପି ସିରୀସୋ’ତି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଯେନ ତାଦିସୋୱସ୍ସ କିଂସୁକୋ, ଯଥାପି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ପୁରିସୋ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ , ଯେନଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ କିଂସୁକସ୍ସ ଦସ୍ସାୱୀ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ପୁରିସଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘କୀଦିସୋ, ଭୋ ପୁରିସ, କିଂସୁକୋ’ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ବହଲପତ୍ତପଲାସୋ ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯୋ [ସଣ୍ଡଚ୍ଛାଯୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଖୋ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କିଂସୁକୋ – ସେୟ୍ୟଥାପି ନିଗ୍ରୋଧୋ’ତି। ତେନ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଯେନ ତାଦିସୋୱସ୍ସ କିଂସୁକୋ, ଯଥାପି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଯଥା ଯଥା ଅଧିମୁତ୍ତାନଂ ତେସଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତଥା ତଥା ଖୋ ତେହି ସପ୍ପୁରିସେହି ବ୍ୟାକତଂ।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତିମଂ ନଗରଂ ଦଳ୍ହୁଦ୍ଧାପଂ [ଦଳ୍ହୁଦ୍ଦାପଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଦଳ୍ହପାକାରତୋରଣଂ ଛଦ୍ୱାରଂ। ତତ୍ରସ୍ସ ଦୋୱାରିକୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ, ଅଞ୍ଞାତାନଂ ନିୱାରେତା, ଞାତାନଂ ପୱେସେତା। ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୀଘଂ ଦୂତଯୁଗଂ ତଂ ଦୋୱାରିକଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘କହଂ, ଭୋ ପୁରିସ, ଇମସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ନଗରସ୍ସାମୀ’ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଏସୋ, ଭନ୍ତେ, ମଜ୍ଝେ ସିଙ୍ଘାଟକେ ନିସିନ୍ନୋ’ତି। ଅଥ ଖୋ ତଂ ସୀଘଂ ଦୂତଯୁଗଂ ନଗରସ୍ସାମିକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ୱଚନଂ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ଯଥାଗତମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୀଘଂ ଦୂତଯୁଗଂ…ପେ… ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ… ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୀଘଂ ଦୂତଯୁଗଂ ତଂ ଦୋୱାରିକଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘କହଂ, ଭୋ ପୁରିସ, ଇମସ୍ସ ନଗରସ୍ସାମୀ’ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଏସୋ, ଭନ୍ତେ, ମଜ୍ଝେ ସିଙ୍ଘାଟକେ ନିସିନ୍ନୋ’ତି। ଅଥ ଖୋ ତଂ ସୀଘଂ ଦୂତଯୁଗଂ ନଗରସ୍ସାମିକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ୱଚନଂ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ଯଥାଗତମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟ।

‘‘ଉପମା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନାଯ। ଅଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ‘ନଗର’ନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମସ୍ସେତଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱସ୍ସ ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମସ୍ସ। ‘ଛ ଦ୍ୱାରା’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଛନ୍ନେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ଦୋୱାରିକୋ’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ସୀଘଂ ଦୂତଯୁଗ’ନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଥୱିପସ୍ସନାନେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ନଗରସ୍ସାମୀ’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ମଜ୍ଝେ ସିଙ୍ଘାଟକୋ’ତି ଖୋ , ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁନ୍ନେତଂ ମହାଭୂତାନଂ ଅଧିୱଚନଂ – ପଥୱୀଧାତୁଯା, ଆପୋଧାତୁଯା, ତେଜୋଧାତୁଯା, ୱାଯୋଧାତୁଯା। ‘ଯଥାଭୂତଂ ୱଚନ’ନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ଯଥାଗତମଗ୍ଗୋ’ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅରିଯସ୍ସେତଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିସ୍ସା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱୀଣୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୪୬। ‘‘ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ମୋହୋ ୱା ପଟିଘଂ ୱାପି [ପଟିଘଂ ୱା (ସୀ।)] ଚେତସୋ, ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରେୟ୍ୟ। ସଭଯୋ ଚେସୋ ମଗ୍ଗୋ ସପ୍ପଟିଭଯୋ ଚ ସକଣ୍ଟକୋ ଚ ସଗହନୋ ଚ ଉମ୍ମଗ୍ଗୋ ଚ କୁମ୍ମଗ୍ଗୋ ଚ ଦୁହିତିକୋ ଚ। ଅସପ୍ପୁରିସସେୱିତୋ ଚେସୋ ମଗ୍ଗୋ, ନ ଚେସୋ ମଗ୍ଗୋ ସପ୍ପୁରିସେହି ସେୱିତୋ। ନ ତ୍ୱଂ ଏତଂ ଅରହସୀତି। ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରଯେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେହି ରୂପେହି…ପେ… ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରସେସୁ…ପେ… ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ମୋହୋ ୱା ପଟିଘଂ ୱାପି ଚେତସୋ ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରେୟ୍ୟ। ସଭଯୋ ଚେସୋ ମଗ୍ଗୋ ସପ୍ପଟିଭଯୋ ଚ ସକଣ୍ଟକୋ ଚ ସଗହନୋ ଚ ଉମ୍ମଗ୍ଗୋ ଚ କୁମ୍ମଗ୍ଗୋ ଚ ଦୁହିତିକୋ ଚ। ଅସପ୍ପୁରିସସେୱିତୋ ଚେସୋ ମଗ୍ଗୋ, ନ ଚେସୋ ମଗ୍ଗୋ ସପ୍ପୁରିସେହି ସେୱିତୋ। ନ ତ୍ୱଂ ଏତଂ ଅରହସୀତି। ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରଯେ ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେହି ଧମ୍ମେହି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କିଟ୍ଠଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ। କିଟ୍ଠାରକ୍ଖୋ [କିଟ୍ଠାରକ୍ଖକୋ (ସୀ।)] ଚ ପମତ୍ତୋ, ଗୋଣୋ ଚ କିଟ୍ଠାଦୋ ଅଦୁଂ କିଟ୍ଠଂ ଓତରିତ୍ୱା ଯାୱଦତ୍ଥଂ ମଦଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ଅସଂୱୁତକାରୀ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ମଦଂ ଆପଜ୍ଜତି ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କିଟ୍ଠଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ କିଟ୍ଠାରକ୍ଖୋ ଚ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଗୋଣୋ ଚ କିଟ୍ଠାଦୋ ଅଦୁଂ କିଟ୍ଠଂ ଓତରେୟ୍ୟ। ତମେନଂ କିଟ୍ଠାରକ୍ଖୋ ନାସାଯଂ

ସୁଗ୍ଗହିତଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ। ନାସାଯଂ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପରିଘଟାଯଂ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ। ଉପରିଘଟାଯଂ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡେନ ସୁତାଳିଇତଂ ତାଳେୟ୍ୟ। ଦଣ୍ଡେନ ସୁତାଳିଇତଂ ତାଳେତ୍ୱା ଓସଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ …ପେ… ତତିଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୋଣୋ କିଟ୍ଠାଦୋ ଅଦୁଂ କିଟ୍ଠଂ ଓତରେୟ୍ୟ। ତମେନଂ କିଟ୍ଠାରକ୍ଖୋ ନାସାଯଂ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ। ନାସାଯଂ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପରିଘଟାଯଂ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ। ଉପରିଘଟାଯଂ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡେନ ସୁତାଳିଇତଂ ତାଳେୟ୍ୟ। ଦଣ୍ଡେନ ସୁତାଳିଇତଂ ତାଳେତ୍ୱା ଓସଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୋଣୋ କିଟ୍ଠାଦୋ ଗାମଗତୋ ୱା ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା, ଠାନବହୁଲୋ ୱା ଅସ୍ସ ନିସଜ୍ଜବହୁଲୋ ୱା ନ ତଂ କିଟ୍ଠଂ ପୁନ ଓତରେୟ୍ୟ – ତମେୱ ପୁରିମଂ ଦଣ୍ଡସମ୍ଫସ୍ସଂ ସମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତୋ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ଚିତ୍ତଂ ଉଦୁଜିତଂ ହୋତି ସୁଦୁଜିତଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ସନ୍ନିସୀଦତି, ଏକୋଦି ହୋତି, ସମାଧିଯତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତସ୍ସ ୱା ୱୀଣାଯ ସଦ୍ଦୋ ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବୋ ଅସ୍ସ। ସୋ ୱୀଣାସଦ୍ଦଂ ସୁଣେୟ୍ୟ। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଅମ୍ଭୋ, କସ୍ସ [କିସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ନୁ ଖୋ ଏସୋ ସଦ୍ଦୋ ଏୱଂରଜନୀଯୋ ଏୱଂକମନୀଯୋ ଏୱଂମଦନୀଯୋ ଏୱଂମୁଚ୍ଛନୀଯୋ ଏୱଂବନ୍ଧନୀଯୋ'ତି? ତମେନଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ – 'ଏସା, ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱୀଣା ନାମ, ଯସ୍ସା ଏସୋ ସଦ୍ଦୋ ଏୱଂରଜନୀଯୋ ଏୱଂକମନୀଯୋ ଏୱଂମଦନୀଯୋ ଏୱଂମୁଚ୍ଛନୀଯୋ ଏୱଂବନ୍ଧନୀଯୋ'ତି। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଗଚ୍ଛଥ ମେ, ଭୋ, ତଂ ୱୀଣଂ ଆହରଥା'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ୱୀଣଂ ଆହରେୟ୍ୟୁଂ। ତମେନଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ – 'ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭନ୍ତେ, ୱୀଣା ଯସ୍ସା ଏସୋ ସଦ୍ଦୋ ଏୱଂରଜନୀଯୋ ଏୱଂକମନୀଯୋ ଏୱଂମଦନୀଯୋ ଏୱଂମୁଚ୍ଛନୀଯୋ ଏୱଂବନ୍ଧନୀଯୋ'ତି। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଅଲଂ ମେ, ଭୋ, ତାଯ ୱୀଣାଯ, ତମେୱ ମେ ସଦ୍ଦଂ ଆହରଥା'ତି। ତମେନଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ – 'ଅଯଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱୀଣା ନାମ ଅନେକସମ୍ଭାରା ମହାସମ୍ଭାରା। ଅନେକେହି ସମ୍ଭାରେହି ସମାରଦ୍ଧା ୱଦତି , ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଦୋଣିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚମ୍ମଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଦଣ୍ଡଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଉପଧାରଣେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତନ୍ତିଯୋ ଚ ପଟିଚ୍ଚ କୋଣଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜଂ ୱାଯାମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏୱାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ୱୀଣା ନାମ ଅନେକସମ୍ଭାରା ମହାସମ୍ଭାରା। ଅନେକେହି ସମ୍ଭାରେହି ସମାରଦ୍ଧା ୱଦତୀ'ତି। ସୋ ତଂ ୱୀଣଂ ଦସଧା ୱା ସତଧା ୱା ଫାଲେୟ୍ୟ, ଦସଧା ୱା ସତଧା ୱା ତଂ ଫାଲେତ୍ୱା ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରେୟ୍ୟ। ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିନା ଡହେୟ୍ୟ, ଅଗ୍ଗିନା ଡହିତ୍ୱା ମସିଂ କରେୟ୍ୟ। ମସିଂ କରିତ୍ୱା ମହାୱାତେ ୱା ଓଫୁନେୟ୍ୟ [ଓପୁନେୟ୍ୟ (ସୀ। ପୀ।), ଓଫୁଣେୟ୍ୟ (?)], ନଦିଯା ୱା ସୀଘସୋତାଯ ପୱାହେୟ୍ୟ। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଅସତୀ କିରାଯଂ, ଭୋ, ୱୀଣା ନାମ, ଯଥେୱଂ ଯଂ [ଯଥେୱାଯଂ (ସୀ।), ଯଥେୱଯଂ (ପୀ।)] କିଞ୍ଚି ୱୀଣା ନାମ ଏତ୍ଥ ଚ ପନାଯଂ ଜନୋ [ଏତ୍ଥ ପନାଯଂ ଜନୋ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଏତ୍ଥ ଚ ମହାଜନୋ (ପୀ। କ।)] ଅତିୱେଲଂ ପମତ୍ତୋ ପଲଳିଇତୋ'ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପଂ ସମନ୍ନେସତି [ସମନ୍ନେସତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ସମନେସତି (ପୀ।)] ଯାୱତା ରୂପସ୍ସ ଗତି, ୱେଦନଂ ସମନ୍ନେସତି ଯାୱତା ୱେଦନାଯ ଗତି, ସଞ୍ଞଂ ସମନ୍ନେସତି ଯାୱତା ସଞ୍ଞାଯ ଗତି, ସଙ୍ଖାରେ ସମନ୍ନେସତି ଯାୱତା ସଙ୍ଖାରାନଂ ଗତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମନ୍ନେସତି ଯାୱତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଗତି। ତସ୍ସ ରୂପଂ ସମନ୍ନେସତୋ ଯାୱତା ରୂପସ୍ସ ଗତି, ୱେଦନଂ ସମନ୍ନେସତୋ…ପେ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମନ୍ନେସତୋ ଯାୱତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଗତି। ଯମ୍ପିସ୍ସ ତଂ ହୋତି ଅହନ୍ତି ୱା ମମନ୍ତି ୱା ଅସ୍ମୀତି ୱା ତମ୍ପି ତସ୍ସ ନ ହୋତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଛପ୍ପାଣକୋପମସୁତ୍ତଂ

୨୪୭। ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଅରୁଗତ୍ତୋ ପକ୍କଗତ୍ତୋ ସରୱନଂ ପୱିସେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ କୁସକଣ୍ଟକା ଚେୱ ପାଦେ ୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟୁଂ, ସରପତ୍ତାନି ଚ ଗତ୍ତାନି [ସରପତ୍ତାନି ପକ୍କଗତ୍ତାନି (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅରୁପକ୍କାନି ଗତ୍ତାନି (ପୀ। କ।)] ୱିଲେଖେୟ୍ୟୁଂ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦିଯେଥ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗାମଗତୋ ୱା ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ଲଭତି ୱତ୍ତାରଂ – 'ଅଯଞ୍ଚ ସୋ [ଅଯଞ୍ଚ ଖୋ (ପୀ। କ।), ଅଯଂ ସୋ (?)] ଆଯସ୍ମା ଏୱଂକାରୀ ଏୱଂସମାଚାରୋ ଅସୁଚିଗାମକଣ୍ଟକୋ'ତି। ତଂ କଣ୍ଟକୋତି [ତଂ ''ଅସୁଚିଗାମକଣ୍ଟଡୋ''ତି (କ।)] ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ସଂୱରୋ ଚ ଅସଂୱରୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଂୱରୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପିଯରୂପେ ରୂପେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଯରୂପେ ରୂପେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାଯସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ପରିତ୍ତଚେତସୋ। ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ପିଯରୂପେ ଧମ୍ମେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଯରୂପେ ଧମ୍ମେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାଯସ୍ସତି ଚ ୱିହରତି ପରିତ୍ତଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଛପ୍ପାଣକେ ଗହେତ୍ୱା ନାନାୱିସଯେ ନାନାଗୋଚରେ ଦଳହାଯ ରଜ୍ଜୁଯା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ଅହିଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଳହାଯ ରଜ୍ଜୁଯା

ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ସୁସୁମାରଂ [ସୁଂସୁମାରଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଗହେତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ପକ୍ଖିଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। କୁକ୍କୁରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ । ସିଙ୍ଗାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ମକ୍କଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଗଣ୍ଠିଂ କରିତ୍ୱା ଓସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଅଥ ଖୋ, ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ , ଛପ୍ପାଣକା ନାନାଵିସୟା ନାନାଗୋଚରା ସକଂ ସକଂ ଗୋଚରଵିସୟଂ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ [ଆଵିଞ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ (ସୀ।)] – ଅହି ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଵମ୍ମିକଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି, ସୁସୁମାରୋ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଉଦକଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି, ପକ୍ଖୀ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଆକାସଂ ଡେସ୍ସାମୀ'ତି, କୁକ୍କୁରୋ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଗାମଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି, ସିଙ୍ଗାଲୋ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ସୀଵଥିକଂ [ସିଵଥିକଂ (କ।)] ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି, ମକ୍କଟୋ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଵନଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି। ଯଦା ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛପ୍ପାଣକା ଝତ୍ତା ଅସ୍ସୁ କିଲନ୍ତା, ଅଥ ଖୋ ଯୋ ନେସଂ ପାଣକାନଂ ବଲଵତରୋ ଅସ୍ସ ତସ୍ସ ତେ ଅନୁଵତ୍ତେୟ୍ୟୁଂ, ଅନୁଵିଧାୟେୟ୍ୟୁଂ ଵସଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ କାୟଗତାସତି ଅଭାଵିତା ଅବହୁଲୀକତା, ତଂ ଚକ୍ଖୁ ଆଵିଞ୍ଛତି ମନାପିୟେସୁ ରୂପେସୁ, ଅମନାପିୟା ରୂପା ପଟିକୂଲା ହୋନ୍ତି…ପେ… ମନୋ ଆଵିଞ୍ଛତି ମନାପିୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଅମନାପିୟା ଧମ୍ମା ପଟିକୂଲା ହୋନ୍ତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଂଵରୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂଵରୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପିୟରୂପେ ରୂପେ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିୟରୂପେ ରୂପେ ନ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଉପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତି ଚ ଵିହରତି ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି…ପେ… ଜିଵ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ଵିଞ୍ଞାୟ ପିୟରୂପେ ଧମ୍ମେ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିୟରୂପେ ଧମ୍ମେ ନ ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ଉପଟ୍ଠିତକାୟସ୍ସତି ଚ ଵିହରତି ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ, ତଞ୍ଚ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସୋ ଛପ୍ପାଣକେ ଗହେତ୍ୱା ନାନାଵିସୟେ ନାନାଗୋଚରେ ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ଅହିଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ସୁସୁମାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ପକ୍ଖିଂ ଗହେତ୍ୱା…ପେ… କୁକ୍କୁରଂ ଗହେତ୍ୱା… ସିଙ୍ଗାଲଂ ଗହେତ୍ୱା… ମକ୍କଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦଳ୍ହେ ଖୀଲେ ଵା ଥମ୍ଭେ ଵା ଉପନିବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ଅଥ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛପ୍ପାଣକା ନାନାଵିସୟା ନାନାଗୋଚରା ସକଂ ସକଂ ଗୋଚରଵିସୟଂ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ଅହି ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଵମ୍ମିକଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି, ସୁସୁମାରୋ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଉଦକଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି, ପକ୍ଖୀ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଆକାସଂ ଡେସ୍ସାମୀ'ତି, କୁକ୍କୁରୋ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଗାମଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି, ସିଙ୍ଗାଲୋ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ସୀଵଥିକଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି, ମକ୍କଟୋ ଆଵିଞ୍ଛେୟ୍ୟ 'ଵନଂ ପଵେକ୍ଖାମୀ'ତି । ଯଦା ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛପ୍ପାଣକା ଝତ୍ତା ଅସ୍ସୁ କିଲନ୍ତା , ଅଥ ତମେଵ ଖୀଲଂ ଵା ଥମ୍ଭଂ ଵା ଉପତିଟ୍ଠେୟ୍ୟୁଂ, ଉପନିସୀଦେୟ୍ୟୁଂ, ଉପନିପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ କାୟଗତାସତି ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା, ତଂ ଚକ୍ଖୁ ନାଵିଞ୍ଛତି ମନାପିୟେସୁ ରୂପେସୁ, ଅମନାପିୟା ରୂପା ନପ୍ପଟିକୂଲା ହୋନ୍ତି…ପେ… ଜିଵ୍ହା ନାଵିଞ୍ଛତି ମନାପିୟେସୁ ରସେସୁ…ପେ… ମନୋ ନାଵିଞ୍ଛତି ମନାପିୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଅମନାପିୟା ଧମ୍ମା ନପ୍ପଟିକୂଲା ହୋନ୍ତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଂଵରୋ ହୋତି।

'''ଦଳ୍ହେ ଖୀଲେ ଵା ଥମ୍ଭେ ଵା'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, କାୟଗତାୟ ସତିୟା ଏତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ତସ୍ମାତିହ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'କାୟଗତା ନୋ ସତି ଭାଵିତା ଭଵିସ୍ସତି ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ଵତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା'ତି। ଏଵଞ୍ହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଯଵକଲାପିସୁତ୍ତଂ

୨୪୮। ''ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଵକଲାପୀ ଚାତୁମହାପଥେ ନିକ୍ଖିତ୍ତା ଅସ୍ସ। ଅଥ ଛ ପୁରିସା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ ବ୍ୟାଭଙ୍ଗିହତ୍ଥା। ତେ ଯଵକଲାପିଂ ଛହି ବ୍ୟାଭଙ୍ଗୀହି ହନେୟ୍ୟୁଂ। ଏଵଞ୍ହି ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଵକଲାପୀ ସୁହତା ଅସ୍ସ ଛହି ବ୍ୟାଭଙ୍ଗୀହି ହଞ୍ଞମାନା। ଅଥ ସତ୍ତମୋ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ବ୍ୟାଭଙ୍ଗିହତ୍ଥୋ। ସୋ ତଂ ଯଵକଲାପିଂ ସତ୍ତମାୟ ବ୍ୟାଭଙ୍ଗିୟା ହନେୟ୍ୟ। ଏଵଞ୍ହି ସା ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଵକଲାପୀ ସୁହତତରା ଅସ୍ସ, ସତ୍ତମାୟ ବ୍ୟାଭଙ୍ଗିୟା ହଞ୍ଞମାନା। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ହଞ୍ଞତି ମନାପାମନାପେହି ରୂପେହି…ପେ… ଜିଵ୍ହାୟ ହଞ୍ଞତି ମନାପାମନାପେହି ରସେହି…ପେ… ମନସ୍ମିଂ ହଞ୍ଞତି ମନାପାମନାପେହି ଧମ୍ମେହି। ସଚେ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭଵାୟ ଚେତେତି, ଏଵଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମୋଘପୁରିସୋ ସୁହତତରୋ ହୋତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ସା ଯଵକଲାପୀ ସତ୍ତମାୟ ବ୍ୟାଭଙ୍ଗିୟା ହଞ୍ଞମାନା।

''ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେଵାସୁରସଙ୍ଗାମୋ ସମୁପବ୍ୟୂଳ୍ହୋ [ସମୁପବ୍ୟୂଳ୍ହୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଅହୋସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେପଚିତ୍ତି ଅସୁରିନ୍ଦୋ ଅସୁରେ ଆମନ୍ତେସି – 'ସଚେ, ମାରିସା, ଦେଵାସୁରସଙ୍ଗାମେ ସମୁପବ୍ୟୂଳ୍ହେ ଅସୁରା ଜିନେୟ୍ୟୁଂ ଦେଵା ପରାଜିନେୟ୍ୟୁଂ, ଯେନ ନଂ ସକ୍କଂ ଦେଵାନମିନ୍ଦଂ କଣ୍ଠପଞ୍ଚମେହି ବନ୍ଧନେହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମମ ସନ୍ତିକେ ଆନେୟ୍ୟାଥ ଅସୁରପୁର'ନ୍ତି। ସକ୍କୋପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେଵାନମିନ୍ଦୋ ଦେଵେ ତାଵତିଂସେ ଆମନ୍ତେସି – 'ସଚେ, ମାରିସା, ଦେଵାସୁରସଙ୍ଗାମେ ସମୁପବ୍ୟୂଳ୍ହେ ଦେଵା ଜିନେୟ୍ୟୁଂ ଅସୁରା ପରାଜିନେୟ୍ୟୁଂ, ଯେନ ନଂ ଵେପଚିତ୍ତିଂ ଅସୁରିନ୍ଦଂ

କଣ୍ଠପଞ୍ଚମେହି ବନ୍ଧନେହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମମ ସନ୍ତିକେ ଆନେଯ୍ୟାଥ ସୁଧମ୍ମଂ ଦେୱସଭ'ନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଗାମେ ଦେୱା ଜିନିଂସୁ, ଅସୁରା ପରାଜିନିଂସୁ । ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱା ତାୱତିଂସା ୱେପଚିତ୍ତିଂ ଅସୁରିନ୍ଦଂ କଣ୍ଠପଞ୍ଚମେହି ବନ୍ଧନେହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଆନେସୁଂ ସୁଧମ୍ମଂ ଦେୱସଭଂ। ତତ୍ର ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେପଚିତ୍ତି ଅସୁରିନ୍ଦୋ କଣ୍ଠପଞ୍ଚମେହି ବନ୍ଧନେହି ବଦ୍ଧୋ [ବନ୍ଧୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ହୋତି। ଯଦା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେପଚିତ୍ତିସ୍ସ ଅସୁରିନ୍ଦସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଧମ୍ମିକା ଖୋ ଦେୱା, ଅଧମ୍ମିକା ଅସୁରା , ଇଧେୱ ଦାନାହଂ ଦେୱପୁରଂ ଗଚ୍ଛାମୀ'ତି। ଅଥ କଣ୍ଠପଞ୍ଚମେହି ବନ୍ଧନେହି ମୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଦିବ୍ବେହି ଚ ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ସମପ୍ପିତୋ ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋ ପରିଚାରେତି। ଯଦା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେପଚିତ୍ତିସ୍ସ ଅସୁରିନ୍ଦସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଧମ୍ମିକା ଖୋ ଅସୁରା, ଅଧମ୍ମିକା ଦେୱା, ତତ୍ଥେୱ ଦାନାହଂ ଅସୁରପୁରଂ ଗମିସ୍ସାମୀ'ତି, ଅଥ କଣ୍ଠପଞ୍ଚମେହି ବନ୍ଧନେହି ବଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ଦିବ୍ବେହି ଚ ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ପରିହାୟତି। ଏୱଂ ସୁଖୁମଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେପଚିତ୍ତିବନ୍ଧନଂ। ତତୋ ସୁଖୁମତରଂ ମାରବନ୍ଧନଂ। ମଞ୍ଞମାନୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ, ଅମଞ୍ଞମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ।

'''ଅସ୍ମୀ'ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଞ୍ଞିତମେତଂ, 'ଅୟମହମସ୍ମୀ'ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, 'ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, 'ନ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, 'ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, 'ଅରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, 'ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, 'ଅସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, 'ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ। ମଞ୍ଞିତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୋଗୋ, ମଞ୍ଞିତଂ ଗଣ୍ଡୋ, ମଞ୍ଞିତଂ ସଲ୍ଲଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଅମଞ୍ଞମାନେନ [ଅମଞ୍ଞିତମାନେନ (ପୀ। କ।)] ଚେତସା ୱିହରିସ୍ସାମା'ତି – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

'''ଅସ୍ମୀ'ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଞ୍ଜିତମେତଂ, 'ଅୟମହମସ୍ମୀ'ତି ଇଞ୍ଜିତମେତଂ, 'ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତମେତଂ, 'ନ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତମେତଂ, 'ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତମେତଂ, 'ଅରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତମେତଂ, 'ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତମେତଂ, 'ଅସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତମେତଂ, 'ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତମେତଂ। ଇଞ୍ଜିତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ରୋଗୋ, ଇଞ୍ଜିତଂ ଗଣ୍ଡୋ, ଇଞ୍ଜିତଂ ସଲ୍ଲଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଅନିଞ୍ଜମାନେନ [ଅନିଞ୍ଜିୟମାନେନ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଚେତସା ୱିହରିସ୍ସାମା'ତି – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

'''ଅସ୍ମୀ'ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଫନ୍ଦିତମେତଂ, 'ଅୟମହମସ୍ମୀ'ତି ଫନ୍ଦିତମେତଂ, 'ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି…ପେ… 'ନ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ଅରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ଅସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ଫନ୍ଦିତମେତଂ। ଫନ୍ଦିତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୋଗୋ, ଫନ୍ଦିତଂ ଗଣ୍ଡୋ, ଫନ୍ଦିତଂ ସଲ୍ଲଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଅଫନ୍ଦମାନେନ [ଅଫନ୍ଦିୟମାନେନ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଚେତସା ୱିହରିସ୍ସାମା'ତି – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

'''ଅସ୍ମୀ'ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପପଞ୍ଚିତମେତଂ, 'ଅୟମହମସ୍ମୀ'ତି ପପଞ୍ଚିତମେତଂ, 'ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି…ପେ… 'ନ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ଅରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ଅସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି… 'ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ପପଞ୍ଚିତମେତଂ । ପପଞ୍ଚିତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୋଗୋ, ପପଞ୍ଚିତଂ ଗଣ୍ଡୋ, ପପଞ୍ଚିତଂ ସଲ୍ଲଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ନିପ୍ପପଞ୍ଚେନ ଚେତସା ୱିହରିସ୍ସାମା'ତି – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

'''ଅସ୍ମୀ'ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାନଗତମେତଂ, 'ଅୟମହମସ୍ମୀ'ତି ମାନଗତମେତଂ, 'ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମାନଗତମେତଂ, 'ନ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମାନଗତମେତଂ, 'ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମାନଗତମେତଂ, 'ଅରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମାନଗତମେତଂ, 'ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମାନଗତମେତଂ, 'ଅସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମାନଗତମେତଂ, 'ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ'ନ୍ତି ମାନଗତମେତଂ। ମାନଗତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୋଗୋ, ମାନଗତଂ ଗଣ୍ଡୋ, ମାନଗତଂ ସଲ୍ଲଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ନିହତମାନେନ ଚେତସା ୱିହରିସ୍ସାମା'ତି – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଆସୀୱିସୱଗ୍ଗୋ ଏକୂନୱୀସତିମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଆସୀୱିସୋ ରଥୋ କୁମ୍ମୋ, ଦ୍ୱେ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧା ଅୱସ୍ସୁତୋ;

ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମା କିଂସୁକା ୱୀଣା, ଛପ୍ପାଣା ୟୱକଲାପୀତି।

ସଳାୟତନୱଗ୍ଗେ ଚତୁତ୍ଥପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ ଓଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ନନ୍ଦିକ୍ଖୟୋ ସଟ୍ଠିନୟୋ, ସମୁଦ୍ଦୋ ଉରଗେନ ଚ;

ଚତୁପଣ୍ଣାସକା ଏତେ, ନିପାତେସୁ ପକାସିତାତି।

ସଳାୟତନସଂୟୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ୱେଦନାସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସଗାଥାୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମାଧିସୁତ୍ତଂ

୨୪୯। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନାତି।

‘‘ସମାହିତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ସତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ;

ୱେଦନା ଚ ପଜାନାତି, ୱେଦନାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱଂ।

‘‘ଯତ୍ଥ ଚେତା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ମଗ୍ଗଞ୍ଚ ଖଯଗାମିନଂ;

ୱେଦନାନଂ ଖଯା ଭିକ୍ଖୁ, ନିଚ୍ଛାତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି। ପଠମଂ;

୨। ସୁଖସୁତ୍ତଂ

୨୫୦। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନାତି।

‘‘ସୁଖଂ ୱା ଯଦି ୱା ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସହ;

ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧା ଚ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥି ୱେଦିତଂ।

‘‘ଏତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଞତ୍ୱାନ, ମୋସଧମ୍ମଂ ପଲୋକିନଂ;

ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ୱଯଂ ପସ୍ସଂ, ଏୱଂ ତତ୍ଥ ୱିରଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ;

୩। ପହାନସୁତ୍ତଂ

୨୫୧। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ସୁଖାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ପଟିଘାନୁସଯୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ପଟିଘାନୁସଯୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଭିକ୍ଖୁ ନିରନୁସଯୋ ସମ୍ମଦ୍ଦସୋ ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି [ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜି (ବହୂସୁ)] ତଣ୍ହଂ, ୱିୱତ୍ତଯି [ୱାୱତ୍ତଯି (ସୀ।)] ସଂଯୋଜନଂ, ସମ୍ମା ମାନାଭିସମଯା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’’ତି।

‘‘ସୁଖଂ ୱେଦଯମାନସ୍ସ [ୱେଦିଯମାନସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)], ୱେଦନଂ ଅପ୍ପଜାନତୋ;

ସୋ ରାଗାନୁସଯୋ ହୋତି, ଅନିସ୍ସରଣଦସ୍ସିନୋ।

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦଯମାନସ୍ସ, ୱେଦନଂ ଅପ୍ପଜାନତୋ;

ପଟିଘାନୁସଯୋ ହୋତି, ଅନିସ୍ସରଣଦସ୍ସିନୋ।

‘‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସନ୍ତଂ, ଭୂରିପଞ୍ଞେନ ଦେସିତଂ;

ତଞ୍ଚାପି ଅଭିନନ୍ଦତି, ନେଵ ଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଯତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଆତାପୀ, ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନ ରିଞ୍ଚତି;

ତତୋ ସୋ ଵେଦନା ସବ୍ବା, ପରିଜାନାତି ପଣ୍ଡିତୋ।

‘‘ସୋ ଵେଦନା ପରିଞ୍ଞାଯ, ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଅନାସଵୋ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନୋପେତି ଵେଦଗୂ’’ତି। ତତିଯଂ;

୪। ପାତାଲସୁତ୍ତଂ

୨୫୨। ‘‘ଅସ୍ସୁତଵା , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଯଂ ଵାଚଂ ଭାସତି – ‘ଅତ୍ଥି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପାତାଲୋ’ତି। ତଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅସନ୍ତଂ ଅଵିଜ୍ଜମାନଂ ଏଵଂ ଵାଚଂ ଭାସତି – ‘ଅତ୍ଥି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପାତାଲୋ’ତି। ସାରୀରିକାନଂ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖାନଂ ଵେଦନାନଂ ଅଧିଵଚନଂ ଯଦିଦଂ ‘ପାତାଲୋ’ତି। ଅସ୍ସୁତଵା, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସାରୀରିକାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଵେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ସୋଚତି କିଲମତି ପରିଦେଵତି ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ପାତାଲେ ନ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାସି, ଗାଧଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝଗା’। ସୁତଵା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ସାରୀରିକାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଵେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନେଵ ସୋଚତି, ନ କିଲମତି, ନ ପରିଦେଵତି, ନ ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି, ନ ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ସୁତଵା ଅରିଯସାଵକୋ ପାତାଲେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାସି, ଗାଧଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝଗା’’’ତି।

‘‘ଯୋ ଏତା ନାଧିଵାସେତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ଵେଦନା ଦୁଖା;

ସାରୀରିକା ପାଣହରା, ଯାହି ଫୁଟ୍ଠୋ ପଵେଧତି।

‘‘ଅକ୍କନ୍ଦତି ପରୋଦତି, ଦୁବ୍ବଲୋ ଅପ୍ପଥାମକୋ;

ନ ସୋ ପାତାଲେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାସି, ଅଥୋ ଗାଧମ୍ପି ନାଜ୍ଝଗା।

‘‘ଯୋ ଚେତା ଅଧିଵାସେତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ଵେଦନା ଦୁଖା;

ସାରୀରିକା ପାଣହରା, ଯାହି ଫୁଟ୍ଠୋ ନ ଵେଧତି;

ସ ଵେ ପାତାଲେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାସି, ଅଥୋ ଗାଧମ୍ପି ଅଜ୍ଝଗା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ;

୫। ଦଟ୍ଠବ୍ବସୁତ୍ତଂ

୨୫୩। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ଵେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵେଦନା। ସୁଖା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦନା ଦୁକ୍ଖତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ସଲ୍ଲତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୁଖା ଵେଦନା ଦୁକ୍ଖତୋ ଦିଟ୍ଠା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ସଲ୍ଲତୋ ଦିଟ୍ଠା ହୋତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦିଟ୍ଠା ହୋତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମଦ୍ଦସୋ ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ତଣ୍ହଂ, ଵିଵତ୍ତଯି ସଂଯୋଜନଂ, ସମ୍ମା ମାନାଭିସମଯା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’’ତି।

‘‘ଯୋ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଦ୍ଦ, ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି ସଲ୍ଲତୋ;

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସନ୍ତଂ, ଅଦକ୍ଖି ନଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ।

‘‘ସ ୱେ ସମ୍ମଦ୍ଦସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପରିଜାନାତି ୱେଦନା;

ସୋ ୱେଦନା ପରିଞ୍ଞାୟ, ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଅନାସୱୋ;

କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନୋପେତି ୱେଦଗୂ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ;

୬। ସଲ୍ଲସୁତ୍ତଂ

୨୫୪। ‘‘ଅସ୍ସୁତୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସୁଖମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି [ୱେଦିୟତି (ସୀ। ପୀ।)], ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି। ସୁତୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୁଖମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି , ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋ ୱିସେସୋ କୋ ଅଧିପ୍ପୟାସୋ [ଅଧିପ୍ପାୟୋ (ସୀ। କ।), ଅଧିପ୍ପାୟସୋ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅଧିପ୍ପାୟୋସୋ (ପୀ।)] କିଂ ନାନାକରଣଂ ସୁତୱତୋ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତା ପୁଥୁଜ୍ଜନେନା’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ଅସ୍ସୁତୱା। ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ସୋଚତି କିଲମତି ପରିଦେୱତି ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋ ଦ୍ୱେ ୱେଦନା ୱେଦୟତି – କାୟିକଞ୍ଚ, ଚେତସିକଞ୍ଚ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସଂ ସଲ୍ଲେନ ୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟ [ସଲ୍ଲେନ ଅନୁୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟୁଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ତମେନଂ ଦୁତିୟେନ ସଲ୍ଲେନ ଅନୁୱେଧଂ ୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟ [ସଲ୍ଲେନ ଅନୁୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟୁଂ (ସୀ।), ସଲ୍ଲେନ ଅନୁୱେଧଂ ୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟୁଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ସଲ୍ଲେନ ୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟୁଂ (ପୀ।)]। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଦ୍ୱିସଲ୍ଲେନ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ସୋଚତି କିଲମତି ପରିଦେୱତି ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋ ଦ୍ୱେ ୱେଦନା ୱେଦୟତି – କାୟିକଞ୍ଚ, ଚେତସିକଞ୍ଚ। ତସ୍ସାୟେୱ ଖୋ ପନ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ପଟିଘୱା ହୋତି। ତମେନଂ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ପଟିଘୱନ୍ତଂ, ଯୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ପଟିଘାନୁସୟୋ, ସୋ ଅନୁସେତି। ସୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ କାମସୁଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଜାନାତି ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର କାମସୁଖା ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ସ କାମସୁଖଞ୍ଚ ଅଭିନନ୍ଦତୋ, ଯୋ ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ରାଗାନୁସୟୋ, ସୋ ଅନୁସେତି। ସୋ ତାସଂ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ତାସଂ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ଅପ୍ପଜାନତୋ, ଯୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟୋ, ସୋ ଅନୁସେତି। ସୋ ସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି। ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ଜାତିୟା ଜରାୟ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାୟାସେହି, ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମି।

‘‘ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନ ସୋଚତି, ନ କିଲମତି, ନ ପରିଦେୱତି, ନ ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି, ନ ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋ ଏକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି – କାୟିକଂ, ନ ଚେତସିକଂ।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସଂ ସଲ୍ଲେନ ୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟ। ତମେନଂ ଦୁତିୟେନ ସଲ୍ଲେନ ଅନୁୱେଧଂ ନ ୱିଜ୍ଝେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଏକସଲ୍ଲେନ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନ ସୋଚତି, ନ କିଲମତି, ନ ପରିଦେୱତି, ନ ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି, ନ ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋ ଏକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି – କାୟିକଂ, ନ ଚେତସିକଂ। ତସ୍ସାୟେୱ ଖୋ ପନ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ପଟିଘୱା ନ ହୋତି। ତମେନଂ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଅପ୍ପଟିଘୱନ୍ତଂ, ଯୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ପଟିଘାନୁସୟୋ, ସୋ ନାନୁସେତି। ସୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ କାମସୁଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ପଜାନାତି ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର କାମସୁଖା ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ନିସ୍ସରଣଂ। ତସ୍ସ କାମସୁଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତୋ ଯୋ ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ରାଗାନୁସୟୋ, ସୋ ନାନୁସେତି। ସୋ ତାସଂ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଂ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ତାସଂ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନତୋ, ଯୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟୋ, ସୋ ନାନୁସେତି। ସୋ ସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି। ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି , ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ଜାତିୟା ଜରାୟ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାୟାସେହି , ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିସେସୋ,

ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ, ଇଦଂ ନାନାକରଣଂ ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତା ପୁଥୁଜ୍ଜନେନା’’ତି।

‘‘ନ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି ସପଞ୍ଞୋ,

ସୁଖମ୍ପି ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ବହୁସ୍ସୁତୋପି;

ଅଯଞ୍ଚ ଧୀରସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନେନ,

ମହା [ଅଯଂ (ସ୍ଯା। କଂ। କ।)] ୱିସେସୋ କୁସଲସ୍ସ ହୋତି।

‘‘ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମସ୍ସ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ,

ୱିପସ୍ସତୋ [ସମ୍ପସ୍ସତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଲୋକମିମଂ ପରଞ୍ଚ;

ଇଟ୍ଠସ୍ସ ଧମ୍ମା ନ ମଥେନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ,

ଅନିଟ୍ଠତୋ ନୋ ପଟିଘାତମେତି।

‘‘ତସ୍ସାନୁରୋଧା ଅଥୱା ୱିରୋଧା,

ୱିଧୂପିତା ଅତ୍ଥଙ୍ଗତା ନ ସନ୍ତି;

ପଦଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ୱିରଜଂ ଅସୋକଂ,

ସମ୍ମା ପଜାନାତି ଭୱସ୍ସ ପାରଗୂ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ;

୭। ପଠମଗେଲଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୨୫୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଗିଲାନସାଲା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି –

‘‘ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ କାଲଂ ଆଗମେଯ୍ଯ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ । ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଅସିତେ ପୀତେ ଖାଯିତେ ସାଯିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି। ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ କାଲଂ ଆଗମେଯ୍ଯ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ।

‘‘ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ସତସ୍ସ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା, ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଉପ୍ପନ୍ନା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ସୁଖା ୱେଦନା। ସା ଚ ଖୋ ପଟିଚ୍ଚ, ନୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଚ। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଇମମେୱ କାଯଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଅଯଂ ଖୋ ପନ

କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ କାଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ସୁଖା ୱେଦନା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି! ସୋ କାଯେ ଚ ସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ୱଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ତସ୍ସ କାଯେ ଚ ସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ୱଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ଯୋ କାଯେ ଚ ସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯୋ, ସୋ ପହୀଯତି।

''ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ସତସ୍ସ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ସା ଚ ଖୋ ପଟିଚ୍ଚ, ନୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଚ। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଇମମେୱ କାଯଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଅଯଂ ଖୋ ପନ କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ କାଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି! ସୋ କାଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ୱଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ତସ୍ସ କାଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ…ପେ… ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ଯୋ କାଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ପଟିଘାନୁସଯୋ, ସୋ ପହୀଯତି।

''ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ସତସ୍ସ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା, ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ସା ଚ ଖୋ ପଟିଚ୍ଚ, ନୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଚ। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଇମମେୱ କାଯଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଅଯଂ ଖୋ ପନ କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ କାଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି! ସୋ କାଯେ ଚ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ୱଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ତସ୍ସ କାଯେ ଚ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ…ପେ… ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ଯୋ କାଯେ ଚ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ, ସୋ ପହୀଯତି।

''ସୋ ସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି, ସା ଅନିଚ୍ଚାତି ପଜାନାତି, ଅନଜ୍ଝୋସିତାତି ପଜାନାତି, ଅନଭିନନ୍ଦିତାତି ପଜାନାତି; ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି, ସା ଅନିଚ୍ଚାତି ପଜାନାତି, ଅନଜ୍ଝୋସିତାତି ପଜାନାତି, ଅନଭିନନ୍ଦିତାତି ପଜାନାତି; ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି, ସା ଅନିଚ୍ଚାତି ପଜାନାତି, ଅନଜ୍ଝୋସିତାତି ପଜାନାତି, ଅନଭିନନ୍ଦିତାତି ପଜାନାତି। ସୋ ସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି, ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦଯତି; ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି, ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦଯତି; ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି, ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦଯତି। ସୋ କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ 'କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ'ତି ପଜାନାତି, ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ 'ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ'ତି ପଜାନାତି। 'କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦଯିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି [ସୀତିଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି (ସୀ। ପୀ। କ।)] ପଜାନାତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାଯେଯ୍ୟ, ତସ୍ସେୱ ତେଲସ୍ସ ଚ ୱଟ୍ଟିଯା ଚ ପରିଯାଦାନା ଅନାହାରୋ ନିବ୍ବାଯେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ 'କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ'ତି ପଜାନାତି। ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ 'ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ'ତି ପଜାନାତି। 'କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦଯିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଗେଲଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୨୫୬। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଗିଲାନସାଲା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି –

''ସତୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ କାଲଂ ଆଗମେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି… ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ

ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି…ପେ… ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ କାଲଂ ଆଗମେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ।

''ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ସତସ୍ସ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ସୁଖା ୱେଦନା; ସା ଚ ଖୋ ପଟିଚ୍ଚ, ନୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଚ। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଇମମେୱ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଅଯଂ ଖୋ ପନ ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ସୁଖା ୱେଦନା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି! ସୋ ଫସ୍ସେ ଚ ସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ୱଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ଫସ୍ସେ ଚ ସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ୱଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଯୋ ଫସ୍ସେ ଚ ସୁଖାଯ ଚ ୱେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯୋ, ସୋ ପହୀଯତି।

''ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ସତସ୍ସ…ପେ… ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା; ସା ଚ ଖୋ ପଟିଚ୍ଚ, ନୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଚ। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ? ଇମମେୱ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦଯିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି ପଜାନାତି''।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାଯେଯ୍ୟ , ତସ୍ସେୱ ତେଲସ୍ସ ଚ ୱଟ୍ଟିଯା ଚ ପରିଯାଦାନା ଅନାହାରୋ ନିବ୍ବାଯେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ 'କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ'ତି ପଜାନାତି। ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ 'ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ'ତି ପଜାନାତି। 'କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦଯିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୫୭। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଖଯଧମ୍ମା ୱଯଧମ୍ମା ୱିରାଗଧମ୍ମା ନିରୋଧଧମ୍ମା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଖଯଧମ୍ମା ୱଯଧମ୍ମା ୱିରାଗଧମ୍ମା ନିରୋଧଧମ୍ମା''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଫସ୍ସମୂଲକସୁତ୍ତଂ

୨୫୮। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା ଫସ୍ସଜା ଫସ୍ସମୂଲକା ଫସ୍ସନିଦାନା ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ସୁଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା। ତସ୍ସେୱ ସୁଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା, ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ସୁଖା ୱେଦନା, ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ୱୂପସମ୍ମତି। ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ତସ୍ସେୱ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା, ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ୱୂପସମ୍ମତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ତସ୍ସେୱ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା, ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା, ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ୱୂପସମ୍ମତି। ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କଟ୍ଠାନଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନସମୋଧାନା [ସଙ୍ଖଟ୍ଟା ତସ୍ସ ସମୋଧାନା (ସ୍ୟା। କଂ।) ସଙ୍ଘଟ୍ଟା ତସ୍ସ ସମୋଧାନା (କ।) ସଂ। ନି। ୨। ୬୨ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ଉସ୍ମା ଜାଯତି, ତେଜୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତତି। ତେସଂଯେୱ କଟ୍ଠାନଂ ନାନାଭାୱା ୱିନିକ୍ଖେପା, ଯା ତଜ୍ଜା ଉସ୍ମା, ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ୱୂପସମ୍ମତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଫସ୍ସଜା ଫସ୍ସମୂଲକା ଫସ୍ସନିଦାନା ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା। ତଜ୍ଜଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତଜ୍ଜସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ସଗାଥାୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସମାଧି ସୁଖଂ ପହାନେନ, ପାତାଲଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବେନ ଚ;

ସଲ୍ଲେନ ଚେୱ ଗେଲଞ୍ଞା, ଅନିଚ୍ଚ ଫସ୍ସମୂଲକାତି।

୨। ରହୋଗତୱଗ୍ଗୋ

୧। ରହୋଗତସୁତ୍ତଂ

୨୫୯। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଧ ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – 'ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ୱୁତ୍ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ଭଗୱତା – 'ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦୟିତଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିଂ'ନ୍ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତଂ ଭଗୱତା ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ – 'ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦୟିତଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିଂ'''ନ୍ତି?

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୁ, ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ମଯା। ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ମଯା। ୱୁତ୍ତଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା – 'ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦୟିତଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିଂ'ନ୍ତି। ତଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଙ୍ଖାରାନଂଯେୱ ଅନିଚ୍ଚତଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ – 'ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦୟିତଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିଂ'ନ୍ତି । ତଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଙ୍ଖାରାନଂଯେୱ ଖଯଧମ୍ମତଂ...ପେ... ୱଯଧମ୍ମତଂ... ପେ... ୱିରାଗଧମ୍ମତଂ ...ପେ... ନିରୋଧଧମ୍ମତଂ...ପେ... ୱିପରିଣାମଧମ୍ମତଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ – 'ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦୟିତଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିଂ'ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଅନୁପୁବ୍ବସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅକ୍ଖାତୋ। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି। ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ତତିୟଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ପୀତି ନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି। ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ରୂପସଞ୍ଞା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି। ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି। ସଞ୍ଞାୱେଦୟିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ନିରୁଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ମୋହୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଅନୁପୁବ୍ବସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୂପସମୋ ଅକ୍ଖାତୋ। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ୱୂପସନ୍ତା ହୋତି। ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ୱୂପସନ୍ତା ହୋନ୍ତି...ପେ... ସଞ୍ଞାୱେଦୟିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ୱୂପସନ୍ତା ହୋନ୍ତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ମୋହୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି। ଛୟିମା, ଭିକ୍ଖୁ, ପସ୍ସଦ୍ଧିଯୋ। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି। ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ତତିୟଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ପୀତି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି। ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି । ସଞ୍ଞାୱେଦୟିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ମୋହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଠମଆକାସସୁତ୍ତଂ

୨୬୦। ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆକାସେ ୱିୱିଧା ୱାତା ୱାଯନ୍ତି। ପୁରତ୍ଥିମାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ଉତ୍ତରାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ଦକ୍ଖିଣାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ସରଜାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ଅରଜାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ସୀତାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ଉଣ୍ହାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ପରିତ୍ତାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ଅଧିମତ୍ତାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ କାଯସ୍ମିଂ ୱିୱିଧା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସୁଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍ଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି।

''ଯଥାପି ୱାତା ଆକାସେ, ୱାଯନ୍ତି ୱିୱିଧା ପୁଥୂ;

ପୁରତ୍ଥିମା ପଚ୍ଛିମା ଚାପି, ଉତ୍ତରା ଅଥ ଦକ୍ଖିଣା।

‘‘ସରଜା ଅରଜା ଚପି, ସୀତା ଉଣ୍ହା ଚ ଏକଦା;

ଅଧିମତ୍ତା ପରିତ୍ତା ଚ, ପୁଥୂ ୱାଯନ୍ତି ମାଲୁତା।

‘‘ତଥେୱିମସ୍ମିଂ କାଯସ୍ମିଂ, ସମୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ୱେଦନା;

ସୁଖଦୁକ୍ଖସମୁପ୍ପତ୍ତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଚ ଯା।

‘‘ଯତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଆତାପୀ, ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନ ରିଞ୍ଚତି [ସମ୍ପଜାନୋ ନିରୂପଧି (କ।)];

ତତୋ ସୋ ୱେଦନା ସବ୍ବା, ପରିଜାନାତି ପଣ୍ଡିତୋ।

‘‘ସୋ ୱେଦନା ପରିଞ୍ଞାଯ, ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଅନାସୱୋ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନୋପେତି ୱେଦଗୂ’’ତି। ଦୁତିଯଂ;

୩। ଦୁତିଯଆକାସସୁତ୍ତଂ

୨୬୧। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଆକାସେ ୱିୱିଧା ୱାତା ୱାଯନ୍ତି। ପୁରତ୍ଥିମାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି…ପେ… ଅଧିମତ୍ତାପି ୱାତା ୱାଯନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ କାଯସ୍ମିଂ ୱିୱିଧା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସୁଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍ଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅଗାରସୁତ୍ତଂ

୨୬୨। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗନ୍ତୁକାଗାରଂ। ତତ୍ଥ ପୁରତ୍ଥିମାଯପି ଦିସାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମାଯପି ଦିସାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଉତ୍ତରାଯପି ଦିସାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଦକ୍ଖିଣାଯପି ଦିସାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି। ଖତ୍ତିଯାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ବ୍ରାହ୍ମଣାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ୱେସ୍ସାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ସୁଦ୍ଦାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ କାଯସ୍ମିଂ ୱିୱିଧା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ସୁଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍ଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାପି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସାମିସାପି ସୁଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସାମିସାପି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସାମିସାପି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନିରାମିସାପି ସୁଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନିରାମିସାପି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନିରାମିସାପି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୬୩। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି , ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱେଦନା, କତମୋ ୱେଦନାସମୁଦଯୋ, କତମୋ ୱେଦନାନିରୋଧୋ, କତମା ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କୋ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣନ୍ତି? ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଆନନ୍ଦ, ୱେଦନା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଆନନ୍ଦ, ୱେଦନା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଯଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯା ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ୱେଦନାଯ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ୱେଦନାଯ ନିସ୍ସରଣଂ। ଅଥ ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ମଯା ଅନୁପୁବ୍ବସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅକ୍ଖାତୋ। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି…ପେ… ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ନିରୁଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ମୋହୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ମଯା ଅନୁପୁବ୍ବସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୂପସମୋ ଅକ୍ଖାତୋ। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ୱୂପସନ୍ତା ହୋତି…ପେ… ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ

ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ୱୂପସନ୍ତା ହୋନ୍ତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ମୋହୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ମଯା ଅନୁପୁଵ୍ବସଙ୍ଖାରାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ଅକ୍ଖାତା। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି…ପେ… ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ରୂପସଞ୍ଞା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି। ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି। ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ମୋହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୬୪। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କତମା ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ୱେଦନା, କତମୋ ୱେଦନାସମୁଦଯୋ, କତମୋ ୱେଦନାନିରୋଧୋ , କତମା ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କୋ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱନ୍ନେତ୍ତିକା ଭଗୱମ୍ପଟିସରଣା। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଞ୍ଞେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଆନନ୍ଦ, ସୁଣୋହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଆନନ୍ଦ, ୱେଦନା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଆନନ୍ଦ, ୱେଦନା…ପେ… ଫସ୍ସସମୁଦଯା…ପେ… ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ମୋହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମସମ୍ବହୁଲସୁତ୍ତଂ

୨୬୫। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱେଦନା, କତମୋ ୱେଦନାସମୁଦଯୋ, କତମୋ ୱେଦନାନିରୋଧୋ, କତମା ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କୋ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଯଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯା ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ୱେଦନାଯ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ୱେଦନାଯ ନିସ୍ସରଣଂ।

‘‘ଅଥ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଅନୁପୁଵ୍ବସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅକ୍ଖାତୋ। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି…ପେ… ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ମୋହୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଅନୁପୁଵ୍ବସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୂପସମୋ ଅକ୍ଖାତୋ। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ୱୂପସନ୍ତା ହୋତି…ପେ… ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ମୋହୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି। ଛଯିମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସଦ୍ଧିଯୋ। ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱାଚା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି। ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ତତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ପୀତି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋତି। ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୋସୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ମୋହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯସମ୍ବହୁଲସୁତ୍ତଂ

୨୬୬। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କତମା ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା, କତମୋ ୱେଦନାସମୁଦଯୋ, କତମୋ ୱେଦନାନିରୋଧୋ, କତମା ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କୋ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…’’ ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା…ପେ… ଫସ୍ସସମୁଦଯା…ପେ…। (ଯଥା

ପୁରିମସୁତ୍ତନ୍ତେ, ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।) ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଞ୍ଚକଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୨୬୭। ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଯେନାଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କତି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ଉଦାଯି, ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା''ତି? ''ତିସ୍ସୋ ଖୋ, ଥପତି, ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଥପତି, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ଉଦାଯି, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଦ୍ୱେ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ଯାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା, ସନ୍ତସ୍ମିଂ ଏସା ପଣୀତେ ସୁଖେ ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା''ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗଂ ଥପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନ ଖୋ, ଥପତି, ଦ୍ୱେ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା''ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ଉଦାଯି, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଦ୍ୱେ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ଯାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା, ସନ୍ତସ୍ମିଂ ଏସା ପଣୀତେ ସୁଖେ ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା''ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗଂ ଥପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନ ଖୋ, ଥପତି, ଦ୍ୱେ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା''ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ଉଦାଯି, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଦ୍ୱେ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ଯାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା, ସନ୍ତସ୍ମିଂ ଏସା ପଣୀତେ ସୁଖେ ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା''ତି। ନେୱ ସକ୍ଖି ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗଂ ଥପତିଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ, ନ ପନାସକ୍ଖି ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦାଯିଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଉଦାଯିସ୍ସ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗେନ ଥପତିନା ସଦ୍ଧିଂ ଇମଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯାୱତକୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଉଦାଯିସ୍ସ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗେନ ଥପତିନା ସଦ୍ଧିଂ ଅହୋସି କଥାସଲ୍ଲାପୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି।

''ସନ୍ତମେୱ, ଆନନ୍ଦ, ପରିଯାଯଂ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଉଦାଯିସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନାବ୍ଭନୁମୋଦି; ସନ୍ତଞ୍ଚ ପନାନନ୍ଦ, ପରିଯାଯଂ ଉଦାଯୀ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗସ୍ସ ଥପତିନୋ ନାବ୍ଭନୁମୋଦି। ଦ୍ୱେପି ମଯା, ଆନନ୍ଦ, ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ। ତିସ୍ସୋପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ। ପଞ୍ଚପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ। ଛପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ। ଅଟ୍ଠାରସାପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ। ଛତ୍ତିଂସାପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ। ଅଟ୍ଠସତମ୍ପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ। ଏୱଂ ପରିଯାଯଦେସିତୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପରିଯାଯଦେସିତେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମେ ଯେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଲପିତଂ, ନ ସମନୁମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, ନ ସମନୁଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ନ ସମନୁମୋଦିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଭଣ୍ଡନଜାତା କଲହଜାତା ୱିୱାଦାପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିହରିସ୍ସନ୍ତୀତି [ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।)]। ଏୱଂ ପରିଯାଯଦେସିତୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପରିଯାଯଦେସିତେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମେ ଯେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଲପିତଂ ସମନୁମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି ସମନୁଜାନିସ୍ସନ୍ତି ସମନୁମୋଦିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅୱିୱଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି।

''ପଞ୍ଚିମେ, ଆନନ୍ଦ, କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା…ପେ… କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଇମେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା । ଯଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ , ଇମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାମସୁଖଂ। ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ। ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି।

ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହ୍ମାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ। ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହ୍ମାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ। ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହ୍ମାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ , ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ। ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି । ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହ୍ମାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ , ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା, ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା, ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା, 'ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ'ତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ। ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହ୍ମାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ, 'ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ। ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହ୍ମାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ, 'ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ'ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ । ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହ୍ମାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ , ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ , ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ। ଯେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ଏତଂପରମଂ ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଇଦଂ ନେସାହଂ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହ୍ମାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''କତମଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏତମ୍ହା ସୁଖା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ।

''ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – 'ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଆହ, ତଞ୍ଚ ସୁଖସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞପେତି। ତଯିଦଂ କିଂସୁ, ତଯିଦଂ କଥଂସୂ'ତି? ଏୱଂୱାଦିନୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱମସ୍ସୁ ୱଚନୀଯା – 'ନ ଖୋ,

ଆୱୁସୋ , ଭଗୱା ସୁଖଞ୍ଞେୱ ୱେଦନଂ ସନ୍ଧାଯ ସୁଖସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ, ଆୱୁସୋ, ସୁଖଂ ଉପଲବ୍ଭତି, ଯହିଂ ଯହିଂ [ଯଂ ହିଯଂ ହି ସୁଖଂ (ସୀ। ପୀ।), ଯହିଂ ଯହିଂ ସୁଖଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।) ମ। ନି। ୨।୯୧], ତଂ ତଂ ତଥାଗତୋ ସୁଖସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞପେତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୨୬୮। ‘‘ଦ୍ୱେପି ମଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ, ତିସ୍ସୋପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ, ପଞ୍ଚପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ, ଛପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ, ଅଟ୍ଠାରସାପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ, ଛତ୍ତିଂସାପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ, ଅଟ୍ଠସତମ୍ପି ମଯା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିଯାଯେନ। ଏୱଂ ପରିଯାଯଦେସିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପରିଯାଯଦେସିତେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମେ ଯେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଲପିତଂ ନ ସମନୁମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, ନ ସମନୁଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ନ ସମନୁମୋଦିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଭଣ୍ଡନଜାତା କଲହଜାତା ୱିୱାଦାପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିହରିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ପରିଯାଯଦେସିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପରିଯାଯଦେସିତେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଧମ୍ମେ ଯେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଲପିତଂ ସମନୁମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି ସମନୁଜାନିସ୍ସନ୍ତି ସମନୁମୋଦିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅୱିୱଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରିସ୍ସନ୍ତୀତି।

‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଗୁଣା…ପେ… ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – ‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଆହ, ତଞ୍ଚ ସୁଖସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞପେତି। ତଯିଦଂ କିଂସୁ, ତଯିଦଂ କଥଂସୂ’ତି? ଏୱଂୱାଦିନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱମସ୍ସୁ ୱଚନୀଯା – ‘ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସୁଖଞ୍ଞେୱ ୱେଦନଂ ସନ୍ଧାଯ ସୁଖସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ, ଆୱୁସୋ, ସୁଖଂ ଉପଲବ୍ଭତି ଯହିଂ ଯହିଂ [ଯଂ ହି ଯଂ ହି (ସୀ। ପୀ।)], ତଂ ତଂ ତଥାଗତୋ ସୁଖସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞପେତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ରହୋଗତୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ରହୋଗତଂ ଦ୍ୱେ ଆକାସଂ, ଅଗାରଂ ଦ୍ୱେ ଚ ଆନନ୍ଦା;

ସମ୍ବହୁଲା ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁନାତି।

୩। ଅଟ୍ଠସତପରିଯାଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୀୱକସୁତ୍ତଂ

୨୬୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ମୋଳିଯସୀୱକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମୋଳିଯସୀୱକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସନ୍ତି, ଭୋ ଗୋତମ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୂ’ତି। ଇଧ [ଇଧ ପନ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଭୱଂ ଗୋତମୋ କିମାହା’’ତି?

‘‘ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ, ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାମମ୍ପି ଖୋ ଏତଂ, ସୀୱକ, ୱେଦିତବ୍ବଂ [ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଯଥା ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି; ଲୋକସ୍ସପି ଖୋ ଏତଂ, ସୀୱକ, ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ ଯଥା ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ର, ସୀୱକ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୂ’ତି। ଯଞ୍ଚ ସାମଂ ଞାତଂ ତଞ୍ଚ ଅତିଧାୱନ୍ତି, ଯଞ୍ଚ ଲୋକେ ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ ତଞ୍ଚ ଅତିଧାୱନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେସଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମିଚ୍ଛାତି ୱଦାମି।

‘‘ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… ୱାତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… ସନ୍ନିପାତିକାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… ଉତୁପରିଣାମଜାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… ୱିସମପରିହାରଜାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… ଓପକ୍କମିକାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… କମ୍ମୱିପାକଜାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ, ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦୟିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାମମ୍ପି ଖୋ ଏତଂ, ସୀୱକ, ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା କମ୍ମୱିପାକଜାନିପି ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦୟିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି; ଲୋକସ୍ସପି ଖୋ ଏତଂ, ସୀୱକ, ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ। ଯଥା କମ୍ମୱିପାକଜାନିପି ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦୟିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି; ତତ୍ର, ସୀୱକ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୂ’ତି। ଯଞ୍ଚ ସାମଂ ଞାତଂ ତଞ୍ଚ ଅତିଧାୱନ୍ତି ଯଞ୍ଚ ଲୋକେ ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ ତଞ୍ଚ ଅତିଧାୱନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେସଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମିଚ୍ଛାତି ୱଦାମୀତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ମୋଳିୟସୀୱକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ …ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’’ନ୍ତି।

‘‘ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହଞ୍ଚ ୱାତୋ ଚ, ସନ୍ନିପାତା ଉତୂନି ଚ;

ୱିସମଂ ଓପକ୍କମିକଂ, କମ୍ମୱିପାକେନ ଅଟ୍ଠମୀ’’ତି। ପଠମଂ;

୨। ଅଟ୍ଠସତସୁତ୍ତଂ

୨୭୦। ‘‘ଅଟ୍ଠସତପରିୟାୟଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମପରିୟାୟଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠସତପରିୟାୟୋ, ଧମ୍ମପରିୟାୟୋ? ଦ୍ୱେପି ମୟା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିୟାୟେନ; ତିସ୍ସୋପି ମୟା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିୟାୟେନ; ପଞ୍ଚପି ମୟା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିୟାୟେନ; ଛପି ମୟା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିୟାୟେନ; ଅଟ୍ଠାରସାପି ମୟା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିୟାୟେନ; ଛତ୍ତିଂସାପି ମୟା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିୟାୟେନ; ଅଟ୍ଠସତମ୍ପି ମୟା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ପରିୟାୟେନ। ‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ୱେଦନା? କାୟିକା ଚ ଚେତସିକା ଚ – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ୱେଦନା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ୱେଦନା? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ୱେଦନା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ୱେଦନା? ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ୱେଦନା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠାରସ ୱେଦନା? ଛ ସୋମନସ୍ସୂପୱିଚାରା, ଛ ଦୋମନସ୍ସୂପୱିଚାରା, ଛ ଉପେକ୍ଖୂପୱିଚାରା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠାରସ ୱେଦନା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛତ୍ତିଂସ ୱେଦନା? ଛ ଗେହସିତାନି [ଗେହସ୍ସିତାନି (ଅଟ୍ଠ।)] ସୋମନସ୍ସାନି, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି [ନେକ୍ଖମ୍ମସ୍ସିତାନି (ଅଟ୍ଠ।)] ସୋମନସ୍ସାନି, ଛ ଗେହସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି, ଛ ଗେହସିତା ଉପେକ୍ଖା , ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତା ଉପେକ୍ଖା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛତ୍ତିଂସ ୱେଦନା। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠସତଂ ୱେଦନା? ଅତୀତା ଛତ୍ତିଂସ ୱେଦନା, ଅନାଗତା ଛତ୍ତିଂସ ୱେଦନା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଛତ୍ତିଂସ ୱେଦନା – ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠସତଂ ୱେଦନା। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠସତପରିୟାୟୋ ଧମ୍ମପରିୟାୟୋ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୨୭୧। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱେଦନା, କତମୋ ୱେଦନାସମୁଦୟୋ, କତମା ୱେଦନାସମୁଦୟଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କତମୋ ୱେଦନାନିରୋଧୋ, କତମା ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କୋ ୱେଦନାୟ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି?

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୁ, ୱେଦନା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ୱେଦନା। ଫସ୍ସସମୁଦୟା ୱେଦନାସମୁଦୟୋ। ତଣ୍ହା ୱେଦନାସମୁଦୟଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ। ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଯଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅୟଂ ୱେଦନାୟ ଅସ୍ସାଦୋ; ଯା ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅୟଂ ୱେଦନାୟ ଆଦୀନୱୋ; ଯୋ ୱେଦନାୟ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ୱେଦନାୟ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି। ତତିୟଂ।

୪। ପୁବ୍ବସୁତ୍ତଂ

୨୭୨। ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘କତମା ନୁ ଖୋ ୱେଦନା, କତମୋ ୱେଦନାସମୁଦଯୋ, କତମା ୱେଦନାସମୁଦଯଗାମିନୀ ପଟିପଦା, କତମୋ ୱେଦନାନିରୋଧୋ, କତମା ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କୋ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘ତିସ୍ସୋ ଇମା ୱେଦନା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ୱେଦନା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋ। ତଣ୍ହା ୱେଦନାସମୁଦଯଗାମିନୀ ପଟିପଦା…ପେ… ଯୋ ୱେଦନାଯ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ। ଇଦଂ ୱେଦନାଯ ନିସ୍ସରଣ’’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୨୭୩। ‘‘‘ଇମା ୱେଦନା’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ‘ଅଯଂ ୱେଦନାସମୁଦଯୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି…ପେ… ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ‘ଅଯଂ ୱେଦନାସମୁଦଯଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି…ପେ… ‘ଅଯଂ ୱେଦନାନିରୋଧୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି …ପେ… ‘ଅଯଂ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି…ପେ… ‘ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ‘ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଆଦୀନୱୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ‘ଇଦଂ ଖୋ ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୨୭୪। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱେଦନା, କତମୋ ୱେଦନାସମୁଦଯୋ, କତମା ୱେଦନାସମୁଦଯଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କତମୋ ୱେଦନାନିରୋଧୋ, କତମା ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? କୋ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା – ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ଇମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋ। ତଣ୍ହା ୱେଦନାସମୁଦଯଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ଫସ୍ସନିରୋଧା…ପେ… ଯୋ ୱେଦନାଯ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ। ଇଦଂ ୱେଦନାଯ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୨୭୫। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି। ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି। ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଂ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି। ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା। ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ, ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୨୭୬। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ତତିୟସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୨୭୭। ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ୱେଦନଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱେଦନାସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱେଦନାନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୨୭୮। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ନିରାମିସସୁତ୍ତଂ

୨୭୯। ‘‘ଅତ୍ଥି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମିସା ପୀତି, ଅତ୍ଥି ନିରାମିସା ପୀତି, ଅତ୍ଥି ନିରାମିସା ନିରାମିସତରା ପୀତି; ଅତ୍ଥି ସାମିସଂ ସୁଖଂ, ଅତ୍ଥି ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ, ଅତ୍ଥି ନିରାମିସା ନିରାମିସତରଂ ସୁଖଂ; ଅତ୍ଥି ସାମିସା ଉପେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ନିରାମିସା ଉପେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ନିରାମିସା ନିରାମିସତରା ଉପେକ୍ଖା; ଅତ୍ଥି ସାମିସୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ, ଅତ୍ଥି ନିରାମିସୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ, ଅତ୍ଥି ନିରାମିସା ନିରାମିସତରୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମିସା ପୀତି? ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା…ପେ… କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମିସା ପୀତି।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସା ପୀତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସା ପୀତି।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସା ନିରାମିସତରା ପୀତି? ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ମୋହା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସା ନିରାମିସତରା ପୀତି।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମିସଂ ସୁଖଂ? ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା…ପେ… କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମିସଂ ସୁଖଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସା ନିରାମିସତରଂ ସୁଖଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ, ଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ , ମୋହା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସା ନିରାମିସତରଂ ସୁଖଂ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମିସା ଉପେକ୍ଖା? ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା…ପେ… କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖା, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମିସା ଉପେକ୍ଖା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରାମିସା ଉପେକ୍ଖା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା, ପୁବ୍ବେଵ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରାମିସା ଉପେକ୍ଖା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରାମିସା ନିରାମିସତରା ଉପେକ୍ଖା? ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଖୀଣାସଵସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗା ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋ, ଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋ, ମୋହା ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖା, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରାମିସା ନିରାମିସତରା ଉପେକ୍ଖା।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମିସୋ ଵିମୋକ୍ଖୋ? ରୂପପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ଵିମୋକ୍ଖୋ ସାମିସୋ ଵିମୋକ୍ଖୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରାମିସୋ ଵିମୋକ୍ଖୋ? ଅରୂପପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ଵିମୋକ୍ଖୋ ନିରାମିସୋ ଵିମୋକ୍ଖୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରାମିସା ନିରାମିସତରୋ ଵିମୋକ୍ଖୋ? ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଖୀଣାସଵସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗା ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋ, ଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋ, ମୋହା ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵିମୋକ୍ଖୋ, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରାମିସା ନିରାମିସତରୋ ଵିମୋକ୍ଖୋ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଅଟ୍ଠସତପରିଯାଯଵଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୀଵକଅଟ୍ଠସତଂ ଭିକ୍ଖୁ, ପୁବ୍ବେ ଞାଣଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନା;

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତୀଣି, ସୁଦ୍ଧିକଞ୍ଚ ନିରାମିସନ୍ତି।

ଵେଦନାସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

୩। ମାତୁଗାମସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ମାତୁଗାମସୁତ୍ତଂ

୨୮୦। ‘‘ପଞ୍ଚହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ଏକନ୍ତଅମନାପୋ ହୋତି ପୁରିସସ୍ସ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ନ ଚ ରୂପୱା ହୋତି, ନ ଚ ଭୋଗୱା ହୋତି, ନ ଚ ସୀଲୱା ହୋତି, ଅଲସୋ ଚ ହୋତି, ପଜଞ୍ଚସ୍ସ ନ ଲଭତି – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ଏକନ୍ତଅମନାପୋ ହୋତି ପୁରିସସ୍ସ। ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ଏକନ୍ତମନାପୋ ହୋତି ପୁରିସସ୍ସ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ରୂପୱା ଚ ହୋତି, ଭୋଗୱା ଚ ହୋତି, ସୀଲୱା ଚ ହୋତି, ଦକ୍ଖୋ ଚ ହୋତି ଅନଲସୋ, ପଜଞ୍ଚସ୍ସ ଲଭତି – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ଏକନ୍ତମନାପୋ ହୋତି ପୁରିସସ୍ସା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପୁରିସସୁତ୍ତଂ

୨୮୧। ‘‘ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁରିସୋ ଏକନ୍ତଅମନାପୋ ହୋତି ମାତୁଗାମସ୍ସ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ନ ଚ ରୂପୱା ହୋତି, ନ ଚ ଭୋଗୱା ହୋତି, ନ ଚ ସୀଲୱା ହୋତି, ଅଲସୋ ଚ ହୋତି, ପଜଞ୍ଚସ୍ସ ନ ଲଭତି – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁରିସୋ ଏକନ୍ତଅମନାପୋ ହୋତି ମାତୁଗାମସ୍ସ। ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁରିସୋ ଏକନ୍ତମନାପୋ ହୋତି ମାତୁଗାମସ୍ସ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ରୂପୱା ଚ ହୋତି, ଭୋଗୱା ଚ ହୋତି, ସୀଲୱା ଚ ହୋତି, ଦକ୍ଖୋ ଚ ହୋତି ଅନଲସୋ, ପଜଞ୍ଚସ୍ସ ଲଭତି – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁରିସୋ ଏକନ୍ତମନାପୋ ହୋତି ମାତୁଗାମସ୍ସା’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଆୱେଣିକଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୨୮୨। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ଆୱେଣିକାନି ଦୁକ୍ଖାନି, ଯାନି ମାତୁଗାମୋ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ପୁରିସେହି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ , ମାତୁଗାମୋ ଦହରୋୱ ସମାନୋ ପତିକୁଲଂ ଗଚ୍ଛତି, ଞାତକେହି ୱିନା ହୋତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ପଠମଂ ଆୱେଣିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ମାତୁଗାମୋ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ପୁରିସେହି। ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ଉତୁନୀ ହୋତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଆୱେଣିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ମାତୁଗାମୋ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ପୁରିସେହି। ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ଗବ୍ଭିନୀ ହୋତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ତତିଯଂ ଆୱେଣିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ମାତୁଗାମୋ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ପୁରିସେହି। ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ୱିଜାଯତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଆୱେଣିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ମାତୁଗାମୋ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ପୁରିସେହି। ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ପୁରିସସ୍ସ ପାରିଚରିଯଂ ଉପେତି। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଆୱେଣିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ମାତୁଗାମୋ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ପୁରିସେହି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଆୱେଣିକାନି ଦୁକ୍ଖାନି, ଯାନି ମାତୁଗାମୋ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ପୁରିସେହୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ତୀହିଧମ୍ମେହିସୁତ୍ତଂ

୨୮୩। ‘‘ତୀହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ମଚ୍ଛେରମଲପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ଇସ୍ସାପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। ସାଯନ୍ହସମଯଂ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କୋଧନସୁତ୍ତଂ

୨୮୪। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ମାତୁଗାମଂ ପସ୍ସାମି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତଂ। କତୀହି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ପଞ୍ଚହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, କୋଧନୋ ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଉପନାହୀସୁତ୍ତଂ

୨୮୫। ''ପଞ୍ଚହି , ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ଉପନାହୀ ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଇସ୍ସୁକୀସୁତ୍ତଂ

୨୮୬। ''ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ଇସ୍ସୁକୀ ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ , ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ମଚ୍ଛରୀସୁତ୍ତଂ

୨୮୭। ''ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ମଚ୍ଛରୀ ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅତିଚାରୀସୁତ୍ତଂ

୨୮୮। ''ପଞ୍ଚହି , ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ଅତିଚାରୀ ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁସ୍ସୀଲସୁତ୍ତଂ

୨୮୯। ''ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଅପ୍ପସ୍ସୁତସୁତ୍ତଂ

୨୯୦। ''ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି । କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। କୁସୀତସୁତ୍ତଂ

୨୯୧। ‘‘ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, କୁସୀତୋ ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସୁତ୍ତଂ

୨୯୨। ‘‘ପଞ୍ଚହି , ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ଚ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଚ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ତେରସମଂ।

୧୪। ପଞ୍ଚୱେରସୁତ୍ତଂ

୨୯୩। ‘‘ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ…ପେ… ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ପାଣାତିପାତୀ ଚ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ଚ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ଚ ହୋତି, ମୁସାୱାଦୀ ଚ ହୋତି, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାଯୀ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

ପଠମପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମାତୁଗାମୋ ପୁରିସୋ ଚ, ଆୱେଣିକା ତିଧମ୍ମୋ ଚ [ଦ୍ୱେ ମନାପାମନାପାଚ, ଆୱେଣିକା ତୀହି ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ (ସଙ୍କ୍ଷ)];

କୋଧନୋ ଉପନାହୀ ଚ, ଇସ୍ସୁକୀ ମଚ୍ଛରେନ ଚ;

ଅତିଚାରୀ ଚ ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଚ କୁସୀତୋ;

ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ପଞ୍ଚୱେରଂ, କଣ୍ହପକ୍ଖେ ପକାସିତୋ।

୨। ଦୁତିଯପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅକ୍କୋଧନସୁତ୍ତଂ

୨୯୪। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ମାତୁଗାମଂ ପସ୍ସାମି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତଂ। କତୀହି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି?

‘‘ପଞ୍ଚହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ହିରିମା ଚ ହୋତି, ଓତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ଅକ୍କୋଧନୋ ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅନୁପନାହୀସୁତ୍ତଂ

୨୯୫। ‘‘ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ହିରିମା ଚ ହୋତି, ଓତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ଅନୁପନାହୀ ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅନିସ୍ସୁକୀସୁତ୍ତଂ

୨୯୬। ‘‘ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସଦ୍ଧୋ ଚ ହୋତି, ହିରିମା ଚ ହୋତି, ଓତ୍ତପ୍ପୀ ଚ ହୋତି, ଅନିସ୍ସୁକୀ ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଅମଚ୍ଛରୀସୁତ୍ତଂ

୨୯୭। ଅମଚ୍ଛରୀ ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅନତିଚାରୀସୁତ୍ତଂ

୨୯୮। ଅନତିଚାରୀ ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୁସୀଲସୁତ୍ତଂ

୨୯୯। ସୀଲୱା ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ବହୁସ୍ସୁତସୁତ୍ତଂ

୩୦୦। ବହୁସ୍ସୁତୋ ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସୁତ୍ତଂ

୩୦୧। ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିସୁତ୍ତଂ

୩୦୨। ‘‘ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ଚ ହୋତି, ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

ଇମେ ଅଟ୍ଠ ସୁତ୍ତନ୍ତସଙ୍ଖେପା।

୧୦। ପଞ୍ଚସୀଲସୁତ୍ତଂ

୩୦୩। ‘‘ପଞ୍ଚହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଦୁତିୟପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦୁତିଯେ ଚ [ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ (ସଙ୍ଖ୍ଯ)] ଅକ୍କୋଧନୋ, ଅନୁପନାହୀ ଅନିସ୍ସୁକୀ;

ଅମଚ୍ଛରୀ ଅନତିଚାରୀ, ସୀଲୱା ଚ ବହୁସ୍ସୁତୋ;

ୱୀରିଯଂ ସତି ସୀଲଞ୍ଚ, ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ପକାସିତୋ।

୩। ବଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱିସାରଦସୁତ୍ତଂ

୩୦୪। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପବଲଂ, ଭୋଗବଲଂ, ଞାତିବଲଂ, ପୁତ୍ତବଲଂ, ସୀଲବଲଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ୱିସାରଦୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପସଯ୍ହସୁତ୍ତଂ

୩୦୫। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପବଲଂ, ଭୋଗବଲଂ, ଞାତିବଲଂ, ପୁତ୍ତବଲଂ, ସୀଲବଲଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ସାମିକଂ ପସଯ୍ହ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଭିଭୁଯ୍ଯସୁତ୍ତଂ

୩୦୬। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପବଲଂ, ଭୋଗବଲଂ, ଞାତିବଲଂ, ପୁତ୍ତବଲଂ, ସୀଲବଲଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ସାମିକଂ ଅଭିଭୁଯ୍ଯ ୱତ୍ତତୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଏକସୁତ୍ତଂ

୩୦୭। ''ଏକେନ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁରିସୋ ମାତୁଗାମଂ ଅଭିଭୁଯ୍ଯ ୱତ୍ତତି। କତମେନ ଏକେନ ବଲେନ? ଇସ୍ସରିଯବଲେନ ଅଭିଭୂତଂ ମାତୁଗାମଂ ନେୱ ରୂପବଲଂ ତାଯତି, ନ ଭୋଗବଲଂ ତାଯତି, ନ ଞାତିବଲଂ ତାଯତି, ନ ପୁତ୍ତବଲଂ ତାଯତି, ନ ସୀଲବଲଂ ତାଯତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୦୮। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପବଲଂ, ଭୋଗବଲଂ, ଞାତିବଲଂ, ପୁତ୍ତବଲଂ, ସୀଲବଲଂ। ରୂପବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ନ ଚ ଭୋଗବଲେନ – ଏୱଂ ସୋ ତେନଙ୍ଗେନ ଅପରିପୂରୋ ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ରୂପବଲେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ – ଏୱଂ ସୋ ତେନଙ୍ଗେନ ପରିପୂରୋ ହୋତି। ରୂପବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ, ନ ଚ ଞାତିବଲେନ – ଏୱଂ ସୋ ତେନଙ୍ଗେନ ଅପରିପୂରୋ ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ରୂପବଲେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ, ଞାତିବଲେନ ଚ – ଏୱଂ ସୋ ତେନଙ୍ଗେନ ପରିପୂରୋ ହୋତି। ରୂପବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ, ଞାତିବଲେନ ଚ, ନ ଚ ପୁତ୍ତବଲେନ – ଏୱଂ ସୋ ତେନଙ୍ଗେନ ଅପରିପୂରୋ ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ରୂପବଲେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ, ଞାତିବଲେନ ଚ, ପୁତ୍ତବଲେନ ଚ – ଏୱଂ ସୋ ତେନଙ୍ଗେନ ପରିପୂରୋ ହୋତି। ରୂପବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ,

ଞାତିବଲେନ ଚ, ପୁତ୍ତବଲେନ ଚ, ନ ଚ ସୀଲବଲେନ – ଏୱଂ ସୋ ତେନଙ୍ଗେନ ଅପରିପୂରୋ ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ରୂପବଲେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ, ଞାତିବଲେନ ଚ, ପୁତ୍ତବଲେନ ଚ, ସୀଲବଲେନ ଚ – ଏୱଂ ସୋ ତେନଙ୍ଗେନ ପରିପୂରୋ ହୋତି। ଇମାନି ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ନାସେନ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୩୦୯। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପବଲଂ, ଭୋଗବଲଂ, ଞାତିବଲଂ, ପୁତ୍ତବଲଂ, ସୀଲବଲଂ। ରୂପବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ନ ଚ ସୀଲବଲେନ, ନାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ୱାସେନ୍ତି। ରୂପବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ, ନ ଚ ସୀଲବଲେନ, ନାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ୱାସେନ୍ତି। ରୂପବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ, ଞାତିବଲେନ ଚ, ନ ଚ ସୀଲବଲେନ, ନାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ୱାସେନ୍ତି। ରୂପବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଭୋଗବଲେନ ଚ, ଞାତିବଲେନ ଚ , ପୁତ୍ତବଲେନ ଚ, ନ ଚ ସୀଲବଲେନ, ନାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ୱାସେନ୍ତି। ସୀଲବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ନ ଚ ରୂପବଲେନ, ୱାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ନାସେନ୍ତି। ସୀଲବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ନ ଚ ଭୋଗବଲେନ, ୱାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ନାସେନ୍ତି। ସୀଲବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ନ ଚ ଞାତିବଲେନ, ୱାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ନାସେନ୍ତି। ସୀଲବଲେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ନ ଚ ପୁତ୍ତବଲେନ, ୱାସେନ୍ତେୱ ନଂ, କୁଲେ ନ ନାସେନ୍ତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ହେତୁସୁତ୍ତଂ

୩୧୦। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପବଲଂ, ଭୋଗବଲଂ, ଞାତିବଲଂ, ପୁତ୍ତବଲଂ, ସୀଲବଲଂ। ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ ରୂପବଲହେତୁ ୱା ଭୋଗବଲହେତୁ ୱା ଞାତିବଲହେତୁ ୱା ପୁତ୍ତବଲହେତୁ ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ସୀଲବଲହେତୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସ୍ସ ବଲାନୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଠାନସୁତ୍ତଂ

୩୧୧। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଠାନାନି ଦୁଲ୍ଲଭାନି ଅକତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯେଯ୍ୟନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ଠାନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଅକତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯିତ୍ୱା ପତିରୂପଂ କୁଲଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିଯଂ ଠାନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଅକତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯିତ୍ୱା, ପତିରୂପଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅସପତ୍ତି ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସେଯ୍ୟନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିଯଂ ଠାନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଅକତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯିତ୍ୱା, ପତିରୂପଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅସପତ୍ତି ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୀ ପୁତ୍ତୱତୀ ଅସ୍ସନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଠାନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଅକତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯିତ୍ୱା, ପତିରୂପଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅସପତ୍ତି ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୀ ପୁତ୍ତୱତୀ ସମାନା ସାମିକଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ୱତ୍ତେଯ୍ୟନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚମଂ ଠାନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଅକତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ । ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ଠାନାନି ଦୁଲ୍ଲଭାନି ଅକତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନାତି।

''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଠାନାନି ସୁଲଭାନି କତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯେଯ୍ୟନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ଠାନଂ ସୁଲଭଂ କତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯିତ୍ୱା ପତିରୂପଂ କୁଲଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିଯଂ ଠାନଂ ସୁଲଭଂ କତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯିତ୍ୱା ପତିରୂପଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅସପତ୍ତି ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସେଯ୍ୟନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିଯଂ ଠାନଂ ସୁଲଭଂ କତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯିତ୍ୱା ପତିରୂପଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅସପତ୍ତି ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୀ ପୁତ୍ତୱତୀ ଅସ୍ସନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଠାନଂ ସୁଲଭଂ କତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ପତିରୂପେ କୁଲେ ଜାଯିତ୍ୱା ପତିରୂପଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅସପତ୍ତି ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୀ ପୁତ୍ତୱତୀ ସମାନା ସାମିକଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ୱତ୍ତେଯ୍ୟନ୍ତି – ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚମଂ ଠାନଂ ସୁଲଭଂ କତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ଠାନାନି ସୁଲଭାନି କତପୁଞ୍ଞେନ ମାତୁଗାମେନା''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଞ୍ଚସୀଲୱିସାରଦସୁତ୍ତଂ

୩୧୨। ‘‘ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ୱିସାରଦୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି , ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ଚ ହୋତି – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ ୱିସାରଦୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ୱଡ୍ଢୀସୁତ୍ତଂ

୩୧୩। ‘‘ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଡ୍ଢୀହି ୱଡ୍ଢମାନା ଅରିୟସାୱିକା ଅରିୟାୟ ୱଡ୍ଢିୟା ୱଡ୍ଢତି ସାରାଦାୟିନୀ ଚ ହୋତି ୱରାଦାୟିନୀ ଚ କାୟସ୍ସ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସଦ୍ଧାୟ ୱଡ୍ଢତି, ସୀଲେନ ୱଡ୍ଢତି, ସୁତେନ ୱଡ୍ଢତି, ଚାଗେନ ୱଡ୍ଢତି, ପଞ୍ଞାୟ ୱଡ୍ଢତି – ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ୱଡ୍ଢୀହି ୱଡ୍ଢମାନା ଅରିୟସାୱିକା ଅରିୟାୟ ୱଡ୍ଢିୟା ୱଡ୍ଢତି, ସାରାଦାୟିନୀ ଚ ହୋତି, ୱରାଦାୟିନୀ ଚ କାୟସ୍ସା’’ତି।

‘‘ସଦ୍ଧାୟ ସୀଲେନ ଚ ୟାଧ ୱଡ୍ଢତି,

ପଞ୍ଞାୟ ଚାଗେନ ସୁତେନ ଚୂଭୟଂ;

ସା ତାଦିସୀ ସୀଲୱତୀ ଉପାସିକା,

ଆଦୀୟତି ସାରମିଧେୱ ଅତ୍ତନୋ’’ତି। ଦସମଂ;

ବଲୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱିସାରଦା ପସୟ୍ହ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ, ଏକଂ ଅଙ୍ଗେନ ପଞ୍ଚମଂ;

ନାସେନ୍ତି ହେତୁ ଠାନଞ୍ଚ, ୱିସାରଦୋ ୱଡ୍ଢିନା ଦସାତି।

ମାତୁଗାମସଂୟୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ଜମ୍ବୁଖାଦକସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ନିବ୍ବାନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୧୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ମଗଧେସୁ ୱିହରତି ନାଳକଗାମକେ। ଅଥ ଖୋ ଜମ୍ବୁଖାଦକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଜମ୍ବୁଖାଦକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

'''ନିବ୍ବାନଂ, ନିବ୍ବାନ'ନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି? ''ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି। ''କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି? ''ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାଯା''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅରହତ୍ତପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୧୫। '''ଅରହତ୍ତଂ, ଅରହତ୍ତ'ନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ , ଅରହତ୍ତ''ନ୍ତି? ''ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରହତ୍ତ''ନ୍ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି। ''କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି? ''ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଏତସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାଯା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଧମ୍ମୱାଦୀପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୧୬। ''କେ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଲୋକେ ଧମ୍ମୱାଦିନୋ, କେ ଲୋକେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, କେ ଲୋକେ ସୁଗତା''ତି? ''ଯେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗପ୍ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ଦୋସପ୍ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ମୋହପ୍ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ତେ ଲୋକେ ଧମ୍ମୱାଦିନୋ। ଯେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ଦୋସସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଲୋକେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେସଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ଦୋସୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ମୋହୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଙ୍କତୋ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ତେ ଲୋକେ ସୁଗତା''ତି।

''ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯା''ତି। ''କତମୋ, ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯା''ତି? ''ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ପହାନାଯ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାଯା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। କିମତ୍ଥିୟସୁତ୍ତଂ

୩୧୭। ‘‘କିମତ୍ଥିୟଂ , ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପରିଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟା’’ତି? ‘‘କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟା’’ତି?

‘‘ଅୟମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୧୮। ‘‘‘ଅସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତୋ, ଅସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତୋ’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ୟତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାୟତନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ଅସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ଅସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ଅସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି? ‘‘ଅୟମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଏତସ୍ସ ଅସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ , ମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ଅସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ଅସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପରମସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୧୯। ‘‘‘ପରମସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତୋ, ପରମସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତୋ’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପରମସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ୟତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାୟତନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପରମସ୍ସାସପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ପରମସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ପରମସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ପରମସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି? ‘‘ଅୟମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଏତସ୍ସ ପରମସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ପରମସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ପରମସ୍ସାସସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ୱେଦନାପଞ୍ହସୁତ୍ତଂ

୩୨୦। ‘‘‘ୱେଦନା, ୱେଦନା’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱେଦନା’’ତି? ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମାୱୁସୋ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା’’ତି? ‘‘ଅୟମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ,

ଅପ୍ପମାଦାୟା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଆସୱପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୧। ‘‘‘ଆସୱୋ , ଆସୱୋ’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଆସୱୋ’’ତି? ‘‘ତଯୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଆସୱା । କାମାସୱୋ, ଭୱାସୱୋ, ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତଯୋ ଆସୱା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତେସଂ ଆସୱାନଂ ପହାନାୟା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତେସଂ ଆସୱାନଂ ପହାନାୟା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା ଏତେସଂ ଆସୱାନଂ ପହାନାୟା’’ତି? ‘‘ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଏତେସଂ ଆସୱାନଂ ପହାନାୟ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଆସୱାନଂ ପହାନାୟା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଆସୱାନଂ ପହାନାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅୱିଜ୍ଜାପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୨। ‘‘‘ଅୱିଜ୍ଜା, ଅୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା’’ତି? ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅଞ୍ଞାଣଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତିସ୍ସା ଅୱିଜ୍ଜାୟ ପହାନାୟା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତିସ୍ସା ଅୱିଜ୍ଜାୟ ପହାନାୟା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତିସ୍ସା ଅୱିଜ୍ଜାୟ ପହାନାୟା’’ତି? ‘‘ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତିସ୍ସା ଅୱିଜ୍ଜାୟ ପହାନାୟ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା, ଏତିସ୍ସା ଅୱିଜ୍ଜାୟ ପହାନାୟା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତିସ୍ସା ଅୱିଜ୍ଜାୟ ପହାନାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତଣ୍ହାପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୩। ‘‘‘ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହା’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତଣ୍ହା’’ତି? ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଆୱୁସୋ, ତଣ୍ହା। କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା – ଇମା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତଣ୍ହାନଂ ପହାନାୟା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତଣ୍ହାନଂ ପହାନାୟା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତଣ୍ହାନଂ ପହାନାୟା’’ତି? ‘‘ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତାସଂ ତଣ୍ହାନଂ ପହାନାୟ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ତଣ୍ହାନଂ ପହାନାୟା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା , ଏତାସଂ ତଣ୍ହାନଂ ପହାନାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଓଘପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୪। ‘‘‘ଓଘୋ, ଓଘୋ’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଓଘୋ’’ତି? ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଆୱୁସୋ, ଓଘା। କାମୋଘୋ, ଭୱୋଘୋ, ଦିଟ୍ଠୋଘୋ, ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋ – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଓଘା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଓଘାନଂ ପହାନାୟା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଓଘାନଂ ପହାନାୟା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଓଘାନଂ ପହାନାୟା’’ତି? ‘‘ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତେସଂ ଓଘାନଂ ପହାନାୟ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି । ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଓଘାନଂ ପହାନାୟା’’ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ , ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଓଘାନଂ ପହାନାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଉପାଦାନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୫। '''ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନ'ନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନ''ନ୍ତି? ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନାନି। କାମୁପାଦାନଂ, ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ, ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନୀ''ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ପହାନାୟା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ପହାନାୟା''ତି । ''କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ପହାନାୟା''ତି? ''ଅୟମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ପହାନାୟ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ପହାନାୟା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ପହାନାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା''ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ଭୱପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୬। '''ଭୱୋ, ଭୱୋ'ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭୱୋ''ତି? ''ତୟୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଭୱା। କାମଭୱୋ, ରୂପଭୱୋ, ଅରୂପଭୱୋ – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତୟୋ ଭୱା''ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଭୱାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଭୱାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି। ''କତମୋ, ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଭୱାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି? ''ଅୟମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତେସଂ ଭୱାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଭୱାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତେସଂ ଭୱାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା''ତି। ତେରସମଂ।

୧୪। ଦୁକ୍ଖପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୭। '''ଦୁକ୍ଖଂ , ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି? ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖତା। ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତା, ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖତା , ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତା – ଇମା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତିସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖତା''ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ଦୁକ୍ଖତାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ଦୁକ୍ଖତାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି। ''କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ଦୁକ୍ଖତାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି? ''ଅୟମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତାସଂ ଦୁକ୍ଖତାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ଦୁକ୍ଖତାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତାସଂ ଦୁକ୍ଖତାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା''ତି। ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

୧୫। ସକ୍କାୟପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୮। '''ସକ୍କାୟୋ , ସକ୍କାୟୋ'ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସକ୍କାୟୋ''ତି? ''ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ସକ୍କାୟୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ । ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ସକ୍କାୟୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା''ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ସକ୍କାୟସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ସକ୍କାୟସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି। ''କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ସକ୍କାୟସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି? ''ଅୟମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତସ୍ସ ସକ୍କାୟସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ , ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ସକ୍କାୟସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ସକ୍କାୟସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାୟ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାୟା''ତି। ପନ୍ନରସମଂ।

୧୬। ଦୁକ୍କରପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୯। ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନୟେ ଦୁକ୍କର''ନ୍ତି? ''ପବ୍ବଜ୍ଜା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନୟେ ଦୁକ୍କରା''ତି।

''ପଙ୍କଜିତେନ ପନାୱୁସୋ, କିଂ ଦୁକ୍କର''ନ୍ତି? ''ପଙ୍କଜିତେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଭିରତି ଦୁକ୍କରା''ତି। ''ଅଭିରତେନ ପନାୱୁସୋ, କିଂ ଦୁକ୍କର''ନ୍ତି? ''ଅଭିରତେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି ଦୁକ୍କରା''ତି। ''କୀୱଚିରଂ ପନାୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଅସ୍ସା''ତି? ''ନଚିରଂ, ଆୱୁସୋ''ତି। ସୋଳସମଂ।

ଜମ୍ବୁଖାଦକସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନିବ୍ବାନଂ ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ, ଧମ୍ମୱାଦୀ କିମତ୍ଥିଯଂ;

ଅସ୍ସାସୋ ପରମସ୍ସାସୋ, ୱେଦନା ଆସୱାୱିଜ୍ଜା;

ତଣ୍ହା ଓଘା ଉପାଦାନଂ, ଭୱୋ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସକ୍କାଯୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଦୁକ୍କରନ୍ତି।

୫। ସାମଣ୍ଡକସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସାମଣ୍ଡକସୁତ୍ତଂ

୩୩୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ୱଜ୍ଜୀସୁ ୱିହରତି ଉକ୍କଚେଲାଯଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ। ଅଥ ଖୋ ସାମଣ୍ଡକୋ [ସାମଣ୍ଡକାନି (ସୀ।)] ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସାମଣ୍ଡକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

'''ନିବ୍ବାନଂ, ନିବ୍ବାନ'ନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି? ''ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି।

''କତମୋ ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି? ''ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ ଭଦ୍ଦିକା ପଟିପଦା, ଏତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ। ଅଲଞ୍ଚ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅପ୍ପମାଦାଯା''ତି। ପଠମଂ।

(ଯଥା ଜମ୍ବୁଖାଦକସଂଯୁତ୍ତଂ, ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)।

୨। ଦୁକ୍କରସୁତ୍ତଂ

୩୩୧। ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଦୁକ୍କର''ନ୍ତି ? ''ପବ୍ବଜ୍ଜା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଦୁକ୍କରା''ତି। ''ପବ୍ବଜିତେନ ପନାୱୁସୋ, କିଂ ଦୁକ୍କର''ନ୍ତି? ''ପବ୍ବଜିତେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଭିରତି ଦୁକ୍କରା''ତି। ''ଅଭିରତେନ ପନାୱୁସୋ, କିଂ ଦୁକ୍କର''ନ୍ତି? ''ଅଭିରତେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି ଦୁକ୍କରା''ତି। ''କୀୱଚିରଂ ପନାୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଅସ୍ସା''ତି? ''ନଚିରଂ, ଆୱୁସୋ''ତି। ସୋଳସମଂ।

(ପୁରିମକସଦିସଂ ଉଦ୍ଦାନଂ।)

ସାମଣ୍ଡକସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

୬। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମଝାନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୩୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି। ''ଆୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

''ଇଧ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – 'ପଠମଂ ଝାନଂ, ପଠମଂ ଝାନ'ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ପଠମଂ ଝାନନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – 'ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଠମଂ ଝାନ'ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ କାମସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି।

''ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – 'ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପଠମଂ ଝାନଂ ପମାଦୋ, ପଠମେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ପଠମେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି [ଏକୋଦିକରୋହି (ପୀ।)], ପଠମେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା'ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – 'ସତ୍ଥାରାନୁଗ୍ଗହିତୋ ସାୱକୋ ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ'ତି, ମମଂ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – 'ସତ୍ଥାରାନୁଗ୍ଗହିତୋ ସାୱକୋ ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ'''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯଝାନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୩୩। '''ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ, ଦୁତିଯଂ ଝାନ'ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ଦୁତିଯଂ ଝାନନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – 'ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୁତିଯଂ ଝାନ'ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ୱିତକ୍କସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି।

''ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – 'ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ପମାଦୋ, ଦୁତିଯେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ଦୁତିଯେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି, ଦୁତିଯେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା'ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – 'ସତ୍ଥାରାନୁଗ୍ଗହିତୋ ସାୱକୋ ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ'ତି, ମମଂ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – 'ସତ୍ଥାରାନୁଗ୍ଗହିତୋ ସାୱକୋ ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ'''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ତତିଯଝାନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୩୪। '''ତତିଯଂ ଝାନଂ, ତତିଯଂ ଝାନ'ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ତତିଯଂ ଝାନନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତତିଯଂ ଝାନନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରାମି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେମି। ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ପୀତିସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତତିଯଂ ଝାନଂ ପମାଦୋ, ତତିଯେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ତତିଯେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି, ତତିଯେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରାମି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେମି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ ଆୱୁସୋ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ…ପେ… ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଚତୁତ୍ଥଝାନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୩୫। ‘‘‘ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ , ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନ’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନ’ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ସୁଖସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ପମାଦୋ, ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି, ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ…ପେ… ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୩୬। ‘‘‘ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନ’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନନ୍ତି ? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନ’ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ରୂପସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ପମାଦୋ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ…ପେ… ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୩୭। ‘‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନ’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନ’ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି । ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ପମାଦୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ,

ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ…ପେ… ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୩୮। ‘‘‘ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନ’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନ’ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ପମାଦୋ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ…ପେ… ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୩୯। ‘‘‘ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନ’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନନ୍ତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନ’ନ୍ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ପମାଦୋ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ…ପେ… ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅନିମିତ୍ତପଞ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୪୦। ‘‘‘ଅନିମିତ୍ତୋ ଚେତୋସମାଧି, ଅନିମିତ୍ତୋ ଚେତୋସମାଧୀ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ଚେତୋସମାଧୀତି? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନିମିତ୍ତୋ ଚେତୋସମାଧୀ’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ନିମିତ୍ତାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ପମାଦୋ, ଅନିମିତ୍ତେ ଚେତୋସମାଧିସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେହି, ଅନିମିତ୍ତେ ଚେତୋସମାଧିସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଂ କରୋହି, ଅନିମିତ୍ତେ ଚେତୋସମାଧିସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହା’ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ସତ୍ଥାରାନୁଗ୍ଗହିତୋ ସାୱକୋ ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’ତି, ମମଂ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ସତ୍ଥାରାନୁଗ୍ଗହିତୋ ସାୱକୋ ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସକ୍କସୁତ୍ତଂ

୩୪୧। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ – ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ

ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ – ଜେତୱନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଦେୱେସୁ ତାୱତିଂସେସୁ ପାତୁରହୋସି । ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପଞ୍ଚହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ [ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଗମନଂ (ସୀ।)] ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନହେତୁ [ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଗମନହେତୁ (ସୀ।)] ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଧମ୍ମସରଣଗମନଂ ହୋତି। ଧମ୍ମସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ସଙ୍ଘସରଣଗମନଂ ହୋତି। ସଙ୍ଘସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମସରଣଗମନଂ ହୋତି। ଧମ୍ମସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଙ୍ଘ…ପେ… ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଛହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସତ୍ତହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅସୀତିୟା ଦେୱତାସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଧମ୍ମସରଣଗମନଂ ହୋତି। ଧମ୍ମସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ସଙ୍ଘସରଣଗମନଂ ହୋତି। ସଙ୍ଘସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମସରଣଗମନଂ ହୋତି…ପେ… ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଙ୍ଘସରଣଗମନଂ ହୋତି। ସଙ୍ଘସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପଞ୍ଚହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’ତି । ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ , ଞାୟପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରି

ପୁରିସଯୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା ଏସ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ପାହୁନେୟ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା'ତି। ସଙ୍ଘେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦେହି ଅସବଲେହି ଅକମ୍ମାସେହି ଭୁଜିସ୍ସେହି ଵିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥେହି ଅପରାମଟ୍ଠେହି ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି। ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – 'ଇତିପି ସୋ…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵା'ତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – 'ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗଵତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ ଵିଞ୍ଞୂହୀ'ତି। ଧମ୍ମେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଙ୍ଘେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – 'ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା'ତି। ସଙ୍ଘେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି। ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେଵାନମିନ୍ଦୋ ଛହି ଦେଵତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ…। ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେଵାନମିନ୍ଦୋ ସତ୍ତହି ଦେଵତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ…। ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେଵାନମିନ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠହି ଦେଵତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ…। ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେଵାନମିନ୍ଦୋ ଅସୀତିୟା ଦେଵତାସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେଵାନମିନ୍ଦଂ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦଵୋଚ –

''ସାଧୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – 'ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵା'ତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଧମ୍ମେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – 'ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗଵତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ ଵିଞ୍ଞୂହୀ'ତି। ଧମ୍ମେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ସଙ୍ଘେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – 'ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା'ତି। ସଙ୍ଘେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି ।

''ସାଧୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି। ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେଵାନମିନ୍ଦ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’ତି। ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’ତି। ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପଞ୍ଚହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି …ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେଯ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି, ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି, ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଧମ୍ମସରଣଗମନଂ ହୋତି। ଧମ୍ମସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେଯ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି, ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି, ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ସଙ୍ଘସରଣଗମନଂ ହୋତି। ସଙ୍ଘସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେଯ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି, ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି, ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମସରଣଗମନଂ ହୋତି…ପେ…।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଙ୍ଘସରଣଗମନଂ ହୋତି। ସଙ୍ଘସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ,

ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେୟ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି, ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି, ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଛହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସତ୍ତହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅସୀତିୟା ଦେୱତାସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଧମ୍ମସରଣଗମନଂ ହୋତି…ପେ…।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ସଙ୍ଘସରଣଗମନଂ ହୋତି। ସଙ୍ଘସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେୟ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି , ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି, ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧସରଣଗମନଂ ହୋତି…ପେ… ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମସରଣଗମନଂ ହୋତି…ପେ… ସାଧୁ ଖୋ ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଙ୍ଘସରଣଗମନଂ ହୋତି। ସଙ୍ଘସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେୟ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି, ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି, ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପଞ୍ଚହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ , ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’ତି। ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି…ପେ…।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଲୋକସ୍ସା’ତି। ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି…ପେ…।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’ତି। ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଲୋକସ୍ସା’ତି। ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ , ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି…ପେ…।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଛହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସତ୍ତହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠହି ଦେୱତାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅସୀତିୟା ଦେୱତାସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେୟ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି, ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି, ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’ତି। ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଞାୟପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା ଏସ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ପାହୁନେୟ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’ତି। ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି ଅଛିଦ୍ଦେହି ଅସବଲେହି ଅକମ୍ମାସେହି ଭୁଜିସ୍ସେହି ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥେହି ଅପରାମଟ୍ଠେହି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେୟ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି, ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି,

ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’ତି। ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’ତି। ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା…ପେ… ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ , ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେଯ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି, ଦିବ୍ବେହି ସଦ୍ଦେହି, ଦିବ୍ବେହି ଗନ୍ଧେହି, ଦିବ୍ବେହି ରସେହି, ଦିବ୍ବେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଚନ୍ଦନସୁତ୍ତଂ

୩୪୨। ଅଥ ଖୋ ଚନ୍ଦନୋ [ନନ୍ଦନୋ (ସୀ।)] ଦେୱପୁତ୍ତୋ…ପେ…।

ଅଥ ଖୋ ସୁଯାମୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ…ପେ… ।

ଅଥ ଖୋ ସନ୍ତୁସିତୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ…ପେ…।

ଅଥ ଖୋ ସୁନିମ୍ମିତୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ…ପେ…।

ଅଥ ଖୋ ୱସୱତ୍ତି ଦେୱପୁତ୍ତୋ…ପେ…।

(ଯଥା ସକ୍କସୁତ୍ତଂ ତଥା ଇମେ ପଞ୍ଚ ପେଯ୍ୟାଲା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)। ଏକାଦସମଂ।

ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୱିତକ୍କାୱିତକ୍କଞ୍ଚ, ସୁଖେନ ଚ ଉପେକ୍ଖକୋ;

ଆକାସଞ୍ଚେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଆକିଞ୍ଚଂ ନେୱସଞ୍ଞିନା;

ଅନିମିତ୍ତୋ ଚ ସକ୍କୋ ଚ, ଚନ୍ଦନେକାଦସେନ ଚାତି।

୭। ଚିତ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସଂଯୋଜନସୁତ୍ତଂ

୩୪୩। ଏକଂ ସମଯଂ ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ୱିହରନ୍ତି ଅମ୍ବାଟକୱନେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତାନଂ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – '''ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ, 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଉଦାହୁ ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି? ତତ୍ରେକଚ୍ଚେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ ହୋତି – '''ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ, 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚା''ତି। ଏକଚ୍ଚେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ ହୋତି – '''ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ, 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ମିଗପଥକଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ସମ୍ବହୁଲାନଂ କିର ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତାନଂ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – '''ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ, 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଉଦାହୁ ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି? ତତ୍ରେକଚ୍ଚେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ – '''ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ , 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚା''ତି। ଏକଚ୍ଚେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ 'ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲାନଂ କିର ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତାନଂ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – 'ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ, 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଉଦାହୁ ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି? ଏକଚ୍ଚେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ – '''ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ, 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚା''ତି। ଏକଚ୍ଚେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ '''ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଆୱୁସୋ, 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି। ''ଏୱଂ, ଗହପତୀ''ତି।

'''ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି ୱା, ଭନ୍ତେ, 'ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ। ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଉପମଂ ୱୋ କରିସ୍ସାମି। ଉପମାଯପିଧେକଚ୍ଚେ ୱିଞ୍ଞୂ ପୁରିସା ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, କାଳୋ ଚ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଓଦାତୋ ଚ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଏକେନ ଦାମେନ ୱା ଯୋତ୍ତେନ ୱା ସଂଯୁତ୍ତା ଅସ୍ସୁ। ଯୋ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – 'କାଳୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଓଦାତସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ , ଓଦାତୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ କାଳସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନ'ନ୍ତି, ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଗହପତି! ନ ଖୋ, ଗହପତି, କାଳୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ଓଦାତସ୍ସ ବଲୀବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ, ନପି ଓଦାତୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ କାଳସ୍ସ ବଲିବଦ୍ଦସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ; ଯେନ ଖୋ ତେ ଏକେନ ଦାମେନ ୱା ଯୋତ୍ତେନ ୱା ସଂଯୁତ୍ତା ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନ''ନ୍ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନ ଚକ୍ଖୁ ରୂପାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ରୂପା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ। ନ ସୋତଂ ସଦ୍ଦାନଂ... ନ ଘାନଂ ଗନ୍ଧାନଂ... ନ ଜିୱ୍ହା ରସାନଂ... ନ କାଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା କାଯସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ। ନ ମନୋ ଧମ୍ମାନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ନ ଧମ୍ମା ମନସ୍ସ ସଂଯୋଜନଂ; ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନ''ନ୍ତି। ''ଲାଭା ତେ, ଗହପତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ତେ, ଗହପତି, ଯସ୍ସ ତେ ଗମ୍ଭୀରେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ କମତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଠମଇସିଦତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୪୪। ଏକଂ ସମଯଂ ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ୱିହରନ୍ତି ଅମ୍ବାଟକୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଧିୱାସେନ୍ତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଥେରା ସ୍ୱାତନାଯ ଭତ୍ତ''ନ୍ତି। ଅଧିୱାସେସୁଂ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ । ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ

ପୁଜ୍ଜଣ୍ଟସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଧାତୁନାନତ୍ତ'ନ୍ତି, ଭନ୍ତେ ଥେର, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା''ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଧାତୁନାନତ୍ତ'ନ୍ତି, ଭନ୍ତେ ଥେର, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା''ତି? ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଧାତୁନାନତ୍ତ'ନ୍ତି, ଭନ୍ତେ ଥେର, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା''ତି? ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଇସିଦତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ସବ୍ବନୱକୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଇସିଦତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ବ୍ୟାକରୋମହଂ, ଭନ୍ତେ ଥେର, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଏତଂ ପଞ୍ହ''ନ୍ତି? ''ବ୍ୟାକରୋହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଇସିଦତ୍ତ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଏତଂ ପଞ୍ହ''ନ୍ତି। ''ଏୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ପୁଚ୍ଛସି – 'ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ଧାତୁନାନତ୍ତନ୍ତି, ଭନ୍ତେ ଥେର, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ, ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା'''ତି? ''ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ''। ''ଇଦଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା – ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ… ପେ… ମନୋଧାତୁ, ଧମ୍ମଧାତୁ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଗହପତି, ଧାତୁନାନତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମତୋ ଇସିଦତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେସି ସମ୍ପୱାରେସି। ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଭୁତ୍ତାୱିନୋ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିନୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଥେରୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଇସିଦତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ଖୋ ତଂ, ଆୱୁସୋ ଇସିଦତ୍ତ , ଏସୋ ପଞ୍ହୋ ପଟିଭାସି, ନେସୋ ପଞ୍ହୋ ମଂ ପଟିଭାସି। ତେନହାୱୁସୋ ଇସିଦତ୍ତ, ଯଦା ଅଞ୍ଞଥାପି [ଯଦା ଅଞ୍ଞଦାପି (ସୀ। ପୀ।) ଅଞ୍ଞଦାପି (?)] ଏୱରୂପୋ ପଞ୍ହୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିଭାସେଯ୍ୟା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁତିଯଇସିଦତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୪୫। ଏକଂ ସମଯଂ ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ୱିହରନ୍ତି ଅମ୍ବାଟକୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଧିୱାସେନ୍ତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ଥେରା, ସ୍ୱାତନାଯ ଭତ୍ତ''ନ୍ତି। ଅଧିୱାସେସୁଂ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ପୁଜ୍ଜଣ୍ଟସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଯା ଇମା, ଭନ୍ତେ ଥେର, ଅନେକୱିହିତା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – 'ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ୱା। ଯାନି ଚିମାନି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ଭଣିତାନି; ଇମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିଯୋ କିସ୍ମିଂ ସତି ହୋନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ନ ହୋନ୍ତୀ''ତି?

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି…ପେ… ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଯା ଇମା, ଭନ୍ତେ ଥେର, ଅନେକୱିହିତା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି

ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା। ଯାନି ଚିମାନି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ଭଣିତାନି; ଇମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିଯୋ କିସ୍ମିଂ ସତି ହୋନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ନ ହୋନ୍ତୀ''ତି? ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଇସିଦତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ସବ୍ବନୱକୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଇସିଦତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ବ୍ୟାକରୋମହଂ, ଭନ୍ତେ ଥେର, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଏତଂ ପଞ୍ହ''ନ୍ତି? ''ବ୍ୟାକରୋହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଇସିଦତ୍ତ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଏତଂ ପଞ୍ହ''ନ୍ତି। ''ଏୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ପୁଚ୍ଛସି – 'ଯା ଇମା, ଭନ୍ତେ ଥେର, ଅନେକୱିହିତା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ…; ଇମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିଯୋ କିସ୍ମିଂ ସତି ହୋନ୍ତି, କିସ୍ମିଂ ଅସତି ନ ହୋନ୍ତୀ'''ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯା ଇମା, ଗହପତି, ଅନେକୱିହିତା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – 'ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା। ଯାନି ଚିମାନି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ଭଣିତାନି; ଇମା ଖୋ, ଗହପତି, ଦିଟ୍ଠିଯୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ହୋନ୍ତି, ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ଅସତି ନ ହୋନ୍ତୀ'''ତି।

''କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଗହପତି, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ''ତି।

''କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଗହପତି, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତୀ''ତି।

''କୁତୋ , ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟୋ ଇସିଦତ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି? ''ଅୱନ୍ତିଯା ଖୋ, ଗହପତି, ଆଗଚ୍ଛାମୀ''ତି। ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଅୱନ୍ତିଯା ଇସିଦତ୍ତୋ ନାମ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅଦିଟ୍ଠସହାଯୋ ପବ୍ବଜିତୋ? ଦିଟ୍ଠୋ ସୋ ଆଯସ୍ମତା''ତି? ''ଏୱଂ, ଗହପତୀ''ତି। ''କହଂ ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଏତରହି ୱିହରତୀ''ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଇସିଦତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ''ଅଯ୍ୟୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଇସିଦତ୍ତୋ''ତି? ''ଏୱଂ, ଗହପତୀ''ତି। ''ଅଭିରମତୁ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟୋ ଇସିଦତ୍ତୋ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ। ରମଣୀଯଂ ଅମ୍ବାଟକୱନଂ। ଅହଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଇସିଦତ୍ତସ୍ସ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ କରିସ୍ସାମି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ''ନ୍ତି। ''କଲ୍ୟାଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମତୋ ଇସିଦତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେସି ସମ୍ପୱାରେସି। ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଭୁତ୍ତାୱିନୋ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିନୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଥେରୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଇସିଦତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ଖୋ ତଂ, ଆୱୁସୋ ଇସିଦତ୍ତ, ଏସୋ ପଞ୍ହୋ ପଟିଭାସି। ନେସୋ ପଞ୍ହୋ ମଂ ପଟିଭାସି। ତେନହାୱୁସୋ ଇସିଦତ୍ତ, ଯଦା ଅଞ୍ଞଥାପି ଏୱରୂପୋ ପଞ୍ହୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିଭାସେଯ୍ୟା''ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଇସିଦତ୍ତୋ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡମ୍ହା ପକ୍କାମି। ଯଂ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡମ୍ହା ପକ୍କାମି, ତଥା ପକ୍କନ୍ତୋୱ ଅହୋସି, ନ ପୁନ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛୀତି। ତତିଯଂ।

୪। ମହକପାଟିହାରିଯସୁତ୍ତଂ

୩୪୬। ଏକଂ ସମଯଂ ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ୱିହରନ୍ତି ଅମ୍ବାଟକୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଧିୱାସେନ୍ତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ଥେରା, ସ୍ୱାତନାଯ ଗୋକୁଲେ ଭତ୍ତ''ନ୍ତି। ଅଧିୱାସେସୁଂ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଗୋକୁଲଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ

ଆସନେ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ପଣୀତେନ ସପ୍ପିପାୟାସେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେସି ସମ୍ପୱାରେସି। ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଭୁତ୍ତାୱିନୋ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିନୋ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କମିଂସୁ। ଚିତ୍ତୋପି ଖୋ ଗହପତି 'ସେସକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥା'ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଉଣ୍ହଂ ହୋତି କୁଥିତଂ [କୁଟ୍ଠିତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]; ତେ ଚ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ପୱେଲିୟମାନେନ ମଞ୍ଞେ କାୟେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୟଥା ତଂ ଭୋଜନଂ ଭୁତ୍ତାୱିନୋ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ମହକୋ ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ସବ୍ବନୱକୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହକୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ଖ୍ୱସ୍ସ, ଭନ୍ତେ ଥେର, ସୀତକୋ ଚ ୱାତୋ ୱାୟେୟ୍ୟ, ଅବ୍ଭସମ୍ପିଲାପୋ [ଅବ୍ଭସଂୱିଲାପୋ (ସୀ।), ଅବ୍ଭସଂୱିଲାପୋ (ପୀ।)] ଚ ଅସ୍ସ, ଦେୱୋ ଚ ଏକମେକଂ ଫୁସାୟେୟ୍ୟା''ତି।

''ସାଧୁ ଖ୍ୱସ୍ସ, ଆୱୁସୋ ମହକ, ୟଂ ସୀତକୋ ଚ ୱାତୋ ୱାୟେୟ୍ୟ, ଅବ୍ଭସମ୍ପିଲାପୋ ଚ ଅସ୍ସ, ଦେୱୋ ଚ ଏକମେକଂ ଫୁସାୟେୟ୍ୟା''ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହକୋ ତଥାରୂପଂ ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରି [ଅଭିସଙ୍ଖାସି (ସୀ।)] ୟଥା ସୀତକୋ ଚ ୱାତୋ ୱାୟି, ଅବ୍ଭସମ୍ପିଲାପୋ ଚ ଅସ୍ସ [ଆସି (?)], ଦେୱୋ ଚ ଏକମେକଂ ଫୁସି। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଏତଦହୋସି – ''ୟୋ ଖୋ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ସବ୍ବନୱକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ସାୟଂ ଏୱରୂପୋ ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱୋ''ତି । ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହକୋ ଆରାମଂ ସମ୍ପାପୁଣିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଲମେତ୍ତାୱତା, ଭନ୍ତେ ଥେରା''ତି? ''ଅଲମେତ୍ତାୱତା, ଆୱୁସୋ ମହକ! କତମେତ୍ତାୱତା, ଆୱୁସୋ ମହକ! ପୂଜିତମେତ୍ତାୱତା, ଆୱୁସୋ ମହକା''ତି । ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ୟଥାୱିହାରଂ ଅଗମଂସୁ। ଆୟସ୍ମାପି ମହକୋ ସକଂ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି।

ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ୟେନାୟସ୍ମା ମହକୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହକଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହକଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅୟ୍ୟୋ ମହକୋ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟଂ ଦସ୍ସେତୂ''ତି। ''ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ଆଳିନ୍ଦେ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ତିଣକଲାପଂ ଓକାସେହୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆୟସ୍ମତୋ ମହକସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଆଳିନ୍ଦେ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ତିଣକଲାପଂ ଓକାସେସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହକୋ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସୂଚିଘଟିକଂ ଦତ୍ୱା ତଥାରୂପଂ ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରି ୟଥା ତାଲଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେନ ଚ ଅଗ୍ଗଳନ୍ତରିକାୟ ଚ ଅଚ୍ଚି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତିଣାନି ଝାପେସି, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ନ ଝାପେସି। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ସଂୱିଗ୍ଗୋ ଲୋମହଟ୍ଠଜାତୋ ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହକୋ ୱିହାରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଲମେତ୍ତାୱତା, ଗହପତୀ''ତି?

''ଅଲମେତ୍ତାୱତା , ଭନ୍ତେ ମହକ! କତମେତ୍ତାୱତା, ଭନ୍ତେ, ମହକ! ପୂଜିତମେତ୍ତାୱତା, ଭନ୍ତେ ମହକ! ଅଭିରମତୁ, ଭନ୍ତେ, ଅୟ୍ୟୋ ମହକୋ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ। ରମଣୀୟଂ ଅମ୍ବାଟକୱନଂ। ଅହଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ମହକସ୍ସ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ କରିସ୍ସାମି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ''ନ୍ତି। ''କଲ୍ୟାଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତୀ''ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହକୋ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡମ୍ହା ପକ୍କାମି। ୟଂ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡମ୍ହା ପକ୍କାମି, ତଥା ପକ୍କନ୍ତୋୱ ଅହୋସି; ନ ପୁନ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛୀତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମକାମଭୂସୁତ୍ତଂ

୩୪୭। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା କାମଭୂ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ୱିହରତି ଅମ୍ବାଟକୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ୟେନାୟସ୍ମା କାମଭୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ କାମଭୁଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଚିତ୍ତଂ ଗହପତିଂ ଆୟସ୍ମା କାମଭୂ ଏତଦୱୋଚ –

''ୱୁତ୍ତମିଦଂ , ଗହପତି –

''ନେଲଙ୍ଗୋ ସେତପଚ୍ଛାଦୋ, ଏକାରୋ ୱତ୍ତତୀ ରଥୋ;

ଅନୀଘଂ ପସ୍ସ ଆୟନ୍ତଂ [ଅପ୍ପତ୍ତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଛିନ୍ନସୋତଂ ଅବନ୍ଧନ''ନ୍ତି।

''ଇମସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଗହପତି, ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ କଥଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି? ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଭାସିତ''ନ୍ତି?

‘‘ଏୱଂ, ଗହପତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ମୁହୁତ୍ତଂ ଆଗମେହି ଯାୱସ୍ସ ଅହଂ ପେକ୍ଖାମୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ମୁହୁତ୍ତଂ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ କାମଭୁଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘‘ନେଲଙ୍ଗ’ନ୍ତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସୀଲାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ସେତପଚ୍ଛାଦୋ’ତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିମୁତ୍ତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ଏକାରୋ’ତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ୱତ୍ତତୀ’ତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ରଥୋ’ତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ସେତଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱସ୍ସ ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମସ୍ସ। ରାଗୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନୀଘୋ, ଦୋସୋ ନୀଘୋ, ମୋହୋ ନୀଘୋ। ତେ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତସ୍ମା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘ଅନୀଘୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘ଆଯନ୍ତ’ନ୍ତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅରହତୋ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ସୋତୋ’ତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତଣ୍ହାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସା ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତସ୍ମା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘ଛିନ୍ନସୋତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ରାଗୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ବନ୍ଧନଂ, ଦୋସୋ ବନ୍ଧନଂ, ମୋହୋ ବନ୍ଧନଂ। ତେ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତସ୍ମା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘ଅବନ୍ଧନୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇତି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଯଂ ତଂ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ନେଲଙ୍ଗୋ ସେତପଚ୍ଛାଦୋ, ଏକାରୋ ୱତ୍ତତୀ ରଥୋ;

ଅନୀଘଂ ପସ୍ସ ଆଯନ୍ତଂ, ଛିନ୍ନସୋତଂ ଅବନ୍ଧନ’’ନ୍ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି । ‘‘ଲାଭା ତେ, ଗହପତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ତେ, ଗହପତି! ଯସ୍ସ ତେ ଗମ୍ଭୀରେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ କମତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯକାମଭୂସୁତ୍ତଂ

୩୪୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା କାମଭୂ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ୱିହରତି ଅମ୍ବାଟକୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନାଯସ୍ମା କାମଭୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ କାମଭୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କତି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଖାରା’’ତି? ‘‘ତଯୋ ଖୋ, ଗହପତି, ସଙ୍ଖାରା – କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମତୋ କାମଭୁସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ କାମଭୁଂ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, କାଯସଙ୍ଖାରୋ, କତମୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, କତମୋ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ’’ତି? ‘‘ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଖୋ, ଗହପତି, କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ୱିତକ୍କୱିଚାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘କସ୍ମା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କାଯସଙ୍ଖାରୋ, କସ୍ମା ୱିତକ୍କୱିଚାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, କସ୍ମା ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ’’ତି? ‘‘ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଖୋ, ଗହପତି, କାଯିକା। ଏତେ ଧମ୍ମା କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧା, ତସ୍ମା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କାଯସଙ୍ଖାରୋ। ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ଗହପତି, ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ୱିଚାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱାଚଂ ଭିନ୍ଦତି, ତସ୍ମା ୱିତକ୍କୱିଚାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ। ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ଚେତସିକା। ଏତେ ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧା, ତସ୍ମା ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ’’ତି।

ସାଧୁ…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତି ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖୋ, ଗହପତି, ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜିସ୍ସ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ’ତି ୱା । ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତି ଯଂ ତଂ ତଥତ୍ତାଯ ଉପନେତୀ’’ତି।

ସାଧୁ …ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପନ, ଭନ୍ତେ , ଭିକ୍ଖୁନୋ କତମେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଯଦି ୱା କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ଯଦି ୱା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ଯଦି ୱା ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ’’ତି? ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ପଠମଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତତୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ତତୋ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ’’ତି।

ସାଧୁ…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଯ୍ୱାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ମତୋ କାଲଙ୍କତୋ, ଯୋ ଚାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ, ଇମେସଂ

କିଂ ନାନାକରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯ୍ୱାଯଂ ଗହପତି, ମତୋ କାଲଙ୍କତୋ ତସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ, ଆଯୁ ପରିକ୍ଖୀଣୋ, ଉସ୍ମା ୱୂପସନ୍ତା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ୱିପରିଭିନ୍ନାନି। ଯୋ ଚ ଖ୍ୱାଯଂ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ସପି କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ, ଆଯୁ ଅପରିକ୍ଖୀଣୋ, ଉସ୍ମା ଅୱୂପସନ୍ତା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି। ଯ୍ୱାଯଂ, ଗହପତି, ମତୋ କାଲଙ୍କତୋ, ଯୋ ଚାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ, ଇଦଂ ନେସଂ ନାନାକରଣ’’ନ୍ତି।

ସାଧୁ…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖୋ, ଗହପତି, ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠହାମୀ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠିତୋ’ତି ୱା। ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତି, ଯଂ ତଂ ତଥତ୍ତାଯ ଉପନେତୀ’’ତି।

ସାଧୁ , ଭନ୍ତେ…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ କତମେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଯଦି ୱା କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ଯଦି ୱା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ଯଦି ୱା ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ’’ତି? ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ତତୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ’’ତି।

ସାଧୁ…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠିତଂ ପନ, ଭନ୍ତେ , ଭିକ୍ଖୁଂ କତି ଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତି’’? ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠିତଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁଂ ତଯୋ ଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତି – ସୁଞ୍ଞତୋ ଫସ୍ସୋ, ଅନିମିତ୍ତୋ ଫସ୍ସୋ, ଅପ୍ପଣିହିତୋ ଫସ୍ସୋ’’ତି।

ସାଧୁ…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ କିଂନିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କିଂପୋଣଂ, କିଂପବ୍ଭାର’’ନ୍ତି? ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଖୋ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିୱେକନିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି ୱିୱେକପୋଣଂ ୱିୱେକପବ୍ଭାର’’ନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମତୋ କାମଭୁସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ କାମଭୁଂ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ପନ, ଭନ୍ତେ, କତି ଧମ୍ମା ବହୂପକାରା’’ତି? ‘‘ଅଦ୍ଧା ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ଯଂ ପଠମଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ତଂ ପୁଚ୍ଛସି। ଅପି ଚ ତ୍ୟାହଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମି। ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ଖୋ, ଗହପତି, ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ବହୂପକାରା – ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଗୋଦତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୪୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଗୋଦତ୍ତୋ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ୱିହରତି ଅମ୍ବାଟକୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନାଯସ୍ମା ଗୋଦତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଗୋଦତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଚିତ୍ତଂ ଗହପତିଂ ଆଯସ୍ମା ଗୋଦତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଯା ଚାଯଂ, ଗହପତି, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଯା ଚ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଯା ଚ ସୁଞ୍ଞତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଯା ଚ ଅନିମିତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଉଦାହୁ ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ। ଅତ୍ଥି ପନ, ଭନ୍ତେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ’’ନ୍ତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭନ୍ତେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ [ଚତୁତ୍ଥିଂ (?)]। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ [ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝେନ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝେନ (?)] ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା…ପେ… ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭନ୍ତେ, ଅପ୍ପମାଣା

ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭନ୍ତେ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ, 'ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ'ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭନ୍ତେ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭନ୍ତେ, ସୁଞ୍ଞତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା'ତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭନ୍ତେ, ସୁଞ୍ଞତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି।

''କତମା ଚ, ଭନ୍ତେ, ଅନିମିତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭନ୍ତେ, ଅନିମିତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପରିୟାୟୋ ଯଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ।

''କତମୋ ଚ, ଭନ୍ତେ, ପରିୟାୟୋ ଯଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ? ରାଗୋ, ଭନ୍ତେ, ପମାଣକରଣୋ, ଦୋସୋ ପମାଣକରଣୋ, ମୋହୋ ପମାଣକରଣୋ। ତେ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଯାୱତା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟୋ, ଅକୁପ୍ପା ତାସଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। ସା ଖୋ ପନ ଅକୁପ୍ପା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ସୁଞ୍ଞା ରାଗେନ, ସୁଞ୍ଞା ଦୋସେନ, ସୁଞ୍ଞା ମୋହେନ। ରାଗୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚନଂ, ଦୋସୋ କିଞ୍ଚନଂ, ମୋହୋ କିଞ୍ଚନଂ। ତେ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଯାୱତା ଖୋ , ଭନ୍ତେ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟୋ, ଅକୁପ୍ପା ତାସଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। ସା ଖୋ ପନ ଅକୁପ୍ପା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ସୁଞ୍ଞା ରାଗେନ, ସୁଞ୍ଞା ଦୋସେନ, ସୁଞ୍ଞା ମୋହେନ। ରାଗୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନିମିତ୍ତକରଣୋ, ଦୋସୋ ନିମିତ୍ତକରଣୋ, ମୋହୋ ନିମିତ୍ତକରଣୋ। ତେ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଯାୱତା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନିମିତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟୋ, ଅକୁପ୍ପା ତାସଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। ସା ଖୋ ପନ ଅକୁପ୍ପା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ସୁଞ୍ଞା ରାଗେନ, ସୁଞ୍ଞା ଦୋସେନ, ସୁଞ୍ଞା ମୋହେନ। ଅୟଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପରିୟାୟୋ ଯଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି। ''ଲାଭା ତେ, ଗହପତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ତେ, ଗହପତି! ଯସ୍ସ ତେ ଗମ୍ଭୀରେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ କମତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନିଗଣ୍ଠନାଟପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୫୦। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ [ନାତପୁତ୍ତୋ (ସୀ।)] ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି ମହତିୟା ନିଗଣ୍ଠପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି – ''ନିଗଣ୍ଠୋ କିର ନାଟପୁତ୍ତୋ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ମହତିୟା ନିଗଣ୍ଠପରିସାୟ ସଦ୍ଧି''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ସମ୍ବହୁଲେହି ଉପାସକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନିଗଣ୍ଠେନ ନାଟପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଚିତ୍ତଂ ଗହପତିଂ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ – ''ସଦ୍ଦହସି ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ – ଅତ୍ଥି ଅୱିତକ୍କୋ ଅୱିଚାରୋ ସମାଧି, ଅତ୍ଥି ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ନିରୋଧୋ''ତି?

''ନ ଖ୍ୱାହଂ ଏତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସଦ୍ଧାୟ ଗଚ୍ଛାମି। ଅତ୍ଥି ଅୱିତକ୍କୋ ଅୱିଚାରୋ ସମାଧି, ଅତ୍ଥି ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ନିରୋଧୋ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ଉଲ୍ଲୋକେତ୍ୱା [ସକଂ ପରିସଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ଓଲୋକେତ୍ୱା (ସୀ। ଅଟ୍ଠ। ସ୍ୟା। ଅଟ୍ଠ।)] ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଦଂ ଭୱନ୍ତୋ ପସ୍ସନ୍ତୁ, ଯାୱ ଉଜୁକୋ ଚାୟଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଯାୱ ଅସଠୋ ଚାୟଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଯାୱ ଅମାୟାୱୀ ଚାୟଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ୱାତଂ ୱା ସୋ ଜାଲେନ ବାଧେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଯୋ ୱିତକ୍କୱିଚାରେ ନିରୋଧେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ , ସକମୁଟ୍ଠିନା ୱା ସୋ ଗଙ୍ଗାୟ ସୋତଂ ଆୱାରେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଯୋ ୱିତକ୍କୱିଚାରେ ନିରୋଧେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟା''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଭନ୍ତେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ପଣୀତତରଂ – ଞାଣଂ ୱା ସଦ୍ଧା ୱା''ତି? ''ସଦ୍ଧାୟ ଖୋ, ଗହପତି, ଞାଣଂୟେୱ ପଣୀତତର''ନ୍ତି। ''ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି, ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି । ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା…ପେ… ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି, ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା…ପେ… ତତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି, ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ନ ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ କସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ

ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ସଦ୍ଧାଯ ଗମିସ୍ସାମି? ଅତ୍ଥି ଅୱିତକ୍କୋ ଅୱିଚାରୋ ସମାଧି, ଅତ୍ଥି ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ନିରୋଧୋ''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ସକଂ ପରିସଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଦଂ ଭୱନ୍ତୋ ପସ୍ସନ୍ତୁ, ଯାୱ ଅନୁଜୁକୋ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଯାୱ ସଠୋ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଯାୱ ମାଯାୱୀ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତୀ''ତି।

''ଇଦାନେୱ ଖୋ ତେ [ଇଦାନେୱ ଚ ପନ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭାସିତଂ – 'ଏୱଂ ଆଜାନାମ ଇଦଂ ଭୱନ୍ତୋ ପସ୍ସନ୍ତୁ, ଯାୱ ଉଜୁକୋ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଯାୱ ଅସଠୋ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଯାୱ ଅମାଯାୱୀ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତୀ'ତି। ଇଦାନେୱ ଚ ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭାସିତଂ – 'ଏୱଂ ଆଜାନାମ ଇଦଂ ଭୱନ୍ତୋ ପସ୍ସନ୍ତୁ, ଯାୱ ଅନୁଜୁକୋ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଯାୱ ସଠୋ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଯାୱ ମାଯାୱୀ ଚାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତୀ'ତି। ସଚେ ତେ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିମଂ ସଚ୍ଚଂ, ପଚ୍ଛିମଂ ତେ ମିଚ୍ଛା। ସଚେ ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିମଂ ମିଚ୍ଛା, ପଚ୍ଛିମଂ ତେ ସଚ୍ଚଂ। ଇମେ ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଦସ ସହଧମ୍ମିକା ପଞ୍ହା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯଦା ନେସଂ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେଯ୍ୟାସି, ଅଥ ମଂ ପଟିହରେଯ୍ୟାସି ସଦ୍ଧିଂ ନିଗଣ୍ଠପରିସାଯ। ଏକୋ ପଞ୍ହୋ, ଏକୋ ଉଦ୍ଦେସୋ, ଏକଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ। ଦ୍ୱେ ପଞ୍ହା, ଦ୍ୱେ ଉଦ୍ଦେସା, ଦ୍ୱେ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନି। ତଯୋ ପଞ୍ହା, ତଯୋ ଉଦ୍ଦେସା, ତୀଣି ୱେଯ୍ୟାକରଣାନି। ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହା, ଚତ୍ତାରୋ ଉଦ୍ଦେସା, ଚତ୍ତାରି ୱେଯ୍ୟାକରଣାନି। ପଞ୍ଚ ପଞ୍ହା, ପଞ୍ଚ ଉଦ୍ଦେସା, ପଞ୍ଚ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନି। ଛ ପଞ୍ହା, ଛ ଉଦ୍ଦେସା, ଛ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନି। ସତ୍ତ ପଞ୍ହା, ସତ୍ତ ଉଦ୍ଦେସା, ସତ୍ତ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନି । ଅଟ୍ଠ ପଞ୍ହା, ଅଟ୍ଠ ଉଦ୍ଦେସା, ଅଟ୍ଠ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନି। ନୱ ପଞ୍ହା, ନୱ ଉଦ୍ଦେସା, ନୱ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନି। ଦସ ପଞ୍ହା, ଦସ ଉଦ୍ଦେସା, ଦସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନୀ''ତି। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ନିଗଣ୍ଠଂ ନାଟପୁତ୍ତଂ ଇମେ ଦସ ସହଧମ୍ମିକେ ପଞ୍ହେ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମୀତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅଚେଲକସ୍ସପସୁତ୍ତଂ

୩୫୧। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ପୁରାଣଗିହିସହାଯୋ। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି – ''ଅଚେଲୋ କିର କସ୍ସପୋ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ପୁରାଣଗିହିସହାଯୋ''ତି। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଯେନ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଚେଲେନ କସ୍ସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଅଚେଲଂ କସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୀୱଚିରଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, କସ୍ସପା''ତି? ''ତିଂସମତ୍ତାନି ଖୋ ମେ, ଗହପତି, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସା''ତି। ''ଇମେହି ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ, ତିଂସମତ୍ତେହି ୱସ୍ସେହି ଅତ୍ଥି କୋଚି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା [ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ ଅଧିଗତୋ ଫାସୁୱିହାରୋ''ତି? ''ଇମେହି ଖୋ ମେ, ଗହପତି, ତିଂସମତ୍ତେହି ୱସ୍ସେହି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନତ୍ଥି କୋଚି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ ଅଧିଗତୋ ଫାସୁୱିହାରୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ନଗ୍ଗେଯ୍ୟା ଚ ମୁଣ୍ଡେଯ୍ୟା ଚ ପାୱଳନିପ୍ଫୋଟନାଯ ଚା''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଅଚେଲଂ କସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ, ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ, ଭୋ! ଧମ୍ମସ୍ସ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତା [ସବ୍ବତ୍ଥପି ଏୱମେୱ ଦିସ୍ସତି] ଯତ୍ର ହି ନାମ ତିଂସମତ୍ତେହି ୱସ୍ସେହି ନ କୋଚି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ ଅଧିଗତୋ ଅଭୱିସ୍ସ ଫାସୁୱିହାରୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ନଗ୍ଗେଯ୍ୟା ଚ ମୁଣ୍ଡେଯ୍ୟା ଚ ପାୱଳନିପ୍ଫୋଟନାଯ ଚା''ତି!

''ତୁଯ୍ହଂ ପନ, ଗହପତି, କୀୱଚିରଂ ଉପାସକତ୍ତଂ ଉପଗତସ୍ସା''ତି? ''ମଯ୍ହମ୍ପି ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ତିଂସମତ୍ତାନି ୱସ୍ସାନି ଉପାସକତ୍ତଂ ଉପଗତସ୍ସା''ତି। ''ଇମେହି ପନ ତେ, ଗହପତି, ତିଂସମତ୍ତେହି ୱସ୍ସେହି ଅତ୍ଥି କୋଚି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ ଅଧିଗତୋ ଫାସୁୱିହାରୋ''ତି? ''ଗିହିନୋପି ସିଯା, ଭନ୍ତେ। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି, ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା …ପେ… ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି, ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା…ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି, ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ସଚେ ଖୋ ପନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ [ଭଗୱତା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ପଠମତରଂ କାଲଂ କରେଯ୍ୟଂ, ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଖୋ ପନେତଂ ଯଂ ମଂ ଭଗୱା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – 'ନତ୍ଥି ତଂ ସଂଯୋଜନଂ ଯେନ ସଂଯୋଜନେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ପୁନ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା'''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଚିତ୍ତଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ ଭୋ! ଧମ୍ମସ୍ସ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତା, ଯତ୍ର ହି ନାମ ଗିହୀ ଓଦାତୱସନୋ [ଗିହୀ ଓଦାତୱସନା (ସୀ। ପୀ।)] ଏୱରୂପଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ଅଧିଗମିସ୍ସତି [ଅଧିଗମିସ୍ସନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)] ଫାସୁୱିହାରଂ। ଲଭେଯ୍ୟାହଂ, ଗହପତି , ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଲଭେଯ୍ୟଂ ଉପସମ୍ପଦ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଅଚେଲଂ କସ୍ସପଂ ଆଦାଯ ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଯଂ,

ଭନ୍ତେ, ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଅମ୍ହାକଂ ପୁରାଣଗିହିସହାୟୋ। ଇମଂ ଥେରା ପବ୍ବାଜେନ୍ତୁ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୁ। ଅହମସ୍ସ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ କରିସ୍ସାମି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ''ନ୍ତି। ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନୟେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦଂ। ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପନାୟସ୍ମା କସ୍ସପୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ୟସ୍ସତ୍ଥାୟ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟପରିୟୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। ''ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା''ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାୟସ୍ମା କସ୍ସପୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଗିଲାନଦସ୍ସନସୁତ୍ତଂ

୩୫୨। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଆରାମଦେୱତା ୱନଦେୱତା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଓସଧିତିଣୱନପ୍ପତୀସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଚିତ୍ତଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ପଣିଧେହି, ଗହପତି, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ରାଜା ଅସ୍ସଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ତା ଆରାମଦେୱତା ୱନଦେୱତା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଓସଧିତିଣୱନପ୍ପତୀସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଏତଦୱୋଚ – ''ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ, ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧୁୱଂ, ତମ୍ପି ପହାୟ ଗମନୀୟ''ନ୍ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚା ଞାତିସାଲୋହିତା ଚିତ୍ତଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ସତିଂ, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଉପଟ୍ଠପେହି, ମା ୱିପ୍ପଲପୀ''ତି। ''କିଂ ତାହଂ ୱଦାମି ୟଂ ମଂ ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ୱଦେଥ – 'ସତିଂ, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଉପଟ୍ଠପେହି, ମା ୱିପ୍ପଲପୀ'''ତି? ''ଏୱଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ୱଦେସି – 'ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ, ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧୁୱଂ, ତମ୍ପି ପହାୟ ଗମନୀୟ'''ନ୍ତି। ''ତଥା ହି ପନ ମଂ ଆରାମଦେୱତା ୱନଦେୱତା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଓସଧିତିଣୱନପ୍ପତୀସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଏୱମାହଂସୁ – 'ପଣିଧେହି, ଗହପତି, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ରାଜା ଅସ୍ସଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ'ତି। ତାହଂ ଏୱଂ ୱଦାମି – 'ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ତମ୍ପି ପହାୟ ଗମନୀୟ'''ନ୍ତି। ''କିଂ ପନ ତା, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଆରାମଦେୱତା ୱନଦେୱତା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଓସଧିତିଣୱନପ୍ପତୀସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଅତ୍ଥୱସଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ଏୱମାହଂସୁ – 'ପଣିଧେହି, ଗହପତି, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ରାଜା ଅସ୍ସଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ'''ତି? ''ତାସଂ ଖୋ ଆରାମଦେୱତାନଂ ୱନଦେୱତାନଂ ରୁକ୍ଖଦେୱତାନଂ ଓସଧିତିଣୱନପ୍ପତୀସୁ ଅଧିୱତ୍ଥାନଂ ଦେୱତାନଂ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅୟଂ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ସୀଲୱା [ସୀଲୱନ୍ତୋ (କ।)] କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ। ସଚେ ପଣିଦହିସ୍ସତି – ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ରାଜା ଅସ୍ସଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ'ତି, 'ତସ୍ସ ଖୋ ଅୟଂ ଇଜ୍ଝିସ୍ସତି, ସୀଲୱତୋ ଚେତୋପଣିଧି ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମିକଂ ଫଲଂ ଅନୁପସ୍ସତୀ'ତି। ଇମଂ ଖୋ ତା ଆରାମଦେୱତା ୱନଦେୱତା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଓସଧିତିଣୱନପ୍ପତୀସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଅତ୍ଥୱସଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ଏୱମାହଂସୁ – 'ପଣିଧେହି, ଗହପତି, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ରାଜା ଅସ୍ସଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ'ତି। ତାହଂ ଏୱଂ ୱଦାମି – 'ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ, ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧୁୱଂ, ତମ୍ପି ପହାୟ ଗମନୀୟ'''ନ୍ତି।

''ତେନ ହି, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଅମ୍ହେପି ଓୱଦାହୀ''ତି। ''ତସ୍ମା ହି ୱୋ ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ଭୱିସ୍ସାମ – 'ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା'ତି। ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ଭୱିସ୍ସାମ – 'ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ'ତି। ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ଭୱିସ୍ସାମ – 'ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଞାୟପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ୟଦିଦଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସୟୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା ଏସ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ପାହୁନେୟ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା'ତି। ୟଂ ଖୋ ପନ କିଞ୍ଚି କୁଲେ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ସବ୍ବଂ ତଂ ଅପ୍ପଟିୱିଭତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି ସୀଲୱନ୍ତେହି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମେହୀତି ଏୱଞ୍ହି ୱୋ ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେ ଞାତିସାଲୋହିତେ ବୁଦ୍ଧେ ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ସଙ୍ଘେ ଚ ଚାଗେ ଚ ସମାଦପେତ୍ୱା କାଲମକାସୀତି। ଦସମଂ।

ଚିତ୍ତସଂୟୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସଂୟୋଜନଂ ଦ୍ୱେ ଇସିଦତ୍ତା, ମହକୋ କାମଭୂପି ଚ;

ଗୋଦତ୍ତୋ ଚ ନିଗଣ୍ଠୋ ଚ, ଅଚେଲେନ ଗିଲାନଦସ୍ସନନ୍ତି।

୮। ଗାମଣିସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଚଣ୍ଡସୁତ୍ତଂ

୩୫୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଚଣ୍ଡୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚଣ୍ଡୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ ଚଣ୍ଡୋ ଚଣ୍ଡୋତ୍ୱେୱ [ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ ଚଣ୍ଡୋତେୱ (ସୀ। ପୀ।)] ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ ସୋରତୋ ସୋରତୋତ୍ୱେୱ [ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ ସୁରତୋତେୱ (ସୀ। ପୀ।)] ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ରାଗୋ ଅପ୍ପହୀନୋ ହୋତି। ରାଗସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ପରେ କୋପେନ୍ତି, ପରେହି କୋପିଯମାନୋ କୋପଂ ପାତୁକରୋତି। ସୋ ଚଣ୍ଡୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଦୋସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ ହୋତି। ଦୋସସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ପରେ କୋପେନ୍ତି, ପରେହି କୋପିଯମାନୋ କୋପଂ ପାତୁକରୋତି। ସୋ ଚଣ୍ଡୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ମୋହୋ ଅପ୍ପହୀନୋ ହୋତି। ମୋହସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ପରେ କୋପେନ୍ତି, ପରେହି କୋପିଯମାନୋ କୋପଂ ପାତୁକରୋତି। ସୋ ଚଣ୍ଡୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ ଚଣ୍ଡୋ ଚଣ୍ଡୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି''।

''ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ରାଗୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ରାଗସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା ପରେ ନ କୋପେନ୍ତି, ପରେହି କୋପିଯମାନୋ କୋପଂ ନ ପାତୁକରୋତି। ସୋ ସୋରତୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଦୋସୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ଦୋସସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା ପରେ ନ କୋପେନ୍ତି, ପରେହି କୋପିଯମାନୋ କୋପଂ ନ ପାତୁକରୋତି। ସୋ ସୋରତୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ମୋହୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ମୋହସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା ପରେ ନ କୋପେନ୍ତି, ପରେହି କୋପିଯମାନୋ କୋପଂ ନ ପାତୁକରୋତି। ସୋ ସୋରତୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ ସୋରତୋ ସୋରତୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଚଣ୍ଡୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ! ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେଯ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ୟ – ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି; ଏୱମେୱଂ ଭଗୱତା ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭଗୱା ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ତାଲପୁଟସୁତ୍ତଂ

୩୫୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ତାଲପୁଟୋ [ତାଲପୁତ୍ତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ନଟଗାମଣି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ତାଲପୁଟୋ ନଟଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯାନଂ ନଟାନଂ ଭାସମାନାନଂ – 'ଯୋ ସୋ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜନଂ ହାସେତି ରମେତି, ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପହାସାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି। ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି? ''ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ। ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ''ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ତାଲପୁଟୋ ନଟଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯାନଂ ନଟାନଂ ଭାସମାନାନଂ – 'ଯୋ ସୋ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜନଂ ହାସେତି ରମେତି, ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପହାସାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି। ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି? ''ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ। ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ''ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ତାଲପୁଟୋ ନଟଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯାନଂ ନଟାନଂ ଭାସମାନାନଂ – 'ଯୋ ସୋ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜନଂ ହାସେତି ରମେତି, ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପହାସାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି। ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି?

''ଅଦ୍ଧା ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ଗାମଣି, ନ ଲଭାମି [ନାଲତ୍ଥଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] – 'ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ, ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ'ତି। ଅପି ଚ ତ୍ୟାହଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମି। ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ଗାମଣି, ସତ୍ତା ଅୱୀତରାଗା ରାଗବନ୍ଧନବଦ୍ଧା। ତେସଂ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ଯେ ଧମ୍ମା ରଜନୀଯା ତେ ଉପସଂହରତି ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ। ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ଗାମଣି, ସତ୍ତା ଅୱୀତଦୋସା ଦୋସବନ୍ଧନବଦ୍ଧା। ତେସଂ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ଯେ ଧମ୍ମା

ଦୋସନୀୟା ତେ ଉପସଂହରତି ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ। ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ଗାମଣି , ସତ୍ତା ଅୱୀତମୋହା ମୋହବନ୍ଧନବଦ୍ଧା। ତେସଂ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ଯେ ଧମ୍ମା ମୋହନୀୟା ତେ ଉପସଂହରତି ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ। ସୋ ଅତ୍ତନା ମତ୍ତୋ ପମତ୍ତୋ ପରେ ମଦେତ୍ୱା ପମାଦେତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପହାସୋ ନାମ ନିରୟୋ ତତ୍ଥ ଉପପଜ୍ଜତି। ସଚେ ଖୋ ପନସ୍ସ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି – 'ଯୋ ସୋ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜନଂ ହାସେତି ରମେତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପହାସାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି, ସାସ୍ସ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ଖୋ ପନାହଂ, ଗାମଣି, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗତିଂ ୱଦାମି – ନିରୟଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ତାଳପୁଟୋ ନଟଗାମଣି, ପରୋଦି, ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତେସି। ''ଏତଂ ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ଗାମଣି, ନାଲତ୍ଥଂ – 'ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ; ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ'''ତି। ''ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ରୋଦାମି ଯଂ ମଂ ଭଗୱା ଏୱମାହ; ଅପି ଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକେହି ଆଚରିୟପାଚରିୟେହି ନଟେହି ଦୀଘରତ୍ତଂ ନିକତୋ ୱଞ୍ଚିତୋ ପଲୁଦ୍ଧୋ – 'ଯୋ ସୋ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜନଂ ହାସେତି ରମେତି ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପହାସାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'''ତି। ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ! ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେୟ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେୟ୍ୟ – ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି; ଏୱମେୱଂ ଭଗୱତା ଅନେକପରିୟାୟେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଲଭେୟ୍ୟାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଲଭେୟ୍ୟଂ ଉପସମ୍ପଦ''ନ୍ତି। ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ତାଳପୁଟୋ ନଟଗାମଣି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦଂ। ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପନାୟସ୍ମା ତାଳପୁଟୋ...ପେ... ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଯୋଧାଜୀୱସୁତ୍ତଂ

୩୫୫। ଅଥ ଖୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା...ପେ... ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିୟପାଚରିୟାନଂ ଯୋଧାଜୀୱାନଂ ଭାସମାନାନଂ – 'ଯୋ ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାୟମତି, ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାୟମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିୟାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି। ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି? ''ଅଲଂ , ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ; ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ''ତି। ଦୁତିୟମ୍ପି ଖୋ...ପେ... ତତିୟମ୍ପି ଖୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିୟପାଚରିୟାନଂ ଯୋଧାଜୀୱାନଂ ଭାସମାନାନଂ – 'ଯୋ ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାୟମତି, ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାୟମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିୟାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି। ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି?

''ଅଦ୍ଧା ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ଗାମଣି, ନ ଲଭାମି – 'ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ; ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ'ତି। ଅପି ଚ ତ୍ୟାହଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମି। ଯୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଯୋଧାଜୀୱୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାୟମତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ପୁବ୍ବେ ଗହିତଂ [ହୀନଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଦୁକ୍କଟଂ ଦୁପ୍ପଣିହିତଂ – 'ଇମେ ସତ୍ତା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ୱା ବଜ୍ଝନ୍ତୁ ୱା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତୁ ୱା ୱିନସ୍ସନ୍ତୁ ୱା ମା ୱା ଅହେସୁଂ ଇତି ୱା'ତି। ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାୟମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିୟାପାଦେନ୍ତି; ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତୋ ନାମ ନିରୟୋ ତତ୍ଥ ଉପପଜ୍ଜତୀତି। ସଚେ ଖୋ ପନସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ହୋତି – 'ଯୋ ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାୟମତି ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାୟମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିୟାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି, ସାସ୍ସ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ଖୋ ପନାହଂ, ଗାମଣି, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗତିଂ ୱଦାମି – ନିରୟଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଯୋଧାଜୀୱୋ ଗାମଣି ପରୋଦି, ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତେସି। ''ଏତଂ ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ଗାମଣି, ନାଲତ୍ଥଂ – 'ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ; ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ'''ତି। ''ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ରୋଦାମି ଯଂ ମଂ ଭଗୱା ଏୱମାହ ; ଅପିଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକେହି ଆଚରିୟପାଚରିୟେହି ଯୋଧାଜୀୱେହି ଦୀଘରତ୍ତଂ ନିକତୋ ୱଞ୍ଚିତୋ ପଲୁଦ୍ଧୋ – 'ଯୋ ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାୟମତି, ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାୟମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିୟାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'''ତି। ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ... ପେ... ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ତତିୟଂ।

୪। ହତ୍ଥାରୋହସୁତ୍ତଂ

୩୫୬। ଅଥ ଖୋ ହତ୍ଥାରୋହୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା...ପେ... ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅସ୍ସାରୋହସୁତ୍ତଂ

୩୫୭। ଅଥ ଖୋ ଅସ୍ସାରୋହୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଅସ୍ସାରୋହୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯାନଂ ଅସ୍ସାରୋହାନଂ ଭାସମାନାନଂ – 'ଯୋ ସୋ ଅସ୍ସାରୋହୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାଯମତି, ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାଯମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିଯାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି। ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି? ''ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ; ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ''ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ…ପେ… ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଅସ୍ସାରୋହୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯାନଂ ଅସ୍ସାରୋହାନଂ ଭାସମାନାନଂ – 'ଯୋ ସୋ ଅସ୍ସାରୋହୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାଯମତି, ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାଯମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିଯାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି। ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି?

''ଅଦ୍ଧା ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ଗାମଣି, ନ ଲଭାମି – 'ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ; ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ'ତି। ଅପି ଚ ଖୋ ତ୍ୟାହଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମି। ଯୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅସ୍ସାରୋହୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାଯମତି ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ପୁବ୍ବେ ଗହିତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ଦୁପ୍ପଣିହିତଂ – 'ଇମେ ସତ୍ତା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ୱା ବଜ୍ଝନ୍ତୁ ୱା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତୁ ୱା ୱିନସ୍ସନ୍ତୁ ୱା ମା ଅହେସୁଂ ଇତି ୱା'ତି। ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାଯମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିଯାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତୋ ନାମ ନିରଯୋ ତତ୍ଥ ଉପପଜ୍ଜତି। ସଚେ ଖୋ ପନସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ହୋତି – 'ଯୋ ସୋ ଅସ୍ସାରୋହୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାଯମତି, ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାଯମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିଯାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି, ସାସ୍ସ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ଖୋ ପନାହଂ ଗାମଣି, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗତିଂ ୱଦାମି – ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅସ୍ସାରୋହୋ ଗାମଣି ପରୋଦି, ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତେସି। ''ଏତଂ ଖୋ ତ୍ୟାହଂ, ଗାମଣି, ନାଲତ୍ଥଂ – 'ଅଲଂ, ଗାମଣି, ତିଟ୍ଠତେତଂ; ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ'''ତି। ''ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ରୋଦାମି ଯଂ ମଂ ଭଗୱା ଏୱମାହ। ଅପିଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକେହି ଆଚରିଯପାଚରିଯେହି ଅସ୍ସାରୋହେହି ଦୀଘରତ୍ତଂ ନିକତୋ ୱଞ୍ଚିତୋ ପଲୁଦ୍ଧୋ – 'ଯୋ ସୋ ଅସ୍ସାରୋହୋ ସଙ୍ଗାମେ ଉସ୍ସହତି ୱାଯମତି, ତମେନଂ ଉସ୍ସହନ୍ତଂ ୱାଯମନ୍ତଂ ପରେ ହନନ୍ତି ପରିଯାପାଦେନ୍ତି, ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରଜିତାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'''ତି। ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୫୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ନାଳନ୍ଦାଯଂ ୱିହରତି ପାୱାରିକମ୍ବୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଛା ଭୂମକା କାମଣ୍ଡଲୁକା ସେୱାଲମାଲିକା ଉଦକୋରୋହକା ଅଗ୍ଗିପରିଚାରକା। ତେ ମତଂ କାଲଙ୍କତଂ ଉଯ୍ୟାପେନ୍ତି ନାମ ସଞ୍ଞାପେନ୍ତି ନାମ ସଗ୍ଗଂ ନାମ ଓକ୍କାମେନ୍ତି। ଭଗୱା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପହୋତି ତଥା କାତୁଂ ଯଥା ସବ୍ବୋ ଲୋକୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟା''ତି? ''ତେନ ହି, ଗାମଣି, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ୟ ତଥା ନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସୀ''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଇଧସ୍ସ ପୁରିସୋ ପାଣାତିପାତୀ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ମୁସାୱାଦୀ ପିସୁଣୱାଚୋ ଫରୁସୱାଚୋ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ। ତମେନଂ ମହା ଜନକାଯୋ ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଆଯାଚେଯ୍ୟ ଥୋମେଯ୍ୟ ପଞ୍ଜଲିକୋ ଅନୁପରିସକ୍କେଯ୍ୟ – 'ଅଯଂ ପୁରିସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୂ'ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି , ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ଆଯାଚନହେତୁ ୱା ଥୋମନହେତୁ ୱା ପଞ୍ଜଲିକା ଅନୁପରିସକ୍କନହେତୁ ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ପୁରିସୋ ମହତିଂ ପୁଥୁସିଲଂ ଗମ୍ଭୀରେ ଉଦକରହଦେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତମେନଂ ମହା ଜନକାଯୋ ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଆଯାଚେଯ୍ୟ ଥୋମେଯ୍ୟ ପଞ୍ଜଲିକୋ ଅନୁପରିସକ୍କେଯ୍ୟ – 'ଉମ୍ମୁଜ୍ଜ, ଭୋ ପୁଥୁସିଲେ, ଉପ୍ଲୱ, ଭୋ ପୁଥୁସିଲେ , ଥଲମୁପ୍ଲୱ, ଭୋ ପୁଥୁସିଲେ'ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅପି ନୁ ସା ପୁଥୁସିଲା ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ଆଯାଚନହେତୁ ୱା ଥୋମନହେତୁ ୱା ପଞ୍ଜଲିକା ଅନୁପରିସକ୍କନହେତୁ ୱା ଉମ୍ମୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ ୱା

ଉପ୍ଲଵେଯ୍ୟ ୱା ଥଲଂ ୱା ଉପ୍ଲଵେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ପୁରିସୋ ପାଣାତିପାତୀ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ମୁସାୱାଦୀ ପିସୁଣୱାଚୋ ଫରୁସୱାଚୋ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ। କିଞ୍ଚାପି ତଂ ମହା ଜନକାଯୋ ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଆଯାଚେଯ୍ୟ ଥୋମେଯ୍ୟ ପଞ୍ଜଲିକୋ ଅନୁପରିସକ୍କେଯ୍ୟ – ‘ଅଯଂ ପୁରିସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୂ’’’ତି, ଅଥ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଇଧସ୍ସ [ଇଧ (କ।), ଇଧ ଚସ୍ସ (?)] ପୁରିସୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ଅବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ। ତମେନଂ ମହା ଜନକାଯୋ ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଆଯାଚେଯ୍ୟ ଥୋମେଯ୍ୟ ପଞ୍ଜଲିକୋ ଅନୁପରିସକ୍କେଯ୍ୟ – ‘ଅଯଂ ପୁରିସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୂ’ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ଆଯାଚନହେତୁ ୱା ଥୋମନହେତୁ ୱା ପଞ୍ଜଲିକା ଅନୁପରିସକ୍କନହେତୁ ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ପୁରିସୋ ସପ୍ପିକୁମ୍ଭଂ ୱା ତେଲକୁମ୍ଭଂ ୱା ଗମ୍ଭୀରେ ଉଦକରହଦେ ଓଗାହେତ୍ୱା ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ତତ୍ର ଯାସ୍ସ ସକ୍ଖରା ୱା କଠଲା ୱା ସା ଅଧୋଗାମୀ [ଅଧୋଗାମିନୀ (?)] ଅସ୍ସ; ଯଞ୍ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ ତତ୍ର ସପ୍ପି ୱା ତେଲଂ ୱା ତଂ ଉଦ୍ଧଂ ଗାମି ଅସ୍ସ। ତମେନଂ ମହା ଜନକାଯୋ ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଆଯାଚେଯ୍ୟ ଥୋମେଯ୍ୟ ପଞ୍ଜଲିକୋ ଅନୁପରିସକ୍କେଯ୍ୟ – ‘ଓସୀଦ, ଭୋ ସପ୍ପିତେଲ, ସଂସୀଦ , ଭୋ ସପ୍ପିତେଲ, ଅଧୋ ଗଚ୍ଛ, ଭୋ ସପ୍ପିତେଲା’ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅପି ନୁ ତଂ ସପ୍ପିତେଲଂ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ଆଯାଚନହେତୁ ୱା ଥୋମନହେତୁ ୱା ପଞ୍ଜଲିକା ଅନୁପରିସକ୍କନହେତୁ ୱା ଓସୀଦେଯ୍ୟ ୱା ସଂସୀଦେଯ୍ୟ ୱା ଅଧୋ ୱା ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ପୁରିସୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ, ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ, ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ , ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ, ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ, ଅବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ, କିଞ୍ଚାପି ତଂ ମହା ଜନକାଯୋ ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଆଯାଚେଯ୍ୟ ଥୋମେଯ୍ୟ ପଞ୍ଜଲିକୋ ଅନୁପରିସକ୍କେଯ୍ୟ – ‘ଅଯଂ ପୁରିସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୂ’ତି, ଅଥ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଖେତ୍ତୂପମସୁତ୍ତଂ

୩୫୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ନାଳନ୍ଦାଯଂ ୱିହରତି ପାୱାରିକମ୍ବୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରତୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଗାମଣି, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରତୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କିଞ୍ଚରହି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଏକଚ୍ଚାନଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଏକଚ୍ଚାନଂ ନୋ ତଥା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି? ‘‘ତେନ ହି, ଗାମଣି, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ୟ ତଥା ନଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ୟାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଇଧସ୍ସୁ [ଇଧ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] କସ୍ସକସ୍ସ ଗହପତିନୋ ତୀଣି ଖେତ୍ତାନି – ଏକଂ ଖେତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗଂ, ଏକଂ ଖେତ୍ତଂ ମଜ୍ଝିମଂ, ଏକଂ ଖେତ୍ତଂ ହୀନଂ ଜଙ୍ଗଲଂ ଊସରଂ ପାପଭୂମି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅସୁ କସ୍ସକୋ ଗହପତି ବୀଜାନି ପତିଟ୍ଠାପେତୁକାମୋ କତ୍ଥ ପଠମଂ ପତିଟ୍ଠାପେଯ୍ୟ, ଯଂ ୱା ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗଂ , ଯଂ ୱା ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ମଜ୍ଝିମଂ, ଯଂ ୱା ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ହୀନଂ ଜଙ୍ଗଲଂ ଊସରଂ ପାପଭୂମୀ’’ତି? ‘‘ଅସୁ, ଭନ୍ତେ, କସ୍ସକୋ ଗହପତି ବୀଜାନି ପତିଟ୍ଠାପେତୁକାମୋ ଯଂ ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗଂ ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାପେଯ୍ୟ । ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଯଂ ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ମଜ୍ଝିମଂ ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାପେଯ୍ୟ। ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଯଂ ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ହୀନଂ ଜଙ୍ଗଲଂ ଊସରଂ ପାପଭୂମି ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାପେଯ୍ୟପି, ନୋପି ପତିଟ୍ଠାପେଯ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନ୍ତମସୋ ଗୋଭତ୍ତମ୍ପି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ଯଂ ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗଂ; ଏୱମେୱ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନିଯୋ। ତେସାହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି – ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ, ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ଯଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏତେ ହି, ଗାମଣି, ମଂଦୀପା ମଂଲେଣା ମଂତାଣା ମଂସରଣା ୱିହରନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ଯଂ ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ମଜ୍ଝିମଂ; ଏୱମେୱ ମୟ୍ହଂ ଉପାସକୌପାସିକାଯୋ। ତେସଂ ପାହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି – ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ, ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ଯଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏତେ ହି, ଗାମଣି, ମଂଦୀପା ମଂଲେଣା ମଂତାଣା ମଂସରଣା ୱିହରନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ଯଂ ଅଦୁଂ ଖେତ୍ତଂ ହୀନଂ ଜଙ୍ଗଲଂ ଊସରଂ

ପାପଭୂମି; ଏୱମେୱ ମୟ୍ହଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକା । ତେସଂ ପାହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି – ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଏକଂ ପଦମ୍ପି ଆଜାନେୟ୍ୟୁଂ ତଂ ନେସଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟା’’ତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ପୁରିସସ୍ସ ତୟୋ ଉଦକମଣିକା – ଏକୋ ଉଦକମଣିକୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ଅହାରୀ ଅପରିହାରୀ, ଏକୋ ଉଦକମଣିକୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ହାରୀ ପରିହାରୀ, ଏକୋ ଉଦକମଣିକୋ ଛିଦ୍ଦୋ ହାରୀ ପରିହାରୀ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅସୁ ପୁରିସୋ ଉଦକଂ ନିକ୍ଖିପିତୁକାମୋ କତ୍ଥ ପଠମଂ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଯୋ ୱା ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ଅହାରୀ ଅପରିହାରୀ, ଯୋ ୱା ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ହାରୀ ପରିହାରୀ, ଯୋ ୱା ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଛିଦ୍ଦୋ ହାରୀ ପରିହାରୀ’’ତି? ‘‘ଅସୁ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ଉଦକଂ ନିକ୍ଖିପିତୁକାମୋ, ଯୋ ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ଅହାରୀ ଅପରିହାରୀ ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ଯୋ ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ହାରୀ ପରିହାରୀ ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ଯୋ ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଛିଦ୍ଦୋ ହାରୀ ପରିହାରୀ ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟପି, ନୋପି ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନ୍ତମସୋ ଭଣ୍ଡଧୋୱନମ୍ପି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ଅହାରୀ ଅପରିହାରୀ; ଏୱମେୱ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନିୟୋ। ତେସାହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି – ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ , କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏତେ ହି, ଗାମଣି, ମଂଦୀପା ମଂଲେଣା ମଂତାଣା ମଂସରଣା ୱିହରନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ହାରୀ ପରିହାରୀ; ଏୱମେୱ ମୟ୍ହଂ ଉପାସକୋପାସିକାୟୋ। ତେସାହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି – ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏତେ ହି, ଗାମଣି, ମଂଦୀପା ମଂଲେଣା ମଂତାଣା ମଂସରଣା ୱିହରନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ଉଦକମଣିକୋ ଛିଦ୍ଦୋ ହାରୀ ପରିହାରୀ; ଏୱମେୱ ମୟ୍ହଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକା। ତେସାହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି – ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଏକଂ ପଦମ୍ପି ଆଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ତଂ ନେସଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସଙ୍ଖଧମସୁତ୍ତଂ

୩୬୦। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ନାଳନ୍ଦାୟଂ ୱିହରତି ପାୱାରିକମ୍ବୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ନିଗଣ୍ଠସାୱକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତଂ ଗାମଣିଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଗାମଣି, ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଯୋ କୋଚି ପାଣଂ ଅତିପାତେତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାୟିକୋ ନେରୟିକୋ, ଯୋ କୋଚି ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାୟିକୋ ନେରୟିକୋ , ଯୋ କୋଚି କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚରତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାୟିକୋ ନେରୟିକୋ, ଯୋ କୋଚି ମୁସା ଭଣତି ସବ୍ବୋ, ସୋ ଆପାୟିକୋ ନେରୟିକୋ। ଯଂବହୁଲଂ ଯଂବହୁଲଂ ୱିହରତି, ତେନ ତେନ ନୀୟତୀ’ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି। ‘‘‘ଯଂବହୁଲଂ ଯଂବହୁଲଞ୍ଚ, ଗାମଣି, ୱିହରତି, ତେନ ତେନ ନୀୟତି’, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନ କୋଚି ଆପାୟିକୋ ନେରୟିକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଯଥା ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନାଟପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ପୁରିସୋ ପାଣାତିପାତୀ ରତ୍ତିୟା ୱା ଦିୱସସ୍ସ ୱା ସମୟାସମୟଂ ଉପାଦାୟ, କତମୋ ବହୁତରୋ ସମୟୋ, ଯଂ ୱା ସୋ ପାଣମତିପାତେତି, ଯଂ ୱା ସୋ ପାଣଂ ନାତିପାତେତୀ’’ତି? ‘‘ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ପାଣାତିପାତୀ ରତ୍ତିୟା ୱା ଦିୱସସ୍ସ ୱା ସମୟାସମୟଂ ଉପାଦାୟ, ଅପ୍ପତରୋ ସୋ ସମୟୋ ଯଂ ସୋ ପାଣମତିପାତେତି, ଅଥ ଖୋ ସ୍ୱେୱ ବହୁତରୋ ସମୟୋ ଯଂ ସୋ ପାଣଂ ନାତିପାତେତୀ’’ତି। ‘‘‘ଯଂବହୁଲଂ ଯଂବହୁଲଞ୍ଚ, ଗାମଣି, ୱିହରତି ତେନ ତେନ ନୀୟତୀ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନ କୋଚି ଆପାୟିକୋ ନେରୟିକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଯଥା ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନାଟପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ରତ୍ତିୟା ୱା ଦିୱସସ୍ସ ୱା ସମୟାସମୟଂ ଉପାଦାୟ, କତମୋ ବହୁତରୋ ସମୟୋ, ଯଂ ୱା ସୋ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟତି, ଯଂ ୱା ସୋ ଅଦିନ୍ନଂ ନାଦିୟତୀ’’ତି। ‘‘ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ରତ୍ତିୟା ୱା ଦିୱସସ୍ସ ୱା ସମୟାସମୟଂ ଉପାଦାୟ ଅପ୍ପତରୋ ସୋ ସମୟୋ, ଯଂ ସୋ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟତି, ଅଥ ଖୋ ସ୍ୱେୱ ବହୁତରୋ ସମୟୋ, ଯଂ ସୋ ଅଦିନ୍ନଂ ନାଦିୟତୀ’’ତି। ‘‘‘ଯଂବହୁଲଂ ଯଂବହୁଲଞ୍ଚ, ଗାମଣି, ୱିହରତି ତେନ ତେନ ନୀୟତୀ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନ କୋଚି ଆପାୟିକୋ ନେରୟିକୋ ଭୱିସ୍ସତି,

ଯଥା ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନାଟପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ପୁରିସୋ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ରତ୍ତିଯା ୱା ଦିୱସସ୍ସ ୱା ସମଯାସମଯଂ ଉପାଦାଯ, କତମୋ ବହୁତରୋ ସମଯୋ, ଯଂ ୱା ସୋ କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚରତି, ଯଂ ୱା ସୋ କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ନ ଚରତୀ’’ତି? ‘‘ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ରତ୍ତିଯା ୱା ଦିୱସସ୍ସ ୱା ସମଯାସମଯଂ ଉପାଦାଯ, ଅପ୍ପତରୋ ସୋ ସମଯୋ ଯଂ ସୋ କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚରତି, ଅଥ ଖୋ ସ୍ୱେୱ ବହୁତରୋ ସମଯୋ, ଯଂ ସୋ କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ନ ଚରତୀ’’ତି। ‘‘‘ଯଂବହୁଲଂ ଯଂବହୁଲଞ୍ଚ, ଗାମଣି, ୱିହରତି ତେନ ତେନ ନୀଯତୀ’ତି , ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନ କୋଚି ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଯଥା ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନାଟପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଯୋ ସୋ ପୁରିସୋ ମୁସାୱାଦୀ ରତ୍ତିଯା ୱା ଦିୱସସ୍ସ ୱା ସମଯାସମଯଂ ଉପାଦାଯ, କତମୋ ବହୁତରୋ ସମଯୋ, ଯଂ ୱା ସୋ ମୁସା ଭଣତି, ଯଂ ୱା ସୋ ମୁସା ନ ଭଣତୀ’’ତି? ‘‘ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ , ପୁରିସୋ ମୁସାୱାଦୀ ରତ୍ତିଯା ୱା ଦିୱସସ୍ସ ୱା ସମଯାସମଯଂ ଉପାଦାଯ , ଅପ୍ପତରୋ ସୋ ସମଯୋ, ଯଂ ସୋ ମୁସା ଭଣତି, ଅଥ ଖୋ ସ୍ୱେୱ ବହୁତରୋ ସମଯୋ, ଯଂ ସୋ ମୁସା ନ ଭଣତୀ’’ତି। ‘‘‘ଯଂବହୁଲଂ ଯଂବହୁଲଞ୍ଚ, ଗାମଣି, ୱିହରତି ତେନ ତେନ ନୀଯତୀ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନ କୋଚି ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଯଥା ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନାଟପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ’’।

‘‘ଇଧ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ହୋତି ଏୱଂଦିଟ୍ଠି [ଏୱଂଦିଟ୍ଠୀ (କ।)] – ‘ଯୋ କୋଚି ପାଣମତିପାତେତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ, ଯୋ କୋଚି ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ, ଯୋ କୋଚି କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚରତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ, ଯୋ କୋଚି ମୁସା ଭଣତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ’ତି। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଗାମଣି, ସତ୍ଥରି ସାୱକୋ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ମଯ୍ହଂ ଖୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ଯୋ କୋଚି ପାଣମତିପାତେତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋତି। ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ମଯା ପାଣୋ ଅତିପାତିତୋ, ଅହମ୍ପମ୍ହି ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋତି ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିଲଭତି। ତଂ, ଗାମଣି, ୱାଚଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ। ମଯ୍ହଂ ଖୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ଯୋ କୋଚି ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋତି। ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ମଯା ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିନ୍ନଂ ଅହମ୍ପମ୍ହି ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋତି ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିଲଭତି। ତଂ, ଗାମଣି, ୱାଚଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ। ମଯ୍ହଂ ଖୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ଯୋ କୋଚି କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚରତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ’ତି। ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ମଯା କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚିଣ୍ଣଂ। ‘ଅହମ୍ପମ୍ହି ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ’ତି ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିଲଭତି। ତଂ, ଗାମଣି, ୱାଚଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ। ମଯ୍ହଂ ଖୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ଯୋ କୋଚି ମୁସା ଭଣତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋତି। ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ମଯା ମୁସା ଭଣିତଂ। ‘ଅହମ୍ପମ୍ହି ଆପାଯିକୋ ନେରଯିକୋ’ତି ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିଲଭତି। ତଂ, ଗାମଣି, ୱାଚଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେ।

‘‘ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ସୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ପାଣାତିପାତଂ ଗରହତି ୱିଗରହତି, ‘ପାଣାତିପାତା ୱିରମଥା’ତି ଚାହ। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ଗରହତି ୱିଗରହତି, ‘ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱିରମଥା’ତି ଚାହ। କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ଗରହତି, ୱିଗରହତି ‘କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱିରମଥା’ତି ଚାହ। ମୁସାୱାଦଂ ଗରହତି ୱିଗରହତି ‘ମୁସାୱାଦା ୱିରମଥା’ତି ଚାହ। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଗାମଣି, ସତ୍ଥରି ସାୱକୋ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଭଗୱା ଖୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ପାଣାତିପାତଂ ଗରହତି ୱିଗରହତି, ପାଣାତିପାତା ୱିରମଥାତି ଚାହ। ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ମଯା ପାଣୋ ଅତିପାତିତୋ ଯାୱତକୋ ୱା ତାୱତକୋ ୱା। ଯୋ ଖୋ ପନ ମଯା ପାଣୋ ଅତିପାତିତୋ ଯାୱତକୋ ୱା ତାୱତକୋ ୱା, ତଂ ନ ସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ନ ସାଧୁ। ଅହଞ୍ଚେୱ [ଅହଞ୍ଚେ (?)] ଖୋ ପନ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅସ୍ସଂ। ନ ମେତଂ ପାପଂ କମ୍ମଂ [ପାପକମ୍ମଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଅକତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ତଞ୍ଚେୱ ପାଣାତିପାତଂ ପଜହତି। ଆଯତିଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

‘‘‘ଭଗୱା ଖୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ଗରହତି ୱିଗରହତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱିରମଥାତି ଚାହ। ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ମଯା ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିନ୍ନଂ ଯାୱତକଂ ୱା ତାୱତକଂ ୱା। ଯଂ ଖୋ ପନ ମଯା ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିନ୍ନଂ ଯାୱତକଂ ୱା ତାୱତକଂ ୱା ତଂ ନ ସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ନ ସାଧୁ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅସ୍ସଂ, ନ ମେତଂ ପାପଂ କମ୍ମଂ ଅକତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ତଞ୍ଚେୱ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପଜହତି। ଆଯତିଞ୍ଚ

ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

'''ଭଗୱା ଖୋ ପନ ଅନେକପରିଯାଯେନ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ଗରହତି ୱିଗରହତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱିରମଥାତି ଚାହ। ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ମଯା କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚିଣ୍ଣଂ ଯାୱତକଂ ୱା ତାୱତକଂ ୱା। ଯଂ ଖୋ ପନ ମଯା କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚିଣ୍ଣଂ ଯାୱତକଂ ୱା ତାୱତକଂ ୱା ତଂ ନ ସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ନ ସାଧୁ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅସ୍ସଂ, ନ ମେତଂ ପାପଂ କମ୍ମଂ ଅକତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ତଞ୍ଚେୱ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ପଜହତି, ଆଯତିଞ୍ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

'''ଭଗୱା ଖୋ ପନ ଅନେକପରିଯାଯେନ ମୁସାୱାଦଂ ଗରହତି ୱିଗରହତି, ମୁସାୱାଦା ୱିରମଥାତି ଚାହ। ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ମଯା ମୁସା ଭଣିତଂ ଯାୱତକଂ ୱା ତାୱତକଂ ୱା। ଯଂ ଖୋ ପନ ମଯା ମୁସା ଭଣିତଂ ଯାୱତକଂ ୱା ତାୱତକଂ ୱା ତଂ ନ ସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ନ ସାଧୁ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅସ୍ସଂ, ନ ମେତଂ ପାପଂ କମ୍ମଂ ଅକତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ତଞ୍ଚେୱ ମୁସାୱାଦଂ ପଜହତି, ଆଯତିଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

''ସୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାଯ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ପହାଯ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ମୁସାୱାଦଂ ପହାଯ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ପିସୁଣଂ ୱାଚଂ ପହାଯ ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଫରୁସଂ ୱାଚଂ ପହାଯ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ ପହାଯ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଅଭିଜ୍ଝଂ ପହାଯ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି। ବ୍ଯାପାଦପ୍ପଦୋସଂ ପହାଯ ଅବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ଯାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସେଯ୍ଯଥାପି, ଗାମଣି, ବଲୱା ସଙ୍ଖଧମୋ ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ଚତୁଦ୍ଦିସା ୱିଞ୍ଞାପେଯ୍ଯ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଗାମଣି, ଏୱଂ ଭାୱିତାଯ ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତାଯ ଯଂ ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ, ନ ତଂ ତତ୍ରାୱସିସ୍ସତି, ନ ତଂ ତତ୍ରାୱତିଟ୍ଠତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ଯାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା...ପେ... ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା...ପେ...। ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସେଯ୍ଯଥାପି, ଗାମଣି, ବଲୱା ସଙ୍ଖଧମୋ ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ଚତୁଦ୍ଦିସା ୱିଞ୍ଞାପେଯ୍ଯ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଗାମଣି, ଏୱଂ ଭାୱିତାଯ ଉପେକ୍ଖାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତାଯ ଯଂ ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ ନ ତଂ ତତ୍ରାୱସିସ୍ସତି, ନ ତଂ ତତ୍ରାୱତିଟ୍ଠତୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ...ପେ... ଉପାସକଂ ମଂ ଭଗୱା ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କୁଲସୁତ୍ତଂ

୩୬୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ନାଳନ୍ଦା ତଦୱସରି । ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ନାଳନ୍ଦାଯଂ ୱିହରତି ପାୱାରିକମ୍ବୱନେ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ନାଳନ୍ଦା ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖା ହୋତି ଦ୍ୱୀହିତିକା ସେତଟ୍ଠିକା ସଲାକାୱୁତ୍ତା। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ନାଳନ୍ଦାଯଂ ପଟିୱସତି ମହତିଯା ନିଗଣ୍ଠପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ। ଅଥ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ନିଗଣ୍ଠସାୱକୋ ଯେନ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନିଗଣ୍ଠଂ ନାଟପୁତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତଂ ଗାମଣିଂ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ – ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ଗାମଣି, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱାଦଂ ଆରୋପେହି। ଏୱଂ ତେ କଲ୍ଯାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି – 'ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତେନ ଗାମଣିନା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକସ୍ସ ଏୱଂମହାନୁଭାୱସ୍ସ ୱାଦୋ ଆରୋପିତୋ'''ତି।

‘‘କଥଂ ପନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଏଵଂମହିଦ୍ଧିକସ୍ସ ଏଵଂମହାନୁଭାଵସ୍ସ ଵାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’’ତି ? ‘‘ଏହି ତ୍ଵଂ, ଗାମଣି, ଯେନ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଏଵଂ ଵଦେହି – ‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଅନେକପରିଯାଯେନ କୁଲାନଂ ଅନୁଦ୍ଦଯଂ [ଅନୁଦଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଵଣ୍ଣେତି, ଅନୁରକ୍ଖଂ ଵଣ୍ଣେତି, ଅନୁକମ୍ପଂ ଵଣ୍ଣେତୀ’ତି? ସଚେ ଖୋ, ଗାମଣି, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଏଵଂ ବ୍ୟାକରୋତି – ‘ଏଵଂ, ଗାମଣି, ତଥାଗତୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ କୁଲାନଂ ଅନୁଦ୍ଦଯଂ ଵଣ୍ଣେତି, ଅନୁରକ୍ଖଂ ଵଣ୍ଣେତି, ଅନୁକମ୍ପଂ ଵଣ୍ଣେତୀ’ତି, ତମେନଂ ତ୍ଵଂ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟାସି – ‘ଅଥ କିଞ୍ଚରହି, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖେ ଦ୍ଵୀହିତିକେ ସେତଟ୍ଟିକେ ସଲାକାଵୁତ୍ତେ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚାରିକଂ ଚରତି? ଉଚ୍ଛେଦାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଅନଯାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଉପଘାତାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ’ତି! ଇମଂ ଖୋ ତେ, ଗାମଣି, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଉଭତୋକୋଟିକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ନେଵ ସକ୍ଖତି [ସକ୍କିତି (ସୀ।) ମ। ନି। ୨।୮୩] ଉଗ୍ଗିଲିତୁଂ, ନେଵ ସକ୍ଖତି ଓଗିଲିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏଵଂ , ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନାଟପୁତ୍ତସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ନିଗଣ୍ଠଂ ନାଟପୁତ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ଵା ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଅନେକପରିଯାଯେନ କୁଲାନଂ ଅନୁଦ୍ଦଯଂ ଵଣ୍ଣେତି, ଅନୁରକ୍ଖଂ ଵଣ୍ଣେତି, ଅନୁକମ୍ପଂ ଵଣ୍ଣେତୀ’’ତି? ‘‘ଏଵଂ, ଗାମଣି, ତଥାଗତୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ କୁଲାନଂ ଅନୁଦ୍ଦଯଂ ଵଣ୍ଣେତି, ଅନୁରକ୍ଖଂ ଵଣ୍ଣେତି, ଅନୁକମ୍ପଂ ଵଣ୍ଣେତୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କିଞ୍ଚରହି, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖେ ଦ୍ଵୀହିତିକେ ସେତଟ୍ଟିକେ ସଲାକାଵୁତ୍ତେ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚାରିକଂ ଚରତି? ଉଚ୍ଛେଦାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଅନଯାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଉପଘାତାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘ଇତୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଏକନଵୁତିକପ୍ପେ [ଏକନଵୁତୋ କପ୍ପୋ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଏକନଵୁତିକପ୍ପୋ (ପୀ।)] ଯମହଂ ଅନୁସ୍ସରାମି, ନାଭିଜାନାମି କିଞ୍ଚି କୁଲଂ ପକ୍କଭିକ୍ଖାନୁପ୍ପଦାନମତ୍ତେନ ଉପହତପୁବ୍ବଂ। ଅଥ ଖୋ ଯାନି ତାନି କୁଲାନି ଅଡ୍ଢାନି ମହଦ୍ଧନାନି ମହାଭୋଗାନି ପହୂତଜାତରୂପରଜତାନି ପହୂତଵିତ୍ତୂପକରଣାନି ପହୂତଧନଧଞ୍ଞାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ଦାନସମ୍ଭୂତାନି ଚେଵ ସଚ୍ଚସମ୍ଭୂତାନି ଚ ସାମଞ୍ଞସମ୍ଭୂତାନି ଚ। ଅଟ୍ଠ ଖୋ, ଗାମଣି, ହେତୂ, ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚଯା କୁଲାନଂ ଉପଘାତାଯ। ରାଜତୋ ଵା କୁଲାନି ଉପଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚୋରତୋ ଵା କୁଲାନି ଉପଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଗ୍ଗିତୋ ଵା କୁଲାନି ଉପଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି , ଉଦକତୋ ଵା କୁଲାନି ଉପଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନିହିତଂ ଵା ଠାନା ଵିଗଚ୍ଛତି [ନିହିତଂ ଵା ନାଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)], ଦୁପ୍ପଯୁତ୍ତା ଵା କମ୍ମନ୍ତା ଵିପଜ୍ଜନ୍ତି, କୁଲେ ଵା କୁଲଙ୍ଗାରୋତି [କୁଲାନଂ ଵା କୁଲଙ୍ଗାରୋ (ସୀ।)] ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯୋ ତେ ଭୋଗେ ଵିକିରତି ଵିଧମତି ଵିଦ୍ଧଂସେତି, ଅନିଚ୍ଚତାଯେଵ ଅଟ୍ଠମୀତି। ଇମେ ଖୋ, ଗାମଣି, ଅଟ୍ଠ ହେତୂ, ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚଯା କୁଲାନଂ ଉପଘାତାଯ । ଇମେସୁ ଖୋ, ଗାମଣି, ଅଟ୍ଠସୁ ହେତୂସୁ, ଅଟ୍ଠସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ସଂଵିଜ୍ଜମାନେସୁ ଯୋ ମଂ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – ‘ଉଚ୍ଛେଦାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଅନଯାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଉପଘାତାଯ ଭଗଵା କୁଲାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ’ତି, ତଂ, ଗାମଣି, ଵାଚଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପହାଯ ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ଵା ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏଵଂ ନିରଯେ’’ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଅସିବନ୍ଧକପୁତ୍ତୋ ଗାମଣି ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭଗଵା ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ମଣିଚୂଳକସୁତ୍ତଂ

୩୬୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି ଵେଳୁଵନେ କଲନ୍ଦକନିଵାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ରାଜନ୍ତେପୁରେ ରାଜପରିସାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – ‘‘କପ୍ପତି ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ ଜାତରୂପରଜତଂ, ସାଦିଯନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜାତରୂପରଜତଂ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜାତରୂପରଜତ’’ନ୍ତି!

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ମଣିଚୂଳକୋ ଗାମଣି ତସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ମଣିଚୂଳକୋ ଗାମଣି ତଂ ପରିସଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ମା ଅଯ୍ୟୋ [ଅଯ୍ୟା (ସୀ। ପୀ।)] ଏଵଂ ଅଵଚୁତ୍ଥ। ନ କପ୍ପତି ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ ଜାତରୂପରଜତଂ, ନ ସାଦିଯନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜାତରୂପରଜତଂ, ନପ୍ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜାତରୂପରଜତଂ, ନିକ୍ଖିତ୍ତମଣିସୁଵଣ୍ଣା ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଅପେତଜାତରୂପରଜତା’’ତି। ଅସକ୍ଖି ଖୋ ମଣିଚୂଳକୋ ଗାମଣି ତଂ ପରିସଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ। ଅଥ ଖୋ ମଣିଚୂଳକୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମଣିଚୂଳକୋ ଗାମଣି ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ରାଜନ୍ତେପୁରେ ରାଜପରିସାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – ‘କପ୍ପତି ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ ଜାତରୂପରଜତଂ, ସାଦିଯନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜାତରୂପରଜତଂ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜାତରୂପରଜତ’ନ୍ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ପରିସଂ ଏତଦଵୋଚଂ – ‘ମା ଅଯ୍ୟୋ ଏଵଂ ଅଵଚୁତ୍ଥ। ନ କପ୍ପତି ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ ଜାତରୂପରଜତଂ, ନ ସାଦିଯନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜାତରୂପରଜତଂ, ନପ୍ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜାତରୂପରଜତଂ, ନିକ୍ଖିତ୍ତମଣିସୁଵଣ୍ଣା ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଅପେତଜାତରୂପରଜତା’ତି। ଅସକ୍ଖିଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ପରିସଂ

ସଞ୍ଞାପେତୁଂ। କଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ହୋମି, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖାମି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋମି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି?

''ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଗାମଣି, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ମେ ହୋସି, ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖସି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋସି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ନ ହି, ଗାମଣି, କପ୍ପତି ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟାନଂ ଜାତରୂପରଜତଂ, ନ ସାଦିୟନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟା ଜାତରୂପରଜତଂ, ନପ୍ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟା ଜାତରୂପରଜତଂ, ନିକ୍ଖିତ୍ତମଣିସୁୱଣ୍ଣା ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟା ଅପେତଜାତରୂପରଜତା। ଯସ୍ସ ଖୋ, ଗାମଣି, ଜାତରୂପରଜତଂ କପ୍ପତି, ପଞ୍ଚପି ତସ୍ସ କାମଗୁଣା କପ୍ପନ୍ତି। ଯସ୍ସ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା କପ୍ପନ୍ତି ( ) [(ତସ୍ସପି ଜାତରୂପରଜତଂ କପ୍ପତି,) (ସ୍ୟା। କଂ।)], ଏକଂସେନେତଂ , ଗାମଣି, ଧାରେୟ୍ୟାସି ଅସ୍ସମଣଧମ୍ମୋ ଅସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟଧମ୍ମୋତି। ଅପି ଚାହଂ, ଗାମଣି, ଏୱଂ ୱଦାମି – ତିଣଂ ତିଣତ୍ଥିକେନ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ, ଦାରୁ ଦାରୁତ୍ଥିକେନ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ, ସକଟଂ ସକଟତ୍ଥିକେନ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ, ପୁରିସୋ ପୁରିସତ୍ଥିକେନ ପରିୟେସିତବ୍ବୋ [ପରିୟେସିତବ୍ବୋ''ତି (?)]। ନତ୍ୱେୱାହଂ, ଗାମଣି, କେନଚି ପରିୟାୟେନ 'ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିତବ୍ବଂ ପରିୟେସିତବ୍ବ'ନ୍ତି ୱଦାମୀ''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଭଦ୍ରକସୁତ୍ତଂ

୩୬୩। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ମଲ୍ଲେସୁ ୱିହରତି ଉରୁୱେଲକପ୍ପଂ ନାମ ମଲ୍ଲାନଂ ନିଗମୋ। ଅଥ ଖୋ ଭଦ୍ରକୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଭଦ୍ରକୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେତୂ''ତି। ''ଅହଞ୍ଚେ [ଅହଞ୍ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ତେ, ଗାମଣି, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଆରବ୍ଭ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେୟ୍ୟଂ – 'ଏୱଂ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନ'ନ୍ତି, ତତ୍ର ତେ ସିୟା କଙ୍ଖା, ସିୟା ୱିମତି। ଅହଂ ଚେ [ଅହଞ୍ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ତେ, ଗାମଣି, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଆରବ୍ଭ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେୟ୍ୟଂ – 'ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ'ନ୍ତି, ତତ୍ରାପି ତେ ସିୟା କଙ୍ଖା, ସିୟା ୱିମତି। ଅପି ଚାହଂ, ଗାମଣି, ଇଧେୱ ନିସିନ୍ନୋ ଏତ୍ଥେୱ ତେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାହି , ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଭଦ୍ରକୋ ଗାମଣି ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅତ୍ଥି ତେ ଉରୁୱେଲକପ୍ପେ ମନୁସ୍ସା ଯେସଂ ତେ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଉରୁୱେଲକପ୍ପେ ମନୁସ୍ସା ଯେସଂ ମେ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା''ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ଗାମଣି, ଉରୁୱେଲକପ୍ପେ ମନୁସ୍ସା ଯେସଂ ତେ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଉରୁୱେଲକପ୍ପେ ମନୁସ୍ସା ଯେସଂ ମେ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା''ତି। ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଗାମଣି, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ତେ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଉରୁୱେଲକପ୍ପିୟାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା''ତି? ''ଯେସଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଉରୁୱେଲକପ୍ପିୟାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା, ଅତ୍ଥି ମେ ତେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ । ଯେସଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉରୁୱେଲକପ୍ପିୟାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା, ନତ୍ଥି ମେ ତେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ''ତି। ''ଇମିନା ତ୍ୱଂ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମେନ ଦିଟ୍ଠେନ ୱିଦିତେନ ଅକାଲିକେନ ପତ୍ତେନ ପରିୟୋଗାଳ୍ହେନ ଅତୀତାନାଗତେ ନୟଂ ନେହି – 'ଯଂ ଖୋ କିଞ୍ଚି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି [ଉପ୍ପଜ୍ଜତି (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ସବ୍ବଂ ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ। ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ। ଯମ୍ପି ହି କିଞ୍ଚି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ। ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା'''ତି । ''ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ଯାୱ ସୁଭାସିତଂ ଚିଦଂ [ସୁଭାସିତମିଦଂ (ସୀ। ପୀ।)], ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା [ଯଙ୍କିଞ୍ଚି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବନ୍ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ, ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି, ଯଙ୍କିଞ୍ଚି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ସବ୍ବନ୍ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ, ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି (ସ୍ୟା। କଂ।)] – 'ଯଂ କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ। ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା'ତି। [''ଯଙ୍କିଞ୍ଚି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବନ୍ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ, ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି, ଯଙ୍କିଞ୍ଚି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ସବ୍ବନ୍ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ, ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି (ସ୍ୟା। କଂ)] ଅତ୍ଥି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଚିରୱାସୀ ନାମ କୁମାରୋ ବହି ଆୱସଥେ [ଆୱେସନେ (?)] ପଟିୱସତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, କାଲସ୍ସେୱ ୱୁଟ୍ଠାୟ ପୁରିସଂ ଉୟ୍ୟୋଜେମି [ଉୟ୍ୟୋଜେସିଂ (କ।)] – 'ଗଚ୍ଛ, ଭଣେ, ଚିରୱାସିଂ କୁମାରଂ ଜାନାହୀ'ତି। ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ, ଭନ୍ତେ, ସୋ ପୁରିସୋ ନାଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ମେ ହୋତେୱ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – 'ମା ହେୱ

ଚିରୱାସିସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଆବାଧୟିଂସୁ’’ତି [ଆବାଧୟେଥାତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)]।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଚିରୱାସିସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା’’ତି ? ‘‘ଚିରୱାସିସ୍ସ ମେ, ଭନ୍ତେ, କୁମାରସ୍ସ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ଜୀୱିତସ୍ସପି ସିୟା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ, କିଂ ପନ ମେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା’’ତି। ‘‘ଇମିନାପି ଖୋ ଏତଂ, ଗାମଣି, ପରିୟାୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ‘ୟଂ କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ। ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ୟଦା ତେ ଚିରୱାସିମାତା [ଚିରୱାସିସ୍ସ ମାତା (ସୀ। ପୀ।)] ଅଦିଟ୍ଠା ଅହୋସି, ଅସ୍ସୁତା ଅହୋସି, ତେ ଚିରୱାସିମାତୁୟା ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଦସ୍ସନଂ ୱା ତେ, ଗାମଣି, ଆଗମ୍ମ ସୱନଂ ୱା ଏୱଂ ତେ ଅହୋସି – ‘ଚିରୱାସିମାତୁୟା ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱା’’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଚିରୱାସିମାତୁୟା ତେ ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା’’ତି? ‘‘ଚିରୱାସିମାତୁୟା ମେ, ଭନ୍ତେ, ୱଧେନ ୱା ବନ୍ଧେନ ୱା ଜାନିୟା ୱା ଗରହାୟ ୱା ଜୀୱିତସ୍ସପି ସିୟା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ, କିଂ ପନ ମେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା’’ତି! ‘‘ଇମିନାପି ଖୋ ଏତଂ, ଗାମଣି, ପରିୟାୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ‘ୟଂ କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ଛନ୍ଦମୂଲକଂ ଛନ୍ଦନିଦାନଂ। ଛନ୍ଦୋ ହି ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ରାସିୟସୁତ୍ତଂ

୩୬୪। ଅଥ ଖୋ ରାସିୟୋ ଗାମଣି ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ରାସିୟୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସବ୍ବଂ ତପଂ ଗରହତି, ସବ୍ବଂ ତପସ୍ସିଂ ଲୂଖଜୀୱିଂ ଏକଂସେନ ଉପୱଦତି ଉପକ୍କୋସତୀ’ତି [ଉପକ୍କୋସତି ଉପୱଦତୀତି (ଦୀ। ନି। ୧।୩୮୧)]। ୟେ ତେ, ଭନ୍ତେ, ଏୱମାହଂସୁ – ‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସବ୍ବଂ ତପଂ ଗରହତି, ସବ୍ବଂ ତପସ୍ସିଂ ଲୂଖଜୀୱିଂ ଏକଂସେନ ଉପୱଦତି ଉପକ୍କୋସତୀ’ତି, କଚ୍ଚି ତେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି? ‘‘ୟେ ତେ, ଗାମଣି, ଏୱମାହଂସୁ – ‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସବ୍ବଂ ତପଂ ଗରହତି, ସବ୍ବଂ ତପସ୍ସିଂ ଲୂଖଜୀୱିଂ ଏକଂସେନ ଉପୱଦତି ଉପକ୍କୋସତୀ’ତି, ନ ମେ ତେ ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ, ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି ଚ ପନ ମଂ ତେ ଅସତା ତୁଚ୍ଛା ଅଭୂତେନ’’।

‘‘ଦ୍ୱେମେ, ଗାମଣି, ଅନ୍ତା ପବ୍ବଜିତେନ ନ ସେୱିତବ୍ବା – ୟୋ ଚାୟଂ କାମେସୁ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁୟୋଗୋ ହୀନୋ ଗମ୍ମୋ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକୋ ଅନରିୟୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ୟୋ ଚାୟଂ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ ଅନରିୟୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ। ଏତେ ତେ, ଗାମଣି, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା – ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି। କତମା ଚ ସା, ଗାମଣି, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା – ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି? ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଖୋ ସା, ଗାମଣି, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା – ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ତୟୋ ଖୋ ମେ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗିନୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତୟୋ? ଇଧ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସତି, ସାହସେନ ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସିତ୍ୱା ସାହସେନ ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ନ ପୀଣେତି ନ ସଂୱିଭଜତି ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସତି ସାହସେନ। ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସିତ୍ୱା ସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସତି ସାହସେନ। ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସିତ୍ୱା ସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି।

‘‘ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସତି ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି। ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସିତ୍ୱା ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି, ନ ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସତି ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି। ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିୟେସିତ୍ୱା ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି

ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି, ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି । ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି।

''ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନ। ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅସାହସେନ ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି, ନ ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନ। ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନ। ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ତେ ଚ ଭୋଗେ ଗଧିତୋ [ଗଥିତୋ (ସୀ।)] ମୁଚ୍ଛିତୋ ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନୋ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନ। ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ତେ ଚ ଭୋଗେ ଅଗଧିତୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝୋପନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି।

''ତତ୍ର , ଗାମଣି, ୟ୍ୱାୟଂ କାମଭୋଗୀ ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନ, ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସାହସେନ ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି, ନ ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେହି ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ? ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ନ ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ତତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମେହି ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ।

''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାୟଂ କାମଭୋଗୀ ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନ, ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ, ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ? ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ? ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ।

''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାୟଂ କାମଭୋଗୀ ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନ, ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ, ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ। କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ? ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନାତି, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ? ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ, ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ।

''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାୟଂ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି, ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି, ନ ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ, ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ? ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନାତି, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। କତମେହି ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ? ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି, ନ ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ତତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ, ଇମେହି ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ।

''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାୟଂ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି, ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଅୟଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ, ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ? ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ । କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ? ଅଧମ୍ମେନ

ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ, ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ।

''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାଯଂ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି, ଧମ୍ମାଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସାହସେନପି ଅସାହସେନପି ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ତୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ, ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେହି ତୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ? ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ତତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ? ଅଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ସାହସେନାତି , ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମେହି ତୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ।

''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାଯଂ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନ , ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅସାହସେନ, ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି, ନ ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ, ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ? ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନାତି, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ? ନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି, ନ ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ, ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ।

''ତତ୍ର , ଗାମଣି, ୟ୍ୱାଯଂ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନ, ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି, ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ, ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ? ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ ? ନ ସଂୱିଭଜତି, ନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ।

''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାଯଂ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନ , ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି, ତେ ଚ ଭୋଗେ ଗଧିତୋ ମୁଚ୍ଛିତୋ ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନୋ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ତୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ, ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେହି ତୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ? ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ତତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ । କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ? ତେ ଚ ଭୋଗେ ଗଧିତୋ ମୁଚ୍ଛିତୋ ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନୋ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମେହି ତୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ।

''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାଯଂ କାମଭୋଗୀ ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନ, ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅସାହସେନ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତି ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି। ତେ ଚ ଭୋଗେ ଅଗଧିତୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝୋପନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଚତୂହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ। କତମେହି ଚତୂହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ? ଧମ୍ମେନ ଭୋଗେ ପରିଯେସତି ଅସାହସେନାତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେତି ପୀଣେତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ସଂୱିଭଜତି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୀତି, ଇମିନା ତତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ତେ ଚ ଭୋଗେ ଅଗଧିତୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝୋପନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି, ଇମିନା ଚତୁତ୍ଥେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅଯଂ, ଗାମଣି, କାମଭୋଗୀ ଇମେହି ଚତୂହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ।

''ତୟୋମେ, ଗାମଣି, ତପସ୍ସିନୋ ଲୂଖଜୀୱିନୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତୟୋ? ଇଧ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି – 'ଅପ୍ପେୱ ନାମ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟଂ, ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି, କୁସଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରି ଚ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋତି।

‘‘ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି – ‘ଅପ୍ପେୱ ନାମ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ସଚ୍ଛିକରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି, କୁସଲଞ୍ହି ଖୋ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋତି।

‘‘ଇଧ ପନ, ଗାମଣି, ଏକଚ୍ଚୋ ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି – ‘ଅପ୍ପେୱ ନାମ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ସଚ୍ଛିକରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି , କୁସଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରି ଚ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି।

‘‘ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାଯଂ ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି, କୁସଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରି ଚ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଅଯଂ, ଗାମଣି, ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେହି ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ? ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତୀତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। କୁସଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଉତ୍ତରି ଚ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି, ଇମିନା ତତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଅଯଂ, ଗାମଣି, ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ, ଇମେହି ତୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ।

‘‘ତତ୍ର, ଗାମଣି, ୟ୍ୱାଯଂ ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି, କୁସଲଞ୍ହି ଖୋ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରି ଚ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଅଯଂ, ଗାମଣି, ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ, ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ? ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତୀତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। ଉତ୍ତରି ଚ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ? କୁସଲଞ୍ହି ଖୋ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତୀତି, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଅଯଂ, ଗାମଣି, ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଗାରୟ୍ହୋ, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ।

‘‘ତତ୍ର , ଗାମଣି, ୟ୍ୱାଯଂ ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି, କୁସଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରି ଚ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଅଯଂ, ଗାମଣି, ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ, ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ। କତମେନ ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ? ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି ପରିତାପେତୀତି, ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ? କୁସଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତୀତି, ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ। ଉତ୍ତରି ଚ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଠାନେନ ପାସଂସୋ । ଅଯଂ, ଗାମଣି, ତପସ୍ସୀ ଲୂଖଜୀୱୀ ଇମିନା ଏକେନ ଠାନେନ ଗାରୟ୍ହୋ, ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ପାସଂସୋ।

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଗାମଣି, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରା ଅକାଲିକା ଏହିପସ୍ସିକା ଓପନେୟ୍ୟିକା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବା ୱିଞ୍ଞୂହି। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଯଂ ରତ୍ତୋ ରାଗାଧିକରଣଂ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି। ରାଗେ ପହୀନେ ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରା ଅକାଲିକା ଏହିପସ୍ସିକା ଓପନେୟ୍ୟିକା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବା ୱିଞ୍ଞୂହି। ଯଂ ଦୁଟ୍ଠୋ ଦୋସାଧିକରଣଂ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି। ଦୋସେ ପହୀନେ ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରା ଅକାଲିକା ଏହିପସ୍ସିକା ଓପନେୟ୍ୟିକା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବା ୱିଞ୍ଞୂହି। ଯଂ ମୂଳ୍ହୋ ମୋହାଧିକରଣଂ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି। ମୋହେ ପହୀନେ ନେୱତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରା ଅକାଲିକା ଏହିପସ୍ସିକା ଓପନେୟ୍ୟିକା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବା ୱିଞ୍ଞୂହି। ଇମା ଖୋ, ଗାମଣି, ତିସ୍ସୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକା ନିଜ୍ଜରା ଅକାଲିକା ଏହିପସ୍ସିକା ଓପନେୟ୍ୟିକା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବା ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ରାସିଯୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭଗୱା ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ପାଟଲିଯସୁତ୍ତଂ

୩୬୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା କୋଲିଯେସୁ ଵିହରତି ଉତ୍ତରଂ ନାମ [ଉତ୍ତରକଂ ନାମ (ସୀ।)] କୋଲିଯାନଂ ନିଗମୋ। ଅଥ ଖୋ ପାଟଲିଯୋ ଗାମଣି ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ପାଟଲିଯୋ ଗାମଣି ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ – 'ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମାଯଂ ଜାନାତୀ'ତି। ଯେ ତେ, ଭନ୍ତେ, ଏଵମାହଂସୁ – 'ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମାଯଂ ଜାନାତୀ'ତି, କଚ୍ଚି ତେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ଵୁତ୍ତଵାଦିନୋ, ନ ଚ ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ଵାଦାନୁଵାଦୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି? ଅନବ୍ଭାଚିକ୍ଖିତୁକାମା ହି ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵନ୍ତ''ନ୍ତି। ''ଯେ ତେ, ଗାମଣି, ଏଵମାହଂସୁ – 'ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମାଯଂ ଜାନାତୀ'ତି, ଵୁତ୍ତଵାଦିନୋ ଚେଵ ମେ, ତେ ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ଵାଦାନୁଵାଦୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତୀତି, ସଚ୍ଚଂଯେଵ କିର, ଭୋ, ମଯଂ ତେସଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ନ ସଦ୍ଦହାମ – 'ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମାଯଂ ଜାନାତୀତି, ସମଣୋ ଖଲୁ ଭୋ ଗୋତମୋ ମାଯାଵୀ'ତି। ଯୋ ନୁ ଖୋ, ଗାମଣି, ଏଵଂ ଵଦେତି – 'ଅହଂ ମାଯଂ ଜାନାମୀ'ତି, ସୋ ଏଵଂ ଵଦେତି – 'ଅହଂ ମାଯାଵୀ'ତି। ତଥେଵ ତଂ ଭଗଵା ହୋତି, ତଥେଵ ତଂ ସୁଗତ ହୋତୀ''ତି। ତେନ ହି, ଗାମଣି, ତଞ୍ଞେଵେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି; ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ଯ, ତଥା ତଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସି –

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଜାନାସି ତ୍ଵଂ କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକେ ଭଟେ''ତି? ''ଜାନାମହଂ, ଭନ୍ତେ, କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକେ ଭଟେ''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, କିମତ୍ଥିଯା କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକା ଭଟା''ତି? ''ଯେ ଚ, ଭନ୍ତେ, କୋଲିଯାନଂ ଚୋରା ତେ ଚ ପଟିସେଧେତୁଂ, ଯାନି ଚ କୋଲିଯାନଂ ଦୂତେଯ୍ୟାନି ତାନି ଚ ଵହାତୁଂ [ତାନି ଚ ପହାତୁଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ତାନି ଚ ଯାତୁଂ (କତ୍ଥଚି), ତାନି ଚାଵହାତୁଂ (?)], ଏତଦତ୍ଥିଯା, ଭନ୍ତେ, କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକା ଭଟା''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଜାନାସି ତ୍ଵଂ କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକେ ଭଟେ ସୀଲଵନ୍ତେ ଵା ତେ ଦୁସ୍ସୀଲେ ଵା''ତି? ''ଜାନାମହଂ, ଭନ୍ତେ, କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକେ ଭଟେ ଦୁସ୍ସୀଲେ ପାପଧମ୍ମେ ; ଯେ ଚ ଲୋକେ ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକା ଭଟା ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରା''ତି। ''ଯୋ ନୁ ଖୋ, ଗାମଣି, ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – 'ପାଟଲିଯୋ ଗାମଣି ଜାନାତି କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକେ ଭଟେ ଦୁସ୍ସୀଲେ ପାପଧମ୍ମେ, ପାଟଲିଯୋପି ଗାମଣି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ'ତି, ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ ଵଦମାନୋ ଵଦେଯ୍ୟା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ! ଅଞ୍ଞେ, ଭନ୍ତେ, କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକା ଭଟା, ଅଞ୍ଞୋହମସ୍ମି। ଅଞ୍ଞଥାଧମ୍ମା କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକା ଭଟା, ଅଞ୍ଞଥାଧମ୍ମୋହମସ୍ମୀ''ତି। ''ତ୍ଵଞ୍ହି ନାମ, ଗାମଣି, ଲଚ୍ଛସି – 'ପାଟଲିଯୋ ଗାମଣି ଜାନାତି କୋଲିଯାନଂ ଲମ୍ବଚୂଳକେ ଭଟେ ଦୁସ୍ସୀଲେ ପାପଧମ୍ମେ, ନ ଚ ପାଟଲିଯୋ ଗାମଣି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ'ତି, କସ୍ମା ତଥାଗତୋ ନ ଲଚ୍ଛତି – 'ତଥାଗତୋ ମାଯଂ ଜାନାତି, ନ ଚ ତଥାଗତୋ ମାଯାଵୀ'ତି? ମାଯଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ମାଯାଯ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ମାଯାଵୀ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି''।

''ପାଣାତିପାତଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ପାଣାତିପାତସ୍ସ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ପାଣାତିପାତୀ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରସ୍ସ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ମୁସାଵାଦଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ମୁସାଵାଦସ୍ସ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ମୁସାଵାଦୀ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ପିସୁଣଵାଚଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ପିସୁଣଵାଚାଯ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ପିସୁଣଵାଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ଫରୁସଵାଚଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ଫରୁସଵାଚାଯ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ଫରୁସଵାଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପସ୍ସ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ଅଭିଜ୍ଝଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ବ୍ୟାପାଦପଦୋସସ୍ସ ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ଚାହଂ, ଗାମଣି, ପଜାନାମି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ଚ ଵିପାକଂ, ଯଥାପଟିପନ୍ନୋ ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି।

''ସନ୍ତି ହି, ଗାମଣି, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – 'ଯୋ କୋଚି ପାଣମତିପାତେତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି। ଯୋ କୋଚି ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି। ଯୋ କୋଚି କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚରତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତି। ଯୋ କୋଚି ମୁସା ଭଣତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତୀ'''ତି।

''ଦିସ୍ସତି ଖୋ ପନ, ଗାମଣି, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ ସୁନ୍ହାତୋ [ସୁନହାତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସୁୱିଲିତ୍ତୋ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୁ ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେନ୍ତୋ। ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ କିଂ ଅକାସି ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ ସୁନ୍ହାତୋ ସୁୱିଲିତ୍ତୋ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୁ ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେତୀ'ତି? ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ ପସୟ୍ହ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସି। ତସ୍ସ ରାଜା ଅତ୍ତମନୋ ଅଭିହାରମଦାସି। ତେନାୟଂ ପୁରିସୋ ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ ସୁନ୍ହାତୋ ସୁୱିଲିତ୍ତୋ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୁ, ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେତୀ'''ତି।

''ଦିସ୍ସତି ଖୋ, ଗାମଣି, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ପଚ୍ଛାବାହଂ ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଖୁରମୁଣ୍ଡଂ କରିତ୍ୱା ଖରସ୍ସରେନ ପଣୱେନ ରଥିୟାୟ ରଥିୟଂ [ରଥିକାୟ ରଥିକଂ (ସୀ।)] ସିଙ୍ଘାଟକେନ ସିଙ୍ଘାଟକଂ ପରିନେତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖାମେତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିଜ୍ଜମାନୋ। ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ କିଂ ଅକାସି, ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ପଚ୍ଛାବାହଂ ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଖୁରମୁଣ୍ଡଂ କରିତ୍ୱା ଖରସ୍ସରେନ ପଣୱେନ ରଥିୟାୟ ରଥିୟଂ ସିଙ୍ଘାଟକେନ ସିଙ୍ଘାଟକଂ ପରିନେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖାମେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦତୀ'ତି [ଛିଜ୍ଜତୀତି (କତ୍ଥଚି)]? ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ ରାଜୱେରୀ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସି, ତେନ ନଂ ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ କମ୍ମକାରଣଂ କାରେନ୍ତୀ'''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅପି ନୁ ତେ ଏୱରୂପଂ ଦିଟ୍ଠଂ ୱା ସୁତଂ ୱା''ତି? ''ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ସୁତଞ୍ଚ ସୁୟିସ୍ସତି ଚା''ତି। ''ତତ୍ର, ଗାମଣି, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – 'ଯୋ କୋଚି ପାଣମତିପାତେତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତୀ'ତି, ସଚ୍ଚଂ ୱା ତେ ଆହଂସୁ ମୁସା ୱା''ତି? ''ମୁସା, ଭନ୍ତେ''। ''ଯେ ପନ ତେ ତୁଚ୍ଛଂ ମୁସା ୱିଲପନ୍ତି, ସୀଲୱନ୍ତୋ ୱା ତେ ଦୁସ୍ସୀଲା ୱା''ତି? ''ଦୁସ୍ସୀଲା , ଭନ୍ତେ''। ''ଯେ ପନ ତେ ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା ୱା ତେ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ୱା''ତି? ''ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା, ଭନ୍ତେ'' । ''ଯେ ପନ ତେ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ୱା ତେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ୱା''ତି? ''ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା, ଭନ୍ତେ''। ''ଯେ ପନ ତେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା କଲ୍ଲଂ ନୁ ତେସୁ ପସୀଦିତୁ''ନ୍ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଦିସ୍ସତି ଖୋ ପନ, ଗାମଣି, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ…ପେ… ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେନ୍ତୋ। ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ କିଂ ଅକାସି ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ…ପେ… ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେତୀ'ତି? ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକସ୍ସ ପସୟ୍ହ ରତନଂ ଅହାସି [ପସୟ୍ହ ଅଦିନ୍ନଂ ରତନଂ ଆଦିୟି (କ।)]। ତସ୍ସ ରାଜା ଅତ୍ତମନୋ ଅଭିହାରମଦାସି। ତେନାୟଂ ପୁରିସୋ ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ…ପେ… ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେତୀ'''ତି।

''ଦିସ୍ସତି ଖୋ, ଗାମଣି, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା…ପେ… ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିଜ୍ଜମାନୋ ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ କିଂ ଅକାସି ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା…ପେ… ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦତୀ'ତି? ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱା ଅଦିନ୍ନଂ ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦିୟି। ତେନ ନଂ ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ କମ୍ମକାରଣଂ କାରେନ୍ତୀ'ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅପି ନୁ ତେ ଏୱରୂପଂ ଦିଟ୍ଠଂ ୱା ସୁତଂ ୱା''ତି? ''ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ସୁତଞ୍ଚ ସୁୟିସ୍ସତି ଚା''ତି। ''ତତ୍ର , ଗାମଣି, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – 'ଯୋ କୋଚି ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦୟତୀ'ତି, ସଚ୍ଚଂ ୱା ତେ ଆହଂସୁ ମୁସା ୱାତି…ପେ… କଲ୍ଲଂ ନୁ ତେସୁ ପସୀଦିତୁ''ନ୍ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଦିସ୍ସତି ଖୋ ପନ, ଗାମଣି, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ…ପେ… ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେନ୍ତୋ। ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ କିଂ ଅକାସି ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ…ପେ… ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେତୀ'ତି? ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ! ଅୟଂ ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକସ୍ସ ଦାରେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ରାଜା ଅତ୍ତମନୋ ଅଭିହାରମଦାସି। ତେନାୟଂ ପୁରିସୋ ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ…ପେ… ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେତୀ'''ତି।

‘‘ଦିସ୍ସତି ଖୋ, ଗାମଣି, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁଯା…ପେ… ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦମାନୋ। ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଅମ୍ଭୋ! ଅଯଂ ପୁରିସୋ କିଂ ଅକାସି ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁଯା…ପେ… ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦତୀ’ତି? ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଅମ୍ଭୋ! ଅଯଂ ପୁରିସୋ କୁଲିତ୍ଥୀସୁ କୁଲକୁମାରୀସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜି, ତେନ ନଂ ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ କମ୍ମକାରଣଂ କାରେନ୍ତୀ’ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅପି ନୁ ତେ ଏୱରୂପଂ ଦିଟ୍ଠଂ ୱା ସୁତଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ସୁତଞ୍ଚ ସୁଯ୍ୟିସ୍ସତି ଚା’’ତି। ‘‘ତତ୍ର, ଗାମଣି, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯୋ କୋଚି କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚରତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’ତି, ସଚ୍ଚଂ ୱା ତେ ଆହଂସୁ ମୁସା ୱାତି…ପେ… କଲ୍ଲଂ ନୁ ତେସୁ ପସୀଦିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଦିସ୍ସତି ଖୋ ପନ, ଗାମଣି, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ ସୁନ୍ହାତୋ ସୁୱିଲିତ୍ତୋ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୁ ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେନ୍ତୋ। ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଅମ୍ଭୋ! ଅଯଂ ପୁରିସୋ କିଂ ଅକାସି ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ ସୁନ୍ହାତୋ ସୁୱିଲିତ୍ତୋ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୁ ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେତୀ’ତି? ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଅମ୍ଭୋ! ଅଯଂ ପୁରିସୋ ରାଜାନଂ ମୁସାୱାଦେନ ହାସେସି। ତସ୍ସ ରାଜା ଅତ୍ତମନୋ ଅଭିହାରମଦାସି। ତେନାଯଂ ପୁରିସୋ ମାଲୀ କୁଣ୍ଡଲୀ ସୁନ୍ହାତୋ ସୁୱିଲିତ୍ତୋ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୁ ଇତ୍ଥିକାମେହି ରାଜା ମଞ୍ଞେ ପରିଚାରେତୀ’’’ତି।

‘‘ଦିସ୍ସତି ଖୋ, ଗାମଣି, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁଯା ପଚ୍ଛାବାହଂ ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଖୁରମୁଣ୍ଡଂ କରିତ୍ୱା ଖରସ୍ସରେନ ପଣୱେନ ରଥିଯାଯ ରଥିଯଂ ସିଙ୍ଘାଟକେନ ସିଙ୍ଘାଟକଂ ପରିନେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖାମେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦମାନୋ। ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଅମ୍ଭୋ! ଅଯଂ ପୁରିସୋ କିଂ ଅକାସି ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁଯା ପଚ୍ଛାବାହଂ ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଖୁରମୁଣ୍ଡଂ କରିତ୍ୱା ଖରସ୍ସରେନ ପଣୱେନ ରଥିଯାଯ ରଥିଯଂ ସିଙ୍ଘାଟକେନ ସିଙ୍ଘାଟକଂ ପରିନେତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖାମେତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରସ୍ସ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦତୀ’ତି? ତମେନଂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଅମ୍ଭୋ! ଅଯଂ ପୁରିସୋ ଗହପତିସ୍ସ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ମୁସାୱାଦେନ ଅତ୍ଥଂ ଭଞ୍ଜି, ତେନ ନଂ ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ କମ୍ମକାରଣଂ କାରେନ୍ତୀ’ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଗାମଣି, ଅପି ନୁ ତେ ଏୱରୂପଂ ଦିଟ୍ଠଂ ୱା ସୁତଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ ନୋ , ଭନ୍ତେ, ସୁତଞ୍ଚ ସୁଯ୍ୟିସ୍ସତି ଚା’’ତି। ‘‘ତତ୍ର, ଗାମଣି, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯୋ କୋଚି ମୁସା ଭଣତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦଯତୀ’ତି, ସଚ୍ଚଂ ୱା ତେ ଆହଂସୁ ମୁସା ୱା’’ତି ? ‘‘ମୁସା, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯେ ପନ ତେ ତୁଚ୍ଛଂ ମୁସା ୱିଲପନ୍ତି ସୀଲୱନ୍ତୋ ୱା ତେ ଦୁସ୍ସୀଲା ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲା, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯେ ପନ ତେ ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା ୱା ତେ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ୱା’’ତି? ‘‘ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯେ ପନ ତେ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ୱା ତେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ୱା’’ତି? ‘‘ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯେ ପନ ତେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା କଲ୍ଲଂ ନୁ ତେସୁ ପସୀଦିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ଅତ୍ଥି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଆୱସଥାଗାରଂ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ମଞ୍ଚକାନି, ଅତ୍ଥି ଆସନାନି, ଅତ୍ଥି ଉଦକମଣିକୋ, ଅତ୍ଥି ତେଲପ୍ପଦୀପୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ୱାସଂ ଉପେତି, ତେନାହଂ ଯଥାସତ୍ତି ଯଥାବଲଂ ସଂୱିଭଜାମି। ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭନ୍ତେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତ୍ଥାରୋ ନାନାଦିଟ୍ଠିକା ନାନାଖନ୍ତିକା ନାନାରୁଚିକା, ତସ୍ମିଂ ଆୱସଥାଗାରେ ୱାସଂ ଉପଗଚ୍ଛୁଂ’’।

‘‘ଏକୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ। ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ମାତା, ନତ୍ଥି ପିତା, ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ଏକୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ‘ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ , ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା, ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ଏକୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ‘କରୋତୋ କାରଯତୋ, ଛିନ୍ଦତୋ ଛେଦାପଯତୋ, ପଚତୋ ପାଚାପଯତୋ, ସୋଚଯତୋ ସୋଚାପଯତୋ, କିଲମତୋ କିଲମାପଯତୋ, ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପଯତୋ, ପାଣମତିପାତଯତୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ, ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦତୋ, ନିଲ୍ଲୋପଂ ହରତୋ, ଏକାଗାରିକଂ କରୋତୋ, ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତୋ, ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୋ, ମୁସା ଭଣତୋ, କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପଂ। ଖୁରପରିଯନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନ ଯୋ ଇମିସ୍ସା ପଥୱିଯା ପାଣେ ଏକଂ ମଂସଖଲଂ ଏକଂ ମଂସପୁଞ୍ଜଂ କରେଯ୍ୟ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦକ୍ଖିଣଂ ଚେପି ଗଙ୍ଗାୟ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ହନନ୍ତୋ ଘାତେନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଛେଦାପେନ୍ତୋ ପଚନ୍ତୋ ପାଚାପେନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଉତ୍ତରଂ ଚେପି ଗଙ୍ଗାୟ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଦଦନ୍ତୋ ଦାପେନ୍ତୋ ଯଜନ୍ତୋ ଯଜାପେନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ

ଆଗମୋ। ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ସଚ୍ଚଵଜ୍ଜେନ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ, ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ'''ତି।

''ଏକୋ ସତ୍ଥା ଏଵଂଵାଦୀ ଏଵଂଦିଟ୍ଠି – 'କରୋତୋ କାରଯତୋ, ଛିନ୍ଦତୋ ଛେଦାପଯତୋ, ପଚତୋ ପାଚାପଯତୋ, ସୋଚଯତୋ ସୋଚାପଯତୋ, କିଲମତୋ କିଲମାପଯତୋ, ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପଯତୋ, ପାଣମତିପାତଯତୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ, ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦତୋ, ନିଲ୍ଲୋପଂ ହରତୋ, ଏକାଗାରିକଂ କରୋତୋ, ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତୋ, ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୋ , ମୁସା ଭଣତୋ, କରୋତୋ କରୀଯତି ପାପଂ। ଖୁରପରିଯନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନ ଯୋ ଇମିସ୍ସା ପଥଵିଯା ପାଣେ ଏକଂ ମଂସଖଲଂ ଏକଂ ମଂସପୁଞ୍ଜଂ କରେଯ୍ୟ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ଅତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦକ୍ଖିଣଂ ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ହନନ୍ତୋ ଘାତେନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଛେଦାପେନ୍ତୋ ପଚନ୍ତୋ ପାଚାପେନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ଅତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଉତ୍ତରଂ ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଦଦନ୍ତୋ ଦାପେନ୍ତୋ, ଯଜନ୍ତୋ ଯଜାପେନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ସଚ୍ଚଵଜ୍ଜେନ ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ, ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ'''ତି।

''ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅହୁଦେଵ କଙ୍ଖା, ଅହୁ ଵିଚିକିଚ୍ଛା – 'କୋସୁ ନାମ ଇମେସଂ ଭଵତଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସଚ୍ଚଂ ଆହ, କୋ ମୁସା'''ତି?

''ଅଲଞ୍ହି ତେ, ଗାମଣି, କଙ୍ଖିତୁଂ, ଅଲଂ ଵିଚିକିଚ୍ଛିତୁଂ। କଙ୍ଖନୀଯେ ଚ ପନ ତେ ଠାନେ ଵିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନା''ତି। ''ଏଵଂ ପସନ୍ନୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତି। ପହୋତି ମେ ଭଗଵା ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ଯଥାହଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ଅତ୍ଥି, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି। ତତ୍ର ଚେ ତ୍ଵଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି। ଏଵଂ ତ୍ଵଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସି। କତମୋ ଚ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି? ଇଧ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାଵକୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାଯ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ପହାଯ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ମୁସାଵାଦଂ ପହାଯ ମୁସାଵାଦା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣଂ ଵାଚଂ ପହାଯ ପିସୁଣାଯ ଵାଚାଯ ପଟିଵିରତୋ ହୋତି , ଫରୁସଂ ଵାଚଂ ପହାଯ ଫରୁସାଯ ଵାଚାଯ ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ ପହାଯ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ଅଭିଜ୍ଝଂ ପହାଯ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାଯ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାଵକୋ ଏଵଂ ଵିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ଵିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାଵନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଵିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅଵେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଏଵଂଵାଦୀ ଏଵଂଦିଟ୍ଠି – ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ଵିପାକୋ, ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ମାତା, ନତ୍ଥି ପିତା, ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା, ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ପଵେଦେନ୍ତୀ'ତି। 'ସଚେ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ସତ୍ଥୁନୋ ସଚ୍ଚଂ ଵଚନଂ, ଅପଣ୍ଣକତାଯ ମଯ୍ହଂ, ଯ୍ୱାହଂ [ଯୋହଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନ କିଞ୍ଚି [କଞ୍ଚି (?)] ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ଵା ଥାଵରଂ ଵା? ଉଭଯମେତ୍ଥ [ଉଭଯତ୍ଥ ମେ (?) ମ। ନି। ୨।୯୫ ପାଳିଇଯା ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବଂ] କଟଗ୍ଗାହୋ, ଯଂ ଚମ୍ହି କାଯେନ ସଂଵୁତୋ ଵାଚାଯ ସଂଵୁତୋ ମନସା ସଂଵୁତୋ, ଯଞ୍ଚ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି [ପରଂ ମରଣା ନ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀତି (?)] । ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ଵେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି । ତତ୍ର ଚେ ତ୍ଵଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି, ଏଵଂ ତ୍ଵଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାଵକୋ ଏଵଂ ଵିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ଵିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାଵନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଵିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅଵେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଏଵଂଵାଦୀ ଏଵଂଦିଟ୍ଠି – ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ଵିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା, ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ପଵେଦେନ୍ତୀ'ତି। 'ସଚେ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ସତ୍ଥୁନୋ ସଚ୍ଚଂ ଵଚନଂ, ଅପଣ୍ଣକତାଯ ମଯ୍ହଂ, ଯ୍ୱାହଂ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ଵା ଥାଵରଂ ଵା? ଉଭଯମେତ୍ଥ କଟଗ୍ଗାହୋ, ଯଂ ଚମ୍ହି କାଯେନ ସଂଵୁତୋ ଵାଚାଯ ସଂଵୁତୋ ମନସା ସଂଵୁତୋ, ଯଞ୍ଚ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ

ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି। ତତ୍ର ଚେ ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି, ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – କରୋତୋ କାରଯତୋ, ଛିନ୍ଦତୋ ଛେଦାପଯତୋ, ପଚତୋ ପାଚାପଯତୋ, ସୋଚଯତୋ ସୋଚାପଯତୋ, କିଲମତୋ କିଲମାପଯତୋ, ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପଯତୋ, ପାଣମତିପାତଯତୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ, ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦତୋ, ନିଲ୍ଲୋପଂ ହରତୋ, ଏକାଗାରିକଂ କରୋତୋ, ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତୋ, ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୋ, ମୁସା ଭଣତୋ, କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପଂ। ଖୁରପରିଯନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନ ଯୋ ଇମିସ୍ସା ପଥୱିଯା ପାଣେ ଏକଂ ମଂସଖଲଂ ଏକଂ ମଂସପୁଞ୍ଜଂ କରେଯ୍ୟ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦକ୍ଖିଣଞ୍ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ହନନ୍ତୋ ଘାତେନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଛେଦାପେନ୍ତୋ ପଚନ୍ତୋ ପାଚାପେନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଉତ୍ତରଞ୍ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଦଦନ୍ତୋ ଦାପେନ୍ତୋ, ଯଜନ୍ତୋ ଯଜାପେନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ, ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ'ତି। 'ସଚେ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ସତ୍ଥୁନୋ ସଚ୍ଚଂ ୱଚନଂ, ଅପଣ୍ଣକତାଯ ମଯ୍ହଂ, ଯ୍ୱାହଂ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା? ଉଭଯମେତ୍ଥ କଟଗ୍ଗାହୋ, ଯଂ ଚମ୍ହି କାଯେନ ସଂୱୁତୋ ୱାଚାଯ ସଂୱୁତୋ ମନସା ସଂୱୁତୋ, ଯଞ୍ଚ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି [ପରଂ ମରଣା ନ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀତି (?)]। ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି ତତ୍ର ଚେ ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି, ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ମେତ୍ତାସହଗତେ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – କରୋତୋ କାରଯତୋ, ଛିନ୍ଦତୋ ଛେଦାପଯତୋ, ପଚତୋ ପାଚାପଯତୋ, ସୋଚଯତୋ ସୋଚାପଯତୋ, କିଲମତୋ କିଲମାପଯତୋ, ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପଯତୋ, ପାଣମତିପାତଯତୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ, ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦତୋ, ନିଲ୍ଲୋପଂ ହରତୋ, ଏକାଗାରିକଂ କରୋତୋ, ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତୋ, ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୋ, ମୁସା ଭଣତୋ, କରୋତୋ କରୀଯତି ପାପଂ। ଖୁରପରିଯନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନ ଯୋ ଇମିସ୍ସା ପଥୱିଯା ପାଣେ ଏକଂ ମଂସଖଲଂ ଏକଂ ମଂସପୁଞ୍ଜଂ କରେଯ୍ୟ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ଅତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦକ୍ଖିଣଞ୍ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ହନନ୍ତୋ ଘାତେନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଛେଦାପେନ୍ତୋ ପଚନ୍ତୋ ପାଚାପେନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ଅତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଉତ୍ତରଞ୍ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଦଦନ୍ତୋ ଦାପେନ୍ତୋ, ଯଜନ୍ତୋ ଯଜାପେନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋତି। ସଚେ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ସତ୍ଥୁନୋ ସଚ୍ଚଂ ୱଚନଂ, ଅପଣ୍ଣକତାଯ ମଯ୍ହଂ, ଯ୍ୱାହଂ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା? ଉଭଯମେତ୍ଥ କଟଗ୍ଗାହୋ, ଯଂ ଚମ୍ହି କାଯେନ ସଂୱୁତୋ ୱାଚାଯ ସଂୱୁତୋ ମନସା ସଂୱୁତୋ, ଯଞ୍ଚ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି। ତତ୍ର ଚେ ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି, ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ କରୁଣାସହଗତେ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି…ପେ… ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି…ପେ…।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ମାତା ନତ୍ଥି ପିତା ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ

ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି। ସଚେ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ସତ୍ଥୁନୋ ସଚ୍ଚଂ ୱଚନଂ, ଅପଣ୍ଣକତାଯ ମଯ୍ହଂ, ଯ୍ୱାହଂ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା? ଉଭଯମେତ୍ଥ କଟଗ୍ଗାହୋ, ଯଂ ଚମ୍ହି କାଯେନ ସଂୱୁତୋ ୱାଚାଯ ସଂୱୁତୋ ମନସା ସଂୱୁତୋ , ଯଞ୍ଚ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି। ତତ୍ର ଚେ ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି, ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା ଅତ୍ଥି ପିତା ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି। ସଚେ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ସତ୍ଥୁନୋ ସଚ୍ଚଂ ୱଚନଂ, ଅପଣ୍ଣକତାଯ ମଯ୍ହଂ, ଯ୍ୱାହଂ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା? ଉଭଯମେତ୍ଥ କଟଗ୍ଗାହୋ, ଯଂ ଚମ୍ହି କାଯେନ ସଂୱୁତୋ ୱାଚାଯ ସଂୱୁତୋ ମନସା ସଂୱୁତୋ, ଯଞ୍ଚ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି। ତତ୍ର ଚେ ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି, ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – କରୋତୋ କାରଯତୋ, ଛେଦତୋ ଛେଦାପଯତୋ, ପଚତୋ ପାଚାପଯତୋ, ସୋଚଯତୋ ସୋଚାପଯତୋ, କିଲମତୋ କିଲମାପଯତୋ, ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପଯତୋ, ପାଣମତିପାତଯତୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ, ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦତୋ, ନିଲ୍ଲୋପଂ ହରତୋ, ଏକାଗାରିକଂ କରୋତୋ, ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତୋ, ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୋ, ମୁସା ଭଣତୋ, କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପଂ । ଖୁରପରିଯନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନ ଯୋ ଇମିସ୍ସା ପଥୱିଯା ପାଣେ ଏକଂ ମଂସଖଲଂ ଏକଂ ମଂସପୁଞ୍ଜଂ କରେଯ୍ୟ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦକ୍ଖିଣଞ୍ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ହନନ୍ତୋ ଘାତେନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଛେଦାପେନ୍ତୋ ପଚନ୍ତୋ ପାଚାପେନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଉତ୍ତରଞ୍ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଦଦନ୍ତୋ ଦାପେନ୍ତୋ, ଯଜନ୍ତୋ ଯଜାପେନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ, ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ'ତି। 'ସଚେ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ସତ୍ଥୁନୋ ସଚ୍ଚଂ ୱଚନଂ, ଅପଣ୍ଣକତାଯ ମଯ୍ହଂ, ଯ୍ୱାହଂ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା? ଉଭଯମେତ୍ଥ କଟଗ୍ଗାହୋ, ଯଂ ଚମ୍ହି କାଯେନ ସଂୱୁତୋ ୱାଚାଯ ସଂୱୁତୋ ମନସା ସଂୱୁତୋ, ଯଞ୍ଚ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି। ତତ୍ର ଚେ ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି, ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଗାମଣି, ଅରିଯସାୱକୋ ଏୱଂ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝୋ ୱିଗତବ୍ୟାପାଦୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ, ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି – କରୋତୋ କାରଯତୋ, ଛିନ୍ଦତୋ ଛେଦାପଯତୋ, ପଚତୋ ପାଚାପଯତୋ, ସୋଚଯତୋ ସୋଚାପଯତୋ, କିଲମତୋ କିଲମାପଯତୋ, ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପଯତୋ, ପାଣମତିପାତଯତୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ, ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦତୋ, ନିଲ୍ଲୋପଂ ହରତୋ, ଏକାଗାରିକଂ କରୋତୋ, ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତୋ, ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୋ, ମୁସା ଭଣତୋ, କରୋତୋ କରୀଯତି ପାପଂ। ଖୁରପରିଯନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନ ଯୋ ଇମିସ୍ସା ପଥୱିଯା ପାଣେ ଏକଂ ମଂସଖଲଂ ଏକଂ ମଂସପୁଞ୍ଜଂ କରେଯ୍ୟ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ଅତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦକ୍ଖିଣଞ୍ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ହନନ୍ତୋ ଘାତେନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଛେଦାପେନ୍ତୋ ପଚନ୍ତୋ ପାଚାପେନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ଅତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଉତ୍ତରଞ୍ଚେପି ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଦଦନ୍ତୋ ଦାପେନ୍ତୋ, ଯଜନ୍ତୋ ଯଜାପେନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ

ଆଗମୋ। ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ, ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ’ତି। ‘ସଚେ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ସତ୍ଥୁନୋ ସଚ୍ଚଂ ୱଚନଂ, ଅପଣ୍ଣକତାଯ ମଯ୍ହଂ, ଯ୍ୱାହଂ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା? ଉଭଯମେତ୍ଥ କଟଗ୍ଗାହୋ, ଯଂ ଚମ୍ହି କାଯେନ ସଂୱୁତୋ ୱାଚାଯ ସଂୱୁତୋ ମନସା ସଂୱୁତୋ, ଯଞ୍ଚ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’ତି। ତସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଗାମଣି, ଧମ୍ମସମାଧି। ତତ୍ର ଚେ ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସମାଧିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟାସି, ଏୱଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପଜହେଯ୍ୟାସୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ପାଟଲିଯୋ ଗାମଣି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ତେରସମଂ।

ଗାମଣିସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚଣ୍ଡୋ ପୁଟୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ, ହତ୍ଥସ୍ସୋ ଅସିବନ୍ଧକୋ;

ଦେସନା ସଙ୍ଖକୁଲଂ ମଣିଚୂଳଂ, ଭଦ୍ରରାସିଯପାଟଲୀତି।

୯। ଅସଙ୍ଖତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମଵଗ୍ଗୋ

୧। କାଯଗତାସତିସୁତ୍ତଂ

୩୬୬। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଅସଙ୍ଖତଞ୍ଚ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅସଙ୍ଖତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଂ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? କାଯଗତାସତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ’’।

‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସିତଂ ଵୋ ମଯା ଅସଙ୍ଖତଂ, ଦେସିତୋ ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାଵକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, କତଂ ଵୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି। ଝାଯଥ [ନିଜ୍ଝାଯଥ (କ।)], ଭିକ୍ଖଵେ, ମା ପମାଦତ୍ଥ; ମା ପଚ୍ଛା ଵିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁଵତ୍ଥ। ଅଯଂ ଵୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ସମଥଵିପସ୍ସନାସୁତ୍ତଂ

୩୬୭। ‘‘ଅସଙ୍ଖତଞ୍ଚ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅସଙ୍ଖତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଂ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ସମଥୋ ଚ ଵିପସ୍ସନା ଚ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସଵିତକ୍କସଵିଚାରସୁତ୍ତଂ

୩୬୮। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ସଵିତକ୍କସଵିଚାରୋ ସମାଧି, ଅଵିତକ୍କଵିଚାରମତ୍ତୋ ସମାଧି, ଅଵିତକ୍କଅଵିଚାରୋ ସମାଧି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ତତିଯଂ।

୪। ସୁଞ୍ଞତସମାଧିସୁତ୍ତଂ

୩୬୯। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ସୁଞ୍ଞତୋ ସମାଧି, ଅନିମିତ୍ତୋ ସମାଧି, ଅପ୍ପଣିହିତୋ ସମାଧି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତଂ

୩୭୦। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମ୍ମପ୍ପଧାନସୁତ୍ତଂ

୩୭୧। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଇଦ୍ଧିପାଦସୁତ୍ତଂ

୩୭୨। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସୁତ୍ତଂ

୩୭୩। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବଲସୁତ୍ତଂ

୩୭୪। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ପଞ୍ଚ ବଲାନି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ନୱମଂ।

୧୦। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୭୫। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…। ଦସମଂ।

୧୧। ମଗ୍ଗଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୭୬। ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଦେସିତଂ ୱୋ ମଯା ଅସଙ୍ଖତଂ, ଦେସିତୋ ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାୱକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି। ଝାଯଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ପମାଦତ୍ଥ; ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କାଯୋ ସମଥୋ ସୱିତକ୍କୋ, ସୁଞ୍ଞତୋ ସତିପଟ୍ଠାନା;

ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଇଦ୍ଧିପାଦା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା;

ମଗ୍ଗେନ ଏକାଦସମଂ, ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ ପୱୁଚ୍ଚତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅସଙ୍ଖତସୁତ୍ତଂ

୩୭୭। ‘‘ଅସଙ୍ଖତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅସଙ୍ଖତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଂ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ସମଥୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସିତଂ ୱୋ ମଯା ଅସଙ୍ଖତଂ, ଦେସିତୋ ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାୱକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି। ଝାଯଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ପମାଦତ୍ଥ; ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀତି।

‘‘ଅସଙ୍ଖତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅସଙ୍ଖତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଂ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ୱିପସ୍ସନା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସିତଂ ୱୋ ମଯା ଅସଙ୍ଖତଂ…ପେ… ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ସୱିତକ୍କୋ ସୱିଚାରୋ ସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଅୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରମତ୍ତୋ ସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଅୱିତକ୍କୋ ଅୱିଚାରୋ ସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ସୁଞ୍ଞତୋ ସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଅନିମିତ୍ତୋ ସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଅପ୍ପଣିହିତୋ ସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ …ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱୀରିଯସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱୀମଂସସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାବଲଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱୀରିଯବଲଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିବଲଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମାଧିବଲଂ ଭାୱେତି… ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଞାବଲଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ,

ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ…।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂ ଭାୱେତି …ପେ… ସମ୍ମାୱାଚଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାଆଜୀୱଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାୱାଯାମଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାସତିଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଅସଙ୍ଖତଞ୍ଚ ୱୋ ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅସଙ୍ଖତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସଙ୍ଖତଂ…ପେ…? କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ । ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସିତଂ ୱୋ ମଯା ଅସଙ୍ଖତଂ, ଦେସିତୋ ଅସଙ୍ଖତଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାୱକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି, ଭିକ୍ଖବେ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି। ଝାଯଥ, ଭିକ୍ଖବେ, ମା ପମାଦତ୍ଥ; ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅନତସୁତ୍ତଂ

୩୭୮। ''ଅନତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ଅନତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନତଂ…ପେ…''। (ଯଥା ଅସଙ୍ଖତଂ ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)। ଦୁତିଯଂ।

୩-୩୨। ଅନାସୱାଦିସୁତ୍ତଂ

୩୭୯-୪୦୮। ''ଅନାସୱଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅନାସୱଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନାସୱଂ…ପେ… ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସଚ୍ଚଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ସଚ୍ଚଂ…ପେ… ପାରଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ପାରଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପାରଂ…ପେ… ନିପୁଣଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ନିପୁଣଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ନିପୁଣଂ…ପେ… ସୁଦୁଦ୍ଦସଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସୁଦୁଦ୍ଦସଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ସୁଦୁଦ୍ଦସଂ…ପେ… ଅଜଜ୍ଜରଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅଜଜ୍ଜରଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅଜଜ୍ଜରଂ…ପେ… ଧୁୱଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଧୁୱଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଧୁୱଂ…ପେ… ଅପଲୋକିତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅପଲୋକିତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅପଲୋକିତଂ…ପେ… ଅନିଦସ୍ସନଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅନିଦସ୍ସନଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନିଦସ୍ସନଂ…ପେ… ନିପ୍ପପଞ୍ଚଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ନିପ୍ପପଞ୍ଚଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ନିପ୍ପପଞ୍ଚଂ…ପେ…?

''ସନ୍ତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସନ୍ତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ସନ୍ତଂ…ପେ… ଅମତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅମତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅମତଂ…ପେ… ପଣୀତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ପଣୀତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପଣୀତଂ…ପେ… ସିୱଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ , ଦେସେସ୍ସାମି ସିୱଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ସିୱଂ…ପେ… ଖେମଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଖେମଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଖେମଂ…ପେ… ତଣ୍ହାକ୍ଖଯଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ତଣ୍ହାକ୍ଖଯଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ତଣ୍ହାକ୍ଖଯଂ…ପେ…?

''ଅଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅଚ୍ଛରିଯଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅଚ୍ଛରିଯଂ…ପେ… ଅବ୍ଭୁତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅବ୍ଭୁତଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅବ୍ଭୁତଂ…ପେ… ଅନୀତିକଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅନୀତିକଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନୀତିକଂ…ପେ… ଅନୀତିକଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅନୀତିକଧମ୍ମଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନୀତିକଧମ୍ମଂ…ପେ… ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଦେସେସ୍ସାମି ନିବ୍ବାନଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ,

ନିବ୍ବାନଂ…ପେ… ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜଞ୍ଚ [ଅବ୍ଯାପଜ୍ଝଞ୍ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜଂ…ପେ… ୱିରାଗଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ୱିରାଗଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିରାଗୋ… ପେ…?

‘‘ସୁଦ୍ଧିଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସୁଦ୍ଧିଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଦ୍ଧି…ପେ… ମୁତ୍ତିଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ମୁତ୍ତିଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁତ୍ତି…ପେ… ଅନାଲଯଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅନାଲଯଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଲଯୋ…ପେ… ଦୀପଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଦୀପଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୀପଂ…ପେ… ଲେଣଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଲେଣଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲେଣଂ…ପେ… ତାଣଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ତାଣଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାଣଂ…ପେ… ସରଣଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସରଣଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଣଂ…ପେ…ଅନୁସାସନୀ’’ତି? ବାତ୍ତିଂସତିମଂ।

୩୩। ପରାଯନସୁତ୍ତଂ

୪୦୯। ‘‘ପରାଯନଞ୍ଚ [ପରାଯଣଞ୍ଚ (ପୀ। ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)] ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ପରାଯନଗାମିଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରାଯନଂ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରାଯନଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରାଯନଗାମୀ ମଗ୍ଗୋ? କାଯଗତାସତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରାଯନଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସିତଂ ୱୋ ମଯା ପରାଯନଂ, ଦେସିତୋ ପରାଯନଗାମିମଗ୍ଗୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାୱକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି। ଝାଯଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ପମାଦତ୍ଥ; ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’ତି। (ଯଥା ଅସଙ୍ଖତଂ ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)। ତେତ୍ତିଂସତିମଂ।

ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅସଙ୍ଖତଂ ଅନତଂ ଅନାସୱଂ, ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ପାରଂ ନିପୁଣଂ ସୁଦୁଦ୍ଦସଂ;

ଅଜଜ୍ଜରଂ ଧୁୱଂ ଅପଲୋକିତଂ, ଅନିଦସ୍ସନଂ ନିପ୍ପପଞ୍ଚ ସନ୍ତଂ।

ଅମତଂ ପଣୀତଞ୍ଚ ସିୱଞ୍ଚ ଖେମଂ, ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୋ ଅଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚ ଅବ୍ଭୁତଂ;

ଅନୀତିକଂ ଅନୀତିକଧମ୍ମଂ, ନିବ୍ବାନମେତଂ ସୁଗତେନ ଦେସିତଂ।

ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜୋ ୱିରାଗୋ ଚ, ସୁଦ୍ଧି ମୁତ୍ତି ଅନାଲଯୋ;

ଦୀପୋ ଲେଣଞ୍ଚ ତାଣଞ୍ଚ, ସରଣଞ୍ଚ ପରାଯନନ୍ତି।

ଅସଙ୍ଖତସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ଅବ୍ୟାକତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଖେମାସୁତ୍ତଂ

୪୧୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଖେମା ଭିକ୍ଖୁନୀ କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନା ଅନ୍ତରା ଚ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅନ୍ତରା ଚ ସାକେତଂ ତୋରଣୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱାସଂ ଉପଗତା ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ସାକେତା ସାୱତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଅନ୍ତରା ଚ ସାକେତଂ ଅନ୍ତରା ଚ ସାୱତ୍ଥିଂ ତୋରଣୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଏକରତ୍ତିୱାସଂ ଉପଗଚ୍ଛି। ଅଥ ଖୋ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତୋରଣୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତଥାରୂପଂ ସମଣଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱା ଜାନ ଯମହଂ ଅଜ୍ଜ ପଯିରୁପାସେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଦେୱା’’ତି ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ପସେନଦିସ୍ସ କୋସଲସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା କେୱଲକପ୍ପଂ ତୋରଣୱତ୍ଥୁଂ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୋ [ଅନ୍ୱାହିଣ୍ଡନ୍ତୋ (ସୀ।)] ନାଦ୍ଦସ ତଥାରୂପଂ ସମଣଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱା ଯଂ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ପଯିରୁପାସେଯ୍ୟ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଖେମଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ତୋରଣୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱାସଂ ଉପଗତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଯେନ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପସେନଦିଂ କୋସଲଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ଦେୱ, ତୋରଣୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତଥାରୂପୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଯଂ ଦେୱୋ ପଯିରୁପାସେଯ୍ୟ। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ, ଦେୱ, ଖେମା ନାମ ଭିକ୍ଖୁନୀ, ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାୱିକା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ତସ୍ସା ଖୋ ପନ ଅଯ୍ୟାଯ ଏୱଂ କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ – ‘ପଣ୍ଡିତା, ୱିଯତ୍ତା ମେଧାୱିନୀ ବହୁସ୍ସୁତା ଚିତ୍ତକଥା କଲ୍ୟାଣପଟିଭାନା’ତି। ତଂ ଦେୱୋ ପଯିରୁପାସତୂ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଯେନ ଖେମା ଭିକ୍ଖୁନୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଖେମଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଖେମଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଅଯ୍ୟେ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନଯ୍ୟେ, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଅଯ୍ୟେ, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନଯ୍ୟେ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି। ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଅଯ୍ୟେ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି, ଇତି ପୁଟ୍ଠା ସମାନା – ‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ପନଯ୍ୟେ, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠା ସମାନା – ‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଅଯ୍ୟେ, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠା ସମାନା – ‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ପନଯ୍ୟେ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠା ସମାନା – ‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି। ‘କୋ ନୁ ଖୋ , ଅଯ୍ୟେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେତଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା’’’ତି?

‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ୟ ତଥା ନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ତେ କୋଚି ଗଣକୋ ୱା ମୁଦ୍ଦିକୋ ୱା ସଙ୍ଖାଯକୋ ୱା ଯୋ ପହୋତି ଗଙ୍ଗାଯ ୱାଲୁକଂ [ୱାଲିକଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଗଣେତୁଂ – ଏତ୍ତକା [ଏତ୍ତିକା (ସୀ।)] ୱାଲୁକା ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱାଲୁକସତାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱାଲୁକସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ୱାଲୁକସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଅଯ୍ୟେ’’। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତେ କୋଚି ଗଣକୋ ୱା ମୁଦ୍ଦିକୋ ୱା ସଙ୍ଖାଯକୋ ୱା ଯୋ ପହୋତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଗଣେତୁଂ – ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକସତାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା, ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଅଯ୍ୟେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ମହାଯ୍ୟେ, ସମୁଦ୍ଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ

ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେନ ରୂପେ ତଥାଗତଂ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ୟ ତଂ ରୂପଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନଂ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଙ୍କତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ରୂପସଙ୍ଖାଯୱିମୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋ – ସେଯ୍ୟଥାପି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ। 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି।

''ଯାଯ ୱେଦନାଯ ତଥାଗତଂ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ୟ, ସା ୱେଦନା ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ୱେଦନାସଙ୍ଖାଯୱିମୁତ୍ତୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋ – ସେଯ୍ୟଥାପି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ। 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି।

''ଯାଯ ସଞ୍ଞା ତଥାଗତଂ…ପେ… ଯେହି ସଙ୍ଖାରେହି ତଥାଗତଂ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ୟ, ତେ ସଙ୍ଖାରା ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଙ୍କତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ସଙ୍ଖାରସଙ୍ଖାଯୱିମୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋ – ସେଯ୍ୟଥାପି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ। 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି , 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି।

''ଯେନ ୱିଞ୍ଞାଣେ ତଥାଗତଂ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ୟ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନଂ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଙ୍କତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାଯୱିମୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋ – ସେଯ୍ୟଥାପି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ। 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି, 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତୀ''ତି। ଅଥ ଖୋ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଖେମାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଖେମଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି? ''ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ମଯା – 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି? ''ଏତମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ୟାକତଂ ମଯା – 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି ? ''ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ମଯା – 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି? ''ଏତମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ୟାକତଂ ମଯା – 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ – 'ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ମଯା – ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ୱଦେସି…ପେ…। '''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ – '''ଏତମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ୟାକତଂ ମଯା – ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ୱଦେସି। କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା''ତି?

''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ୟ ତଥା ନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ତେ କୋଚି ଗଣକୋ ୱା ମୁଦ୍ଦିକୋ ୱା ସଙ୍ଖାଯକୋ ୱା ଯୋ ପହୋତି ଗଙ୍ଗାଯ ୱାଲୁକଂ ଗଣେତୁଂ – ଏତ୍ତକା ୱାଲୁକା ଇତି ୱା…ପେ… ଏତ୍ତକାନି ୱାଲୁକସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଅତ୍ଥି ପନ ତେ କୋଚି ଗଣକୋ ୱା ମୁଦ୍ଦିକୋ ୱା ସଙ୍ଖାଯକୋ ୱା ଯୋ ପହୋତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଗଣେତୁଂ – ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକାନି ଇତି ୱା…ପେ… ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକସତସହସ୍ସାନି ଇତି ୱା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''? ''ମହା, ଭନ୍ତେ, ସମୁଦ୍ଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେନ ରୂପେନ ତଥାଗତଂ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ୟ, ତଂ ରୂପଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନଂ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଙ୍କତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ରୂପସଙ୍ଖାଯୱିମୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋ – ସେଯ୍ୟଥାପି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ। 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି…ପେ… 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି ନ ଉପେତି। ଯାଯ ୱେଦନାଯ…ପେ… ଯାଯ

ସଞ୍ଞାୟ…ପେ… ଯେହି ସଙ୍ଖାରେହି…ପେ…’’।

‘‘ଯେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ତଥାଗତଂ ପଞ୍ଞାପୟମାନୋ ପଞ୍ଞାପେୟ୍ୟ, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନଂ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଙ୍କତଂ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାୟୱିମୁତ୍ତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିୟୋଗାହୋ – ସେୟ୍ୟଥାପି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ। ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପି ନ ଉପେତି, ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପି ନ ଉପେତି, ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପି ନ ଉପେତି, ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପି ନ ଉପେତୀ’’ତି।

‘‘ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ [ସତ୍ଥୁନୋ ଚେୱ (ସୀ।)] ସାୱକାୟ ଚ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସତି , ସମେସ୍ସତି, ନ ୱିରୋଧୟିସ୍ସତି [ୱିହାୟିସ୍ସତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ୱିଗାୟିସ୍ସତି (କ।)] ଯଦିଦଂ ଅଗ୍ଗପଦସ୍ମିଂ। ଏକମିଦାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମୟଂ ଖେମଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଅପୁଚ୍ଛିଂ। ସାପି ମେ ଅୟ୍ୟା ଏତେହି ପଦେହି ଏତେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକାସି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଭଗୱା। ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସାୱକାୟ ଚ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସତି, ସମେସ୍ସତି, ନ ୱିରୋଧୟିସ୍ସତି ଯଦିଦଂ ଅଗ୍ଗପଦସ୍ମିଂ। ହନ୍ଦ ଦାନି ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛାମ। ବହୁକିଚ୍ଚା ମୟଂ ବହୁକରଣୀୟା’’ତି। ‘‘ଯସ୍ସ ଦାନି ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, କାଲଂ ମଞ୍ଞସୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମୀତି। ପଠମଂ।

୨। ଅନୁରାଧସୁତ୍ତଂ

୪୧୧। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିୟଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାୟଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାୟଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଯେନାୟସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତା ଅନୁରାଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରାଧଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରାଧ, ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ପଞ୍ଞାପୟମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା’’ତି? ‘‘ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ, ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମେହି ଚତୂହି ଠାନେହି ପଞ୍ଞାପୟମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରାଧଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ସୋ ଚାୟଂ [ଯୋ ଚାୟଂ (ସୀ।)] ଭିକ୍ଖୁ ନୱୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଚିରପବ୍ବଜିତୋ, ଥେରୋ ୱା ପନ ବାଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରାଧଂ ନୱୱାଦେନ ଚ ବାଲୱାଦେନ ଚ ଅପସାଦେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କମିଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଅନୁରାଧସ୍ସ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେସୁ ପରିବ୍ବାଜକେସୁ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସଚେ ଖୋ ମଂ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଉତ୍ତରିଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, କଥଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ନୁ ଖ୍ୱାହଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ଅସ୍ସଂ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି? ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାୟଂ ୱିହରାମି। ଅଥ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଯେନାହଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ମଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରାଧ, ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ପଞ୍ଞାପୟମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା’’ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେ ପରିବ୍ବାଜକେ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘‘ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ , ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମେହି ଚତୂହି ଠାନେହି ପଞ୍ଞାପୟମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା…ପେ… ‘ନେୱ

ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭନ୍ତେ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ମଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ସୋ ଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ନୱୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଚିରପବ୍ବଜିତୋ ଥେରୋ ୱା ପନ ବାଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ନୱୱାଦେନ ଚ ବାଲୱାଦେନ ଚ ଅପସାଦେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିଂସୁ। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେସୁ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେସୁ ପରିବ୍ବାଜକେସୁ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସଚେ ଖୋ ମଂ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଉତ୍ତରିଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, କଥଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ନୁ ଖ୍ୱାହଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ଅସ୍ସଂ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି?

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି?…ପେ… ସଞ୍ଞା …ପେ… ସଙ୍ଖାରା…ପେ… ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି?

‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଅନୁରାଧ, ୟଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୟା କାଚି ୱେଦନା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା…ପେ… ୟା କାଚି ସଞ୍ଞା…ପେ… ୟେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା…ପେ… ୟଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଅନୁରାଧ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି; ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ରୂପଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସଞ୍ଞଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସଙ୍ଖାରେ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ରୂପସ୍ମିଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନାୟ…ପେ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱେଦନାୟ…ପେ… ସଞ୍ଞାୟ…ପେ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଞ୍ଞାୟ…ପେ… ସଙ୍ଖାରେସୁ…ପେ… ଅଞ୍ଞତ୍ର

ସଙ୍ଖାରେହି…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣା ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ରୂପଂ, ୱେଦନଂ, ସଞ୍ଞଂ, ସଙ୍ଖାରେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ଅଯଂ ସୋ ଅରୂପୀ ଅୱେଦନୋ ଅସଞ୍ଞୀ ଅସଙ୍ଖାରୋ ଅୱିଞ୍ଞାଣୋ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଅନୁରାଧ, ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ତଥାଗତେ ଅନୁପଲବ୍ଭିଯମାନେ [ତଥାଗତୋ ଅନୁପଲବ୍ଭିଯମାନୋ (ସ୍ୟା। କ।), ତଥାଗତେ ଅନୁପଲବ୍ଭମାନେ (?)] କଲ୍ଲଂ ନୁ ତେ ତଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ [ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ (ସୀ।)] – ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ, ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମେହି ଚତୂହି ଠାନେହି ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ‘‘‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଅନୁରାଧ! ପୁବ୍ବେ ଚାହଂ, ଅନୁରାଧ, ଏତରହି ଚ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ଞାପେମି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ନିରୋଧ’’ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମସାରିପୁତ୍ତକୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୪୧୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନାୱୁସୋ, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା – ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନାୱୁସୋ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ, ‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା – ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି…ପେ… ‘କିଂ ପନାୱୁସୋ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ – ‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି। କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେତଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି?

‘‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରୂପଗତମେତଂ। ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ରୂପଗତମେତଂ। ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ରୂପଗତମେତଂ। ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ରୂପଗତମେତଂ। ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱେଦନାଗତମେତଂ। ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ୱେଦନାଗତମେତଂ। ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ୱେଦନାଗତମେତଂ। ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ୱେଦନାଗତମେତଂ। ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସଞ୍ଞାଗତମେତଂ। ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ସଞ୍ଞାଗତମେତଂ। ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ସଞ୍ଞାଗତମେତଂ। ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ସଞ୍ଞାଗତମେତଂ। ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଖାରଗତମେତଂ । ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ସଙ୍ଖାରଗତମେତଂ। ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ସଙ୍ଖାରଗତମେତଂ। ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ସଙ୍ଖାରଗତମେତଂ। ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଗତମେତଂ। ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ୱିଞ୍ଞାଣଗତମେତଂ। ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ୱିଞ୍ଞାଣଗତମେତଂ। ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି, ୱିଞ୍ଞାଣଗତମେତଂ। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯସାରିପୁତ୍ତକୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୪୧୩। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ…ପେ… (ସାଯେୱ ପୁଚ୍ଛା) ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ରୂପସମୁଦଯଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ରୂପନିରୋଧଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ , ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି। ୱେଦନଂ…ପେ… ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତିପିସ୍ସ ହୋତି।

‘‘ରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ରୂପସମୁଦଯଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ରୂପନିରୋଧଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି। ୱେଦନଂ…ପେ… ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି; ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି; ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି; ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ତତିଯସାରିପୁତ୍ତକୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୪୧୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ…ପେ… (ସାଯେୱ ପୁଚ୍ଛା) ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି? ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ ଅୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅୱିଗତପେମସ୍ସ ଅୱିଗତପିପାସସ୍ସ ଅୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ଅୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ…ପେ… ସଙ୍ଖାରେସୁ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ ଅୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅୱିଗତପେମସ୍ସ ଅୱିଗତପିପାସସ୍ସ ଅୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ଅୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି। ରୂପେ ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଗତରାଗସ୍ସ…ପେ… ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ…ପେ… ସଙ୍ଖାରେସୁ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିଗତରାଗସ୍ସ ୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ୱିଗତପେମସ୍ସ ୱିଗତପିପାସସ୍ସ ୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଚତୁତ୍ଥସାରିପୁତ୍ତକୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୪୧୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାକୋଟ୍ଠିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି…ପେ… ‘କିଂ ପନାୱୁସୋ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ – ‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା – ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି’’। ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି?

‘‘ରୂପାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରୂପରତସ୍ସ ରୂପସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ ରୂପନିରୋଧଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି;

‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି। ୱେଦନାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱେଦନାରତସ୍ସ ୱେଦନାସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ୱେଦନାନିରୋଧଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି…ପେ… ସଞ୍ଞାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ…ପେ… ସଙ୍ଖାରାରାମସ୍ସ ଖୋ ଆୱୁସୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଞ୍ଞାଣରତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି…ପେ… ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି’’।

‘‘ନ ରୂପାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ରୂପରତସ୍ସ ନ ରୂପସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ରୂପନିରୋଧଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି…ପେ… ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି। ନ ୱେଦନାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ…ପେ… ନ ସଞ୍ଞାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ…ପେ… ନ ସଙ୍ଖାରାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ…ପେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣରତସ୍ସ ନ ୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି…ପେ… ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନାୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି? ‘‘ସିଯା, ଆୱୁସୋ। ଭୱାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭୱରତସ୍ସ ଭୱସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ଭୱନିରୋଧଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି…ପେ… ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି। ନ ଭୱାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ଭୱରତସ୍ସ ନ ଭୱସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ଭୱନିରୋଧଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି…ପେ… ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପରିଯାଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନାୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି? ‘‘ସିଯା, ଆୱୁସୋ। ଉପାଦାନାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନରତସ୍ସ ଉପାଦାନସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ଉପାଦାନନିରୋଧଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି…ପେ… ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି। ନ ଉପାଦାନାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ଉପାଦାନରତସ୍ସ ନ ଉପାଦାନସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ଉପାଦାନନିରୋଧଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି…ପେ… ‘ନେଓ, ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ ଆୱୁସୋ, ପରିଯାଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନାୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି? ‘‘ସିଯା, ଆୱୁସୋ। ତଣ୍ହାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତଣ୍ହାରତସ୍ସ ତଣ୍ହାସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ତଣ୍ହାନିରୋଧଂ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି…ପେ… ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ହୋତି। ନ ତଣ୍ହାରାମସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନ ତଣ୍ହାରତସ୍ସ ନ ତଣ୍ହାସମ୍ମୁଦିତସ୍ସ, ତଣ୍ହାନିରୋଧଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଯଥାଭୂତଂ, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି…ପେ। … ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପରିଯାଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନାୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯେନେତଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା’’ତି? ‘‘ଏତ୍ଥ ଦାନି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଇତୋ ଉତ୍ତରି କିଂ ଇଚ୍ଛସି? ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱଟ୍ଟଂ [ୱଡ୍ଢଂ (ସ୍ଯା। କଂ। କ।) ୱଦ୍ଧଂ (ପୀ।)] ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୪୧୬। ଅଥ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’ତି? ‘‘ଅବ୍ଯାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ୱଚ୍ଛ, ଭଗୱତା – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗୱତା – ‘ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ,

ଅନ୍ତଵା ଲୋକୋ’’ତି? ‘‘ଅବ୍ଯାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଵଚ୍ଛ, ଭଗଵତା – ‘ଅନ୍ତଵା ଲୋକୋ’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅନନ୍ତଵା ଲୋକୋ’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗଵତା – ‘ଅନନ୍ତଵା ଲୋକୋ’’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ତଂ ଜୀଵଂ ତଂ ସରୀର’’ନ୍ତି? ‘‘ଅବ୍ଯାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଵଚ୍ଛ, ଭଗଵତା – ‘ତଂ ଜୀଵଂ ତଂ ସରୀର’’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅଞ୍ଞଂ ଜୀଵଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’’ନ୍ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗଵତା – ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀଵଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଅବ୍ଯାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଵଚ୍ଛ, ଭଗଵତା – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗଵତା – ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଅବ୍ଯାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଵଚ୍ଛ, ଭଗଵତା – ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ଅବ୍ଯାକତଂ ଭଗଵତା – ‘ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠାନଂ ଏଵଂ ଵେଯ୍ଯାକରଣଂ ହୋତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ଵା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ଵା, ଅନ୍ତଵା ଲୋକୋତି ଵା, ଅନନ୍ତଵା ଲୋକୋତି ଵା, ତଂ ଜୀଵଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ଵା, ଅଞ୍ଞଂ ଜୀଵଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ଵା, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଵା, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଵା, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଵା, ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଵା? କୋ ପନ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ନ ଏଵଂ ଵେଯ୍ଯାକରଣଂ ହୋତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତିପି, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତିପି, ଅନ୍ତଵା ଲୋକୋତିପି, ଅନନ୍ତଵା ଲୋକୋତିପି, ତଂ ଜୀଵଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତିପି, ଅଞ୍ଞଂ ଜୀଵଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତିପି, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତିପି, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତିପି, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତିପି, ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତିପୀ’’ତି?

‘‘ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ପରିବ୍ବାଜକା ଚକ୍ଖୁଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ଜିଵ୍ହଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ମନଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠାନଂ ଏଵଂ ଵେଯ୍ଯାକରଣଂ ହୋତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ଵା…ପେ… ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଵା। ତଥାଗତୋ ଚ ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଚକ୍ଖୁଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ଜିଵ୍ହଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ମନଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତସ୍ମା ତଥାଗତସ୍ସ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ନ ଏଵଂ ଵେଯ୍ଯାକରଣଂ ହୋତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତିପି…ପେ… ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତିପୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଵଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ଵୀତିସାରେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଵଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’ତି? ଅବ୍ଯାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଵଚ୍ଛ, ମଯା – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି…ପେ…। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ଅବ୍ଯାକତଂ ମଯା – ‘ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠାନଂ ଏଵଂ ଵେଯ୍ଯାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି ଵା…ପେ… ‘ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଵା? କୋ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ନ ଏଵଂ ଵେଯ୍ଯାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତିପି…ପେ… ‘ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପୀ’’ତି?

‘‘ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ପରିବ୍ବାଜକା ଚକ୍ଖୁଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି , ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ଜିଵ୍ହଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ମନଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠାନଂ ଏଵଂ ଵେଯ୍ଯାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି ଵା…ପେ… ‘ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଵା। ତଥାଗତୋ ଚ ଖୋ, ଵଚ୍ଛ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଚକ୍ଖୁଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି

ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ଜିଓ୍ହଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ମନଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତସ୍ମା ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ନ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତିପି, ‘ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତିପି, ‘ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋ’ତିପି, ‘ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋ’ତିପି, ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’ନ୍ତିପି, ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’ନ୍ତିପି, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପି, ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପି, ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପି, ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପୀ’’ତି।

‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସତ୍ଥୁ ଚ [ସତ୍ଥୁସ୍ସ ଚ (ସୀ। ପୀ।), ସତ୍ଥୁ ଚେୱ (ଖେମାସୁତ୍ତେ)] ସାୱକସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସତି ସମେସ୍ସତି ନ ୱିରୋଧଯିସ୍ସତି, ଯଦିଦଂ ଅଗ୍ଗପଦସ୍ମିଂ। ଇଦାନାହଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ସମଣଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଅପୁଚ୍ଛିଂ। ସମଣୋପି ମେ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତେହି ପଦେହି ଏତେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକାସି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଭୱଂ ଗୋତମୋ। ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ଗୋତମ ! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସତ୍ଥୁ ଚ ସାୱକସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସତି ସମେସ୍ସତି ନ ୱିରୋଧଯିସ୍ସତି, ଯଦିଦଂ ଅଗ୍ଗପଦସ୍ମି’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୧୭। ଅଥ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’ତି? ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ୱଚ୍ଛ, ମଯା – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି…ପେ…। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅବ୍ୟାକତଂ ମଯା – ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠାନଂ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି ୱା…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା? କୋ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ନ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତିପି…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପୀ’’ତି?

‘‘ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ପରିବ୍ବାଜକା ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ । ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠାନଂ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି ୱା…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା। ତଥାଗତୋ ଚ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ନ ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ନ ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ନ ସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ମା ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ନ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତିପି…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତିପୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’ତି? ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ୱଚ୍ଛ, ଭଗୱତା – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି…ପେ…। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠାନଂ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି ୱା…ପେ… ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା? କୋ ପନ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହେତୁ, କୋ

ପଟ୍ଟଯୋ ଯେନ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ନ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – 'ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'ତିପି…ପେ… 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପୀ''ତି?

''ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ପରିବ୍ବାଜକା ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠାନଂ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – 'ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'ତି ୱା…ପେ… 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ୱା। ତଥାଗତୋ ଚ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ନ ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ନ ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ନ ସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ମା ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ନ ଏୱଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ହୋତି – 'ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'ତିପି, 'ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'ତିପି, 'ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋ'ତିପି, 'ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋ'ତିପି, 'ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର'ନ୍ତିପି, 'ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର'ନ୍ତିପି, 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି, 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି, 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପି, 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତିପୀ''ତି।

''ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସତ୍ଥୁ ଚ ସାୱକସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସତି, ସମେସ୍ସତି, ନ ୱିରୋଧୟିସ୍ସତି, ଯଦିଦଂ ଅଗ୍ଗପଦସ୍ମିଂ। ଇଦାନାହଂ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଅପୁଚ୍ଛିଂ। ସମଣୋପି ମେ ଗୋତମୋ ଏତେହି ପଦେହି ଏତେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକାସି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଭୱଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ। ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସତ୍ଥୁ ଚ ସାୱକସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସତି ସମେସ୍ସତି ନ ୱିରୋଧୟିସ୍ସତି, ଯଦିଦଂ ଅଗ୍ଗପଦସ୍ମି''ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କୁତୂହଲସାଲାସୁତ୍ତଂ

୪୧୮। ଅଥ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ପୁରିମାନି , ଭୋ ଗୋତମ , ଦିୱସାନି ପୁରିମତରାନି ସମ୍ବହୁଲାନଂ ନାନାତିତ୍ଥିୟାନଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ କୁତୂହଲସାଲାୟଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅୟମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – 'ଅୟଂ ଖୋ ପୂରଣୋ କସ୍ସପୋ ସଙ୍ଘୀ ଚେୱ ଗଣୀ ଚ ଗଣାଚରିୟୋ ଚ ଞାତୋ ଯସସ୍ସୀ ତିତ୍ଥକରୋ ସାଧୁସମ୍ମତୋ ବହୁଜନସ୍ସ। ସୋପି ସାୱକଂ ଅବ୍ଭତୀତଂ କାଲଙ୍କତଂ ଉପପତ୍ତୀସୁ ବ୍ୟାକରୋତି – 'ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ, ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ'ତି। ଯୋପିସ୍ସ ସାୱକୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ ତମ୍ପି ସାୱକଂ ଅବ୍ଭତୀତଂ କାଲଙ୍କତଂ ଉପପତ୍ତୀସୁ ବ୍ୟାକରୋତି – 'ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ, ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ'''ତି।

''ଅୟମ୍ପି ଖୋ ମକ୍ଖଲି ଗୋସାଲୋ…ପେ… ଅୟମ୍ପି ଖୋ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ…ପେ… ଅୟମ୍ପି ଖୋ ସଞ୍ଚୟୋ [ସଞ୍ଜୟୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ବେଲଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ…ପେ… ଅୟମ୍ପି ଖୋ ପକୁଧୋ [ପକୁଦ୍ଧୋ (ପୀ।)] କଚ୍ଚାନୋ…ପେ… ଅୟମ୍ପି ଖୋ ଅଜିତୋ କେସକମ୍ବଲୋ ସଙ୍ଘୀ ଚେୱ ଗଣୀ ଚ ଗଣାଚରିୟୋ ଚ ଞାତୋ ଯସସ୍ସୀ ତିତ୍ଥକରୋ ସାଧୁସମ୍ମତୋ ବହୁଜନସ୍ସ। ସୋପି ସାୱକଂ ଅବ୍ଭତୀତଂ କାଲଙ୍କତଂ ଉପପତ୍ତୀସୁ ବ୍ୟାକରୋତି – 'ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ, ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ'ତି। ଯୋପିସ୍ସ ସାୱକୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ ତମ୍ପି ସାୱକଂ ଅବ୍ଭତୀତଂ କାଲଙ୍କତଂ ଉପପତ୍ତୀସୁ ବ୍ୟାକରୋତି – 'ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ, ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ'''ତି।

''ଅୟମ୍ପି ଖୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସଙ୍ଘୀ ଚେୱ ଗଣୀ ଚ ଗଣାଚରିୟୋ ଚ ଞାତୋ ଯସସ୍ସୀ ତିତ୍ଥକରୋ ସାଧୁସମ୍ମତୋ ବହୁଜନସ୍ସ। ସୋପି ସାୱକଂ ଅବ୍ଭତୀତଂ କାଲଙ୍କତଂ ଉପପତ୍ତୀସୁ ବ୍ୟାକରୋତି – 'ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ, ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ'ତି। ଯୋପିସ୍ସ [ଯୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ (ପୀ।)] ସାୱକୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ ତଞ୍ଚ ସାୱକଂ ଅବ୍ଭତୀତଂ କାଲଙ୍କତଂ ଉପପତ୍ତୀସୁ ନ ବ୍ୟାକରୋତି – 'ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ, ଅସୁ ଅମୁତ୍ର ଉପପନ୍ନୋ'ତି। ଅପି ଚ ଖୋ ନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରୋତି – 'ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ତଣ୍ହଂ, ୱିୱତ୍ତୟି ସଂଯୋଜନଂ, ସମ୍ମା ମାନାଭିସମୟା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା'ତି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅହୁ ଦେୱ କଙ୍ଖା, ଅହୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛା – 'କଥଂ ନାମ [କଥଞ୍ହି ନାମ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।) କଥଂ କଥଂ ନାମ (ଛକ୍କଙ୍ଗୁତ୍ତରେ

ପଞ୍ଚମଓଗ୍ଗେ ଦୁତିଯସୁତ୍ତେ)] ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମୋ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ’’’ତି [ଧମ୍ମାଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି (ପୀ। କ।) ଧମ୍ମୋ… ଅଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ (ଛକ୍କଙ୍ଗୁତ୍ତରେ)]?

‘‘ଅଲଞ୍ହି ତେ, ଓଚ୍ଛ, କଙ୍ଖିତୁଂ, ଅଲଂ ଓିଚିକିଚ୍ଛିତୁଂ। କଙ୍ଖନୀଯେ ଚ ପନ ତେ ଠାନେ ଓିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନା। ସୌପାଦାନସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଓଚ୍ଛ, ଉପପତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାପେମି ନୋ ଅନୁପାଦାନସ୍ସ। ସେଯ୍ୟଥାପି , ଓଚ୍ଛ, ଅଗ୍ଗି ସୌପାଦାନୋ ଜଲତି, ନୋ ଅନୁପାଦାନୋ; ଏଓମେଓ ଖ୍ୱାହଂ, ଓଚ୍ଛ, ସୌପାଦାନସ୍ସ ଉପପତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାପେମି, ନୋ ଅନୁପାଦାନସ୍ସା’’ତି।

‘‘ଯସ୍ମିଂ , ଭୋ ଗୋତମ, ସମଯେ ଅଚ୍ଚି ଓାତେନ ଖିତ୍ତା ଦୂରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ଇମସ୍ସ ପନ ଭଓଂ ଗୋତମୋ କିଂ ଉପାଦାନସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପେତୀ’’ତି? ‘‘ଯସ୍ମିଂ ଖୋ, ଓଚ୍ଛ, ସମଯେ ଅଚ୍ଚି ଓାତେନ ଖିତ୍ତା ଦୂରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ତମହଂ ଓାତୂପାଦାନଂ ପଞ୍ଞାପେମି। ଓାତୋ ହିସ୍ସ, ଓଚ୍ଛ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉପାଦାନଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ସମଯେ ଇମଞ୍ଚ କାଯଂ ନିକ୍ଖିପତି, ସତ୍ତୋ ଚ ଅଞ୍ଞତରଂ କାଯଂ ଅନୁପପନ୍ନୋ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ପନ ଭଓଂ ଗୋତମୋ କିଂ ଉପାଦାନସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପେତୀ’’ତି? ‘‘ଯସ୍ମିଂ ଖୋ, ଓଚ୍ଛ, ସମଯେ ଇମଞ୍ଚ କାଯଂ ନିକ୍ଖିପତି, ସତ୍ତୋ ଚ ଅଞ୍ଞତରଂ କାଯଂ ଅନୁପପନ୍ନୋ ହୋତି, ତମହଂ ତଣ୍ହୂପାଦାନଂ ଓଦାମି। ତଣ୍ହା ହିସ୍ସ, ଓଚ୍ଛ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉପାଦାନଂ ହୋତୀ’’ତି [ହୋତୀତି…ପେ… (କ।)]। ନଓମଂ।

୧୦। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୪୧୯। ଅଥ ଖୋ ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗଓା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଓତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ଓୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗଓନ୍ତଂ ଏତଦଓୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅତ୍ଥତ୍ତା’’ତି? ଏଓଂ ଓୁତ୍ତେ, ଭଗଓା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ନତ୍ଥତ୍ତା’’ତି? ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗଓା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତେ ପରିବ୍ବାଜକେ ଭଗଓନ୍ତଂ ଏତଦଓୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓା ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ନ ବ୍ୟାକାସୀ’’ତି? ‘‘ଅହଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ‘ଅତ୍ଥତ୍ତା’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ଅତ୍ଥତ୍ତା’ତି ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ, ଯେ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସସ୍ସତଓାଦା ତେସମେତଂ ସଦ୍ଧିଂ [ତେସମେତଂ ଲଦ୍ଧି (ସୀ।)] ଅଭଓିସ୍ସ। ଅହଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ‘ନତ୍ଥତ୍ତା’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନତ୍ଥତ୍ତା’ତି ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ, ଯେ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଉଚ୍ଛେଦଓାଦା ତେସମେତଂ ସଦ୍ଧିଂ ଅଭଓିସ୍ସ। ଅହଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ‘ଅତ୍ଥତ୍ତା’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ଅତ୍ଥତ୍ତା’ତି ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ, ଅପି ନୁ ମେ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୁଲୋମଂ ଅଭଓିସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ – ‘ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଅହଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ‘ନତ୍ଥତ୍ତା’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନତ୍ଥତ୍ତା’ତି ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ , ସମ୍ମୂଳ୍ହସ୍ସ, ଆନନ୍ଦ, ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋ ସମ୍ମୋହାଯ ଅଭଓିସ୍ସ – ‘ଅହୁଓା ମେ ନୂନ ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତା, ସୋ ଏତରହି ନତ୍ଥୀ’’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ସଭିଯକଚ୍ଚାନସୁତ୍ତଂ

୪୨୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ସଭିଯୋ କଚ୍ଚାନୋ ଞାତିକେ ଓିହରତି ଗିଞ୍ଜକାଓସଥେ। ଅଥ ଖୋ ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସଭିଯୋ କଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସଭିଯେନ କଚ୍ଚାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ଓୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଓଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସଭିଯଂ କଚ୍ଚାନଂ ଏତଦଓୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୋ, କଚ୍ଚାନ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଓଚ୍ଛ, ଭଗଓତା – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଓଚ୍ଛ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗଓତା – ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଓଚ୍ଛ, ଭଗଓତା – ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଓଚ୍ଛ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗଓତା – ‘ନେଓ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି, ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ – ‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ଓଚ୍ଛ, ଭଗଓତା – ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ଓଦେସି । ‘କିଂ ପନ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି, ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ – ‘ଅବ୍ୟାକତଂ

ଖୋ ଏତଂ, ୱଚ୍ଛ, ଭଗୱତା – ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି, ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ – ‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଖୋ ଏତଂ, ୱଚ୍ଛ , ଭଗୱତା – ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି। ‘କିଂ ପନ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି, ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ – ‘ଏତମ୍ପି ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅବ୍ୟାକତଂ ଭଗୱତା – ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱଦେସି। କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ କଚ୍ଚାନ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ, ୟେନେତଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ସମଣେନ ଗୋତମେନା’’ତି? ‘‘ୟୋ ଚ, ୱଚ୍ଛ, ହେତୁ, ୟୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ପଞ୍ଞାପନାୟ ରୂପୀତି ୱା ଅରୂପୀତି ୱା ସଞ୍ଞୀତି ୱା ଅସଞ୍ଞୀତି ୱା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀତି ୱା, ସୋ ଚ ହେତୁ, ସୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ। କେନ ନଂ ପଞ୍ଞାପୟମାନୋ ପଞ୍ଞାପେୟ୍ୟ ରୂପୀତି ୱା ଅରୂପୀତି ୱା ସଞ୍ଞୀତି ୱା ଅସଞ୍ଞୀତି ୱା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀତି ୱା’’ତି। ‘‘କୀୱଚିରଂ ପବ୍ବଜିତୋସି, ଭୋ କଚ୍ଚାନା’’ତି? ‘‘ନଚିରଂ, ଆୱୁସୋ, ତୀଣି ୱସ୍ସାନୀ’’ତି। ‘‘ୟସ୍ସପ’ସ୍ସ, ଆୱୁସୋ, ଏତମେତ୍ତକେନ ଏତ୍ତକମେୱ ତଂପ’ସ୍ସ ବହୁ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଏୱଂ [କୋ ପନ ୱାଦୋ ଏୱ (ସୀ। ପୀ।)] ଅଭିକ୍କନ୍ତେ’’ତି! ଏକାଦସମଂ।

ଅବ୍ୟାକତସଂୟୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଖେମାଥେରୀ ଅନୁରାଧୋ, ସାରିପୁତ୍ତୋତି କୋଟ୍ଠିକୋ;

ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଚ ୱଚ୍ଛୋ ଚ, କୁତୂହଲସାଲାନନ୍ଦୋ;

ସଭିୟୋ ଏକାଦସମନ୍ତି;

ସଳାୟତନୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସଳାୟତନୱେଦନା, ମାତୁଗାମୋ ଜମ୍ବୁଖାଦକୋ;

ସାମଣ୍ଡକୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ଚିତ୍ତୋ ଗାମଣି ସଙ୍ଖତଂ;

ଅବ୍ୟାକତନ୍ତି ଦସଧାତି।

ସଳାୟତନୱଗ୍ଗସଂୟୁତ୍ତପାଳି ନିଟ୍ଠିତା।